

nr 9 – 2018

KRONIKA

POWIATU POZNAŃSKIEGO

POZNAŃ 2018

Redaguje Zespół w składzie:

Lena Bednarska, Grażyna Głowacka, Katarzyna Wozińska-Gracz, Andrzej Ogórkiewicz (sekretarz redakcji), Piotr Zalewski, Tomasz Skupio, Mirosław Wieloch, Andrzej Wróblewicz (redaktor naczelny)

Adres Redakcji:

Starostwo Powiatowe w Poznaniu
ul. Jackowskiego 18
60-509 Poznań

Współpraca:

Wydawnictwo Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej
i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu
ul. Prusa 3, 60-819 Poznań
tel. (61) 8 664 08 75
fax (61) 66 27 366
e-mail: wydawnictwo@wbp.poznan.pl

Projekt okładki:

Dorota Bojkowska

Skład, łamanie:

Bojkowska STUDIO

Redaktor:

Patryk Szaj

Korekta:

Patryk Szaj

Fotografie: Archiwum Szkoły Podstawowej nr 1 im. Wojciecha Bogusławskiego w Suchym Lesie, J. Grzeczka, A. Jaworska, W. Łyszczak, A. Ogórkiewicz, M. Pawlik, powiat.poznan.pl, P. Prokopienko, rokielnica.pl, Urząd Gminy Czerwonak, Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, A. Warczyńska, M. Wieloch

„Kronika Powiatu Poznańskiego” w 2018 roku została wydana ze środków finansowych powiatu poznańskiego.

© Starostwo Powiatowe w Poznaniu

ISSN 2082-3509

Druk, oprawa:

Wrocławska Drukarnia Naukowa PAN
im. Stanisława Kulczyńskiego Sp. z o.o.
ul. Lelewela 4
53-505 Wrocław

SPIS TREŚCI

WYKORZYSTANE SZANSE POWIATU

Andrzej Ogórkiewicz, <i>Całe życie z samorządem.</i> <i>Wywiad ze starostą poznańskim Janem Grabkowskim</i>	5
Katarzyna Woińska-Gracz, <i>Mocni wspólnotą, gospodarnością, infrastrukturą.</i> <i>Kondycja powiatu poznańskiego</i>	11
Andrzej Ogórkiewicz, <i>100 naj powiatu poznańskiego. Wczoraj, dziś i jutro</i>	19
Wojciech Jankowiak, <i>Poznańska Kolej Metropolitalna – duży projekt</i> <i>z dużym udziałem powiatu poznańskiego</i>	41

W CIENIU WIELKICH ROCZNIC

Ryszard Chruszczewski, <i>Kobiety z Poznania i powiatu poznańskiego</i> <i>w powstaniu wielkopolskim</i>	49
Michał Boksa, <i>Powstańcza mapa powiatu poznańskiego</i>	61
Ryszard Chruszczewski, <i>Organicznicy i społecznicy XIX i XX wieku</i> <i>z terenu gminy Suchy Las</i>	77
Grażyna Głowacka, <i>Roman Dmowski na konferencji pokojowej w Paryżu</i> <i>i przy traktacie wersalskim</i>	93
Mirosław Wieloch, <i>Pułkownik Andrzej Kopa – wybitny dowódca</i> <i>powstania wielkopolskiego</i>	99
Mirosław Wieloch, <i>Powiat zachodnio-poznański w powstaniu wielkopolskim.</i> <i>Wspomnienia pułkownika Andrzeja Kopy</i>	107

DLA DUCHA I DLA CIAŁA

Wojciech Łyszczak, <i>Sport i rekreacja z pamięcią o powstaniu</i>	115
Aleksandra Warczyńska, <i>Quest tropem powstańców</i>	121
Wojciech Łyszczak, <i>Kultura w objęciach rocznic</i>	129

KRONIKA

Aneta Szczepaniak-Głębocka, <i>Zdarzyło się.</i> <i>Kronika wydarzeń w powiecie poznańskim</i>	141
Katarzyna Woińska-Gracz, <i>W mediach o nas</i>	189

WYKORZYSTANE SZANSE POWIATU

CAŁE ŻYCIE Z SAMORZĄDEM WYWIAD ZE STAROSTĄ POZNAŃSKIM JANEM GRABKOWSKIM

Andrzej Ogórkiewicz*

Jan Grabkowski
STAROSTA POZNAŃSKI
fot. Maciej Pawlik

28 lat kariery samorządowca oraz zdobyte doświadczenie zawodowe. Oszczędność, konsekwencja i pracowitość z jednej strony, z drugiej nuta fantazji i umiejętność zjedny-

wania sobie ludzi. Ale skoro mamy mówić o całej karierze samorządowej, to trzeba się cofnąć do początku lat 90. w Czerwonaku...

* Sekretarz redakcji „Kroniki Powiatu Poznańskiego”, dyrektor Centrum Kultury i Biblioteki Publicznej Gminy Suchy Las

To było jak poligon. Nie było kanalizacji, nie było zorganizowanej gospodarki odpadami, ba!, w wielu miejscach nie było wodociągów! A, jeszcze jedno... Miasto przedstawiło nam tak niekorzystne warunki funkcjonowania komunikacji podmiejskich linii 109 i 111, że trzeba było zacząć radzić sobie samodzielnie. Wówczas powstał Transkom. Najpierw jako zakład budżetowy. Trzeba dodać, że był to czas, kiedy wszyscy intensywnie uczyli się funkcjonowania administracji.

Z pomocą pośpieszyła profesor Teresa Rabska, która stworzyła Studium dla Samorządowców. Nauka wyniesiona ze Studium i z kursu dla członków rad nadzorczych spółek plus ogólna tendencja do prywatyzowania i komercjalizowania zaowocowały powstaniem spółki Transkom, na bazie majątku Zakładów Drobiarskich. I to była jedna z pierwszych spółek komunalnych w Polsce.

Drugie ciekawe wyzwanie to 1994 rok, pierwszy w Polsce przetarg na usługę bankową i pierwszy home banking w gminie. Dziś to norma. Wówczas przecieraliśmy szlaki i niewyobrażalnym komfortem było to, że mogliśmy robić przelewy prosto z Urzędu Gminy...

Potem nadeszła pionierska organizacja gospodarki odpadami, z pospolitym ruszeniem młodzieży, i równie pionierski projekt kanalizacji. To wszystko były początki,

podwaliny. Zawsze mówię, że trzeba mieć pomysł, nawet wizjonerski, który później wypełnia się treścią.

Więc jest Pan wizjonerem, a nie realizatorem?

I jednym, i drugim. Tu na myśl przychodzi moje ukochane samorządowe dziecko: Metropolia Poznań. Od zawsze powtarzam, że razem możemy zrobić więcej, dlatego jestem gorącym zwolennikiem współpracy. Wiele osób, kiedy 10 lat temu powstawało Stowarzyszenie, pytało: „po co je tworzyć?”, „komu to potrzebne?”. Dziś z nieukrywaną dumą i niemałą satysfakcją odpowiadam, że po to, by realizować wspólnie, podkreślam: wspólnie, milionowe projekty dla całej Metropolii. Przykład? Poznańska Kolej Metropolitalna, która wystartowała w czerwcu tego roku. Powstanie PKM niesie ze sobą budowę zintegrowanych węzłów przesiadkowych. Z jednym biletem w rękę dojedziemy w różne miejsca Wielkopolski.

Czas pokazuje więc, że im jestem bardziej doświadczony, tym krótsza u mnie droga od idei do realizacji.

A jak długa była ta droga w przypadku Szpitala w Puszczykowie? Który, przypomnijmy, miał renomę medyczną i fatalną sytuację finansową. Tonął w długach.

Jeszcze jako wicestarosta sprzeciwiałem się pomysłom sprzedaży szpitala, oddania go w prywatne ręce. Wiedziałem, że musimy rozwiązać problem swoimi siłami. Powiedzieć, że było trudno, to nic nie powiedzieć. Były strajki, protesty, demonstracje... Na szczęście miałem wokół siebie ludzi rozumiejących problem Szpitala, z ówczesnym przewodniczącym Rady Powiatu Grzegorzem Wasilewskim na czele. Pod koniec mojej pierwszej kadencji starosty mogliśmy powiedzieć, że Szpital w Puszczykowie nie ma długów, jest jednostką wyposażoną w majątek i gotową do działania. Od tej pory nieprzerwanie trwają tam inwestycje. Można powiedzieć, że ze starego Szpitala zostały tylko mury, cała reszta jest nowa lub zmodernizowana. Dzięki temu mamy teraz nowoczesną i jedną z lepszych lecznic w regionie, a nawet w kraju. Obecnie trwa budowa nowego „serca” Szpitala, czyli supernowoczesnego bloku operacyjnego ze sterylizatornią.

To jak z karierą lekarza, który całe życie musi inwestować w swoją wiedzę, żeby podążać za nowinkami w medycynie.

Czy to jest Pana największy sukces w pracy samorządowca?

Na pewno istotny. Ale niezwykle ważne są wszystkie te działania, które służą budowaniu wspólnoty samorządowej, czyli to, co można

określić mianem polityki społecznej. Od dłuższego czasu odbudowujemy szkolnictwo zawodowe. Śmiało mogę powiedzieć, że jest ono obecnie na europejskim poziomie. W przypadku niektórych klas mamy pięciu chętnych na jedno miejsce! Proszę spojrzeć na Centrum Kształcenia Praktycznego w Swarzędzu, na szkołę w Murowanej Goślinie, którą właśnie rozbudowujemy... To inwestycje rzędu dziesiątek milionów złotych.

Priorytetem jest dla nas również obszar niepełnosprawności. W tym przypadku sztandarowe przedsięwzięcia to Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych w Owińskach, a także Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Mosinie. Do tego niezwykle ważna jest dla nas polityka senioralna. Trwają prace nad utworzeniem Powiatowej Rady Seniorów. Bardzo nam zależy na integracji środowisk senioralnych, które, rozproszone po całym powiecie, nie zawsze mogą realizować swoje plany. Mamy pomysły, w jaki sposób skonsolidować to środowisko.

Równie dużo działań powiat kieruje do ludzi młodych, także tych, którym jest w życiu trudno...

Olbrzymią wagę przywiązujemy do wspierania rodzin zastępczych. To poświęcenie i jednocześnie powołanie. Cienimy i hołubimy ludzi,

którzy zdecydowali się wychowywać dzieci porzucone przez swoich biologicznych rodziców. Bardzo często te młode osoby mają za sobą niezwykle przykre życiowe doświadczenia, przez co są podatne na różnego rodzaju zagrożenia. A jak doskonale wiemy, we współczesnym świecie jest ich mnóstwo. Młodzi ludzie są permanentnie atakowani, czy to w sieci, czy to w mediach. Dlatego tak ważną rolę odgrywają osoby, które z nimi pracują. To właśnie one sprawiają, że młodzież bezboleśnie wchodzi w dorosłe życie. I my staramy się je w tym wspierać.

Zawsze powtarzam swoim współpracownikom: nie kierujecie firmą pod nazwą „samorząd”, ale pracujecie, wykorzystując pieniądze publiczne, mając na uwadze wszystkich mieszkańców powiatu. Tak, aby administracja miała ludzką twarz. Bo rura, droga, stacja są ważne. Ale najważniejszy jest zawsze człowiek.

Człowiek, który nie musi przekraczać granic. Mam na myśli kontekst unijny...

Wejście do Unii Europejskiej, a potem do Strefy Schengen stanowiło spełnienie marzeń całych pokoleń. Wolność podróżowania to skarb. Ale skarbem była też, i nadal jest, wymiana doświadczeń. Na początku czerpaliliśmy je z zewnątrz.

Teraz możemy przekazywać nasze doświadczenia dalej, np. na Ukrainę, gdzie współpracujemy z partnerskim regionem. Kolejna kwestia: jako powiat, w minionym czasie, pozyskaliśmy ponad 100 mln złotych na dofinansowanie naszych projektów oświatowych, drogowych czy z zakresu kartografii i geodezji oraz ratowania zabytków. Te liczby mówią same za siebie i nie trzeba chyba nikomu tłumaczyć, jak bardzo na tempo naszego rozwoju wpływa to, że jesteśmy w Unii. Zawsze o tym przypominam, szczególnie młodym ludziom. Im bardzo trudno wyobrazić sobie świat bez wszystkich dzisiejszych udogodnień, wygodnych niskopodłogowych autobusów, nowoczesnych laboratoriów w szkołach, o swobodnym podróżowaniu po Europie i świecie nie wspominając. Młodym pokoleniom trzeba nieustannie uzmysławiać, że obecność naszego kraju w Europie jest po prostu niezbędna do dalszego rozwoju.

A sam powiat to dziś dobra marka?

Bardzo dobra. Jesteśmy „Super Powiatem”. Między innymi ten tytuł otrzymaliśmy w 2017 roku za działania na rzecz zrównoważonego rozwoju regionu. Dostrzeżono też naszą pracę w zakresie profilaktyki zdrowotnej. Jako jeden z trzech

samorządów w kraju otrzymaliśmy tytuł „Zdrowy Samorząd”, za działania w zakresie profilaktyki bezpłatnych szczepień, które z roku na rok cieszą się wśród naszych mieszkańców coraz większą popularnością.

Zatem wyróżniamy się!

Co w takim razie zostało do zrobienia?

Dokończenie rozpoczętych inwestycji i dalsza, konsekwentna realizacja założonej wizji.

Jedno hasło na dziś?

Najważniejszy jest człowiek!

Starosta Filarem Samorządności

Starosta poznański zbiera nagrody i wyróżnienia. Jan Grabkowski otrzymał tytuł Samorządowca 20-lecia oraz nagrodę „Filar Samorządu Terytorialnego”.

„To samorząd w dużej mierze stworzył nową, piękną Polskę”

Jan Grabkowski

w Starostwie Powiatowym w Poznaniu Jan Grabkowski. Dobre decyzje oraz wola współpracy teraz mocno procentują – podkreślał Marek Trams, starosta polkowicki, a jednocześnie wiceprezes Zarządu Związku Powiatów Polskich, wręczając Janowi Grabkowskiemu statuetkę.

Nagrody „Filar Samorządu Terytorialnego” wręczono nieco wcześniej w Hotelu Delicjusz w Trzebowie. To najwyższe wyróżnienie przyznawane przez Wielkopolski Ośrodek Kształce-

nia Studiów Samorządowych, największe stowarzyszenie samorządów w Polsce, które w tym roku obchodzi jubileusz 25-lecia istnienia. W sumie nagrody otrzymało dwudziestu samorządowców. W tym gronie jest tylko trzech starostów.

Nagroda „Filar Samorządu Terytorialnego” przyznawana jest za długoletnią i wybitną działalność na rzecz rozwoju wielkopolskiego samorządu lokalnego. – Najlepszą oceną pracy samorządowca jest werdykt jego wyborców. To właśnie oni, wybierając daną osobę na kolejną kadencję, wystawiają pozytywną opinię o jej dotychczasowej działalności – mówił Mirosław Broniszewski, przewodniczący Rady Stowarzyszenia Wielkopolskiego Ośrodka Kształcenia Studiów Samorządowych.

Jedną z takich osób, która już od czterech kadencji cieszy się niezmiennym zaufa-

niem wyborców jest właśnie Jan Grabkowski, laureat tegorocznej nagrody. – Sprawiała mi ona ogromną przyjemność, ponieważ otrzymałem ją z rąk ludzi, którzy znają się na samorządzie. Od ludzi, którzy wiedzą, jak ciężka jest to praca. Jak wiele przeciwności trzeba znieść by, zrealizować konkretne działania, i to na każdym szczeblu – powiedział starosta poznański.

Jan Grabkowski, tak jak i inni nagrodzeni, podkreślił też, jak ważną rolę odgrywa samorząd. – To samorząd w dużej mierze stworzył nową, piękną Polskę. I dlatego trzeba o niego walczyć, bo gdy ten samorząd zostanie zniszczony przez rządzącą obecnie opcję, to nasze państwo także legnie w gruzach. Traktuję zatem ten Filar jako filar w utrzymaniu samorządu na właściwym poziomie – dodał.

**Joanna Felińska
Tomasz Sikorski**

Fot. – Weronika Golińska

Związek Powiatów Polskich przyznał staroście poznańskiemu „Tytuł Samorządowca 20-lecia” oraz Honorową Statuetkę ZPP. Wyróżnienia przyznawane są za wkład w rozwój lokalny oraz działalność na płaszczyźnie ogólnopolskiej. – Nagród tego typu jest dużo, ale niektóre dają zdecydowanie większą przyjemność. To te od osób, które w samorządzie pracują od lat. Taka perspektywa sprawia, że potrafią one szybciej dostrzec zmiany. Na lepsze – mówił podczas spotkania

Fot. – Tomasz Sikorski

MOCNI WSPÓLNOTĄ, GOSPODARNOŚCIĄ, INFRASTRUKTURĄ.

KONDYCJA POWIATU POZNAŃSKIEGO

Katarzyna Woźnińska-Gracz*

Gdy wszyscy wiedzą, że coś jest niemożliwe, przychodzi ktoś, kto o tym nie wie i on to robi” – znane słowa Alberta Einsteina dobrze oddają to, jak powstawała administracja powiatowa w Polsce. „Tak właśnie zaczęliśmy budować nasz samorząd kilkanaście lat temu. Powiat zawsze postrzegamy przede wszystkim przez pryzmat mieszkańców” – powiedział starosta poznański Jan Grabkowski, podsumowując rok 2017. A udało się zrobić naprawdę wiele.

Dynamiczny i wielokierunkowy rozwój regionu podnosi jego atrakcyjność jako miejsca zamieszkania. Wiele osób korzysta więc z możliwości, jakie daje posiadanie domu czy mieszkania w jednej z podpoznańskich gmin. Powiat jest także doskonałym miejscem do prowadzenia biznesu. Dlatego nie tylko kierowców ucieszy wiadomość, że Zarząd Dróg Powiatowych w Poznaniu wydał...

NA INWESTYCJE I REMONTY DRÓG NIEMAL 40 MLN ZŁOTYCH

Na modernizację spore kwoty przeznaczono także z dotacji unijnych oraz z rządowego programu przebudowy dróg. Dzięki wysokim ocenom projektów powiat otrzymał ze środków krajowych 5,2 mln złotych na przebudowę ulicy Grunwaldzkiej w Plewiskach i ulicy Poznańskiej w Skórzewie.

W ramach modernizacji ulicy Grunwaldzkiej w Plewiskach wymieniono konstrukcję i ułożono nową nawierzchnię jezdni. Wybudowano kanalizację deszczową, chodniki oraz zjazdy, a także zatoki autobusowe.

* Dyrektor Gabinetu Starosty

Zmodernizowana została również sygnalizacja świetlna na skrzyżowaniu z ulicą Kolejową, a przy skrzyżowaniu z ulicą Szkolną na przejściu dla pieszych powstał azyl. Dotacja z budżetu państwa wyniosła 2,2 mln złotych. Pozostałą kwotę wyasygnowały ze swych budżetów powiat poznański i gmina Komorniki.

Na przebudowę ulicy Poznańskiej w Skórzewie przeznaczono 3 mln złotych z Programu Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury Drogowej na lata 2016-2019. Resztę potrzebnej sumy zagwarantowały powiat poznański i gmina Dopiewo. W 2017 roku wzmocniono konstrukcję jezdni, poszerzono oraz ułożono nową nawierzchnię drogi, wybudowano chodniki, zatoki przystankowe, a także rondo na skrzyżowaniu ulicy Poznańskiej z ulicą Kozierowskiego, co uspokoiło ruch samochodowy. Przy drodze pojawiło się także nowoczesne oświetlenie oraz ścieżka rowerowa do węzła S11 łącząca Skórzewo z Dąbrówką, Palędziem i Zakrzewem.

Do najważniejszych inwestycji w 2017 roku należało jednak rozpoczęcie przebudowy drogi powiatowej na odcinku Kleszczewo–Zalasewo. Projekt wart około 25 mln złotych otrzymał z Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 14+ ponad 16 mln złotych dofinansowania. Inwestycja ma się zakończyć w ciągu 2 lat. Dzięki niej poprawi się komfort jazdy i będzie bezpieczniej. Poza tym ma ona duże znaczenie ekonomiczne.

„Ta część powiatu jest bardzo mocno rozwinięta gospodarczo. Prężnie działa tam strefa przemysłowa, a do tego są liczne osiedla mieszkaniowe. Dzięki przebudowie drogi i połączeniu z węzłem Kleszczewo jakość komunikacji wzrośnie. Droga zostanie poszerzona, powstaną nowe skrzyżowania, w tym także dwa ronda, oraz ścieżki pieszo-rowerowe. To wszystko powinno wpłynąć na poprawę bezpieczeństwa” – mówi Jan Grabkowski. W 2017 roku w gminach powiatu poznańskiego zrealizowano i inne inwestycje drogowe. W Komornikach dzięki dotacji z rezerwy subwencji ogólnej budżetu państwa przebudowano most na Wirynce. Jego nośność wzrosła do 40 ton. Wyremontowano także trzy mosty na terenie gminy Mosina: w Czapurach, Wiórku i Dymaczewie Starym. Prace będą kontynuowane w 2018 roku.

W Czerwonaku dokończono przebudowę drogi na odcinku Kliny–Mielno, a w Kicinie powstało pierwsze w Wielkopolsce „kocie oczko”, tj. inteligentne oświetlenie przejścia dla pieszych. W gminie Dopiewo do 6 m poszerzono drogę na odcinku Konarzewo–węzeł S5. Remont objął również drogę łączącą Pobiedziska z Kostrzynem. Położono tu nową nawierzchnię oraz wzmocniono kruszywem pobocza. Przebudowane zostały także dwa łuki poziome drogi w okolicach Jagodna.

Remont rozpoczął się też na odcinku od ronda Zielone Wzgórza do granicy gminy Murowana Goślina. Utworzono dwie zatoki autobusowe i przejścia dla pieszych z azylami, wykonano m.in. nawierzchnię z kostek betonowych na chodnikach, zjazdach czy ścieżce rowerowej, wyremontowano przepusty i utworzono oświetlenie. Prace na tym odcinku będą prowadzone także w bieżącym roku.

W Stęszewie wyremontowano drogę Modrze–Maksymilianowo na odcinku od Drożdżyc do granic powiatu. W Swarzędzu, dzięki środkom powiatu i gminy, zakończono budowę czterowłotowego ronda na skrzyżowaniu ulic Swarzędzkiej i Katarzyńskiej w Gruszczynie. W Pobiedziskach, w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, zmodernizowana została ulica Kiszowska.

Komunikację w regionie ułatwi budowa zintegrowanych węzłów przesiadkowych. Zadania te również realizowane są wspólnie z gminami. W najbliższych latach powstanie ich aż 11.

OD LAT STAWIAMY NA SZKOLNICTWO ZAWODOWE

Współpraca m.in. z takimi firmami jak Volkswagen Poznań, Solaris Bus & Coach, SKF, Imperial Logistics, Kompania Piwowarska, Clip Logistics czy Viessmann zaowocowała powstaniem klas patronackich i branżowych w szkołach prowadzonych przez samorząd. Cieszą się one olbrzymim zainteresowaniem, dając młodzieży umiejętności pożądaną przez pracodawców. Chcąc dobrze wykształcić przyszłych pracowników, powiat poznański dużo inwestuje w oświatę. W 2017 roku starosta Jan Grabkowski podpisał umowę na budowę wartego 34 mln złotych Centrum Kształcenia Praktycznego, które powstanie przy Zespole Szkół nr 1 w Swarzędzu. 17 mln złotych na jego budowę pochodzi z Unii Europejskiej. Do istniejącego budynku szkoły dobudowany zostanie budynek dwu- i trzykondygnacyjny, częściowo podpiwniczony. Znajdzie się w nim 18 specjalistycznych pracowni oraz część hotelowo-gastronomiczna do nauki zawodu. Powstanie także parterowy budynek, w którym zlokalizowana będzie pracownia obsługi diagnostycznej samochodów oraz garaż dwustanowiskowy. W pracowni zainstalowany zostanie kanał do obsługi pojazdów oraz wbudowane w posadzkę urządzenia diagnostyczne: płyta do kontroli zbieżności, rolki hamulcowe, urządzenie do badania amortyzatorów, szarpaki. Cały obiekt będzie dostępny dla osób niepełnosprawnych. Projekt obejmuje także kompleksowe zagospodarowanie terenu. Oprócz tego powiat otrzymał ponad 4 mln złotych dotacji z Unii Europejskiej na pod-

noszenie kompetencji i kwalifikacji zawodowych korzystających z CKP uczniów i osób dorosłych.

W maju 2017 roku w swarzędzkiej „Jedynce” otwarto Laboratorium Energetyki Odnawialnej, jedną z najbardziej innowacyjnych pracowni w regionie. Sfinansował je powiat poznański, dając uczniom możliwość zdobycia umiejętności praktycznych w zawodzie technika energetyki odnawialnej. Pomogą im w tym mobilne stanowiska pracy, takie jak kolektor słoneczny, pompa ciepła, montaż instalacji wodno-kanalizacyjnej, tzw. fotowoltaika badająca wytwarzanie energii odnawialnej.

Zadbalismy także o inne zarządzane przez siebie placówki. W ubiegłym roku przeznaczylismy blisko 0,5 mln złotych na modernizację zespołów szkół w Mosinie i Puszczykowie. W Zespole Szkół im. Adama Wodziczki w Mosinie podłączono nową kanalizację deszczową, gruntownie wyremontowano i ocieplono kotłownię, powstał także szerszy taras wzdłuż łącznika. Wybudowano schody, zmieniono nawierzchnię oraz zagospodarowano teren wokół szkoły. Całkowity koszt inwestycji wyniósł blisko 323 tys. złotych.

W Liceum Ogólnokształcącym w Puszczykowie natomiast przebudowano wewnętrzną instalację gazową oraz zmodernizowano kotłownię. Zdemontowano uszkodzony kocioł i instalację odprowadzania spalin. Przebudowę wewnętrznej instalacji gazowej i wentylacji grawitacyjnej oszacowano na ponad 172 tys. złotych.

9 mln złotych dofinansowania otrzymał powiat poznański na rewolaryzację wnętrza dawnego kompleksu cysterskiego w Owińskach, w którym dzisiaj mieści się Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych. Przestrzeń o łącznej powierzchni ponad 1900 m² po odzyskaniu dawnego charakteru zostaną udostępnione dla zwiedzających. Dzięki likwidacji barier architektonicznych oraz zamontowaniu trzech transporterów schodowych wnętrza będą dostępne również dla osób niepełnosprawnych oraz niewidomych i niedowidzących. W korytarzach i na klatkach schodowych znajdą się dodatkowe oznaczenia dla niepełnosprawnych w formie trójwymiarowych naklejek posadzkowych („ryflowań”) ułatwiających dotykową orientację w przestrzeni. Dzięki pasom naklejonym na pierwszym stopniu (od góry) oraz na poziomie wzroku schody będą też bardziej bezpieczne. Zaprojektowano także pochwyty balustrad z wklejonym paskiem z tworzywa sztucznego w nasyconym kolorze. Kontrast kolorystyczny ma ułatwić osobom niedowidzącym identyfikację terenu. Ponadto przed kolejnymi pomieszczeniami w budynku „A” przewidziano odpowiednie oznaczenia tyflograficzne (np. wypust-

ki układające się w słowa w alfabecie Braille’a). Łącznie z wykonanymi już pracami, w ośrodek oraz dawny klasztor zainwestowanych zostanie 25 mln złotych.

Staramy się zmieniać rzeczywistość na lepsze nie tylko w aspekcie materialnym. Chcemy, żeby każdemu żyło się lepiej. Wysiłki te zauważają zarówno mieszkańcy, jak i gremia konkursowe, które...

DOCENIAJĄ NAS ZA SPRAWY SPOŁECZNE

W 2017 roku powiat poznański otrzymał wyróżnienie za działalność na rzecz pieczy zastępczej. Samorząd nie tylko promował rodzicielstwo tego typu, ale gwarantował profesjonalne przygotowanie kandydatów do tej roli. Wspierał również już funkcjonujące rodziny zastępcze. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie kierowało swoje działania do rodziców i do dzieci, które często wymagają stałego wsparcia. Przeprowadzano szkolenia podnoszące kompetencje rodziców zastępczych („zrozumieć nastolatka”, „o trudnej sztuce bycia rodzicem zastępczym dziecka w wieku dojrzewania” czy „cyberproblemy dzieci i młodzieży”), dofinansowywano wypoczynek dzieci, pokrywano wydatki związane z przyjęciem dziecka do rodziny czy remont mieszkania. Chętni mogli też skorzystać ze szkoleń wspierających integrację społeczną i zwiększenie konkurencyjności na rynku pracy. A dzieciom, które wkraczały w dorosłość, oferowano wsparcie w postaci miejsca w mieszkaniu chronionym lub dofinansowania do wynajmu.

W minionym roku przystąpiliśmy również do prowadzonego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych programu wyrównywania różnic między regionami. Dzięki dofinansowaniu z PFRON oraz własnym środkom kupiliśmy dwa specjalistyczne busy oraz autobus. 9-osobowy bus dostosowany do przewożenia osób bezpośrednio na wózku inwalidzkim trafił do Stowarzyszenia Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Wspólna Droga” z Lubonia. Nowe auto dostali również podopieczni Warsztatów Terapii Zajęciowej w Owińskach. Stowarzyszenie „Promyk” z Konarzewa otrzymało natomiast autobus. Pojazdy, umożliwiając samodzielny transport, dają uczestnikom warsztatów i ich opiekunom poczucie niezależności, ułatwiają rehabilitację społeczną i zdrowotną.

Powiat poznański chce zapewnić wszystkim mieszkańcom...

DOSTĘP DO USŁUG MEDYCZNYCH NA WYSOKIM POZIOMIE

Od 2004 roku powiat zainwestował około 100 mln złotych w Szpital w Puszczykowie, z zadłużonej placówki czyniąc nowoczesny i doskonale wyposażony ośrodek, który dysponuje 17 oddziałami, wyróżnia się posiadanym sprzętem i specjalistyczną kadrą medyczną. By poprawić dostępność do świadczeń opieki zdrowotnej w Wielkopolsce, w ubiegłym roku powiat, zarząd lecznicy oraz władze województwa podpisały umowę umożliwiającą wdrożenie systemu Elektronicznej Dokumentacji Medycznej. Dzięki rozwiązaniom informatycznym mieszkańcy Wielkopolski zyskują dostęp do usługi e-dokumentacji oraz e-rejestracji. Aby system mógł działać, szpital musi otrzymać odpowiednie narzędzia, tj. sprzęt informatyczny, oprogramowanie oraz serwery umożliwiające bezpieczne gromadzenie, przetwarzanie, pobieranie i wymianę danych. Pozwoli to na ujednolicenie standardu przekazywania dokumentów elektronicznych. Infrastruktura, która powstanie w ramach projektu, służyć będzie również innym wielkopolskim podmiotom leczniczym. Wartość projektu wynosi ponad 2 mln 500 tys. złotych, a pieniądze pochodzą ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Kontynuowaliśmy także cieszące się ogromnym zainteresowaniem programy profilaktyczne. Tylko w minionym roku 1100 dzieci zostało zaszczepionych przeciwko pneumokokom. Z programu profilaktyki HPV skorzystało 681 dziewcząt, a szczepionki przeciwko grypie otrzymało 2978 seniorów. Na programy profilaktyczne przeznaczyliśmy ze środków własnych blisko 718 tys. złotych. Wszystkie szczepienia były bezpłatne dla kwalifikujących się do nich osób. Poprzedzały je szerokie akcje informacyjne, spotkania edukacyjne oraz niezbędne badania.

Przeciwko grypie można się było zaszczepić np. podczas *Białej soboty z powiatem poznańskim*. Akcja odbyła się na terenie Szpitala w Puszczykowie we wrześniu 2017 roku i w całości sfinansowana została ze środków powiatu. Istniała również możliwość skorzystania z bezpłatnych badań m.in. videodermatoskopem (w kierunku nowotworów skóry) czy mammograficznych dla kobiet w wieku 50-69 lat, zmierzenia ciśnienia tętniczego krwi, cholesterolu i stężenia glukozy oraz poziomu tkanki tłuszczowej. Ponadto lekarze udzielali bezpłatnych konsultacji w zakresie oceny ryzyka zachorowań na choroby sercowo-naczyniowe, boreliozę i cukrzycę. Można było wysłuchać porad laryngologów, alergologów, dietetyków i odwiedzić punkty informacyjne NFZ, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełno-

sprawności oraz stanowiska edukacyjne Wielkopolskiego Centrum Onkologii i Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej.

Powiat stara się także zapewniać swoim mieszkańcom bezpieczeństwo, realizując...

PROGRAM WSPARCIA DLA POLICJI I STRAŻY POŻARNEJ

Pomoc samorządu umożliwia kupno nowoczesnego wyposażenia, komputerów i nowych samochodów oraz poprawę warunków lokalowych. W 2017 roku na rzecz Komendy Miejskiej w Poznaniu przekazano ponad 1 mln złotych. Dzięki połowie tej kwoty udało się zakończyć budowę nowego komisariatu w Dopiewie. Do dyspozycji funkcjonariuszy oddany został nowoczesny, przestronny, dwukondygnacyjny budynek o powierzchni 400 m², wliczając garaże. 150 tys. złotych przeznaczono na zakup i współfinansowanie 5 samochodów w wersji nieoznakowanej, 100 tys. złotych kosztował policyjny skaner 3D do oględzin miejsc zdarzenia, drugie tyle – remont pomieszczeń dla psów policyjnych. Identyczne środki przekazano na remont komisariatu policji w Murowanej Goślinie. Powiat wspierał również konkursy dla dzieci i młodzieży dotyczące bezpieczeństwa, organizował akcje znakowania rowerów, przekazywał fundusze na bieżące potrzeby KMP w Poznaniu oraz nagrody w konkursie na „Najlepszy komisariat powiatu poznańskiego”.

1 mln 745 tys. złotych otrzymała też Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej. Najważniejszym elementem współpracy z KM PSP jest trwająca modernizacja obiektu Jednostki Ratowniczo-Gaśniczej nr 8 w Bolechowie. Zabezpieczono również środki finansowe na budowę nowej strażnicy PSP wraz z niezbędną infrastrukturą oraz zagospodarowaniem terenu na potrzeby JRG-4 w Poznaniu w latach 2016-2018. W 2017 roku był to 1 mln złotych. Wsparcie ze strony powiatu umożliwiło także kupno sprzętu ratowniczo-gaśniczego, specjalistycznego i łączności oraz środków ochrony indywidualnej i zbiorowej. Samorząd współfinansował również zakup pojazdów strażackich. Możliwe było też zorganizowanie szkoleń oraz ufundowanie nagrody finansowej dla zwycięzcy konkursu „Strażak roku”.

Ochotnicze Straże Pożarne zostały wsparte kwotą ponad 229 tys. złotych. Blisko połowę przeznaczono na budowę remizy w Puszczykowie. Ze środków powiatu poznańskiego kontynuowany był też program sprzętowego wyposażenia OSP. W 2017 roku strażacy-ochotnicy otrzymali 20 pomp szlamowych. Powiat wspierał również inicjatywy

mające na celu zwiększenie aktywności i sprawności fizycznej, integrację drużów, promocję wiedzy z zakresu bezpieczeństwa przeciwpożarowego i działalności OSP, a także szkolenie prezesów i naczelników OSP.

100 NAJ POWIATU POZNAŃSKIEGO.

WCZORAJ, DZIŚ I JUTRO

Andrzej Ogórkiewicz

Wyjątkowym, jubileuszowym roku proponuję subiektywny zestaw osobliwości, czyli wszystkiego, co stanowi o wyjątkowości powiatu poznańskiego. Zawarłem w nim informacje dotyczące mieszkańców (również dawnych), obiektów historycznych i współczesnych, dróg, dzieł sztuki, kulinariów czy imprez kulturalnych i sportowych. Punktem odniesienia tego dumnego rejestru są inne części Wielkopolski i Polski, ale także sam obszar powiatu poznańskiego.

1. Wielkopolski Park Narodowy to jedyny park narodowy w Wielkopolsce. Poza granicami regionu najbliższej znajduje się Drawieński Park Narodowy. WPN został utworzony w 1957 roku, usytuowany jest w powiecie poznańskim, w odległości zaledwie około 15 km na południe od Poznania. Park obejmuje fragmenty Pojezierza Poznańskiego oraz Poznańskiego Przełomu Warty.

2. Jedyny homologowany tor wyścigowy w Polsce – Tor „Poznań” – znajduje się na pograniczu Poznania i powiatu poznańskiego z oficjalnym adresem ulica Wyścigowa 1, Przeźmierowo, gmina Tarnowo Podgórne. Tor powstał w latach 1975-1977 w wyniku współpracy Automobilklubu Wielkopolski i Fabryki Samochodów Rolniczych „Polmo” w Poznaniu – producenta samochodu Tarpan – która miała tu testować swe produkty (dyrektor fabryki Andrzej Bobiński był jednocześnie prezesem Automobilklubu Wielkopolski). Tor „Poznań” wybudowano na miejscu byłego poligonu wojskowego. Wykorzystano poniemieckie, nieużywane już drogi startowe lotniska Ławica. Oficjalnie tor otwarto 2 grudnia 1977 roku.

3. Powiat poznański to jedyny powiat w Polsce, na terenie którego mieszka była liderka rankingu tenisowego WTA i zwyciężczyni turniejów wielkoszlemowych (Australian Open, US Open, Wimbledon).

Angelique Kerber to mieszkanka Puszczykowa, gdzie jej dziadkowie wybudowali Centrum Tenisowe Angie służące jako baza treningowa samej mistrzyni, ale także wielu innym tenisistom.

4. Powiat z największą liczbą radnych w Polsce. W odróżnieniu od wydłużającego się Poznania powiat poznański zyskuje coraz więcej nowych mieszkańców. Dziś jest ich około 370 000 (najwięcej w Polsce), a odzwierciedlenie tego stanu to reprezentacja mieszkańców w liczbie 29 radnych powiatowych.

5. Jedyny powiat w Polsce, który na swoim terenie ma lidera sprzedaży autobusów w Polsce i autobusów elektrycznych w Europie. Rok 2017 był dla firmy Solaris Bus & Coach S.A. piętnastym z rzędu, w którym sprzedawała ona najwięcej na polskim rynku. Solaris świetnie odnalazł się także na rynku autobusów elektrycznych – jako pierwszy istotny gracz w Europie zaangażował się w nowy trend technologiczny, podczas gdy inni woleli eksploatować temat hybryd czy pojazdów gazowych. Dało to firmie pozycję lidera.

6. Powiat ma swojego mistrza olimpijskiego. Szymon Ziółkowski, który uprawiał rzut młotem, należy do najbardziej utytułowanych polskich lekkoatletów. Uzyskiwał rekordy Polski juniorów, zdobył tytuły Mistrza Świata i Europy w tej kategorii wiekowej. W 2000 roku wywalczył złoty medal na Letnich Igrzyskach Olimpijskich w Sydney. Uczestniczył również w igrzyskach olimpijskich w Atlancie (1996), Atenach (2004), Pekinie (2008) i Londynie (2012). W dorobku ma trzy medale mistrzostw świata, w tym tytuł mistrzowski wywalczony w Edmonton (2001). Obecnie jest posłem na Sejm RP i mieszka w gminie Swarzędz.

7. Powiat z imprezą, która powstała z myślą o potencjale artystycznym, jaki posiadają osoby z niepełnosprawnościami. Mowa o Powiatowym Przeglądzie Twórczości Artystycznej Osób Niepełnosprawnych – Mieszkańców Powiatu Poznańskiego pn. „Złot Talentów”.

8. Powiat z autobusową linią turystyczną, która umożliwia przewożenie na przyczepie rowerów. Może ona być świetną ofertą dla małych turystów, aby wraz z rodzicami poznawali tereny bardziej odległe od swojego domu.

Autobus kursuje na linii Swarzędz–Biedrusko, może zabrać 15 rowerów i jest świetnym środkiem transportu dla mieszkańców gmin Swarzędz

i Suchy Las w kierunku Puszczy Zielonki. Mogą z niego korzystać także ci, którzy dojadą liniami kolejowymi z kierunku Wągrowca, Gniezna czy Wrześni.

9. Pomnik historii nr 1 – Zamek w Kórniku. Zabytek klasy zerowej, piękna, przebudowana w XIX wieku w stylu neogotyckim rezydencja magnacka, której początki sięgają średniowiecza. Malowniczą budowlę otoczona fosą zdobią usytuowane w narożnikach baszty, cylindryczna wieża, wieńczące mury krenelaże i duże gotyckie okna. Położony w pięknym, zabytkowym parku, jest odwiedzany przez 100 000 turystów rocznie. W zamku można obejrzeć bardzo bogatą kolekcję dzieł sztuki.

10. Pomnik historii nr 2 – Zespół Pałacowo-Parkowy w Rogalinie. Powstał jako rezydencja rodziny Raczyńskich, jego budowę z inicjatywy Kazimierza Raczyńskiego rozpoczęto w drugiej połowie XVIII wieku. Na kompleks składa się pałac połączony galeriami z dwiema oficynami oraz powozownią, tworzący kształt litery U, z dziedzińcem honorowym i ogrodem w stylu francuskim.

Projekt Dominika Merliniego, Jana Fryderyka Knobla i Jana Christiana Kamsetzera reprezentuje styl klasycystyczno-barokowy.

Dziś pałac funkcjonuje jako oddział Muzeum Narodowego w Poznaniu, a cały majątek został mu oddany przez Fundację powołaną przez hr. Edwarda Raczyńskiego.

Na początku XX wieku do wspomnianej wyżej struktury dołączono pawilon, będący obecnie galerią polskiego i zachodnioeuropejskiego malarstwa.

11. Jedyne w Europie park orientacji przestrzennej. Dawny zespół klasztorny cysterek ufundowany został w latach 1248-1252 przez książąt Bolesława Pobożnego i Przemysła I. Składa się nań czworobok zabudowań klasztornych z wirydarzem z 1700 roku, przebudowanych w 1773 roku i sto lat później. Obecnie w zabudowaniach mieści się Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych im. Synów Pułku w Owińskach.

W 2011 roku udostępniono do zwiedzania zbiory tyflogiczne związane z kulturą osób niewidomych. Zwiedzający poznają eksponaty przez dotyk. W sąsiedztwie Ośrodka otwarto w 2012 roku Park Orientacji Przestrzennej, w którym osoby z dysfunkcją wzroku mogą uczyć się poruszania na otwartej przestrzeni, np. w mieście.

12. Arboretum w Kórniku to najstarsze i najbogatsze w gatunki arboretum w Polsce i czwarte co do wielkości kolekcji w Europie. Jest to XIX-wieczny park krajobrazowy w stylu angielskim, stworzony przez Tytusa Działyńskiego w miejscu stylowych ogrodów założonych w XVI wieku. Arboretum posiada najbogatszą w kraju kolekcję gatunków i odmian drzew i krzewów (około 3000), sprowadzonych z całego świata.

Na ponad 30 ha parku znajdziemy brzozy, topole, bzy oraz drzewa i krzewy iglaste. Szczególnym zainteresowaniem zwiedzających cieszą się krzewy ozdobne w okresie kwitnienia – azalie, różaneczniki, jaśminowce, a także magnolie.

13. Powiat poznański ma swoją noblistkę, w Prowencji będącym obecnie częścią Kórnika urodziła się bowiem Wisława Szymborska. Przyszła na świat w 1923 roku, studiowała polonistykę i socjologię, kierowała działem poezji w redakcji „Życia Literackiego”, redagowała także rubrykę „Pocztą literacką”. W 1996 roku została laureatką literackiej Nagrody Nobla, nazywając to wydarzenie „tragedią sztokholmską”. W dorosłym życiu wielokrotnie spędzała wakacje w Wielkopolsce, przyjeżdżając tu ze swoim życiowym partnerem, Kornelem Filipowiczem. To właśnie jego kot stał się bohaterem wiersza-tredu oraz figurą na kórnickiej ławeczce Szymborskiej.

14. Śnieżycowy Jar w Puszczy Zielonce jest jednym z nielicznych na nizinnych terenach w Polsce rezerwatem śnieżycy wiosennej, objętej ochroną gatunkową. Do największych florystycznych atrakcji przedwiośnia, które możemy obserwować w wielkopolskich lasach, z pewnością należy masowy zakwit śnieżycy wiosennej (*Leucojum vernum*). Jedyne znane leśne stanowisko na nizinach tej pięknej rośliny, podobnej z wyglądu do znanych przebiśniegów, lecz o dużo większych kwiatach, znajduje się na terenie Leśnictwa Uchorowo w Nadleśnictwie Łopuchówko.

15. W Borówcu znajduje się największa makieta kolejowa w Polsce. Makieta wykonana jest w skali H0, czyli 1:87, i wciąż jest rozbudowywana. Przedstawia koleje europejskie poruszające się wśród krajobrazów współczesnej Europy.

Obecnie zobaczyć można 12 składów kolejowych w ciągłym ruchu, które mijają się i pozostają w biegu według zmieniającego się rozkładu jazdy. Docelowo po makiecie poruszać się będzie ponad 40 pełnych składów pociągów.

Oprócz pociągów po makiecie poruszają się samochody i samoloty. Planowana jest dalsza rozbudowa makiety. Na dodatkowej powierzchni około 150 m² powstanie makietą odzwierciedlająca Amerykę Północną i Skandynawię.

16. Najwyższe miejsce osiągnięte przez mieszkańca powiatu poznańskiego... to niewątpliwie ośmiotysięczniki zdobywane przez Adama Bieleckiego. Himalaista, uczestnik m.in. wypraw na Broad Peak i K2, choć pochodzi z Małopolski, mieszka obecnie w Łopuchowie, w gminie Murowana Goślina.

17. Pierścień Rowerowy Dookoła Poznania to trasa przebiegająca niemal w całości przez obszar powiatu poznańskiego. Liczy 164,2 km, bardzo wprawni rowerzyści mogą ją pokonać w ciągu jednej doby. Warto jednak podzielić podróż na części, razem z promieniami, czyli trasami dojazdowymi, i podziwiać przepiękne, zróżnicowane tereny powiatu.

18. Powiat poznański to największy powiat w województwie wielkopolskim. Tworzy go 17 gmin położonych dookoła Poznania. Ma powierzchnię 1900 km².

19. Jedno z największych naturalnych skupisk wiekowych dębów znajduje się w okolicy Rogalina (gmina Mosina) w powiecie poznańskim. Za pałacem w parku rosną trzy najbardziej znane rogalińskie dęby (uwiecznione na obrazach Leona Wyczółkowskiego) – Lech, Czech, Rus oraz dąb Edward.

20. Skansen i Muzeum Pszczelarstwa w Swarzędzu stanowi unikatowy w skali europejskiej zbiór uli ilustrujący na ekspozycji plenerowej historię bartnictwa i pszczelarstwa na ziemiach polskich.

W budynku pofolwarcznym znajduje się ekspozycja dotycząca owadów użytkowych. Dużą atrakcją jest ul demonstracyjny, umożliwiający obserwację życia pszczół.

21. Powiat poznański wyróżniony został mianem „Super Powiatu” w ramach Rankingu Związku Powiatów Polskich 2017 w kategorii powiatów powyżej 120 000 mieszkańców – to rodzaj uhonorowania „lidera wśród liderów”.

22. Największa fabryka sushi w Polsce znajduje się w powiecie poznańskim. Sushi Factory w Robakowie zdobyło tytuł Poznańskiego Lidera Przedsiębiorczości.

23. Powiat poznański ma „władców pierścienia”, czyli biegaczy i rowerzystów, którzy pokonali już dystans 164,2 km, czyli tyle, ile liczy trasa rowerowa Pierścienia Rowerowego Dookoła Poznania.

24. Skansen Miniatur w Pobiedziskach to jedyny tego rodzaju obiekt w Polsce, obejmujący około 35 najważniejszych, a także mniej znanych budowli z terenu Szlaku Piastowskiego oraz Wielkopolski.

25. Świnia złotnicka pstra podobnie jak jej kuzynka – świnia złotnicka biała – charakteryzuje się doskonałą jakością mięsa. Jego walory dostrzec można przede wszystkim w wyrobach surowych i długo dojrzewających. Jako jedyna świnia w Polsce od początku hodowana jest w czystości rasy, co przekłada się na unikalny smak i aromat pozyskiwanego z niej mięsa.

26. W skład powiatu poznańskiego wchodzi aż 17 gmin. Razem z kilkoma gminami spoza powiatu poznańskiego współtworzą one Aglomerację Poznańską. Są to: Buk, Czerwonak, Dopiewo, Kleszczewo, Komorniki, Kostrzyn, Kórnik, Luboń, Mosina, Murowana Goślina, Pobiedziska, Puszczykowo, Rokietnica, Stęszew, Suchy Las, Swarzędz, Tarnowo Podgórne.

27. Powiat poznański, poprzez Zarząd Dróg Powiatowych, administruje siecią dróg o łącznej długości niemal 670 km (121 dróg). To sprawia, że jest największym zarządcą na terenie powiatu poznańskiego, posiadającym najdłuższą sieć drogową.

Dzięki podpisanym porozumieniom odcinkami dróg powiatowych na terenie miast w Buku, Puszczykowie, Murowanej Goślinie, Pobiedziskach, Swarzędzu, Mosinie, Stęszewie i Kórniku oraz Kostrzynie – o łącznej długości około 55 km – zarządzają burmistrzowie.

28. Na terenie powiatu poznańskiego znajdują się aż trzy parki krajobrazowe. Park Krajobrazowy Promno został utworzony w 1993 roku jako najmniejszy z wielkopolskich parków. Zajmuje zaledwie 2077 ha terenu pomiędzy Pobiedziskami a Kociałkową Górą. Obejmuje polodowcowy krajobraz morenowy.

Park Krajobrazowy w Rogalinie, leżący w bezpośrednim sąsiedztwie rezydencji Raczyńskich, jest jedną z największych atrakcji krajobrazowych i turystycznych powiatu poznańskiego. Swym zasięgiem obejmuje tereny rozciągające się po obu stronach Warty, od Wiórka i Puszczykowa, w pobliżu Poznania aż do Zbrudzewa i Góry koło Śremu. Został utworzony w 1997 roku celem ochrony największego w Europie skupiska wielowiekowych dębów szypułkowych rosnących w dolinie Warty, a także licznych starorzeczy.

Park Krajobrazowy Puszcza Zielonka funkcjonuje od 1993 roku, kiedy to w celu ochrony roślinności i zachowania w stanie naturalnym leśnego ekosystemu postanowiono wyznaczyć jego formalne granice. W leśnych gąszczach żyją liczne gatunki zwierząt – dziki, sarny, daniel, bobry, jelenie, wydry, żurawie i borsuki. Równie bogata i zróżnicowana jest parkowa roślinność, zwłaszcza w obrębie rezerwatów florystycznych – Jeziora Czarne, Jeziora Pławno oraz Żywca Dziewięciolistnego, utworzonego celem ochrony reliktowego stanowiska charakterystycznej dla buczyn karpackich rośliny górskiej.

29. Powiat poznański może się pochwalić najniższą stopą bezrobocia w województwie wielkopolskim wśród powiatów. 1,8% – to stopa bezrobocia według stanu na koniec marca 2018 roku.

30. Powiat poznański ma największą liczbę gospodarstw rolnych w podregionie poznańskim. Zajmują one 48% powierzchni powiatu poznańskiego, tj. 91 270 ha.

31. W regionalnym rankingu „Złota Setka Wielkopolski”, publikowanym przez redakcję dziennika „Polska Głos Wielkopolski”, w 2007 roku znalazły się 64 firmy z Aglomeracji Poznańskiej. Ich łączny przychód ze sprzedaży stanowił blisko 77% przychodów wszystkich firm z województwa wielkopolskiego ujętych w rankingu.

32. Największa w historii powiatu poznańskiego inwestycja drogowa to przebudowa drogi powiatowej numer 2410P na odcinku od Zalasewa, przez Gowarzewo, do Kleszczewa.

33. W powiecie poznańskim zanotowano jedną z wyższych wartości urodzeń żywych w województwie, tj. 12,6 na 1000 osób. Pozytywne tendencje mają przełożenie na prognozy: liczba ludności w powiecie poznańskim

do 2030 roku ma wzrosnąć o 27,2%, co stanowi najwyższą wartość prognozowanego wzrostu liczby ludności dla powiatów w Wielkopolsce.

34. W powiecie poznańskim obserwujemy najwyższe dodatnie saldo migracji w województwie, które w 2014 roku kształtowało się na poziomie 14,1 na 1000 osób.

35. Na tle innych powiatów powiat poznański cechuje jedna z wyższych liczb osób pracujących. Na 1000 mieszkańców pracuje 320 osób.

36. Odsetek korzystających z pomocy społecznej wśród mieszkańców powiatu jest niższy od wskaźnika wojewódzkiego.

37. 25 jezior i 250 oczek wodnych znajduje się w gminie Pobiedziska. Na tę liczbę składają się jeziora na odkrytej powierzchni (jezioro Góra), jeziora o charakterze oczek leśnych (Brzostek, Dębiniec) oraz jeziora rynny polodowcowej: Biezdruchowo, Jerzyńskie, Wronczyńskie Małe, Wronczyńskie Duże, Kołatkowskie.

38. Najslynniejsza i największa impreza kulinarna – Rokietnica Zaprasza Wielkopolan na Rumpuć. Po raz pierwszy zorganizowana została przed laty jako popularyzacja z jednej strony gotowania, a z drugiej – tradycyjnej kuchni wielkopolskiej. Rumpuć w trakcie tej imprezy jest gotowany w ogromnym kotle, a po ugotowaniu odbywa się wspólna degustacja.

39. Miejsce urodzenia ojca polskiego teatru Wojciecha Bogusławskiego. Na obecnym terenie poligonu wojskowego w okolicach Biedruska (gmina Suchy Las) znajdują się pozostałości niegdysiejszej wsi Glinno, z zarysem fundamentów dworku i kamieniem poświęconym dramaturgowi i aktorowi.

40. Szlak kościołów drewnianych. Obejmuje dwanaście zabytków drewnianej architektury sakralnej (pięć spośród nich na terenie powiatu poznańskiego), położonych w malowniczych okolicach otuliny Puszczy Zielonki. Szlak można zwiedzać samochodem bądź, dzieląc trasę na dwie części, pokonać go rowerem. Można go również podzielić na dwie pętle: dużą i małą.

41. Szlak kajakowy Puszcza Zielonka. Jedyny znakowany na terenie powiatu poznańskiego, położony w całości na terenie gminy Pobiedziska. Początek szlaku znajduje się w Pobiedziskach, na jeziorze Biezdruchowo, dalej biegnie on rzeką Główną, 11,3 km przez jeziora: Jerzyńskie, Wronczyńskie Małe, Wronczyńskie Duże i Kołatkowskie.

42. Największy w powiecie zabytkowy kościół drewniany – kościół św. Krzyża w Buku. Wykonany z drewna modrzewiowego. Od strony wschodniej jedną z zewnętrznych ścian wieżyczki zdobi wykonane z gontu serce. Z tego samego materiału wykonane jest pokrycie dachu świątyni. Jej strop wspiera się na ośmiu okrągłych kolumnach, ustawionych na planie koła wyznaczającego środek budowli.

Wnętrze kościoła św. Krzyża w Buku,
fot. P. Prokopienko

43. „Najbogatszy” kobiecy turniej tenisowy na otwartych kortach w Polsce – Powiat Poznański Open z pulą nagród 75 000 dolarów.

44. Najważniejsza inwestycja infrastrukturalna – Poznańska Kolej Metropolitalna. Pierwsze połączenia uruchomiono 10 czerwca 2018 roku dzięki współpracy powiatu poznańskiego, miasta Poznań i Samorządu Województwa Wielkopolskiego. Na terenie Aglomeracji Poznańskiej pociągi w godzinach szczytu będą kursować co pół godziny.

45. Najwyższe wzniesienie powiatu poznańskiego to Dziewicza Góra w gminie Czerwonak o wysokości 144,9 m i wysokości względnej 90 m. Na szczycie góry postawiono betonową wieżę widokową, z której rozciąga się piękny widok na tereny Puszczy Zielonki.

Wieża widokowa na Dziewiczej Górze,
fot. Urząd Gminy Czerwonak

46. Oz Bukowsko-Mosiński, z jedynym w Wielkopolsce źródłem o charakterze górskim, znajdującym się w Żarnowcu, w gminie Dopiewo.

47. Drugi co do wielkości poligon wojskowy w Polsce – Biedrusko w gminie Suchy Las. Miejsce o bogatej historii, które rozpoczęło swoją karierę wojskową jako poligon armii pruskiej i przechodziło przez meandry historii z rąk do rąk, by w 1945 roku stać się polskim poligonem wojskowym.

48. Najpiękniejszy w powiecie poznańskim ośrodek kulturalny – Centrum Kultury i Biblioteka Publiczna Gminy Suchy Las. Nowoczesny i multifunkcyjny zespół budynków oddany do użytku w 2014 roku. Umożliwia prowadzenie zajęć artystycznych, organizację wystaw, koncertów i spektakli. Przepiękna, bogato wyposażona biblioteka publiczna z 70-letnią historią.

Centrum Kultury i Biblioteka Publiczna Gminy Suchy Las,
fot. A. Ogórkiewicz

49. Centrum Kształcenia Praktycznego w Swarzędzu. Największa na terenie powiatu placówka zawodowa, wpisująca się w ideę odbudowy szkolnictwa zawodowego. Składają się na nie dwa budynki, dwu- i trzykondygnacyjny, w których znajdzie się 18 specjalistycznych pracowni do nauki zawodu, stacja obsługi diagnostycznej z garażem na dwa samochody oraz część hotelowo-gastronomiczna, służąca nauce zawodu.

50. Największa kolekcja dzieł sztuki w pawilonie na terenie Zespołu Pałacowo-Parkowego w Rogalinie. W Galerii Raczyńskich można obejrzeć dzieła malarzy zagranicznych i polskich, w tym bogatą kolekcję obrazów Jacka Malczewskiego.

51. Najbardziej znany duch – Biała Dama z Kórniku. W Sali herbowej Zamku w Kórniku znajduje się portret Teofili z Szoldrsckich Potulickiej, zwanej Białą Damą. Legenda mówi, że jej duch schodzi o północy z obrazu i straszy w parku.

52. Najmniej znany duch – Czarna Dama z Będlewa. Jej legenda wiąże się oczywiście z historią miłosną. Córką Bolesława Potockiego z drugiej żony, słynna z urody Felicja, oraz wnuk po pierwszej żonie Alfred Miączyński nawiązali romans. Wybuchł ogromny skandal. Zdradzony mąż Maciej Mielżyński zastrzelił ich oboje w pałacu w Dakowach Mokrych.

Powstała legenda o Czarnej Damie, która błąka się nocami po pałacu.

53. Najładniej położone boisko piłkarskie znajduje się nad jeziorem Biezdruchowo w Pobiedziskach. W 2006 roku było jedną z aren Mistrzostw Europy U-19 w piłce nożnej. Ekipy telewizyjne zachwycaly się piękną panoramą roztaczającą się tuż przy boisku piłkarskim.

54. Najlepsze lody w powiecie poznańskim – od Kostusiakowej w Puszczykowie. Pracownia wytwarzająca lody wywodzi swoją sławę z odległych lat, kiedy takich delicji nie można było łatwo zdobyć. Dziś, choć powstało wiele nowych pracowni wytwarzających lody naturalne, do Puszczykowa nadal zmierzają pielgrzymki turystów.

55. Najlepsze pączki w powiecie poznańskim – od Grzeczki w Pobiedziskach. Pracownia cukiernicza Jacka Grzeczki słynie z pysznych, leciutkich pączków z nadzieniem z powideł różanych bądź w czekoladzie z nadzieniem z ajerkoniaku.

Najlepsze pączki w powiecie,
fot. J. Grzeczka

56. Najnowsza biblioteka – Biblioteka Publiczna w Rokietnicy. Kolejny budynek wielkiego kompleksu Rokietnickiego Ośrodka Sportu oraz Biblioteki, która spełnia także funkcję ośrodka kultury. Rokietnica dołączyła do miejsc posiadających przepiękne obiekty o przeznaczeniu kulturalnym.

57. Zabytkowa zabudowa wiejska w Gołęczewie, gmina Suchy Las. Ślad planowej zabudowy prowadzonej przez zaborcę pruskiego w celu stworzenia wsi wzorcowej Golenhofen. Pierwszy materialny dowód udanej akcji odzyskania ziemi oraz domostw, prowadzonej przez ludność polską.

58. Najlepsze szparagi w powiecie poznańskim – z hodowli z Soboty w gminie Rokietnica. Plantacja, która ma długą historię i tradycję, zachowywaną także w okresie PRL.

59. Najpiękniej położony pałac – Pałac von Treskow nad jeziorem Strykowskim w gminie Stęszew. Pałac został zbudowany w formie neogotyckiego zamku w 1900 roku dla Hansa von Treskow. Składa się z wielu przylegających do siebie brył, nad którymi góruje czworoboczna, masywna wieża, wysoka na cztery piętra i zwieńczona blankami.

60. Najtrudniejszy podjazd rowerowy – Góra Pożegowska w gminie Mosina. Góra Pożegowska ma wysokość 132 m n.p.m. i jest najwyższym punktem w gminie Mosina.

61. Drewniana wieża widokowa na Górze Pożegowskiej. W ramach projektu zrealizowanego na tzw. Gliniankach powstała blisko 17-metrowa (16,97 m) wieża widokowa, z której można podziwiać m.in. Wielkopolski Park Narodowy, ale też infrastruktura towarzysząca.

Wieża widokowa na Górze Pożegowskiej,
fol. A. Ogórkiewicz

62. Najpiękniejsza marina w Czerwonaku. Zajmuje powierzchnię około 4,5 ha i umożliwia wypoczynek w formie aktywnej, rekreacyjnej i kulturalnej. Przystosowana jest do cumowania kilkunastu jednostek przy drewnianych pomostach pływających. Slip ułatwia wodowanie łodzi. Ze słupków dystrybucyjnych można pobrać energię elektryczną i wodę. Basen portowy jest oświetlony i chroniony przez 24 godziny na dobę przez pracowników obsługi i agencję ochrony.

63. Największa stadnina koni w Iwnie. Od dziesiątek lat zajmuje się profesjonalną hodowlą koni. Konie wyścigowe z Iwna odnoszą olbrzymie sukcesy na przestrzeni wielu lat. Współpracując z doświadczonymi trenerami, stadnina przygotowuje konie do jeszcze większych osiągnięć.

64. Arboretum Leśne w Zielonce. Arboretum jest jednostką Leśnego Zakładu Doświadczalnego w Murowanej Goślinie, znajdującą się w samym sercu Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka w miejscowości Zielonka w gminie Murowana Goślina. Powstało w 1979 roku z inicjatywy prof. dr hab. Jana Meisnera, dziekana Wydziału Leśnego ówczesnej Akademii Rolniczej w Poznaniu, wykonane jako czyn społeczny studentów i pracowników Akademii.

65. Muzeum Powstańców Wielkopolskich w Lusowie. Muzeum zostało otwarte 2 września 1996 roku, urządzono je z funduszy zebranych przez Towarzystwo Pamięci Generała Józefa Dowbora Muśnickiego z siedzibą w Lusowie. W salach muzealnych prezentowane są oryginalne dokumenty, mapy, zdjęcia, sztandary, mundury, militaria, modele i inne pamiątki związane z przedmiotem działania placówki.

66. Grób generała Józefa Dowbor-Muśnickiego w Lusowie. Dowódca powstania wielkopolskiego w 1920 roku osiadł w Lusowie, a następnie w Batorowie. Tu zmarł w 1937 roku i ma swój grób w Lusowie.

67. Stolica Rzeczypospolitej – Mosina. Powołał ją Jakub Krauthofer-Krotowski w czasie powstania w okresie Wiosny Ludów. Przetrwała 6 dni, licząc od powołania 3 maja 1848 roku do ostatecznej klęski powstańców pod Trzebawiem 9 maja 1848 roku.

68. Wszystkie salony przy jednej ulicy. Przy ulicy Obornickiej, wychodzącej z Poznania na północ, mieszczą się salony samochodowe wszystkich marek dostępnych w Polsce. Większość z nich na terenie gminy Suchy Las. Dlatego Obornicka jest nazywana Ulicą Samochodową.

69. Najtrudniejszy półmaraton – Bieg Jagiełły w Pobiedziskach. Sprawia uczestnikom wiele problemów z powodu ukształtowania terenu – zabójczych podbiegów na pagórkowatym terenie wzdłuż Parku Krajobrazowego Promno, a także ze względu na termin – bieg jest rozgrywany na początku lipca, często w bardzo wysokiej temperaturze.

70. Najciekawszy lokal wyborczy. Budynek Gminnego Ośrodka Kultury „Sokół” w Czerwonaku jest siedzibą komisji wyborczych, przygotowywanych przez gospodarzy w niezwyklej sceneriach. Wyborcy głosują w tropikach, w dżungli, a zdarza się, że i w kosmosie.

71. Junek z Buku. To po prostu młody mężczyzna (z niem. *jung*, czyli młody), wystrojony według mody prowincjonalnej. Postać raczej przysłowiowa, czyli rodzaj lokalnego „everymana”.

72. Odpowiednikiem Junka z Buku jest Elegant z Mosiny. Obie postaci są „bohaterami” i inspiracjami lokalnych imprez gminnych.

73. Pierdoła z Gądek. Do powstania tego powiedzonka przyczynił się Piotr Paluch z Gądek. W roku 1870 razem z innymi młodzieńcami wyruszył on na wojnę niemiecko-francuską. Lecz, prawdopodobnie przez pomyłkę, zaraz na wstępie znalazł się po drugiej stronie frontu, gdzie nic złego mu się nie stało, przeciwnie – Francuzi od razu się na nim poznali i tak im przypadł do gustu, że uznali go za swojaka, a nawet sfrancuzili jego polskie nazwisko i z Piotra zrobili Pierre’a (czytaj: Pier), a z polskiego Palucha – palucha francuskiego, czyli *doigt* (czytaj: dua). Tak z polskiego Piotra Palucha powstał Pierdua, z czego drogą uproszczeń później „narodził się” Pierdoła. Lecz kiedy skończyła się wojna, Pierdoła był zmuszony opuścić Francję, w następstwie czego bez krzyku i hałasu zjawił się w Gądkach. Tutaj dla utrapienia swojej rodziny dalej językiem pytlował, lecz nie polskim, ale francuskim, udając, że zapomniał mówić po polsku. Gdy jednak to jego niezrozumiałe paplanie ludziskom się sprzykrzyło, zabrali się do niego po swojemu i sprawili mu porządne lanie. I wtedy Pierdoła od razu przypomniał sobie mowę ojczystą i odtąd paplał tylko po polsku, czym się przyczynił do powstania powyższego powiedzonka (za: opencaching.pl).

74. Nędza ze Swarzędza. Zygmunt Grudziński, właściciel Swarzędza, dał swój herb rodowy na herb miasta, nazywając Swarzędz Grzymałowem – nazwa ta jednak nie przyjęła się i kontynuowano nazwę dawnej wsi. Ten

sam Zygmunt Grudziński w 1621 roku pozwolił się tam osiedlić Żydom wypędzonym z Poznania, a po zburzeniu zboru luterańskiego w Poznaniu – również wielu ewangelikom. Być może na tle tych wydarzeń powstało przysłowie „Przyjechała nędza do Swarzędza”. Podczas wizyt mieszkańców w innych stronach używano zapewne powiedzenia: przyjechała nędza ze Swarzędza.

75. Najwięcej klubów żeglarskich w powiecie poznańskim ma swoje siedziby w Kiekrzu. To jezioro stwarzające świetne warunki szkoleniowe, ale i regatowe. Tu mają siedziby m.in.: JKW, Navigare (dawniej HKŻ), AZS, LOK, Wagabunda.

76. SUP Bass Kiekrz. Klub działający od niedawna, zajmujący się pływaniem na deskach (najczęściej dmuchanych), na których pływa się, stojąc i odpychając przy pomocy wiosła. Klub oferuje np. zajęcia z jogi na deskach SUP.

77. Powiatowa 17. Przedsięwzięcie medialne zapoczątkowane przez Wydział Promocji i Aktywności Społecznej Starostwa Powiatowego w Poznaniu, przedstawiające cyklicznie wydarzenia z 17 gmin powiatu poznańskiego poprzez zapis video, audio i teksty pisane. Powiatowa 17. współpracuje z lokalnymi mediami, prezentując wydarzenia powiatowe na ich antenach i łamach.

78. Kolarstwo z Kórnik, czyli Mróz UKS Jedyńka Kórnik. Kolarstwo w Kórniku istnieje od 38 lat, kiedy to pierwszym założycielem sekcji kolarskiej był Kazimierz Gogolewski. Nowo powstały Uczniowski Klub Sportowy Jedyńka Kórnik zaczął swą działalność w roku 2000. Katarzyna Pawłowska jest autorką największego sukcesu polskiego kobiecego kolarstwa na szosie i na torze w historii tej dyscypliny – zdobyła dwukrotnie tytuł Mistrzyni Świata w scratchu i jeden raz wicemistrzostwo. Podczas rozegranych w październiku w szwajcarskim Grengen Mistrzostw Europy w kolarstwie torowym zdobyła złoty medal w wyścigu punktowym. Uczniowski Klub Sportowy Jedyńka Kórnik dochował się również Olimpijczyka. Katarzyna Pawłowska jako jedyna Polka w kolarstwie szosowym wzięła udział w Igrzyskach Olimpijskich w Londynie, gdzie zajęła bardzo dobre jak na debiutanta jedenaste miejsce.

79. Powiat poznański ma swoją Florydę. Popularny od lat 70. i ekskluzywny wówczas kompleks działek rekreacyjnych w Kamińsku został nazwany tak jak jedno z najgorętszych miejsc w USA. Dziś blask Florydy w Kamińsku nieco przygasł, ale może to i lepiej dla wypoczywających w okolicy letników.

80. Park Dzieje. Stworzony w Murowanej Goślinie kompleks, w którym można przenieść się w daleką przeszłość poprzez rekwizyty, rekonstrukcje i wielkie widowiska historyczne. Najbardziej spektakularne i znane to *Orzeł i Krzyż*.

81. Studnia Napoleona w Mosinie, na terenie Wielkopolskiego Parku Narodowego. Jak mówi legenda, zdarzyło się, że kiedyś tą drogą do Poznania przejeżdżał orszak z Napoleonem. Zatrzymał się tu na chwilę i adiutant podał Napoleonowi do obmycia wodę z pobliskiego źródła. Ku ogólnemu zdziwieniu pomiędzy palcami cesarza pojawiły się bąbelki powietrza. Postanowił więc napić się tej wody, która mu wielce zasmakowała i przywiodła na myśl francuski szampan. Napoleon polecił więc częściej podawać sobie tę wodę ze źródła.

Studnia Napoleona w Mosinie,
fot. A. Ogórkiewicz

82. Komin Swarzędzkich Fabryk Mebli w Mosinie. Drugi co do wysokości po Karolinie komin w powiecie poznańskim. Pierwszy, jeśli nie liczyć elektrociepłowni – 150 m.

83. Pomnik Siewcy w Luboniu. W małym parku przy ulicy Armii Poznań stoi jeden z ciekawszych zabytków Lubonia. Na 6-metrowym, kamiennym cokole znajduje się wykonana w brązie niemal 3-metrowa postać rolnika siejącego zboże. Pomnik „Siewcy” to dzieło wielkopolskiego artysty rzeźbiarza Marcina Rożka (1885-1944) z 1923 roku.

Pomnik ufundował Koncern Chemiczny dr Roman May, późniejsze Zakłady Chemiczne Luboń, które przez kilkadziesiąt lat produkowały m.in. nawozy fosforowe. Dzieło Marcina Rożka wystawiono (jeszcze w formie gipsowej) w 1929 roku w Poznaniu podczas Powszechnej Wystawy Krajowej, której inicjatorem był ówczesny prezydent miasta Poznania Cyryl Ratajski (1875-1942) – prywatnie zięć Romana Maya i Prezes Zarządu Koncernu Chemicznego w Luboniu.

Pomnik Siewcy w Luboniu,
fot. W. Łyszczak

84. Wieża Bierbaumów w Szreniawie. Kolejny po Dziewiczej Górze i Górze Pożegowskiej punkt obserwacyjny na terenie powiatu poznańskiego.

85. Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie. Muzeum gromadzi, opracowuje i udostępnia zabytki dotyczące dziejów wsi polskiej, rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego z terenu całej Polski. Od czasu powstania Muzeum zgromadziło ponad 20 000 obiektów muzealnych. Jest jedynym tej rangi muzeum rolnictwa w Polsce i jednym z nielicznych i największych w Europie.

Pokaz w Muzeum w Szreniawie,
fot. A. Jaworska

86. Szpital w Puszczykowie, którego właścicielem jest powiat poznański. Szpital zawiera czternaście oddziałów, w których hospitalizowani są chorzy. Wśród największych oddziałów szpitala wymienić należy Oddział Medycyny Paliatywnej, Oddział Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej oraz Oddział Kardiologiczny.

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Szpital w Puszczykowie im. prof. Stefana Tytusa Dąbrowskiego posiada dwie poradnie specjalistyczne: Poradnię Medycyny Paliatywnej i Poradnię Rehabilitacyjną.

87. Owocowa plaża nad jeziorem Niepruszewskim w Zborowie, od strony i na terenie gminy Dopiewo. Urządzona w stylu plaży tropikalnej, z siedziskami w kształcie wielkich cytrusów.

88. Sanktuarium maryjne w Tulcach, do którego trafiają pielgrzymki z różnych stron, w tym pielgrzymka, w której uczestniczą wyłącznie mężczyźni.

89. Miejscowość, w której obecnych granicach administracyjnych znajdują się dwa średniowieczne rynki. Chodzi o Kórnik, a właściwie o Kórnik i Bnin.

90. Termy Tarnowskie. W sierpniu 2011 roku wykonano odwiert GT-1 w Tarnowie Podgórnym. Na głębokości 1200 m natrafiono na źródło wody geotermalnej o temperaturze powyżej 45,7°C.

Próbki wody poddano analizie chemicznej i mikrobiologicznej. Na podstawie analiz wodę czerpaną z otworu GT-1 należy scharakteryzować jako chlorkowo-sodową, jodkową (solankę) termalną. Wody geotermalne tego typu zalecane są do kąpieli indywidualnych w wannach lub zbiorowych w basenach kąpielowych. Ze względu na zawartość rozpuszczonych w niej pierwiastków woda w stanie naturalnym może być wykorzystywana w celach leczniczych, a po rozcieńczeniu – w celach rehabilitacyjnych i profilaktycznych.

91. Schronisko w Skałowie utworzone przez Związek Międzygminny „Schronisko dla zwierząt”. Związek powstał celem wspólnego wykonywania zadania publicznego w zakresie tworzenia warunków niezbędnych do utrzymania porządku i czystości na terenie gmin wchodzących w skład Związku oraz zapewnienia opieki bezdomnym zwierzętom poprzez budowę i eksploatację międzygminnego schroniska dla bezdomnych zwierząt w Skałowie, w gminie Kostrzyn.

92. Powiatowi Romeo i Julia. Uroczysko Maruszka to najcenniejszy pod względem przyrodniczym fragment Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka o powierzchni około 500 ha, który rozciąga się między Pławnem a Ludwikowem. Mówi się, że w XIX wieku spotykała się w tym miejscu para zakochanych: pruski oficer i skromna polska wiejska dziewczyna, którą zwano Maruszką. Nie mogli się pobrać z powodu różnic narodowościowych, społecznych i politycznych. Nie chcieli jednak żyć osobno. Postanowili, że skoro nie może ich połączyć ślub, to połączy ich śmierć. Żołnierz najpierw zastrzelił dziewczynę, a później siebie ze strzelby, którą pożyczył od pijącego właśnie w karczmie gajowego.

93. Szpital w Ludwikowie. Na terenie wsi Ludwikowo, w Wielkopolskim Parku Narodowym, znajduje się – wchodzący w skład Wielkopolskiego Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii im. Eugenii i Janusza Zeylandów w Poznaniu – Szpital w Ludwikowie, składający się z kilku oddziałów

i mieszczący się w dawnej siedzibie sanatorium Staszicówka. Zachowało się kilka zabytkowych obiektów: budynek główny (pawilon I) i dwie drewniane leżakownie z 1883 roku, willa dyrektora z 1929 roku oraz pawilon II wybudowany w latach 1929-1930.

94. Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Tulcach – wzniesiony około połowy XIII wieku z fundacji rodziny Łodziów, przebudowywany w XVI wieku, rozbudowany w 1784 roku. Obiekt znajduje się na Szlaku Romańskim.

95. Gród Pobiedziska. „Budując średniowieczne maszyny wojenne, chcieliśmy umożliwić zwiedzającym uzyskanie podstawowej wiedzy o maszynach i technikach oblężniczych, bez której nie jest możliwe pełne zrozumienie idei architektury obronnej. Od lat zajmujemy się unikatowymi na skalę światową projektami, szczegółowo odtwarzając najróżniejsze konstrukcje w oparciu o dostępne źródła. Dbamy, aby powstałe dzieła były nie tylko wierne historycznie, ale też maksymalnie interaktywne i bezpieczne, gdyż wyznajemy zasadę, że dla dzieci i młodzieży zabawa jest najlepszym sposobem na naukę” (ze strony grodpobiedziska.pl).

96. Wyspa na jeziorze Góreckim, czyli Wyspa Zamkowa, z zamkiem wybudowanym w latach 1824-1825 przez Tytusa Działyńskiego z Kórnik, w prezencie dla siostry Klaudyny i jej męża Bernarda Potockiego. Dziś niestety odcięta od świata, bez możliwości legalnego zwiedzania.

97. Drewniane kościoły w Kleszczewie, Czerlejnem i Gułtowach. Przepiękne przykłady drewnianej architektury sakralnej. Koniecznie trzeba zobaczyć wszystkie, a szczególnie bajecznie położony i cudownej urody kościółek w Gułtowach.

98. Kościół w Kamionkach pw. św. Matki Teresy z Kalkuty. Budynek współczesny, wyróżniający się prostotą, oszczędnością i skromnością formy. Najpiękniejszy współczesny kościół powiatu poznańskiego.

99. Najlepsze ryby w Tawernie pod Żaglami w Kórniku, nad jeziorem Kórnickim. Ta restauracja nie zawiedzie miłośników rybnych dań. Oferta różnorodna, pyszna i bardzo bogata.

100. Obserwatorium Astrogeodynamiczne w Borówcu jest częścią Centrum Badań Kosmicznych Polskiej Akademii Nauk. Leży w odległości 20 km na południowy wschód od Poznania i 4 km na północny zachód od miejscowości Kórnik.

Obserwatorium prowadzi lokalne i globalne badania geodynamiczne. W tym celu wykonuje regularne pomiary przy użyciu techniki laserowej (satellite laser ranging – SLR) i Globalnego Systemu Lokalizacyjnego (Global Positioning System – GPS).

POZNAŃSKA KOLEJ METROPOLITALNA – DUŻY PROJEKT Z DUŻYM UDZIAŁEM POWIATU POZNAŃSKIEGO

Wojciech Jankowiak*

GARŚĆ PRZYPOMNIENÍ

Pierwszy pociąg wjechał do Poznania, a właściwie do wsi Jeżyce pod Poznaniem, 9 sierpnia 1848 roku. Przez 3 lata budowano linię łączącą Stargard Szczeciński – przez Krzyż, Wronki, Szamotuły – z Poznaniem. Na końcu tej 192-kilometrowej trasy powstał czołowy Dworzec Jeżycki (późniejsza zajezdnia tramwajowa przy ulicy Gajowej). Dworzec ten przetrwał do 1879 roku, gdy oddano do użytku dzisiejszy Dworzec Poznań Główny. Zanim to jednak nastąpiło, Poznań zyskiwał kolejne połączenia kolejowe:

- 1851 rok – połączenie z Piłą i Bydgoszczą przez Krzyż, a dalej z Gdańskiem,
- 1856 rok – połączenie z Leszmem i Wrocławiem,
- 1870 rok – połączenie ze Zbąszyniem, a dalej z Berlinem,
- 1873 rok – połączenie z Gniezmem, a dalej przez Inowrocław, Bydgoszcz z Toruniem,
- 1875 rok – połączenie z Ostrowem, a dalej z Kluczborkiem,
- 1879 rok – połączenie z Piłą przez Chodzież, a dalej ze Szczecinkiem,
- 1878 rok – połączenie z Koninem,
- 1887 rok – połączenie z Międzychodem (dziś nieczynne),
- 1905 rok – połączenie z Wągrowcem,
- 1909 rok – połączenie z Luboniem i z Grodziskiem Wlkp.,
- 1928 rok – połączenie z Warszawą (wcześniej jeżdżono do Warszawy przez Ostrów, Kalisz, Łódź).

*fot. Urząd Marszałkowski
Województwa Wielkopolskiego*

* Wicemarszałek województwa wielkopolskiego

W 1964 roku rozpoczęto elektryfikację linii kolejowych. Obecnie z Poznania wychodzi we wszystkich kierunkach 9 linii kolejowych, z czego 7 to linie zelektryfikowane, a 2 (do Grodziska i Wolsztyna oraz do Wągrowca) – niezelektryfikowane.

Z podziwem i uznaniem należy spojrzeć na drugą połowę XIX wieku oraz pierwszą dekadę XX wieku jako na okres ogromnych inwestycji, które ukształtowały sieć połączeń kolejowych Poznania i aglomeracji poznańskiej, na których odbywa się ruch pasażerski. Od tego czasu nie powstała tu praktycznie żadna nowa linia kolejowa przeznaczona dla ruchu pasażerskiego.

RUCH POCIĄGÓW W POZNANIU DZIŚ

Poznański Węzeł Kolejowy stanowi ważny element krajowej sieci kolejowej. Odbywa się tu ruch międzynarodowy, międzyregionalny oraz regionalny. Średnio w ciągu doby na stacji Poznań Główny przyjmowanych i odprawianych jest około 450 pociągów, z czego aż 335 to pociągi ruchu regionalnego zamawiane i dofinansowywane przez organizatora przewozów regionalnych – Samorząd Województwa Wielkopolskiego.

Ruch pociągów zamawianych i dofinansowywanych przez samorząd w obrębie Poznańskiego Węzła Kolejowego odbywa się na 9 liniach gwiazdźście wychodzących z Poznania we wszystkich kierunkach województwa i dalej do sąsiednich regionów. Są to linie:

- Poznań – Września – Konin i dalej Kutno,
- Poznań – Buk – Opalenica – Nowy Tomyśl – Zbąszynek,
- Poznań – Środa Wlkp. – Jarocin – Ostrów Wlkp.,
- Poznań – Pobiedziska – Gniezno i dalej Inowrocław,
- Poznań – Oborniki – Piła,
- Poznań – Szamotuły – Wronki – Krzyż,
- Poznań – Kościan – Leszno i dalej Wrocław,
- Poznań – Luboń – Grodzisk Wlkp. – Wolsztyn
(linia niezelektryfikowana),
- Poznań – Skoki – Wągrowiec i dalej Gołańcz (linia niezelektryfikowana).

Linia międzynarodowa z Poznania do Kutna i dalej do Warszawy jest w trakcie modernizacji. Prace są obecnie realizowane na odcinku Swarzędz – Września – Kutno. Kolejny etap dotyczyć będzie odcinka Konin – Kutno. PKP Polskie Linie Kolejowe planują zakończenie prac na całym odcinku do drugiej połowy 2019 roku.

Linia z Poznania do Leszna i dalej do Wrocławia również znajduje się w trakcie gruntownej przebudowy. PKP Polskie Linie Kolejowe planują zakończenie prac na odcinku Czemiń – Leszno (granica województwa dolnośląskiego) w połowie 2020 roku.

Linia z Poznania do Piły jest modernizowana ze środków Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego. Przewidywany termin zakończenia remontu to druga połowa 2019 roku.

Linia Poznań – Szamotuły – Krzyż – Szczecin przeznaczona jest do kapitalnego remontu. PKP Polskie Linie Kolejowe planują rozpoczęcie modernizacji w czwartym kwartale 2018 roku, a ich finalizację do końca 2020 roku.

Na tych 9 liniach Samorząd Województwa Wielkopolskiego zamawiał dotąd łącznie 335 pociągów w ciągu doby. Pociągi te przewoziły około 58 000 pasażerów dziennie (w punkcie Poznań Główny). Przewoźnikami były 2 spółki kolejowe: spółka Koleje Wielkopolskie, która w 100% jest własnością Samorządu, oraz spółka POLREGIO (dawniej Przewozy Regionalne), w której Samorząd Województwa Wielkopolskiego, tak jak i inne województwa, również ma swoje udziały.

Kolejowe przewozy pasażerskie realizowane w trybie tzw. służby publicznej wymagają dofinansowania, bowiem wpływy ze sprzedaży biletów bynajmniej nie pokrywają kosztów uruchomienia pociągów. Ten niedobór zobowiązany jest uzupełnić organizator przewozów, czyli w tym wypadku Samorząd Województwa Wielkopolskiego. Dofinansowanie to, zwane rekompensatą, w skali całego województwa w 2017 roku wyniosło 147 mln złotych. Na rok 2018 przewidziano w budżecie województwa kwotę aż 156 mln złotych. Rekompensata za ruch pociągów obsługujących Poznański Węzeł Kolejowy wynosi ponad 60% wyżej wymienionej kwoty.

Osiągnięcie tego stanu zorganizowania ruchu pociągów w obrębie Poznania następowało sukcesywnie. Co roku zwiększana była liczba połączeń i oczywiście również kwoty wypłacanych przewoźnikom rekompensat, aż do osiągnięcia obecnego poziomu.

SKĄD SIĘ WZIĘŁA IDEA POZNAŃSKIEJ KOLEI METROPOLITALNEJ

Samorząd Województwa Wielkopolskiego, pełniąc funkcję organizatora publicznego transportu zbiorowego, dostrzegał i dostrzega szczególną rolę miasta Poznania jako celu podróży mieszkańców regionu. Na liniach zmierzających do Poznania występują największe potoki podróżnych w transporcie zarówno kolejowym, jak i autobusowym. W celu zabez-

pieczenia potrzeb pasażerów województwo wielkopolskie od kilku lat poprawia ofertę przewozową poprzez uruchamianie nowych połączeń oraz zwiększanie częstotliwości na liniach o największych obciążeniach, tworząc w ten sposób podstawy do zorganizowania docelowego spójnego systemu Poznańskiej Kolei Metropolitalnej.

Projekt utworzenia Poznańskiej Kolei Metropolitalnej leży w zainteresowaniu wszystkich szczebli samorządu terytorialnego. Coraz trudniejsza sytuacja na drogach przejawiająca się zwiększającym się natężeniem ruchu w transporcie indywidualnym spowodowana jest m.in. osiedlaniem się mieszkańców miasta Poznania, ale i innych, na terenie powiatu poznańskiego oraz szeroko rozumianej aglomeracji. Powiat rozwija się dynamicznie, osiągając liczbę ponad 370 000 mieszkańców, podczas gdy jeszcze 10 lat temu było ich 240 000. Przed władzami samorządowymi staje nowe wyzwanie – uporządkowanie kwestii transportu zbiorowego osób. Jak wskazują doświadczenia miast zachodnich, gdzie problem zatłoczenia ulic jest jeszcze większy, postawienie na publiczny transport zbiorowy oparty o kolej może tę niepożądaną tendencję zahamować.

W wyniku współdziałania Samorządu Województwa Wielkopolskiego ze Stowarzyszeniem Metropolia Poznań oraz indywidualnych ustaleń z poszczególnymi samorządami, w tym zwłaszcza z powiatem poznańskim i z miastem Poznań, powstała koncepcja opracowania master planu dla Poznańskiej Kolei Metropolitalnej. Na ten cel zostały pozyskane środki finansowe z Mechanizmu Finansowego EOG 2009-2014.

Przygotowanie master planu rozpoczęło się w 2014 roku. Efektem prac było przyjęcie zasad Poznańskiej Kolei Metropolitalnej, stanowiących właściwy kształt przedsięwzięcia i zaakceptowanych przez wszystkie samorządy Stowarzyszenia Metropolia Poznań, którego członkami są powiat poznański oraz gminy: miasto Poznań, Buk, Czerwonak, Dopiewo, Kleszczewo, Komorniki, Kostrzyn, Kórnik, Luboń, Mosina, Murowana Goślina, Oborniki, Pobiedziska, Puszczykowo, Rokietnica, Skoki, Stęszew, Suchy Las, Swarzędz, Szamotuły, Śrem i Tarnowo Podgórne, oraz przez głównego gracza, tj. Samorząd Województwa Wielkopolskiego, a także przez PKP Polskie Linie Kolejowe.

ZASADY POZNAŃSKIEJ KOLEI METROPOLITALNEJ

Zasady organizacji funkcjonowania Poznańskiej Kolei Metropolitalnej zostały precyzyjnie sformułowane i zgodnie przyjęte przez wszystkich uczestników przedsięwzięcia. Można je streścić w 10 punktach:

1. Poznańska Kolej Metropolitalna to tworzące system osobowe połączenia kolejowe w obszarze metropolitalnym Poznania. PKM jest wspólnym przedsięwzięciem województwa wielkopolskiego, powiatu poznańskiego oraz gmin-partnerów Projektu Master Plan dla Poznańskiej Kolei Metropolitalnej.

2. Organizator. Organizatorem publicznego transportu kolejowego, w ramach którego realizowane są połączenia PKM, jest województwo wielkopolskie.

3. Częstotliwość. Podstawowym parametrem charakteryzującym połączenia PKM jest średnia częstotliwość kursowania pociągów w godzinach szczytu nie rzadziej niż dwa razy na godzinę (co 30 minut).

4. Zasięg. Poznańska Kolej Metropolitalna to początkowo połączenia osobowe z Poznania do następujących stacji i z powrotem¹:

Nr linii	Zasięg minimalny	Zasięg maksymalny
356	Murowana Goślina	Wągrowiec
353	Pobiedziska	Gniezno
3	Kostrzyn	Września
272	Środa	Jarocin
271	Czempiń	Kościan
357	Stęszew	Grodzisk Wlkp.
3	Buk	Nowy Tomyśl
351	Szamotuły	Szamotuły
354	Oborniki Wlkp.	Rogoźno

5. Decyzje ostateczne o zasięgu i częstotliwości podłączeń PKM będzie podejmował organizator publicznego transportu kolejowego na podstawie rzeczywistych potoków pasażerskich po zasięgnięciu opinii i zgodzie gmin leżących wzdłuż danej linii kolejowej.

6. Finasowanie. Zarząd Województwa Wielkopolskiego oraz Stowarzyszenie Metropolia Poznań wypracują i przedłożą wszystkim Partnerom do uzgodnienia sposób współfinansowania przewozów zapewniających częstotliwość w godzinach szczytu dwa razy na godzinę.

¹ Zasięg PKM na poszczególnych liniach może ulec zmianie w wyniku prowadzonych jeszcze analiz dotyczących infrastruktury kolejowej.

7. Wspólny bilet. Województwo wielkopolskie i miasto Poznań przedłożą wszystkim gminom na obszarze działania PKM propozycję zawarcia porozumienia w sprawie wspólnego biletu. Miasto Poznań przedłoży Partnerom ofertę wykorzystania w tym celu karty PEKA.

8. Tabor. Organizator publicznego transportu kolejowego określi wymagania oraz wskaże sposób zaspokojenia zapotrzebowania na tabor.

9. Punkty przesiadkowe. Gminy, na terenie których znajdują się stacje i przystanki kolejowe, na których zatrzymywać się będą pociągi PKM, przejmą odpowiedzialność za modernizację i utrzymanie punktów przesiadkowych. Gminy podejmą rozmowy z dotychczasowymi właścicielami w celu przejęcia na własność wybranych nieruchomości służących funkcjom komunikacji publicznej, w tym budynków stacyjnych.

10. Integracja z lokalnym publicznym transportem zbiorowym. Wraz z uruchamianiem połączeń PKM na poszczególnych liniach gminy będą organizować zsynchronizowany dowóz pasażerów do węzłów przesiadkowych oraz będą ograniczać połączenia autobusowe konkurencyjne wobec PKM. Ponadto podjęte zostaną działania na rzecz budowy parkingów oraz lokalnego systemu skomunikowania stacji z transportem samochodowym, rowerowym itp.

Kolejnym etapem przygotowań do uruchomienia Poznańskiej Kolei Metropolitalnej były żmudne prace związane z określeniem zasad współfinansowania (o których nowa w pkt. 6) określonej liczby dodatkowych połączeń mających na celu uzyskanie założonej częstotliwości połączeń. W toku prac przygotowywane były różne koncepcje finansowania przez poszczególne samorządy powiatów, gmin i samorząd województwa. Ostatecznie przyjęty został wariant, który zakłada, że:

1. województwo wielkopolskie gwarantuje pełne finansowanie liczby pociągów realizowanych w rozkładzie jazdy z 2017 roku,
2. na każdej z linii po 5-6 par pociągów w dobie będzie współfinansowanych według następujących zasad:
 - województwo wielkopolskie 40%
 - powiaty 20%
 - gminy 40%.

Miasto Poznań partycypuje w kosztach pociągów na wszystkich liniach zarówno jako powiat (20%), jak i jako gmina (40%). Powiat poznański współfinansuje pociągi na wszystkich liniach w wymiarze 20%. Pozostałe

powiaty i gminy współfinansują pociągi tylko na tych liniach, które przebiegają przez ich terytoria.

W rezultacie tak przeprowadzonego rachunku uruchamianie wszystkich pociągów Poznańskiej Kolei Metropolitalnej jest finansowane:

- przez samorząd województwa w 80-85% (w zależności od linii),
- przez powiaty w 5-6,6%,
- przez gminy w 10-13,4%.

Oznacza to, że wysiłek finansowy dotąd ponoszony tylko przez budżet województwa zostanie wsparty partycypacją zainteresowanych samorządów miasta Poznania, powiatów oraz gmin w wysokości 15-20%. Samorząd Województwa Wielkopolskiego ponadto bierze na siebie ciężar zakupu dodatkowego taboru, a konkretnie 15 nowych elektrycznych pociągów oraz utrzymanie dotychczas eksploatowanego taboru. Na zakup nowych pociągów pozyskano częściowo środki unijne z programu regionalnego oraz z programu Infrastruktura i Środowisko. Znaczny udział w tym przedsięwzięciu mają środki budżetu województwa.

*fol. Urząd Marszałkowski
Województwa Wielkopolskiego*

POZNAŃSKA KOLEJ METROPOLITALNA RUSZA

PKM ruszyła 10 czerwca 2018 roku na 4 liniach, na których nie prowadzi się aktualnie żadnych prac remontowo-modernizacyjnych. Są to połączenia na liniach niezelektryfikowanych do Wągrowca (24 pary pociągów na dobę) i do Grodziska Wlkp. (15 par pociągów na dobę) oraz na liniach zelektryfikowanych do Nowego Tomyśla (21 par pociągów na dobę) i do Jarocina (24 pary pociągów na dobę).

Przewoźnikiem na tych liniach jest spółka Koleje Wielkopolskie, która wykorzystuje tabor będący własnością województwa. Są to nowoczesne pociągi elektryczne typu Elf, spalinowe tzw. szynobusy oraz kilkanaście starszych jednostek elektrycznych po gruntownej modernizacji.

Bardzo ważną kwestią jest budowa punktów przesiadkowych. Punkt przesiadkowy rozumiany jest jako dzisiejszy dworzec poddany niezbędnemu remontowi, a w jego otoczeniu parking dla samochodów, rowerów i motocykli, przystanek autobusowy i dostosowany przynajmniej częściowo dojazdowy układ komunikacyjny. W ramach unijnego pro-

Planowana sieć Poznańskiej Kolei Metropolitalnej

gramu regionalnego zostały wyodrębnione środki na budowę kilkudziesięciu takich punktów przesiadkowych, co stanowić będzie niezbędny element infrastruktury PKM obok wyremontowanego układu torowego i nowoczesnego taboru. Takie punkty w wielu miejscach są realizowane bądź już nawet gotowe. Nie na wszystkie zaplanowane przedsięwzięcia wystarczyło środków. Proces budowy będzie następował sukcesywnie w dłuższym przedziale czasowym.

PKM – CO DALEJ?

Wdrożenie idei PKM następuje na 4 spośród 9 linii, na których docelowo będą kursowały pociągi z częstotliwością co 30 minut w godzinach szczytu i nie rzadziej niż co 60 minut poza tymi godzinami (z wyłączeniem godzin nocnych). Na pozostałych 5 poznańskich liniach pociągi PKM będą uruchamiane sukcesywnie wraz z kończeniem prac modernizacyjno-remontowych. Zakłada się pełne wdrożenie systemu PKM do 2021 roku.

W kolejnych etapach zakłada się sukcesywne włączanie do systemu kolejnych połączeń na zmodernizowanych liniach kolejowych w kierunku:

- Rogoźna (przełom 2019/2020 roku),
- Wrześni (2020 rok),
- Kościana (2020 rok),
- Szamotuł (Wroniek – 2021 rok),
- Gniezna (2021 rok).

Powyższe terminy uzależnione są od zakończenia remontów poszczególnych linii kolejowych przez PKP PLK S.A.

W CIENIU WIELKICH ROCZNIC

KOBIETY Z POZNANIA I POWIATU POZNAŃSKIEGO W POWSTANIU WIELKOPOLSKIM

Ryszard Chruszczewski*

Analizując problematykę powstania wielkopolskiego, warto zastanowić się nad wkładem kobiet w jego sukces. Na wydarzenia zapoczątkowane 27 grudnia 1918 roku w Poznaniu i Wielkopolsce nie należy patrzeć wyłącznie z perspektywy bohaterskich powstańców, ich dowódców i wygranych bitew. Liczy się również to, co często jest marginalizowane i pomijane, a bez czego nie mogłoby być mowy o tym zwycięstwie – zaangażowanie kobiet. I nie chodzi tu wyłącznie o powstanie wielkopolskie 1918-1919, lecz o wszystkie polskie powstania narodowe XIX i XX wieku. Kobiety podejmowały pracę organiczną lub wspierały ją w roli matek, żon i siostr organiczników. W czasie gdy mężczyźni walczyli w powstaniach, siedzieli w więzieniach lub ukrywali się przed pruskim wymiarem sprawiedliwości, zastępowały ich w realizacji tradycyjnie uznawanych za męskie zadań. Administrowały majątkami, organizowały pomoc materialną, kupowały i przemycaly broń, organizowały szpitale polowe i niosły pomoc rannym powstańcom. Działalność Emilii Szanieckiej, Klaudyny Potockiej i Bibianny Moraczewskiej jest tego dobrym przykładem.

Zaangażowanie w podtrzymywanie polskości było widoczne jeszcze bardziej w pracy u podstaw. Kobiety dbały w domach o organizację uroczystości narodowych i religijnych. Były opiekunkami dzieci, nauczyciel-

* Nauczyciel historii w Szkole Podstawowej nr 1 im. Wojciecha Bogusławskiego w Suchym Lesie

kami języka polskiego, religii katolickiej, polskiej historii, tradycji oraz animatorkami życia kulturalnego.

Do ewentualnego wybuchu powstania część z nich przygotowywała się na różne sposoby. Działały polskie organizacje zrzeszające kobiety, takie jak: Towarzystwo Czytelni Ludowych, Towarzystwo Przyjaciół Wzajemnego Pouczania się i Opieki nad Dziećmi „Warta”, Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. Do końca 1918 roku na tajnych kursach (organizowanych w ramach kół Polskiego Czerwonego Krzyża) wyszkolono ponad 300 pielęgniarek i sanitariuszek, które tworzyły służbę sanitarno-medyczną w czasie powstania wielkopolskiego, a następnie zasiliły Armię Wielkopolską¹.

W miastach działały tajne organizacje zrzeszające dezertków z armii niemieckiej. Na prowincji, w majątkach i we wsiach, przebywały i szkoliły się oddziały przyszłych powstańców. Często działania te organizowały, a przynajmniej koordynowały kobiety (zwłaszcza ziemianki), które udostępniały pomieszczenia, przekazywały informacje, zapewniały wikt i opierunek.

Udział kobiet w powstaniu miał charakter planowy lub spontaniczny. Planowy, gdyż część z nich było przygotowanych do powstania wielkopolskiego już przed jego wybuchem, poprzez odbyte przeszkolenie lub uczestnictwo w polskich organizacjach. Dotyczy to zwłaszcza pielęgniarek i sanitariuszek (niektóre miały doświadczenie z I wojny światowej), kobiet gromadzących żywność, przechowujących broń lub pomagających ukrywającym się dezertkom. Spontaniczny, gdyż wiele z nich nie było zaangażowanych w konspirację. Przyłączyły się do powstania z potrzeby chwili. Kierowały się zwykłymi ludzkimi odruchami, takimi jak chęć udzielenia pomocy rannym i nakarmienia głodnych powstańców (często członków ich rodzin lub znajomych), oraz pobudkami patriotycznymi (przekazywanie zasłyszanych od Niemców informacji, szycie mundurów i flag).

Najprawdopodobniej (mimo szczerych chęci) nie walczyły z bronią w ręku na froncie. Wynikało to z powszechnego w tamtym czasie przekonania, iż lepiej przysłużyć się powstaniu, działając w innych formacjach. Były nimi: służba sanitarno-medyczna, aprowizacja, łączność i zaplecze cywilne.

¹ Wykaz sanitariuszek PCK, uczestniczek powstania i wojny polsko-niemieckiej 1918-1919, zob. w: A. Barłóg, *Udział kobiet w Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919*, Poznań 2008, s. 99-105 (aneks).

Jako sanitariuszki kobiety udzielały pomocy rannym powstańcom, transportowały ich do szpitali polowych, produkowały lekarstwa i środki opatrunkowe, dostarczając je na linię frontu, opiekowały się inwalidami i chorymi oraz uczestniczyły w ich rehabilitacji. Służąc w aprowizacji, zajmowały się gromadzeniem żywności, przygotowywaniem posiłków i dostarczaniem ich powstańcom. Służba w łączności polegała na przenoszeniu rozkazów poszczególnym oddziałom w charakterze łączniczek lub gońców, przekazywaniu zdobytych lub zasłyszanych od Niemców informacji powstańcom (telefonistki, telegrafistki, pracownice stacji kolejowych i urzędów pocztowych), doręczaniu listów od powstańców ich rodzinom. Praca w zapleczu cywilnym również była ważna dla pomyślnego przebiegu powstania. Polegała ona na finansowaniu oddziałów, zakupie broni i amunicji, organizacji środków transportu, ewidencji i rekrutacji ochotników, pracy tłumaczki w trakcie przesłuchiwania niemieckich jeńców, szyciu flag, sztandarów i mundurów oraz przerabianiu pruskich mundurów na powstańcze.

Mieszkanka poznańskiej Wildy, **Pelagia Horak**, tak wspominała początek powstania:

[...] Wreszcie nadszedł dzień 27 grudnia. Z balkonu hotelu Bazar miał przemawiać Ignacy Paderewski. Najradośniejszy dzień mego życia, w którym z okien polskich trzepotały sztandary biało czerwone. Ludzie chyba wszyscy wybiegli na miasto, bo ich nigdy przed tym tyle nie widziałam. Chodzili i płakali z radości. Siostra moja Bronka i ja z koleżankami docisnęłyśmy się ledwo do wylotu ulicy Podgórnej pod pomnik Higieji, skąd widziałyśmy jak Paderewski w otoczeniu dostojników pojawił się i ukłonem witał tłum wpatrzony w niego. Jezdnia była wolna. Wtedy ludzie przestrzegali dyscypliny i skupiali się tak, że nie tratowano trawników istniejących wówczas na tym odcinku, nie tłoczono się na jezdni. Jezdnią swobodnie przechodziły szeregowane pochody Polaków ze śpiewem na ustach.

Nie wiem skąd wyłonił się pochód butnych Niemców, którzy w kilku wypadkach podskoczyli do polskich sztandarów by je zedrzeć. Wtedy gdzieś daleko na ul. Marcinkowskiego w pobliżu poczty padł strzał. Na ten zew ludność polska manifestująca radośnie przyjazd Paderewskiego zareagowała wojowniczo. Poczęto nawoływać do walki. Rozległy się krzyki. Do broni! bracia – po broń na Wielkie Garbary, po broń na Szwejcarską 5.

Gdy to wezwanie usłyszałyśmy, nie czekając na dalszy bieg wypadków pod Bazarem, co sił pobiegłyśmy z siostrą do domu. Tu zastałyśmy już ojca i młodszych braci przy pracy, którzy zmagazynowaną broń wydawali powstańcom. Ta tuś ją przeglądał, czy wszystko działa, upominał na dworze jeszcze raz uważnie

sprawdźcie działanie i pamiętajcie: żadnego strzału na wiwat. Każda patrona [na-bój] przeznaczona na właściwy cel².

Anna Szczepaniak, z domu Michalska, w swoim życiorysie napisała:

[...] Po powrocie z zagranicy znalazłam się z okazji świąt Bożego Narodzenia u rodziny w Poznaniu, gdzie brałam udział w manifestacji powitania Paderewskiego. Na odgłos strzałów, nie będąc zorientowana, schroniłam się na ul. Fr. Ratajczaka (Rycerska). Tu na krzyki, że są ranni pobiegłam by im nieść pomoc i zauważyłam, że przynosi się ciężko rannego do jednej z bram. Pobiegłam natychmiast do rannego, opatrując go, którym okazał się śmiertelnie ranny Franciszek Ratajczak.

Od tej pory pozostałam już przy oddziałach powstańczych zanosząc pomoc rannym i chorym jako sanitariuszka w różnych potyczkach przy zdobywaniu Poznania aż do pierwszych dni miesiąca stycznia 1919 r. Pierwszej połowie stycznia, dokładną datę mi trudno dzisiaj podać, Dowództwo Powstańcze przeniosło mnie do tworzącego się szpitala, nazwanego później Okręgowy Szpital Wojskowy, gdzie już pozostałam jako pierwsza siostra czerwonego krzyża³.

Oдноśnie do uczestnictwa kobiet w służbie sanitarno-medycznej, warta przytoczenia jest relacja Pelagii Horak:

Pomoc nas dziewcząt również się przydała. P. Brzeskiniewicz bowiem prócz broni, przywiózł też kiedyś z magazynów wojskowych bieliznę pościelową. Mama poleciła nam bieliznę tę drzeć w pasy i zwijać na bandaże. Była to gorączkowa praca, w której pomagały nam harcerki – 4 siostry Kościelskie Stacha, Hela, Franka i Marychna, które przyszły do Staszka po instrukcje.

Hela wprawdzie chciała karabin, by razem z chłopcami walczyć, ale chłopcy karabin jej odebrali, twierdząc, że na innym odcinku więcej zdziała. Pierwszą partię zwiniętych bandaży i leki jakie się w domu znajdowały zabrały Hela i Staszka, które zamierzały uzupełnić opatrunki w aptekach i udać się na plac boju nie tylko w roli sanitariuszek ale i w celach bojowych.

Od tego czasu braci moich prawie że nie było w domu. Żyliśmy w napięciu. W ciągłym poszukiwaniu ich miejsca boju, na które nas mama z jedzeniem wysyłała. Powstańcy bowiem nie mając polowych kuchen walczyli o głódzie i chłódzie. Z żywnością było wtedy bardzo krucho. W tych poszukiwaniach niestrudzona była Włada Budaszówna obecna Gogojewiczowa – i moja siostra Maria, które nie

² P. Horak, *Wspomnienia z Powstania Wielkopolskiego*, Archiwum Państwowe w Poznaniu (dalej: APP), sygn. 53/1415/0/2.24/376 (pisownia oryginalna).

³ A. Szczepaniak, *Życiorys*, APP, sygn. 53/1415/0/2.25/482 (pisownia oryginalna). Zob. też A. Barłóg, *Udział kobiet w Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919...*, s. 41.

lękały się kul świstających czasem nad ich głowami i docierały prawie na wszystkie posterunki gdzie bracia bitwy staczali⁴.

Izabela Drwęska w powstaniu wielkopolskim kierowała „Ogniskiem dla Żołnierzy Polskich”, utworzonym na poznańskim Dworcu Głównym. Działała tam kuchnia polowa i świetlica. Zadaniem „Ogniska” i pracujących w nim pań było udzielanie pomocy żołnierzom powracającym z frontu oraz polskiej ludności cywilnej powracającej do Wielkopolski:

[...] dano nam do użytku trzy baraki na magazyn, kuchnię i świetlicę... Żywności dostarczało społeczeństwo poznańskie, mimo ogołocenia z zapasów na skutek ograniczeń wojennych. Kartofli dostarczała wieś. Mogłyśmy wydawać kawę, zupę i chleb. Taki był początek... [...] Już 28 grudnia, po jednym dniu walk, czynne były w Poznaniu następujące kuchnie: w gmachu Prezydium Policji na Placu Wolności, na dworcu głównym, w Zamku, a później także w rzeźni miejskiej i na peryferiach miasta⁵.

Gdy utworzony został „Oddział Czerwonego Krzyża na Miasto Poznań”, na jego czele również stanęła Izabela Drwęska, która z podległym sobie personelem tworzyła służbę medyczną i sanitarną w mieście.

O miejscach przygotowywania posiłków w Poznaniu wspominała też **Helena Królik**:

W „Bazarze” i „Grandce” wywieszono flagi Czerwonego Krzyża. Zdobyto dwie kuchnie polowe, które umieszczono w podwórzu „Grandki”. Kuchnie polowe rano wydawały kawę i później obiady, które dzielono pomiędzy powstańców i dostarczano walczącym. Kolejno zdobywano chleb i inne produkty żywnościowe. Przywożono je na nasze podwórze. Ja osobiście wraz z rodzicami i innymi ludźmi brałam czynny udział w składaniu i magazynowaniu produktów, które potem rozdzielano między ludzi⁶.

Na szczególne uznanie (oprócz prac Anny Barłóg o udziale kobiet w powstaniu wielkopolskim 1918-1919) zasługuje działalność członków Wielkopolskiego Towarzystwa Genealogicznego „Gniazdo”. Ich projekt „Lista

⁴ P. Horak, *Wspomnienia z Powstania Wielkopolskiego...* (pisownia oryginalna).

⁵ Cyt. za: G. Łukomski, *Jarogniew Drwęski (1875-1921)*, Warszawa 2003, s. 173.

⁶ Cyt. za: A. Barłóg, *Udział kobiet w Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919...*, s. 54-55. Zob. też A. Barłóg, *Udział kobiet w Powstaniu Wielkopolskim*, w: *Powstanie Wielkopolskie 1918-1919. Wybrane aspekty z perspektywy 90 lat*, red. nauk. J. Karwat, Poznań 2008, s. 141.

odznaczonych Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym” dostarczył wielu cennych informacji o kobietach-uczestniczkach powstania wielkopolskiego. Warto w tym miejscu wymienić niektóre z nich, i choć w największym skrócie zaprezentować ich biografie.

Petronella Pierzchlewiczowa⁷ – urodzona 28 marca 1890 roku w Żabikowie. W powstaniu wielkopolskim brała udział jako pielęgniarka. Uchwałą Rady Państwa nr 12.06-0.955 z dnia 6 grudnia 1957 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Klara Błaszczńska – urodzona 6 sierpnia 1891 roku w Swarzędzu. W powstaniu wielkopolskim brała udział jako sanitariuszka na froncie pod Zbąszyniem. Uchwałą Rady Państwa nr 01.09-0.2 z dnia 9 stycznia 1960 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Aniela Chelmińska – urodzona 22 maja 1895 roku w Czerwonaku. Pełniła służbę jako łączniczka w wywiadzie. Przewoziła tajne dokumenty wojskowe z Międzychodu do Poznania. W styczniu 1919 roku wykrała również tajne dokumenty wojskowe Grenzschtzu, które przekazała w Poznaniu doktorowi Rydlewskiemu. Uchwałą Rady Państwa nr 01.09-0.2 z dnia 9 stycznia 1960 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Zofia Ubysz – urodzona 3 maja 1897 roku w Dopiewie. Jako doświadczona sanitariuszka pracowała na sali operacyjnej, na chirurgii. Uchwałą Rady Państwa nr 12.22-0.766 z dnia 22 grudnia 1966 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Joanna Janowska – urodzona 29 lipca 1902 roku w Wronczynie. Mieszkając w leśniczówce Niedola koło Nakła nad Notecią, zbierała i przekazywała powstańcom informacje o ilości, jakości i rozlokowaniu wojsk niemieckich. Przeprowadzała przez front wywiadowców i przenosiła broń. Uchwałą Rady Państwa nr 12.22-0.766 z dnia 22 grudnia 1966 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Bronisława Dukat – urodzona 28 sierpnia 1895 roku w Piątkowie. Brała udział w walkach o Czarneków jako sanitariuszka, a następnie pracowała w tamtejszym szpitalu wojskowym, aż do końca powstania. Uchwałą Rady Państwa nr 04.03-0.301 z dnia 3 kwietnia 1974 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

⁷ Na podstawie informacji WTG „Gniazdo” umieszczonych na stronie powstancy-wielkopolscy.pl. Dotyczy to wszystkich kolejnych biografów uczestniczek powstania.

Eleonora Bestyńska – urodzona 15 czerwca 1901 roku w Poznaniu. Była łączniczką oraz uczestniczyła w akcji zaopatrywania powstańców na terenie Poznania. Uchwałą Rady Państwa nr 03.29-0.173 z dnia 29 marca 1971 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Irena Buszkiewicz – urodzona 5 czerwca 1901 roku w Poznaniu. Dostarczała żywność powstańcom na terenie Poznania oraz obsługiwała pocztę polową. Uchwałą Rady Państwa nr 12.22-0.2004 z dnia 22 grudnia 1969 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Jadwiga Cinska – urodzona 10 września 1890 roku w Poznaniu. W swoich nieruchomościach magazynowała broń i amunicję oraz dożywiała powstańców i udzielała im schronienia. Uchwałą Rady Państwa nr 12.06-0.953 z dnia 6 grudnia 1957 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Zofia Dettloff – urodzona 25 stycznia 1899 roku w Poznaniu. Jako sanitariuszka uczestniczyła w walkach o Czarneków, a od 20 lutego 1919 roku pełniła służbę w szpitalu polowym w Poznaniu. Od 14 marca do 14 września 1921 roku brała również udział w III powstaniu śląskim. Uchwałą Rady Państwa nr 06.14-0.218 z dnia 14 czerwca 1965 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Cecylia Drewniak – urodzona 31 października 1901 roku w Poznaniu. Była łączniczką w kompanii wywiadowczej. Uchwałą Rady Państwa nr 04.03-0.301 z dnia 3 kwietnia 1974 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Wanda Dronia-Wróblewska – urodzona 15 stycznia 1900 roku w Poznaniu. Przez cały okres powstania była sanitariuszką w punkcie opatrunkowym Czerwonego Krzyża na Dworcu Głównym w Poznaniu. Była również tłumaczką w trakcie przesłuchiwań jeńców niemieckich. Następnie została oddelegowana do milicji w celu przeprowadzania rewizji kobiet schwytanych na linii frontu, podejrzewanych o szpiegostwo. Uchwałą Rady Państwa nr 12.19-0.2364 z dnia 18 grudnia 1974 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Wanda Dzierzgowska – urodzona 21 maja 1894 roku w Poznaniu. Współpracowała przy organizacji PCK. W czasie walk powstańczych zbierała żywność i lekarstwa dla walczących. Uchwałą Rady Państwa nr 05.07-0.738 z dnia 7 maja 1975 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Władysława Gogojewicz – urodzona 10 czerwca 1897 roku w Poznaniu. Była jedną z organizatorek harcerstwa, należała do Towarzystwa „Warta”, w którym w ramach tajnego nauczania uczyła języka polskiego, historii i literatury. Uchwałą Rady Państwa nr 12.06-0.961 z dnia 6 grudnia 1957 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Pelagia Horak – urodzona 17 marca 1904 roku w Poznaniu. Brała udział w powstaniu wielkopolskim jako łączniczka w oddziale powstańczym „Muzeum”. Uchwałą Rady Państwa nr 03.29-0.173 z dnia 29 marca 1971 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Maria Janiak – urodzona 1 września 1900 roku w Poznaniu. Pełniła służbę w kuchni zamkowej i na Dworcu Głównym, gdzie zaopatrywała powstańców w żywność. Uchwałą Rady Państwa nr 04.03-0.301 z dnia 3 kwietnia 1974 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Urszula Jankowska – urodzona 12 września 1903 roku w Poznaniu. W powstaniu wykonywała funkcje gońca i łączniczki oraz pracowała w kuchni polowej w Poznaniu, rozвозąc posiłki dla walczących powstańców. Uchwałą Rady Państwa nr 05.07-0.738 z dnia 7 maja 1975 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Aniela Juszczak – urodzona 1 grudnia 1902 roku w Poznaniu. Pełniła funkcję łączniczki i służbę sanitarno-pomocniczą przy sztabie dzielnicy Poznań-Łazarz. Uchwałą Rady Państwa nr 08.29-0.353 dnia 29 sierpnia 1968 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Kazimiera Krauze – urodzona 15 lutego 1898 roku w Poznaniu. Pełniła służbę sanitarną oraz pomagała w odżywianiu powstańców. Uchwałą Rady Państwa nr 04.03-0.301 z dnia 3 kwietnia 1974 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Helena Król – urodzona 20 maja 1897 roku w Poznaniu. W czasie powstania wielkopolskiego pełniła służbę jako telefonistka w koszarach saperów na Wildzie w Poznaniu. Uchwałą Rady Państwa nr 12.18-0.746 z dnia 18 grudnia 1968 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Maria Lewandowicz – urodzona 14 sierpnia 1901 roku w Poznaniu. W czasie powstania była pielęgniarką w Okręgowym Szpitalu Wojskowym w Poznaniu. Uchwałą Rady Państwa nr 12.06-0.950 z dnia 6 grudnia 1957 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Czesława Mayerowa – urodzona 2 lipca 1899 roku w Poznaniu. W powstaniu wielkopolskim uczestniczyła od 27 grudnia 1918 roku do 18 lutego 1919 roku jako sanitariuszka. Była również pielęgniarką w oddziale chirurgicznym Wojskowego Okręgowego Szpitala w Poznaniu. Uchwałą Rady Państwa nr 11.13-0.916 z dnia 13 listopada 1958 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Felicja Paczkowska – urodzona 1 listopada 1899 roku w Poznaniu. W powstaniu była sanitariuszką. Uchwałą Rady Państwa nr 04.03-0.301 z dnia 3 kwietnia 1974 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Weronika Piórkowska – urodzona 9 stycznia 1896 roku w Poznaniu. 27 grudnia 1918 roku wchodziła w skład grupy kobiet, które udzielały pierwszej pomocy powstańcom w Poznaniu. W czasie dalszych walk pełniła obowiązki sanitariuszki. Uchwałą Rady Państwa nr 12.18-0.758 z dnia 18 grudnia 1968 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Maria Poplewska – urodzona 5 marca 1898 roku w Poznaniu. Od listopada 1918 roku uczestniczyła w werbowaniu ochotników w szeregi powstańcze. W czasie walk była sanitariuszką. Uchwałą Rady Państwa nr 12.22-0.2001 z dnia 22 grudnia 1969 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Maria Przewoźna – urodzona 11 października 1900 roku w Poznaniu. Była sanitariuszką i pełniła służbę ratowniczą na Dworcu Głównym w Poznaniu. Uchwałą Rady Państwa nr 03.16-0.229 z dnia 16 marca 1973 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Zofia Ryster – urodzona 26 kwietnia 1900 roku w Poznaniu. W listopadzie 1918 roku zgłosiła się ochotniczo jako sanitariuszka PCK do szpitala ortopedycznego w Poznaniu, skąd przydzielono ją do Okręgowego Szpitala Wojskowego w Poznaniu. W pierwszych dniach stycznia 1919 roku wyruszyła pierwszym pociągiem sanitarnym pod dowództwem doktora Owsianego na odcinek frontu pod Szubinem i Kcynią. Zbierała i opatrywała rannych, transportując ich następnie do szpitali. Uchwałą Rady Państwa nr 04.04-0.118 z dnia 4 kwietnia 1958 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Walentyna Sell – urodzona 30 grudnia 1898 roku w Poznaniu. Od 28 grudnia 1918 roku należała do oddziału zaopatrzenia przy Komendzie Powstańców „Muzeum” jako łączniczka. Następnie była sanitariuszką

w szpitalu Przemienienia Pańskiego, a po zajęciu poczty głównej w Poznaniu – telefonistką. Uchwałą Rady Państwa nr 02.06-0.112 z dnia 6 lutego 1974 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Helena Szczepaniak – urodzona 14 marca 1900 roku w Poznaniu. W czasie walk zaopatrywała powstańców w żywność. Zabezpieczała również akta wojskowe i gotówkę przeznaczoną na dożywianie powstańców. Uchwałą Rady Państwa nr 01.25-0.11 z dnia 25 stycznia 1968 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Helena Szubert – urodzona 24 stycznia 1900 roku w Poznaniu. W czasie powstania przewoziła i dostarczała zdobytą broń i amunicję walczącym oddziałom. Ponadto przygotowywała posiłki i napoje dla powstańców. Uchwałą Rady Państwa nr 01.09-0.2 z dnia 9 stycznia 1960 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Halina Szydłowska – urodzona 7 października 1904 roku w Poznaniu. W powstaniu brała udział od 27 grudnia 1918 roku do 18 lutego 1919 roku jako łączniczka harcerska. Uchwałą Rady Państwa nr 11.10-0.912 z dnia 10 listopada 1958 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Halina Szyfler – urodzona 28 stycznia 1899 roku w Poznaniu. 1 października 1918 roku, jako ochotniczka, zgłosiła się jako sanitariuszka PCK do szpitala ortopedycznego w Poznaniu, skąd przydzielono ją do Okręgowego Szpitala Wojskowego w Poznaniu. W pierwszych dniach stycznia 1919 roku wyruszyła pierwszym pociągiem sanitarnym pod dowództwem doktora Owsianego na odcinek frontu pod Szubinem i Kcynią. Zbierała i opatrywała rannych, transportując ich następnie do szpitali. Uchwałą Rady Państwa nr 04.04-0.118 z dnia 4 kwietnia 1958 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Franciszka Wierzbicka – urodzona 24 października 1896 roku w Poznaniu. W czasie walk powstańczych w Poznaniu pełniła służbę sanitariuszki. Uchwałą Rady Państwa nr 03.06-0.199 z dnia 6 marca 1974 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Maria Witkowska – urodzona 28 sierpnia 1885 roku w Poznaniu. Ochotniczo zgłosiła się do oddziału powstańczego w Poznaniu i pod dowództwem komendanta szpitala wojskowego, doktora majora Zaremby, pełniła funkcję instrumentariuszki na oddziale chirurgicznym. Uchwałą Rady Państwa nr 03.06-0.199 z dnia 6 marca 1974 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Maria Wojdarska – urodzona 20 lipca 1899 roku w Poznaniu. W dniu wybuchu powstania wydawała ochotnikom broń i amunicję. W czasie późniejszych walk była gońcem przy sztabie powstańców w kasynie oficerskim 20 Pułku Artylerii Polowej przy ulicy Solnej w Poznaniu. Uchwałą Rady Państwa nr 12.20-0.761 z dnia 20 grudnia 1966 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Helena Zurawska – urodzona 1 stycznia 1891 roku w Poznaniu. W czasie powstania pełniła służbę jako telegrafistka w urzędzie telegraficznym w Poznaniu. Uchwałą Rady Państwa nr 02.22-0.49 z dnia 22 lutego 1958 roku odznaczona została Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

Powstańcy wielkopolscy byli na ogół skromnymi ludźmi, nieszukającymi rozgłosu. Kobiety, które wspierały ich w walce, często działały w ich cieniu. Wiele spośród nich udało się uhonorować, przywracając im zasłużone miejsce w historii, ale nie wszystkie. Niestety, wiele kobiet, które pomagały powstańcom, czyniło to spontanicznie i anonimowo. Nie były nigdzie zarejestrowane, nie należały do organizacji i stowarzyszeń, nie było ich na listach członków oddziałów, nie zadbały o to, aby ktoś na piśmie poświadczył ich udział w powstaniu, i wreszcie nie pozostawiły po sobie żadnych spisanych wspomnień. Z dużą dozą prawdopodobieństwa można założyć, że niektóre z nich były anonimowe już wtedy, gdy udzielały pomocy powstańcom, w czasie toczących się walk. Gdy powstanie wielkopolskie dobiegło końca, jego uczestniczki powróciły do swych codziennych zajęć. Wiele kobiet nie zdążyło udokumentować swojego uczestnictwa w powstaniu, co byłoby podstawą do odznaczenia ich Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym. Niektórym z bohaterek odznaczenie to mogło zostać nadane dopiero pośmiertnie.

Nie ulega wątpliwości, że wpływ kobiet na pracę u podstaw i pracę organiczną z zachowaniem gotowości do walki był duży. Dotyczy to również ich udziału we wszystkich powstaniach narodowych, z powstaniem wielkopolskim 1918-1919 i trzema powstaniami śląskimi włącznie.

Warto również mieć na uwadze to, że udokumentowany udział kobiet w powstaniach narodowych jest z pewnością znacznie mniejszy niż ich rzeczywiste zasługi.

POWSTAŃCZA MAPA POWIATU POZNAŃSKIEGO

Michał Boksa*

Pod koniec zaboru pruskiego obszar obecnego powiatu poznańskiego administracyjnie należał do kilku ówczesnych powiatów. W każdym z nich trwały intensywne przygotowania do odzyskania niepodległości. Jedną z najaktywniejszych organizacji było polskie harcerstwo (skauting). Jawne zbiórki w okresie legalnej działalności (do rozwiązania polskiego harcerstwa w maju 1918 roku) i konspiracyjne szkolenia dla skautów wielkopolskich w okresie poprzedzającym wybuch powstania wielkopolskiego odbywały się w podpoznańskich lasach m.in. koło Bolechowa, Kobylnicy, Lusówka, Puszczykowa, Swadzimia, Wierzenicy i Wiórka. Wielkopolscy harcerze ściśle współpracowali z Polską Organizacją Wojskową Zaboru Pruskiego (POW ZP), której szeregi w 1918 roku zasiłło wielu starszych skautów. W przededniu wybuchu powstania wielkopolskiego skauting i POW ZP nie były organizacjami zbyt licznymi. Masowy charakter miały natomiast Straże Ludowe, które powstały w listopadzie, ewentualnie w grudniu 1918 roku. Liczyły one przynajmniej kilkuset ochotników w każdym powiecie w momencie wybuchu powstania, a tysiące w pierwszych miesiącach 1919 roku. Z oddziałów Straży Ludowych formowano lokalne kompanie powstańcze, których stany wahały się od 100 do 200 osób. Do kompanii tych przyłączali się starsi skauci. Młodszy pełnili służbę gońców-łączników.

Na terenie obecnego powiatu poznańskiego, poza drobnymi incydentami zbrojnymi przy zajmowaniu obozu wojskowego w Biedrusku i rozbijaniu niemieckich pociągów wojskowych, nie było starć zbrojnych. Ta część Poznańskiego została opanowana przez powstańców do końca 1918 roku, a nieliczne oddziały niemieckie rozbrojono. Broń odebrano też niemieckim kolonistom. W związku z tym oddziały powstańcze z naszego powiatu dość szybko zaczęto przerzucać na właściwy front wielkopolsko-niemiecki, wzdłuż późniejszych granic II Rzeczypospolitej.

*Pracownik Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu

Powiat Poznań-Wschód (wschodnio-poznański). Oba powiaty poznańskie (wschodni i zachodni) były dobrze zorganizowane politycznie i wojskowo pod względem przygotowań do powstania. W listopadzie 1918 roku na terenie powiatu Poznań-Wschód powstały dwie Rady Robotniczo-Żołnierskie – w Swarzędzu i Pobiedziskach. W radach zdecydowaną przewagę mieli Polacy, którzy tym samym kontrolowali sytuację w obu miastach i ich okolicy. W połowie listopada 1918 roku Powiatowa Rada Ludowa z pomocą Franciszka Unruga zorganizowała w powiecie Straż Ludową. W tym celu podzielono teren powiatu na cztery obwody z komendantami na czele: Głuszyna (komendant Jakub Kubisiak), Owińska (komendant Wacław Szindler), Pobiedziska (komendant Stanisław Czerwiński), Swarzędz (komendant Jan Napieralski). Pod koniec listopada 1918 roku Straż Ludowa powiatu Poznań-Wschód dysponowała 870 karabinami, a na początku grudnia tegoż roku zabezpieczała obrady Sejmu Dzielnicowego. Zaprzysiężenia Straży Ludowej w powiecie wschodnio-poznańskim odbyły się w poszczególnych obwodach: Głuszyna (30 marca 1919 roku), Owińska (27 kwietnia 1919 roku), Pobiedziska (13 kwietnia 1919 roku), Swarzędz (luty 1919 roku).

Powiat Poznań-Zachód (zachodnio-poznański). W listopadzie 1918 roku w powiecie Poznań-Zachód powstała tylko jedna Rada Robotniczo-Żołnierska – w Stęszewie. 12 listopada 1918 roku wybrano Powiatową Radę Ludową. W tym samym miesiącu zorganizowano Straż Ludową, a jej komendantem powiatowym został podporucznik Andrzej Kopa. Powiat podzielono na sześć obwodów, na czele których stanęli komendanci Straży Ludowej: Rokietnica (komendant Maciej Koczorowski), Tarnowo Podgórne (komendant Zygmunt Pluciński), Dopiewo (komendant Andrzej Kopa), Fabianowo (komendant Andrzej Kopa), Stęszew-wieś (komendant Witold Pluciński), Stęszew-miasto (komendant Czesław Sobczyński). 28 grudnia 1918 roku oddziały Straży Ludowej z sześciu obwodów powiatu zachodnio-poznańskiego zebrały się w Dopiewie. Tam uformowano z nich pięć kompanii: 1 kompanię z obwodu dopiewskiego i fabianowskiego pod dowództwem Antoniego Szyftera z Wir, 2 kompanię z obwodu rokietnickiego i tarnowskiego pod dowództwem Zygmunta Plucińskiego z Lusówka, 3 kompanię z obwodu Stęszew-wieś pod dowództwem Witolda Plucińskiego z Trzebawia, 4 kompanię z obwodu Stęszew-miasto pod dowództwem Czesława Sobczyńskiego, 5 kompanię karabinów maszynowych pod dowództwem Jana Marynowicza, złożoną z fachowców z pozostałych czterech kompanii. Dowódcą całego oddziału wojskowego po-

wiatu zachodnio-poznańskiego został Andrzej Kopa z Trzcielina. Oddział ten zakwaterowano w Dopiewie i Konarzewie. 6 stycznia 1919 roku część oddziału wojskowego powiatu zachodnio-poznańskiego wzięła udział w zdobyciu lotniska na Ławicy. Druga część oddziału walczyła pod Wolsztynem, a trzecia pod Zbąszyniem. 16 stycznia 1919 roku oddział udał się do Biedruska, a stamtąd 23 stycznia 1919 roku do Poznania, gdzie zakwaterowano go w koszarach późniejszego 58 Pułku Piechoty. Następnie oddział wojskowy powiatu zachodnio-poznańskiego walczył na froncie północnym (m.in. pod Rynarzewem) jako część 10 Pułku Strzelców Wielkopolskich. W sumie z powiatu zachodnio-poznańskiego pochodziło 570 powstańców wielkopolskich.

Powiat grodziski (wschodnia część). W powiecie grodziskim powstała przy Radzie Ludowej jako jej sekcja Rada Żołnierska, która zajęła się wojskowymi przygotowaniami do powstania. Działała tam też Straż Ludowa, podzielona na 3 obwody: grodziski, opalenicki i bukowski, pod dowództwem Marcina Trafankowskiego. Jej zaprzysiężenie odbyło się 18 maja 1919 roku w Opalenicy. Jednym z głównych ośrodków przygotowań powstańczych był Buk. Gdy do powiatu dotarły wieści o wybuchu powstania w Poznaniu, rozpoczęto rozbrajanie miejscowych Niemców oraz zorganizowano posterunki na drogach, mostach i stacjach kolejowych. W trakcie powstania wielkopolskiego w powiecie tym nie było walk ulicznych. Jedyne incydenty zbrojne miały miejsce na dworcach kolejowych w Buku i Opalenicy, podczas rozbrajania transportów wojskowych zmierzających do Poznania. Powstańcy z powiatu grodziskiego walczyli głównie na froncie zachodnim – pod Wolsztynem i Zbąszyniem.

Powiat średzki (północna część). Powiat średzki miał jeden z najwyższych wskaźników ludności polskiej, bo aż 87,2%, i był dobrze przygotowany politycznie i wojskowo do powstania. W listopadzie 1918 roku w powiecie tym zorganizowano sześć pododdziałów Straży Ludowej (według obwodów), z czego dwa na obszarze obecnego powiatu poznańskiego: w Kostrzynie (komendant Walenty Rubiś) i Tulcach (komendant Tadeusz Ziolecki). W kwietniu 1919 roku Straż Ludowa powiatu średzkiego była już podzielona na dziewięć obwodów i liczyła 6200 członków. 25 maja 1919 roku w Kostrzynie odbyło się zaprzysiężenie Straży Ludowej obwodu kostrzyńskiego, w którym uczestniczyło ponad 2000 jej członków. Pozostałe osiem obwodów złożyło przysięgę 18 maja 1919 roku w Środzie Wielkopolskiej.

Powiat śremski (północna część). Wśród miast powiatu śremskiego pod względem przygotowań powstańczych wyróżniały się Kórnik i Bnin. W obu tych miastach w listopadzie 1918 roku powstały Rady Robotniczo-Żołnierskie, z czysto polskim składem. Podobna rada powstała też w Mosinie. 31 grudnia 1918 roku cały powiat śremski był już pod kontrolą powstańców. Działała w nim podzielona na obwody Straż Ludowa, której zaprzysiężenie odbyło się 22 kwietnia 1919 roku w Śremie.

Białężyn (gmina Murowana Goślina). Na cmentarzu parafialnym znajduje się grób szeregowca Józefa Skowrońskiego (13.03.1893-15.02.1919), poległego pod Romanowem.

Biedrusko (gmina Suchy Las). W 1904 roku majątek w Biedrusku stał się własnością armii pruskiej, a na jego terenie utworzono duży obóz wojskowy z pułkiem szkolnym podchorążych i kursami doskonalącymi oficerów. Na tutejszym poligonie odbywały się ćwiczenia brygad piechoty przed wyruszeniem na fronty I wojny światowej. W przededniu wybuchu powstania wielkopolskiego poznańscy konspiratorzy obawiali się kontrakcji ze strony licznej załogi obozu w Biedrusku, oddalonego zaledwie 16 km od granic Poznania. 28 grudnia 1918 roku na przedmieściu Główna poznańscy powstańcy zatrzymali kolumnę biedruskiej artylerii. 30 grudnia 1918 roku dwie kompanie Służby Straży i Bezpieczeństwa (SSiB) z Poznania wraz z innymi oddziałami (m.in. z kompanią szamotulską i obornicką) zajęły po krótkiej wymianie ognia obóz wojskowy w Biedrusku. Przejęto tam artylerię i tabor. 13 marca 1919 roku w Biedrusku odbył się przegląd skautowych oddziałów bojowych.

Bnin (miasto Kórnik). W mieście działała 1 Drużyna Skautowa im. Józefa Chłopickiego, która 31 grudnia 1918 roku liczyła 36 skautów. Jej członkowie brali udział w powstaniu wielkopolskim. Szerzej o organizacjach i wydarzeniach w Bninie napisano we fragmencie dotyczącym Kórnika. Na frontowej ścianie obecnego kościoła parafialnego (poewangelickiego) umieszczono marmurową tablicę z nazwiskami 92 parafian z Bnina i okolicznych wsi poległych w latach 1914-1920, m.in. szeregowca 9 Pułku Strzelców Wielkopolskich Wacława Skałeckiego. Przy placu, na którym dawniej stał kościół parafialny, znajduje się grobowiec rodziny Celichowskich z epitafium dowódcy kompanii kórnickiej Stanisława Celichowskiego (1885-1947), pochowanego w Londynie. Na cmentarzu parafialnym w zbiorowej mogile spoczywa 7 powstańców z 4 kompanii śremskiej poległych pod Łomnicą i 1 ułan: starszy szeregowiec Ludwik

Gielniak (02.08.1899-17.01.1919), starszy szeregowiec Stanisław Jarzyna (08.11.1873-17.01.1919), szeregowiec Jan Jóźwiak (07.10.1876-17.01.1919), szeregowiec Tomasz Kropacz (zm. 17.01.1919), szeregowiec Ignacy Osiński (21.07.1891-17.01.1919), szeregowiec Wincenty Wiśniewski (07.01.1896-17.01.1919), plutonowy Franciszek Zięta (20.02.1892-18.02.1919) i Jan Kubiak.

Buk. W przededniu powstania wielkopolskiego Buk był miastem o wyraźnie polskim charakterze, w którym trwały intensywne przygotowania do odzyskania niepodległości i pręźnie działały organizacje niepodległościowe. Jedną z nich było harcerstwo (skauting). W mieście istniały dwie drużyny skautowe, liczące po 30 osób każda: 1 Bukowska Drużyna Skautowa im. Bartosza Głowackiego (założona w 1916 roku) i 2 Bukowska Drużyna Skautowa im. Władysława Jagiełły (założona w 1918 roku). W 1912 roku w Buku powstała drużyna bojowa przy Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół”.

Od połowy listopada 1918 roku działała w Buku Rada Robotniczo-Żołnierska, w skład której weszli sami Polacy pod przewodnictwem Walentego Hildebrandta. Mniej więcej w tym samym czasie w mieście powstała Rada Ludowa, której inicjatorem i przewodniczącym został podporucznik Kazimierz Zenkteler, a jego zastępcą ks. Stanisław Niziński. W listopadzie 1918 roku w Buku i okolicznych wsiach zorganizowano Straż Ludową, której naczelnikiem został sierżant Franciszek Szulc. Pod koniec grudnia 1918 roku luźne drużyny Straży Ludowej przekształcono w kompanię bukowską, do której wstąpili też starsi skauci z 1 Bukowskiej Drużyny Skautowej im. Bartosza Głowackiego.

Już na początku powstania kompania bukowska zajęła dworzec kolejowy w Buku i zatrzymała oraz rozbroiła załogę pociągu jadącego z Frankfurtu nad Odrą do Poznania, przewożącego żołnierzy i uzbrojenie na pomoc garnizonowi poznańskiemu. Zdobyta broń posłużyła następnie bukowskim oddziałom powstańczym. 28 grudnia 1918 roku cały Buk był już pod kontrolą oddziałów powstańczych. Na początku stycznia 1919 roku kompania bukowska została podzielona na dwa ugrupowania. Jedno pod dowództwem Witolda Wegnera udało się do Wolsztyna. Drugie pod dowództwem Edmunda Klemczaka wyjechało pod Zbąszyń, gdzie już 4 stycznia 1919 roku wzięło udział w pierwszej bitwie o to miasto. 11 stycznia 1919 roku ten sam oddział brał udział w drugiej bitwie o Zbąszyń. W jej trakcie kompania bukowska i jarocińska dotarły do centrum miasta, ale wzięte pod silny ogień z pozycji niemieckich musiały się wycofać. W tym samym czasie w bukowskiej szkole przy ulicy Przykop zorganizowano szpital powstańczy.

Pośrodku placu Reszki stoi pomnik Bohaterów Ziemi Bukowskiej zbudowany w 1989 roku według projektu Józefa Kopczyńskiego. W 2008 roku na jego podstawie odsłonięto dwie granitowe płyty z nazwiskami 226 uczestników powstania wielkopolskiego z 1 i 2 kompanii bukowskiej. Na ścianie Szkoły Podstawowej nr 1 im. Kazimierza Zenktelera (obecnie Gimnazjum) przy ulicy Szarych Szeregów 8 w 1975 roku umieszczono kamienną tablicę upamiętniającą „szkołę – pomnik walki o polskość”. W trakcie powstania wielkopolskiego mieścił się w niej szpital powstańczy. Jedna z ulic odchodzących od rynku (obecnie placu Przemysława) nosi imię podpułkownika Kazimierza Zenktelera (1884-1955), organizatora oddziałów powstańczych w powiecie grodziskim, nowotomyskim i wolsztyńskim oraz jednego z dowódców na zachodnim froncie powstania wielkopolskiego. Pod tablicą z nazwą ulicy znajduje się tablica z życiorysem i podobizną jej patrona. Na cmentarzu parafialnym przy kościele cmentarnym pw. Świętego Krzyża przy ulicy Bohaterów Bukowskich w zbiorowym grobie (z pomnikiem „Poległym w Buku w r. 1848 oraz powstańcom z 1919 r.” z 1926 roku, zrekonstruowanym w 1967 roku po zniszczeniach wojennych) spoczywają: szeregowiec Stefan Kaczmarek (zm. 14.02.1919), szeregowiec Antoni Napieralski (zm. luty 1919), szeregowiec Walenty Napierała (zm. 14.02.1919), szeregowiec Marcin Różański (zm. 13.02.1919), szeregowiec Ignacy Terczewski (zm. 14.02.1919), szeregowiec Stanisław Fręsko (zm. 24.03.1919), szeregowiec Andrzej Sobiesiak (zm. 06.06.1919). Przy teście mogile w 2014 roku odsłonięto replikę rzeźby powstańca z 1929 roku autorstwa Jana Kotkowskiego, która stała na placu Stanisława Reszki i została zniszczona przez hitlerowców w 1939 roku. Ponadto na cmentarzu tym znajdują się groby powstańców wielkopolskich rozstrzelanych 10 października 1939 roku (Franciszka Górczaka i Teofila Matyasika), grób ks. Antoniego Chilomera (1889-1958) oraz kamienne tablice upamiętniające dowódcę kompanii bukowskiej kapitana Witolda Wegnera (1894-1920). Na cmentarzu parafialnym przy ulicy św. Rocha również znajdują się mogiły powstańcze, m.in. grobowiec rodzinny z prochami podpułkownika Kazimierza Zenktelera (1884-1955). W 2017 roku na ścianie hali sportowej przy ulicy Szarych Szeregów odsłonięto mural przedstawiający scenę rozbrojenia niemieckiego pociągu na dworcu kolejowym w Buku. Projekt muralu o powierzchni około 200 m² przygotował dr hab. inż. arch. Radosław Barek z Politechniki Poznańskiej, zaś wykonała go grupa artystyczna MURall.

Ceradz Kościelny (gmina Tarnowo Podgórne). Na cmentarzu parafialnym znajduje się zbiorowy grób czterech powstańców poległych pod Zbąszyniem: starszego szeregowca Antoniego Mikołajczaka (30.12.1890-09.01.1919), szeregowca Mariana Müllera (08.09.1895-09.01.1919), kaprała Jana Wawrzyna Szopki (12.12.1898-09.01.1919) i szeregowca Józefa Walewicza (15.01.1899-09.01.1919).

Cerekwica (gmina Rokietnica). Na starym cmentarzu parafialnym w zbiorowej mogile spoczywają szeregowiec Jan Bocian (11.08.1895-12.01.1919) i plutonowy Józef Grzesiak (21.03.1891-21.02.1919). Obok mogiły w 2008 roku odsłonięto kamień z tablicą pamiątkową. W kruchcie kościoła parafialnego umieszczono marmurową tablicę ku czci poległych w walkach o niepodległość Józefa Grzesiaka (poległego pod Rynarzewem) oraz Jana Bociana i Franciszka Rakowskiego (poległych z ran odniesionych pod Szubinem).

Chomęcice (gmina Komorniki). Na budynku Wiejskiego Domu Kultury w 2008 roku umieszczono kamienną tablicę poświęconą pułkownikowi Andrzejowi Kopie i jego podkomendnym.

Czerlejno (gmina Kostrzyn). Przy rozwidleniu dróg do Trzeku Dużego i Małego znajduje się pomnik ufundowany w 1928 roku i zrekonstruowany w 1984 roku poświęcony poległym w trakcie powstania wielkopolskiego i II wojny światowej. Na cmentarzu parafialnym znajdują się groby szeregowców: Bernarda Kozłowskiego (08.08.1900-11.01.1919) i Stanisława Utraty (04.11.1897-12.09.1919).

Czerwonak (gm. Czerwonak). Na ścianie remizy strażackiej widnieje mural o tematyce powstańczej.

Dopiewo (wieś gminna). 28 grudnia 1918 roku wieś była miejscem zgrupowania oddziałów powstańczych z powiatu Poznań-Zachód. Kompania dopiewska (późniejszy batalion dopiewski) uczestniczyła m.in. w zajęciu koszar 6 Pułku Grenadierów w Poznaniu i lotniska na Ławicy. Przed dworcem kolejowym znajduje się głaz z tablicą metalową poświęconą „Bojownikom o wolność i niepodległość Ojczyzny 1918-1945”. Na ścianie Urzędu Gminy w 2008 roku odsłonięto kamienną tablicę z nazwiskami powstańców wielkopolskich z terenu gminy. U zbiegu ulic Leśnej i Wyzwolenia, na miejscu poprzedniej figury wzniesionej w 1920 roku w podzięce za odzyskanie wolności, stoi figura Matki Boskiej.

Gułtowy (gmina Kostrzyn). 28 grudnia 1918 roku na wieść o wybuchu powstania grupa powstańców z Gułtów udała się na furmankach (z miejscowego majątku Bnińskich) do Środy, a następnie pociągiem do Poznania. Na cmentarzu parafialnym znajduje się grób szeregowca Wincentego Galanta (08.01.1899-04.02.1919).

Komorniki (gmina Komorniki). W kruchcie kościoła parafialnego w 2008 roku umieszczono marmurową tablicę z nazwiskami 21 parafian-powstańców wielkopolskich. W ogrodzie pamięci przy ulicy Kościelnej znajduje się głaz ustawiony w 2003 roku ku czci powstańców wielkopolskich. Na cmentarzu parafialnym spoczywa sierżant Henryk Piotrowski (21.01.1893-19.06.1919).

Konarzewo (gmina Dopiewo). Na cmentarzu parafialnym znajdują się groby szeregowców: Franciszka Kociemby (zm. 31.01.1919) i Jana (Andrzeja) Maja (zm. 13.05.1919).

Kostrzyn. W przededniu powstania wielkopolskiego miasto było jednym z ważniejszych ośrodków konspiracyjnych w powiecie średzkim. Od 7 października 1917 roku działała tam 1 Drużyna Skautowa im. Tadeusza Kościuszki. Inicjatorem i założycielem, a zarazem pierwszym kierownikiem drużyny był Roman Tomaszewski. Na początku 1918 roku Stanisław Saroszewski zorganizował z członków drużyny pierwszą „dziesiątkę” POW ZP, wyznaczył na dziesiątnika Romana Tomaszewskiego i odebrał od niego peowiacką przysięgę. W momencie wybuchu powstania wielkopolskiego, po powołaniu w Poznaniu 1 Kompanii Skautowej pod dowództwem Wincentego Wierzejewskiego kostrzyńscy skauci-peowiaczy przyłączyli się do niej i w jej ramach brali udział w walkach o wyzwolenie Poznania. W listopadzie 1918 roku w Kostrzynie zorganizowano pododdział Straży Ludowej, pod dowództwem sierżanta Walentego Rubisia. Utworzono tam też pluton Służby Straży i Bezpieczeństwa pod dowództwem aspiranta oficerskiego Józefa Wadyńskiego, który 16 listopada 1918 roku liczył 61 osób.

U zbiegu ulic Średzkiej i Powstańców Wielkopolskich znajduje się odsłonięty w 1978 roku pomnik upamiętniający powstańców z kompanii kostrzyńskiej. Na frontowej ścianie kamienicy przy Rynku 2 w 1984 roku umieszczono tablicę upamiętniającą siedzibę biura werbunkowego i odwachu powstańczego. Na cmentarzu parafialnym przy ulicy Cmentarnej znajduje się zbiorowy grób powstańców wielkopolskich poległych pod Kcynią i Chodzieżą. Obok niego jest kwatera 68 grobów powstańców zmarłych po II wojnie światowej.

Kozięglowy (gmina Czerwonak). U zbiegu ulic Taczaka i Poznańskiej znajduje się odsłonięty w 2003 roku pomnik generała Stanisława Taczaka w formie głazu z tablicą.

Kórnik (gm. Kórnik). Organizatorem polskiego ruchu niepodległościowego w Kórniku i Bninie był Zygmunt Celichowski. W mieście działała 3 Drużyna Skautowa im. ks. Józefa Poniatowskiego (utworzona w sierpniu 1913 roku z inicjatywy Wincentego Wierzejewskiego), która 31 grudnia 1918 roku liczyła 54 skautów. Jeszcze przed 1918 rokiem w związku z otrzymaną instrukcją z Głównej Kwatery Skautowej na Rzeszę Niemiecką w Poznaniu rozpoczęto przygotowania członków tejże drużyny do walki zbrojnej. Przeszli oni przeszkolenie wojskowe i uczestniczyli w szkoleniach terenowych. Wiosną 1918 roku przy drużynie utworzono ze starszych skautów „dziesiątkę” POW ZP. Po rozwiązaniu skautingu wielkopolskiego kontynuowano w konspiracji ich szkolenie wojskowe, m.in. nad Jeziorem Skrzyneckim i w pobliżu leśniczówki Czołowo. Gdy na początku grudnia 1918 roku powstała kompania kórnicka, w jej skład weszli skauci-peowiacy.

11 listopada 1918 roku powstały w Kórniku i Bninie czysto polskie Rady Robotniczo-Żołnierskie, które ściśle ze sobą współpracowały aż do odzyskania niepodległości. W Kórniku, Bninie i okolicznych wsiach powstawały polskie oddziały zbrojne, których komendantem został podporucznik Stanisław Celichowski. W listopadzie 1918 roku zorganizowano Straż Bezpieczeństwa, którą następnie uznano za SSiB. Kórnicka SSiB pełniła służbę wartowniczą i policyjną w Kórniku i Bninie, na stacjach kolejowych w Gądkach i Pierzchnie. Rada Żołnierska w Kórniku rozwiązała się 29 grudnia 1918 roku, zaś kórnicka Rada Robotnicza – 9 stycznia 1919 roku.

W pierwszych dniach powstania (27-29 grudnia 1918 roku) bnińsko-kórnickie oddziały zbrojne działały zupełnie samodzielnie. Część z nich wzięła udział w walkach ulicznych w Poznaniu. 27 grudnia 1918 roku około godziny 17:30 oddział kompanii kórnickiej ruszył wozami przez Gądkę i Zegrze na pomoc powstańcom w Poznaniu. Przy kościele św. Rocha w Poznaniu kompanię kórnicką podzielono na dwa plutony. Pierwszy pluton wspomógł załogę Bazaru, zaś drugi obsadził rejon między ulicą Wielkie Garbary a Starym Rynkiem. W nocy z 27 na 28 grudnia 1918 roku jeden pluton kórnicki udał się na dworzec główny w Poznaniu, na którym rozbroił pociąg z transportem około 800 niemieckich żołnierzy. 29 grudnia 1918 roku kompania kórnicka pomogła poznańskim powstańcom zająć koszary niemieckich taborów w dzielnicy Łazarz. 29 grudnia 1918 roku do Poznania przybył pluton powstańców bnińskich, który wzmocnił

kompanię kórnicką. 30 grudnia 1918 roku późnym wieczorem kompania kórnicka uczestniczyła w oswobodzeniu Śremu, a nazajutrz powróciła do Kórnika.

Po wyzwoleniu Śremu zaczął się formować batalion (baon) śremski pod dowództwem Stefana Chosłowskiego. 3 stycznia 1919 roku wszystkie oddziały powstańcze z rejonu bnińsko-kórnickiego podporządkowały się powiatowej komendzie wojskowej i weszły w skład batalionu śremskiego. Kompania kórnicka stanowiła 4 kompanię batalionu śremskiego. Jej dowódcą został Stanisław Celichowski. Stan liczebny 4 kompanii kórnickiej wynosił 180-200 ludzi. 6 stycznia 1919 roku 4 kompania kórnicka wyruszyła na zbąszyński odcinek frontu zachodniego. W Kościanie dołączyła do niej jedna kompania jarocińska. 7 stycznia 1919 roku 4 kompania kórnicka dotarła do Łomnicy pod Zbąszyniem, gdzie ją zakwaterowano. 11 stycznia 1919 roku wzięła udział w tzw. drugiej bitwie o Zbąszyń, nacierając na Strzyżewo. Jej straty wyniosły 3 zabitych i 5 rannych. 17 stycznia 1919 roku 4 kompania kórnicka wraz z kompanią jarocińską i opalenicką odparła niemieckie natarcie na Łomnicę. Jej straty wyniosły 10 zabitych i 8 rannych. 18 stycznia 1919 roku wraz z całym batalionem śremskim opuściła front zachodni i powróciła do Kórnika. 6 lutego 1919 roku 4 kompania kórnicka wyruszyła na rawicki odcinek frontu południowego pod Miejską Górkę, gdzie dotarła nazajutrz. 10 lutego 1919 roku odparła (wraz z innymi oddziałami) niemiecki atak na lewe skrzydło odcinka pod Miejską Górką, zabezpieczając teren między Słupią a Zawadami. Tego samego dnia uczestniczyła w polskim kontrataku. Na rawickim odcinku frontu 4 kompania kórnicka zakończyła swój szlak bojowy w trakcie powstania wielkopolskiego.

Gdy 4 kompania kórnicka wyruszyła na zbąszyński odcinek frontu zachodniego, podporucznik Sylwester Gawrych zorganizował z rezerw bnińsko-kórnickich (zwłaszcza z ochotników z okolicznych wsi) 2 kompanię kórnicką, która również weszła w skład baonu śremskiego. Liczyła ona 120 ludzi. Jej dowódcą został podporucznik Sylwester Gawrych. 10 stycznia 1919 roku 2 kompania kórnicka wyruszyła na front południowo-zachodni, gdzie obsadziła odcinek Wyciążkowo–Żakowo–Lipno. Rozlokowano ją wzdłuż linii kolejowej Leszno–Poznań. Tam 2 kompania kórnicka walczyła m.in. z Grenzschutzem i pociągami pancernymi, m.in. 23 stycznia 1919 roku pod Lipnem i w lutym 1919 roku pod Klonówcem. Na froncie południowo-zachodnim przebywała aż do sierpnia 1919 roku.

Powstańcy z Kórnika i Bnina brali też udział w walkach na innych frontach powstania wielkopolskiego. Należeli do nich m.in. kapral Tadeusz

Stypczyński (poległ pod Szubinem), Bronisław Sroczyński (zdobywał lotnisko na Ławicy i walczył pod Szubinem), Franciszek Osuch (walczył pod Szubinem i Rynarzewem).

Pośrodku placu Powstańców Wielkopolskich stoi pomnik ku czci powstańców wielkopolskich, wzniesiony w 2008 roku według projektu Adama Wójkiewicza. Na ścianie domu przy placu Niepodległości (dawnym hotelu Victoria) w 1927 roku umieszczono marmurową tablicę upamiętniającą utworzenie w tym budynku kompanii kórnickiej. Na frontowej ścianie kościoła parafialnego w 1929 roku umieszczono marmurową tablicę z nazwiskami parafian poległych w latach 1914-1926, w tym powstańców wielkopolskich. Obie tablice ufundowało Towarzystwo Powstańców i Wojaków. Na cmentarzu parafialnym w masowej mogile spoczywają powstańcy wielkopolscy: szeregowiec Ignacy Antkowiak (zm. 17.01.1919), szeregowiec Józef Frąckowiak (14.01.1895-17.01.1919), Tadeusz Stypczyński (11.05.1897-12.01.1919), szeregowiec Wacław Małecki (11.09.1898-17.01.1919), starszy sierżant Stanisław Pohl (10.10.1893-11.01.1919), Kacper Mixtacki (zm. styczeń 1919), nieznany (zm. styczeń 1919). W zbiorach zamku kórnickiego znajduje się ołtarz polowy Jana III Sobieskiego, przed którym 26 stycznia 1919 roku na placu Wolności w Poznaniu oddziały powstańcze składały uroczyste ślubowanie.

Lusowo (gmina Tarnowo Podgórne). Po I wojnie światowej majątek Lusowo został rozparcelowany. Jego część z pałacem (zwaną Batorowo) w 1920 roku zakupił Józef Dowbor-Muśnicki (1867-1937), generał broni, naczelny dowódca Armii Wielkopolskiej i głównodowodzący wszystkich sił zbrojnych byłego zaboru pruskiego w 1919 roku. Po przejściu do rezerwy (w październiku 1920 roku) zamieszkał w Lusowie, zajmując się gospodarstwem. Tamże zmarł 26 października 1937 roku i został pochowany na miejscowym cmentarzu parafialnym. Po jego śmierci majątek odziedziczyła rodzina, która gospodarowała tam do wybuchu II wojny światowej.

Na cmentarzu parafialnym znajduje się grób (rodzinny) Józefa Dowbor-Muśnickiego. Obecny granitowy nagrobek pochodzi z 1984 roku. Na wschodniej fasadzie kościoła parafialnego umieszczono epitafium Józefa Dowbor-Muśnickiego, które do 1984 roku znajdowało się na jego grobie. Przy ulicy Ogrodowej 3a znajduje się Muzeum Powstańców Wielkopolskich, otwarte w 2008 roku staraniem Towarzystwa Pamięci Generała Józefa Dowbora Muśnickiego z Lusowa i samorządu gminy. W 2015 roku w Lusowie odsłonięto pomnik generała Józefa Dowbor-Muśnickiego, dłuta Roberta Sobocińskiego. W 2013 roku na ścianie

budynku gospodarczego przy ulicy Poznańskiej powstał mural o tematyce powstańczej.

Mosina. 13 listopada 1918 roku powstała w Mosinie Rada Robotnicza i Żołnierska. Wkrótce potem zorganizowano w mieście oddział Straży Ludowej, którym dowodził Czesław Janicki. Podobny oddział powstał też w okolicy, a jego dowódcą został Zdzisław Chłapowski. 29 grudnia 1918 roku powołano w mieście lokalne władze powstańcze z komendantem Czesławem Janickim na czele. Mieszkańcy Mosiny i okolic zaciągali się do oddziałów powstańczych w Kórniku i Śremie. Mosińscy ochotnicy walczyli pod Wolsztynem, Kopanicą, Zbąszyniem, Kąkolewem, Sarnową, Rynarzewem, Szubinem, Rawiczem i Ostrzeszowem.

Pośrodku dawnego rynku (obecnie placu 20 Października) stoi pomnik zbudowany w 1972 roku według projektu Józefa Murlewskiego poświęcony powstańcom wielkopolskim, żołnierzom poległym w trakcie II wojny światowej, osobom rozstrzelanym na tymże placu 20 października 1939 roku oraz ofiarom obozów koncentracyjnych. U zbiegu ulic Piotra Mocka i Rzeczypospolitej Mosińskiej w 2009 roku odsłonięto głaz upamiętniający starszego ułana Piotra Mocka (18.10.1897-11.01.1919). Na cmentarzu parafialnym znajduje się jego grób oraz miejsce pamięci o powstańcach wielkopolskich, uczestnikach wojen z lat 1918-1921 i ofiarach II wojny światowej z Mosiny i gminy.

Murowana Goślina. W listopadzie 1918 roku w Murowanej Goślinie powstała Rada Ludowa, na której czele stanął Stanisław Rakocy. W czasie powstania wielkopolskiego goślińscy ochotnicy walczyli w składzie kompanii obornickiej. Brali udział m.in. w zajęciu niemieckiego obozu wojskowego w Biedrusku oraz w walkach pod Czarnkowem. W połowie marca 1919 roku powstał baon „Murowana Goślina” pod dowództwem Stanisława Hetmańskiego złożony z czterech kompanii

Na ścianie dawnego ratusza przy placu Powstańców Wielkopolskich 9 w 1964 roku umieszczono kamienną tablicę ku czci powstańców wielkopolskich ufundowaną przez mieszkańców miasta i okolicy. Pośrodku tegoż placu w 1969 roku odsłonięto pomnik zbudowany według projektu Zdzisława Piwowarczyka ku czci poległych powstańców wielkopolskich oraz ofiar II wojny światowej, który w 2015 roku przeniesiono na zachodnią część placu. W 2008 roku przy pomniku odsłonięto tablicę z nazwiskami uczestników powstania wielkopolskiego.

Niepruszewo (gmina Buk). Na cmentarzu parafialnym znajduje się grób starszego szeregowca Józefa Skowrońskiego (zm. 28.02.1919) i skopana mogiła szeregowca Jana Cichego (zm. 09.01.1919).

Otus (gmina Buk). Przed świetlicą wiejską w 2014 roku ustawiono głaz, do którego przytwierdzono tablicę pamiątkową z nazwiskami 6 powstańców wielkopolskich z Otusza.

Piekary (gmina Stęszew). Przy drodze do Jeziorek w 2006 roku ustawiono głaz z kamienną tablicą. Stał on na miejscu Pomnika Niepodległości z 1928 roku, który zniszczyli okupanci hitlerowscy.

Pobiedziska. W mieście działały dwie drużyny skautowe: 1 Drużyna Skautowa im. Kazimierza Pułaskiego (założona w 1918 roku) i 2 Drużyna Skautowa im. Jana Henryka Dąbrowskiego (założona przed 1919 rokiem). 13 listopada 1918 roku w Pobiedziskach powstała Rada Robotniczo-Zołnierska. W listopadzie 1918 roku zorganizowano tam pododdział Straży Ludowej, pod dowództwem Stanisława Czerwińskiego. 29 grudnia 1918 roku powstańcy zajęli urzędy, stację kolejową, komisariat policji i rozbroili Niemców. Następnie udali się do okolicznych wsi zamieszkałych przez niemieckich kolonistów, celem ich rozbrojenia. W trakcie powstania wielkopolskiego miasto i okolice wystawiły cztery kompanie powstańcze liczące w sumie około 800 osób. Brały one udział w zdobyciu Inowrocławia oraz w walkach pod Gnieznem, Zdziechową, Złotnikami Kujawskimi, Szubinem i Nakłem.

W północno-zachodnim narożniku Rynku znajduje się odsłonięty w 1986 roku pomnik Powstańców Wielkopolskich projektu Juliana Boss-Gosławskiego.

Puszczykowo. W czasie powstania wielkopolskiego w mieście zorganizowano uzdrowisko dla powstańców-rekonwalescentów. Na cmentarzu parafialnym znajduje się grób komendanta naczelnego Straży Ludowej pułkownika Juliana Langeo (1873-1954).

Sasinowo (gmina Mosina). Na cmentarzu parafialnym spoczywa szeregowiec Jan Przybylski (21.01.1896-11.05.1919).

Siedlec (gmina Kostrzyn). Na cmentarzu parafialnym znajduje się grób kanoniera Ludwika Wachacza (zm. 18.02.1919).

Słupia (gmina Stęszew). Na cmentarzu parafialnym w dwóch zbiorowych mogiłach spoczywają: szeregowiec Franciszek Golczak (25.01.1897-09.01.1919), starszy szeregowiec Wojciech Lulczyński (19.12.1895-24.04.1919), starszy szeregowiec Franciszek Pazgrat (1895-09.01.1919), szeregowiec Walenty Pazgrat (zm. 09.01.1919), szeregowiec Jan Pazgrat (zm. 1919), szeregowiec Janusz Wierzbicki (1898-09.01.1919).

Stęszew. Od listopada 1918 roku w Stęszewie działała Rada Robotniczo-Zołnierska. Pierwszy oddział powstańczy w mieście (tzw. kompanię stęszewską) zorganizował podporucznik Józef Szyfter. Inny oddział utworzył urodzony w Trzcielinie pułkownik Andrzej Kopa. 28 grudnia 1918 roku stęszewscy ochotnicy stawili się w Dopiewie, gdzie sformowano kompanię powstańcze powiatu zachodnio-poznańskiego, m.in. 3 kompanię z obwodu Stęszew-wieś i 4 kompanię z obwodu Stęszew-miasto. W sumie w powstaniu wielkopolskim wzięło udział około 120 mieszkańców Stęszewa. Walczyli oni o lotnisko na Ławicy, pod Wolsztynem, Kargową i Kopanicą oraz Zbąszyniem.

Na stęszewskim Rynku znajduje się pomnik (zaprojektowany przez Jana Szurka i Ryszarda Śmiecha) odsłonięty w 1970 roku, poświęcony mieszkańcom Stęszewa walczącym w powstaniu wielkopolskim oraz zamordowanym i poległym podczas II wojny światowej. Na frontowej ścianie Muzeum Regionalnego przy Rynku 8 w 1978 roku umieszczono tablicę upamiętniającą arsenał powstańczy, który znajdował się w tymże budynku. Na cmentarzu parafialnym spoczywa szeregowiec Michał Kaczmarek (21.09.1891-20.01.1919).

Swarzędz. 13 listopada 1918 roku w Swarzędzu utworzono Radę Robotniczo-Zołnierską. 28 grudnia 1918 roku powstała w mieście Rada Ludowa, na czele której stanął Tadeusz Staniewski. On też został nazajutrz komisarzem obwodowym. W Swarzędzu i okolicy działała Straż Ludowa pod dowództwem Władysława Napieralskiego. 30 grudnia 1918 roku na pomoc walczącym poznaniakom wyruszył swarzędzki oddział powstańczy (tzw. kompania swarzędzka) pod dowództwem Stanisława Kwaśniewskiego, liczący 40 ludzi. W Poznaniu zakwaterowano go w forcie Raucha. Po pewnym czasie kompanię swarzędzką skierowano na front. Powstańcy swarzędzcy walczyli na froncie zachodnim (pod Babimostem i Zbąszyniem) oraz północnym (pod Szubinem).

Na ścianie kamienicy przy Rynku 12 w 2005 roku odsłonięto metalową tablicę upamiętniającą miejsce, w którym pod koniec 1918 roku spotykali się działacze niepodległościowi i skąd w styczniu 1919 roku wyru-

szyla do boju kompania swarzędzka. Na cmentarzu parafialnym przy ulicy Poznańskiej znajduje się grób szeregowca Józefa Kunerta (23.02.1901-15.02.1919). Obecny nagrobek pochodzi z 1958 roku. Wcześniejszy ufundowany w 1933 roku został zniszczony w 1939 roku przez Niemców.

Tomice (gmina Stęszew). Na cmentarzu parafialnym znajduje się głaz z tablicą upamiętniającą powstańców wielkopolskich z Tomic i okolic, ufundowany w 2010 roku przez ich rodziny.

Trzcielín (gmina Dopiewo). Przy skrzyżowaniu dróg stoi pomnik w formie głazu z tablicą (z 2006 roku) poświęcony pułkownikowi Andrzejowi Kopie (1879-1956) – dowódcy 10 Pułku Strzelców Wielkopolskich i właścicielowi miejscowego majątku.

Tulce (gmina Kleszczewo). Na cmentarzu parafialnym znajdują się groby szeregowca Leona Sznury (23.03.1900-13.01.1919) i Jana Nowaka (15.10.1900-09.02.1919) oraz tablica pamiątkowa ze spisem wszystkich powstańców wielkopolskich pochowanych na tymże cmentarzu.

Wiry (gmina Komorniki). Przed domem kultury w 2006 i 2008 roku odsłonięto tablice z nazwiskami powstańców wielkopolskich z Wir i Łęczycy. Na cmentarzu parafialnym znajdują się groby szeregowców: Józefa Andzińskiego (26.11.1899-10.04.1919) i Michała Michalaka (12.09.1898-27.05.1919).

Wronczyn (gmina Pobiedziska). Na cmentarzu parafialnym spoczywa Walenty Michalak (27.01.1859-18.10.1919).

Wykorzystana literatura

Anders Paweł, *Miejsca pamięci powstania wielkopolskiego*, Poznań 2010.

Anders Paweł, *Powstanie wielkopolskie. Miejsca pamięci narodowej*, Poznań 1988.

Anders Paweł, *Szlakiem powstania wielkopolskiego*, Poznań 1993.

- Anders Paweł, *Śladami powstania wielkopolskiego 1918-1919*, Poznań 2008.
- Dzieje Murowanej Gośliny*, red. M. Brust, Poznań 2006.
- Frankiewicz Bolesław, *Z dziejów Ziemi Pobiedziskiej*, Pobiedziska 1988.
- Gomolec Ludwik, *Powstanie Wielkopolskie 1918-1919*, [w:] *Kórnik i Bnin w walkach o wolność w latach 1794-1945*, red. S. Weyman i L. Gomolec, Poznań-Kórnik 1976.
- Jaśkowiak Franciszek, *Województwo poznańskie. Szkic monograficzny*, Warszawa-Poznań 1980.
- Karwat Janusz, *Od idei do czynu. Myśl i organizacje niepodległościowe w Poznańskim w latach 1887-1919*, Poznań 2002.
- Kościański Zdzisław, Wartel Zenon, *Zachowane mogiły powstańców wielkopolskich poległych i zmarłych w czasie walk powstańczych 1918/1919*, Poznań 2003.
- Kowalczyk Andrzej, *Buk. Zarys dziejów miasta*, Poznań 1989.
- Łojko Jerzy, Stępień Jerzy, *Zarys dziejów Mosiny i okolic (do 1945 r.)*, Mosina 1992.
- Nawrocki Stanisław, *Pod pruskim zaborem*, [w:] *Dzieje Swarzędza*, red. S. Nawrocki, Poznań 1988.
- Pietrzykowski Marian, *Historia harcerstwa wielkopolskiego*, tom 1: 1912-1920. *Od skautingu do harcerstwa*, Poznań 2004.
- Rzepecki Karol, *Powstanie grudniowe w Wielkopolsce 27.12.1918*, Poznań 1919.
- Stęszew i okolice. Zarys dziejów do roku 1945*, red. M. Popęda, Stęszew 2014.
- Szurek Jan, *Stęszew. Sześćsetlecie miasto. Jednodniówka Komitetu Obchodu 600-lecia*, Stęszew 1970.
- Udział powiatu zachodnio-poznańskiego w powstaniu wielkopolskim w roku 1918/19*, zebrał i wydał A. Kopa, Poznań 2009.

ORGANICZNICY I SPOŁECZNICY XIX I XX WIEKU Z TERENU GMINY SUCHY LAS

Ryszard Chruszczewski

Praca organiczna i praca u podstaw były szansą na wzmocnienie społeczeństwa polskiego w ramach, jakie dawało państwo pruskie. Były to działania w większości legalne, nastawione na ewolucję społeczeństwa i zjednoczenie jego wszystkich warstw. Celem było zapewnienie podstaw egzystencji, ocalenie tożsamości narodowej i wychowanie pokolenia, które w sprzyjających okolicznościach dziejowych będzie gotowe do walki i przejęcia władzy w regionie.

Idee pracy u podstaw i pracy organicznej znalazły swoich gorliwych realizatorów również wśród ludzi związanych z terenem obecnej gminy Suchy Las. Należy przypomnieć: Jędrzeja i Bibianę Moraczewskich, księży Bronisława Hertmanowskiego i Józefa Grabowskiego oraz nauczyciela Antoniego Kociałkowskiego.

Jędrzej Moraczewski¹ urodził się w 1802 roku w Dusinie, w powiecie gostyńskim. Był uczestnikiem wojny polsko-rosyjskiej z 1831 roku, a także działań konspiracyjnych z 1846 i 1848 roku. Po sprzedaniu majątku w Zielątkowie w 1841 roku osiadł na stałe z siostrą Bibianą w Poznaniu. Aktywnie uczestniczył w działaniach prowadzonych przez poznańskich organiczników. Uważany jest za współtwórcę Bazaru, Banku Ziemiańskiego, oddziałów Centralnego Towarzystwa Rolniczego i Ligi Polskiej. Działał w Towarzystwie Naukowej Pomocy, Towarzystwie Przemysłowym Polskim, w komitetach zabiegających o założenie stałej sceny polskiej i uniwersytetu w Poznaniu. Był również historykiem, działaczem politycznym i publicystą. W latach 1843-1846 redagował pismo „Rok”, a także brał udział w Zjeździe Słowian w Pradze. Jest autorem *Dziejów Rzeczypo-*

¹ Więcej zob. w: Z. Pilarczyk, J. Rewers, *Monografia Gminy Suchy Las*, Suchy Las 1991, s. 17-18; *Cmentarz Zasłużonych na Wzgórzu św. Wojciecha w Poznaniu*, red. M.A. Smoczkiwiczowa, Warszawa-Poznań 1982, s. 65-66; Z. Zakrzewski, *Wielkopole w kulturze polskiej. Refleksje nad przeszłością*, Poznań 1992, s. 18.

spolitej Polskiej, w których dokonał próby rehabilitacji dawnej Rzeczypospolitej. Inne jego prace to: *Opis Pierwszego Zjazdu Słowiańskiego* (1848) oraz *Wypadki Poznańskie z roku 1848* (1850).

Zmarł w 1855 roku w Poznaniu, pochowany jest na Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan.

Bibianna Moraczewska² urodziła się w 1811 roku w Zielątkowie. W okresie Wiosny Ludów 1848 roku była współpracowniczką Emilii Sczanieckiej, organizowała lazarety i prowadziła w nich działalność samarytańską. Gdy wybuchło powstanie styczniowe 1863 roku, wzięła udział w pracach Komitetu Niewiast Wielkopolskich, utworzonego przez Sczaniecką w celu niesienia pomocy rannym powstańcom.

Należała do grupy „Entuzjastek” i przyjaźniła się z poetką i pisarką Narcyzą Żmichowską. W 1844 roku opublikowała utwór *Powieści pięć*, opracowała również dla młodzieży dzieje Polski do czasów napoleońskich, wydane w latach 1850-1852. W 1911 roku (pośmiertnie) wydano jej *Dzienniki*.

Zmarła w 1887 roku w Poznaniu i spoczywa na Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan.

Ks. Bronisław Hertmanowski³ urodził się 9 września 1847 roku w Krzywiniu. Po ukończeniu szkoły powszechnej uczęszczał do Gimnazjum św. Marii Magdaleny w Poznaniu. Po jego ukończeniu poszedł do seminarium duchownego i został księdzem. Był świadkiem antypolskiej działalności pruskiej w okresie Kulturkampfu. Jako polski patriota walczył o zachowanie języka polskiego, za co był karany grzywną i pozbawieniem wolności. W latach 1896-1918 był proboszczem parafii w Chojnicy. Gdy na początku XX wieku przez Wielkopolskę przeszła fala strajków szkolnych, ks. Hertmanowski nie pozostał na nie obojętny i na religii uczył patriotycznych pieśni kościelnych. Był zdecydowanym przeciwnikiem na-

² Więcej zob. w: Z. Pilarczyk, J. Rewers, *Monografia Gminy Suchy Las...*, s. 17; *Cmentarz Zasłużonych na Wzgórzu św. Wojciecha w Poznaniu...*, s. 64-65; M. Bajer, *Panna Bibianka*, „Gazeta Wielkopolska”, 23.01.1993.

³ Na podstawie biogramu ks. Bronisława Hertmanowskiego autorstwa Zenona Pilarczyka, zawartego w kronice *Znani ludzie naszej okolicy*, rękopis, s. 67-70. Zob. też Z. Pilarczyk, J. Rewers, *Monografia Gminy Suchy Las...*, s. 16; Z. Pilarczyk, *Ksiądz Bronisław Hertmanowski patronem jednej z ulic w Suchym Lesie*, „Miesięcznik Sucholecki” 2001, nr 59; R. Chruszczewski, *Zarys historii gminy Suchy Las i jej mieszkańców*, Poznań 2010, s. 195.

uczania religii w języku niemieckim. Franciszek Jaśkowiak (wybitny polski krajoznawca, urodzony w nieistniejącym dziś Glinienku koło Suchego Lasu) wspominał go tak: „Chłopi zgodzili się, że dzieci ich będą się uczyły niemieckiego, ale domagali się też nauki języka polskiego. Ich zdecydowany opór sprawił przynajmniej, że religii uczono nadal po polsku. Ludzie ci byli uświadomieni i podtrzymywani w swym uporze przez ówczesnego proboszcza w Chojnicy ks. Bronisława Hertmanowskiego, który był nieugiętym Polakiem i przesiedział rok w więzieniu w Twierdzy Wisłoujście. Ten proboszcz miał dla nas bibliotekę w zakrystii, stamtąd otrzymywałem pierwsze polskie książki”⁴. Po odsiedzeniu kary więzienia ks. Hertmanowski wrócił do Chojnicy, gdzie nadal pełnił obowiązki proboszcza.

Zmarł 11 października 1918 roku i pochowany został na cmentarzu parafialnym w Chojnicy.

Ks. Józef Grabowski⁵ w latach 1873-1875 i 1880-1881 był wikariuszem w Chłudowie. Za wykonywanie posługi kapłańskiej i pomoc ludności polskiej był wielokrotnie karany grzywną.

Antoni Kociałkowski⁶ żył w latach 1816-1890. Przez 45 lat był nauczycielem w chłudowskiej elementarnej szkole katolickiej. Po usunięciu ze szkół języka polskiego obowiązkowy stał się niemiecki. Mimo grożących kar i zakazów ze strony władz pruskich Kociałkowski uczył po polsku, czym zyskał szacunek okolicznej ludności i skutecznie przeciwstawił się jej wynarodowieniu. Pochowany został przy kościele parafialnym w Chłudowie, a jego grób do dziś jest otoczony opieką wdzięcznych mieszkańców.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, w okresie dwudziestolecia międzywojennego, w okolicznych wsiach powstawały organizacje społeczne jednoczące wspólnotę lokalną. Były nimi: Ochotnicza Straż Pożarna, kółka rolnicze, Katolickie Towarzystwo Rolników w Suchym Lesie, Katolickie Stowarzyszenie Kobiet w Suchym Lesie, biblioteki i czytelnie ludowe, koła młodzieży katolickiej (męskie i żeńskie) i towarzystwa śpiewacze.

⁴ Fragment listu Franciszka Jaśkowiaka do Zenona Pilarczyka z 5 listopada 1966 roku, w: *Pamiętniki mieszkańców Suchego Lasu i okolicy*, rękopis, 1965.

⁵ Więcej zob. w: Z. Pilarczyk, *Na wikariacie w Chłudowie w okresie kulturkampfu*, „Miesięcznik Sucholeński” 2001, nr 54.

⁶ Więcej zob. w: R. Chruszczewski, *Mieszkańcy gminy Suchy Las i okolic w Powstaniu Wielkopolskim*, Poznań 2016, s. 16.

Z perspektywy czasu można zauważyć, że w duchu idei zaszczerpionych w społeczeństwie przez XIX-wiecznych organiczników wychowano kolejne pokolenia Wielkopolan. Dzięki przekazywaniu ich w domach, szkołach i kościołach – były żywe w wieku XX i nadal takimi pozostały. Po zakończeniu II wojny światowej i w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej na ogół nie mówiono oficjalnie o pracy u podstaw i pracy organicznej, ale realizowano je (często pod innymi nazwami) w środowisku lokalnym. Z czasem ludzi, którzy to czynili, zaczęto nazywać społecznikami. Nie byli już organicznikami w dawnym stylu; działali, dysponując na ogół niewielkimi środkami. By zwiększyć swoją skuteczność, często wstępowali do różnych organizacji społecznych i politycznych. Tym, co łączy ich z poprzednikami, jest praca na rzecz społeczności lokalnej i troska o rozwój okolicznych terenów.

Wiktoria Olszewska⁷ urodziła się w 1912 roku w Chludowie. Jej rodowe nazwisko to Wiktoria Kosmowska. Od 1914 roku wraz z rodzicami mieszkała w Suchym Lesie, w którym ukończyła szkołę podstawową. W 1938 roku wyszła za mąż za Andrzeja Olszewskiego. W tym samym roku założyła w Suchym Lesie Katolickie Stowarzyszenie Kobiet. W czasie okupacji pracowała u Niemca Steinke jako robotnica rolna i domowa. Po wyzwoleniu, w 1945 roku zorganizowała Związek Młodzieży Wiejskiej „Wici”, który w 1948 roku rozwiązały władze, gdyż był konkurencją dla Związku Młodzieży Polskiej.

Wiktoria Olszewska była opiekunem społecznym w gminie, współuczestniczyła w organizowaniu pierwszego przedszkola i działała w Komitecie Rodzicielskim Szkoły Podstawowej w Suchym Lesie. W 1974 roku, wraz z Kazimierą Zołądek i Ireną Spychałą, utworzyła Koło Gospodyń Wiejskich w Suchym Lesie. Zorganizowała i przez wiele lat prowadziła gminny zespół pieśni i tańca. Jego członkowie zapewniali oprawę artystyczną wielu uroczystości na terenie całej gminy. Pozostała w pamięci wielu mieszkańców jako niezłomny opiekun młodzieży, organizator ich czasu wolnego i oddany wychowawca. Przez parę lat pracowała w Klubie Rolnika jako jego etatowa kierowniczka. Organizowała również dożynki w Suchym Lesie. Ponadto była działaczką Stronnictwa Ludowego i rad-

⁷ Więcej zob. w: U. Habrych, *Nie umiera ten, kto w pamięci żywych trwa*, „Miesięcznik Sucholeski” 1999, nr 41; J. Rewers, *Wspomnienie o S.P. Wiktorii Olszewskiej*, „Miesięcznik Sucholeski” 1999, nr 41; S. Zuban, *25-lecie Koła Gospodyń Wiejskich w Suchym Lesie*, „Miesięcznik Sucholeski” 1999, nr 34; R. Chruszczewski, *Zarys historii gminy Suchy Las i jej mieszkańców...*, s. 199.

ną Gminnej Rady Narodowej. Jako działaczka Koła Gospodyń Wiejskich współorganizowała kursy haftu, szycia i gotowania dla kobiet. Za całokształt pracy kulturalno-oświatowej Rada Państwa odznaczyła ją Srebrnym Krzyżem Zasługi, a minister kultury i sztuki, w 1982 roku, Odznaką za Zasługi w Rozwoju Województwa Poznańskiego. Zmarła 17 listopada 1999 roku.

Zenon Pilarczyk⁸ urodził się 26 lutego 1931 roku we wsi Lasek (obecnie teren należący do Lubonia). Swoje życie poświęcił badaniu historii gminy Suchy Las i pielęgnowaniu jej kultury. Jego działalność obejmuje zagadnienia historii lokalnej i regionalnej, bibliotekarstwo i muzealnictwo. Jest współautorem (wraz z Janem Rewersem) *Monografii Gminy Suchy Las*. Jego opracowania były wykorzystywane w pracach nad herbem gminy Suchy Las. Stanowiły również często podstawę do składania wniosków o upamiętnienie miejsc historycznych na terenie gminy, takich jak tablica pamiątkowa w Piątkowie w miejscu kaźni z lat 1939-1945, tablica ku czci Wojciecha Bogusławskiego, pomnik ofiar faszyzmu w Łagiewnikach, pomnik strażaka w Suchym Lesie, renowacja grobu dwóch nieznanych żołnierzy Wojska Polskiego poległych w 1945 roku, których dane osobowe udało się ustalić i umieścić na nagrobku dzięki pracom Zenona Pilarczyka.

fot. Archiwum Szkoły Podstawowej nr 1 im. Wojciecha Bogusławskiego w Suchym Lesie

Opracowania i materiały, które zgromadził, były pomocne przy nadawaniu imion drużynom harcerskim w Szkole Podstawowej w Suchym Lesie. Warto w tym miejscu wymienić 34 Drużynę im. Powstańców Wielkopolskich 1918-1919, 30 Drużynę Harcerek im. Małgosi Silmanowicz, Hufiec ZHP Gminy Suchy Las im. Bohaterów Armii Poznań.

Zenon Pilarczyk współuczestniczył w pracach nad nadaniem nazw ulic w Suchym Lesie i Morasku, udostępniając materiały źródłowe. Z jego inicjatywy ulicy w Suchym Lesie nadano nazwę ks. Bronisława Hertmanowskiego, natomiast w Zielątkowie – Bibianny i Jędrzeja Moraczewskich.

⁸ Na podstawie biogramu Zenona Pilarczyka autorstwa Małgorzaty Piotrowskiej w kronice *Znani ludzie naszej okolicy*, rękopis, s. 132-135; P. Andrzejewski, *Kapituła musi wybrać*, „Gazeta Sucholeska” 2006, nr 7; R. Chruszczewski, *Zarys historii gminy Suchy Las i jej mieszkańców...*, s. 200-202.

Zenon Pilarczyk był jednak przede wszystkim nauczycielem. Przeprowadził w tym zawodzie 35 lat. Pracę zaczął w 1951 roku, w Szkole Podstawowej w Dąbrówce. Założył tam 28 Drużynę Harcerską im. gen. Karola Świerczewskiego.

Lata 1952-1955 były okresem odbywania służby wojskowej, którą ukończył ze stopniem chorążego. W wojsku był również kierownikiem biblioteki garnizonowej. Po zakończeniu służby, od października 1955 roku do sierpnia 1956 roku, pracował jako nauczyciel geografii i języka rosyjskiego w Szkole Podstawowej nr 40 w Poznaniu. 1 września 1956 roku objął stanowisko nauczyciela w Szkole Podstawowej w Suchym Lesie, gdzie uczył początkowo fizyki, chemii, geografii, matematyki i rysunków, a następnie historii.

Równolegle do pracy nauczycielskiej ukończył historię na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego, zdobywając tytuł magistra. W trakcie swojej pracy w szkole prowadził Szkolną Kasę Oszczędności i założył Szkolne Koło Spółdzielni Oszczędnościowo-Pożyczkowej. W latach 1960-1969 prowadził szkolną bibliotekę, powiększając jej księgozbiór z 1779 do 4415 woluminów. W październiku 1964 roku założył kółko historyczne, które w czerwcu 1971 roku zostało wprowadzone do Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania jako członek zbiorowy.

We wrześniu 1956 roku przejął opiekę nad historycznym inwentarzem szkolnym. Rozpoczął wówczas zbieranie i gromadzenie pamiątek, eksponatów i dokumentów, które miały wzbogacić lekcje historii. W ten sposób zainicjował powstanie szkolnego muzeum, z którego w 1971 roku wyodrębniono Regionalną Izbę Pamięci Narodowej na terenie szkoły. Kierował nią do 1986 roku. W Izbie prowadzone były trzy księgi: *Kronika Suchego Lasu i okolicy*, *Znani ludzie naszej okolicy*, *Pamiętniki mieszkańców Suchego Lasu i okolicy*. Pierwszą i drugą z nich pisał osobiście, w trzeciej poszczególni autorzy zapisywali swoje wspomnienia (księga ta prowadzona była wspólnie ze Stefanem Rewersem).

Izba Pamięci Narodowej w lutym 1974 roku została nagrodzona przez ministra oświaty i wychowania Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Obecnie jest to Szkolne Muzeum Regionalne w Suchym Lesie.

Po przejściu na emeryturę w 1986 roku Zenon Pilarczyk publikował artykuły w lokalnej prasie – w „Gazecie Sucholeskiej”, później w „Miesięczniku Sucholeskim”. Napisał łącznie 114 artykułów, które przybliżają historię gminy Suchy Las i okolic.

Za całokształt pracy zawodowej i społecznej oraz za prowadzenie doskonalenia nauczycieli otrzymał ocenę wyróżniającą w latach 1975 i 1981, w 1984 roku za całokształt pracy otrzymał ocenę szczególnie wyróżniającą.

cą. Za jego rozmaite zasługi przyznano mu szereg odznaczeń i dyplomów. W pamięci mieszkańców Suchego Lasu i okolicznych terenów zapisał się jako dobry człowiek, szanowany wychowawca i oddany społecznik.

W życiu kierował się zawsze chęcią kształtowania świadomości i społeczeństwa obywatelskiego. Przyświecało mu motto: „Przechodniu wieków, jeżeli na swoim stanowisku pracy nic nie dołożysz, to nie niszczyć chociaż tego, co zrobili twoi poprzednicy”.

Zenon Pilarczyk od wielu lat był orędownikiem na rzecz ocalenia od zapomnienia komandora maltańskiego Michała Stanisława Dąbrowskiego, zwierzchnika poznańskiej Komandorii Zakonu Kawalerów Maltańskich w latach 1719-1740. Komandor Dąbrowski sprowadził do opustoszałej wsi Suchy Las wolnych ludzi, nadając im ziemię i przywileje. W ten sposób ocalił Suchy Las od upadku. Zenon Pilarczyk był pomysłodawcą budowy pomnika z tablicą pamiątkową ku jego czci. Stało się to 13 czerwca 2009 roku, przy okazji 10. rocznicy nadania herbu gminie Suchy Las, przed kościołem w Suchym Lesie. Uroczystego odsłonięcia dokonali: marszałek województwa wielkopolskiego Marek Woźniak, prezydent Związku Polskich Kawalerów Maltańskich Andrzej Potworowski, wójt gminy Suchy Las Grzegorz Wojtera i przewodniczący Rady Gminy Suchy Las Jarosław Ankiewicz.

13 lutego 2018 roku, podczas obchodów jubileuszu 800-lecia Suchego Lasu, jako pierwszy uhonorowany został przez wójta gminy Suchy Las złotą statuetką Dębowego Liścia „Za zasługi dla gminy Suchy Las”.

Edward Rewers⁹ urodził się 31 sierpnia 1914 roku w Unii w powiecie wrzesińskim. Do szkoły powszechnej uczęszczał w Łągielnikach koło Suchego Lasu, a do seminarium nauczycielskiego w Rogoźnie (ukończył je w 1933 roku). Po paru latach poszukiwań pracy, od 1 września 1936 roku do 31 sierpnia 1939 roku był nauczycielem, a później pełniącym obowiązki kierownika szkoły w Małej Płotnicy i w Pińsku na Polesiu (obecnie tereny Białorusi). Coroczne ćwiczenia wojskowe odbywał w 57 Pułku Piechoty w Poznaniu, gdzie awansował do stopnia oficerskiego. W 1938 roku został przeniesiony do 84 Pułku Piechoty w Pińsku, z którym we wrześniu 1939 roku bronił ojczyzny. Walczył pod dowództwem generała Franciszka Kleeberga. Z czasem awansował na stopień kapitana rezerwy

⁹ Więcej zob. w: Z. Pilarczyk, J. Rewers, *Monografia Gminy Suchy Las...*, s. 19-20; R. Chruszczewski, *Zarys historii gminy Suchy Las...*, s. 202-203; *Jubileusz 700-lecia Gołęczewa*, red. M. Bajer, Gołęczewo 2017, s. 38-39; nekrologi Edwarda Rewersa, „Gazeta Poznańska”, 28.01.1986.

Wojska Polskiego. Okres okupacji spędził w Łagiewnikach i w Sobocie koło Poznania, pracując w tamtejszym majątku w charakterze urzędnika gospodarczego. Po wyzwoleniu okolicznych terenów, od 2 marca 1945 roku, był pierwszym powojennym organizatorem i pełniącym obowiązki kierownika Szkoły w Suchym Lesie. Równocześnie studiował na Uniwersytecie w Poznaniu na Wydziale Medycznym – Studium Wychowania Fizycznego, gdzie w 1949 roku uzyskał tytuł magistra. W latach 1948-1950 był kierownikiem Szkoły Powszechnej w Suchym Lesie. Od 1951 roku pracował w Wydziale Oświaty Prezydium Powiatowej Rady Narodowej jako kierownik referatu Wychowania Fizycznego. W latach 1951-1963 pracował w Wydziale Oświaty Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, a od 1962 roku do 1974 roku w Kuratorium Oświaty w Poznaniu jako wizytator wychowania fizycznego. Poza tym był członkiem prezydium Wojewódzkiego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki, zasiadał w komisji zarządu okręgowego Związku Nauczycielstwa Polskiego oraz w Zarządzie Wojewódzkim Polskiego Towarzystwa Schronisk Młodzieżowych. Jego wielką zasługą było stworzenie projektu szkół sportowych oraz klas z poszerzonym programem wychowania fizycznego.

Edward Rewers był aktywnym działaczem społeczno-politycznym. Pełnił funkcję przewodniczącego Gminnej Rady Narodowej w Suchym Lesie i współorganizował struktury Stronnictwa Ludowego na terenie ówczesnej gminy Piątkowo. Organizował akcję likwidacji analfabetyzmu wśród mieszkańców, czego przykładem były kursy oświaty dorosłych. Przyczynił się również do elektryfikacji wsi należących do gminy.

1 września 1974 roku przeszedł na emeryturę, ale nadal dużo pracował społecznie. Za swoją działalność był odznaczony m.in.: Krzyżem Oficerskim i Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Odznaką Zasłużonego Działacza Kultury Fizycznej, uhonorowano go także tytułem Zasłużonego Nauczyciela PRL.

25 stycznia 1986 roku był honorowym gościem na Dniu Babci i Dziadka, zorganizowanym w Szkole Podstawowej w Golęczewie. Pod koniec uroczystości, po podziękowaniu za zaproszenie i wpisaniu się do książki pamiątkowej, zasłabł i zmarł w klasie szkolnej. Można powiedzieć, że całe życie poświęcił dla dzieci i młodzieży, i wśród nich zmarł. Został pochowany 29 stycznia 1986 roku na cmentarzu w Sobocie.

Jan Rewers¹⁰ urodził się 26 maja 1917 roku w Sobocie. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Łagiewnikach. Po jej ukończeniu kontynuował naukę w Państwowym Seminarium Nauczycielskim w Rogoźnie, w którym w 1936 roku zdał egzamin dojrzałości, uzyskując dyplom nauczyciela szkoły podstawowej. Pierwszą posadę nauczycielską otrzymał w 1938 roku w Łąkach Śląskich na Zaolziu, gdzie pracował do wybuchu II wojny światowej. W czasie mobilizacji powszechnej został przydzielony do Ośrodka Zapasowego 14 Dywizji Piechoty. Z tą jednostką przeszedł kampanię wrześniową jako dowódca plutonu ciężkich karabinów maszynowych w 57 Pułku Piechoty Wielkopolskiej na szlaku: Kutno–Łowicz–Warszawa–Mińsk Mazowiecki–Chełm – Lubelski–Zamość–Hrubieszów. Pod koniec września 1939 roku najpierw dostał się do niewoli rosyjskiej, a następnie do niewoli niemieckiej. Z obozu w Rzeszowie wywieziony został do Niemiec. Przebywał w Stalagu IX A w Ziegenhain w Hesji, skąd skierowano go do pracy w kamieniołomach i na roli u bauera w Korbach.

*fot. Archiwum Szkoły
Podstawowej nr 1
im. Wojciecha
Bogusławskiego
w Suchym Lesie*

Z niewoli niemieckiej został wyzwolony 30 marca 1945 roku przez wojska amerykańskie. Jeszcze na terenie Niemiec współorganizował szkoły dla dzieci Polaków wywiezionych na przymusowe roboty. Było to w obozach Neukirchen i w Korbach. Po powrocie wraz z żoną Marią do Polski został zatrudniony od 1 grudnia 1947 roku jako nauczyciel w Szkole Podstawowej w Gołęczewie. 1 sierpnia 1948 roku przeniósł się do szkoły w Suchym Lesie, w której pracował do 1977 roku. Włożył duży wkład w budowę nowej szkoły oraz zagospodarowanie jej otoczenia. Uczyl języka polskiego, biologii, wychowania obywatelskiego i zajęć praktycznych. Trzykrotnie pełnił funkcję kierownika szkoły, a w latach 1974-1977 był zastępcą dyrektora.

¹⁰ Na podstawie informacji zebranych przez syna Jana Rewersa, Janusza Rewersa, umieszczonych w *Historii Harcerstwa w Suchym Lesie*. Zob. też M. Piotrowska, *Monografia. Szkoła Podstawowa w Suchym Lesie 1955-2005*, Suchy Las 2005, s. 95; Z. Pilarczyk, *Wspomnienie o Ś.P. Janie Rewersie*, „Miesięcznik Sucholecki” 2001, nr 52; R. Chruszczewski, *Zarys historii gminy Suchy Las i jej mieszkańców...*, s. 203-204.

Poza pracą zawodową prowadził aktywną działalność społeczną i polityczną. Do Związku Nauczycielstwa Polskiego należał od 1 listopada 1938 roku. W sierpniu 1948 roku wstąpił do Koła Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego w Suchym Lesie. Był jego sekretarzem, a od 1977 roku – prezesem Gminnego Komitetu ZSL w Suchym Lesie. Pracę społeczną prowadził również we Froncie Jedności Narodu – od 1959 roku był przewodniczącym Gromadzkiego, a następnie Gminnego Komitetu FJN w Suchym Lesie. Dzięki jego staraniom i organizacji czynów społecznych mieszkańcy Suchego Lasu uzyskali Wiejski Ośrodek Zdrowia, drogi asfaltowe, chodniki, kort tenisowy, dom nauczyciela, a także drzewa posadzone wokół szkoły i prowadzącej do niej drogi (ulica Młodzieżowa, Szkolna, Promienista i Poziomkowa).

Jan Rewers był również inicjatorem powstania Społecznego Komitetu Budowy Pomnika Pomordowanych Strażaków w Suchym Lesie i Społecznego Komitetu Budowy Pomnika Ofiar Faszyzmu w Łagiewnikach oraz współinicjatorem ufundowania tablicy pamiątkowej na dawnym budynku Gestapo w Piątkowie.

Od 1947 roku był członkiem Związku Harcerstwa Polskiego, któremu poświęcił 50 lat życia. Piastował różne funkcje: najpierw był drużynowym, potem szczepowym, a w roku 1960 został komendantem Ośrodka ZHP w Suchym Lesie. Przyczynił się do powstania 28 Drużyny Harcerskiej im. gen. Józefa Bema i szeregu kolejnych drużyn w Suchym Lesie i gminie. Od 1960 roku był komendantem Gminnego Hufca ZHP Suchy Las. Miał współudział w nadaniu 30 Drużynie Harcerzy imienia Małgosi Silmanowicz, Ośrodkowi ZHP Suchy Las imienia Bohaterów Armii Poznań, a 34 Drużynie Harcerzy imienia Powstańców Wielkopolskich. W harcerstwie działał jeszcze po przejściu na emeryturę.

Przez wiele lat był radnym i przewodniczącym Gminnej Rady Narodowej. Do ZBoWiD należał od 1 sierpnia 1969 roku. Był również członkiem Komisji ds. Rad Narodowych przy Radzie Państwa. Organizował – z udziałem harcerstwa, wojska i instytucji społeczno-politycznych – uroczystości w Łagiewnikach z okazji rocznic wybuchu II wojny światowej, obchody Miesiąca Pamięci Narodowej, rocznic powstania wielkopolskiego i wyzwolenia Suchego Lasu w 1945 roku.

W trakcie zmiany granic Poznania w 1987 roku wystąpił z wnioskiem nadania ulicom w Morasku imion ludzi, którzy byli związani z tą miejscowością. Od 1987 roku dwie ulice w Morasku noszą imiona Franciszka Jaśkowiaka i Baltazara Lewandowskiego, natomiast w Suchym Lesie ustanowiono ulicę Ludwika Kubackiego.

Jan Rewers za swoją działalność był wielokrotnie wyróżniany odznaczeniami takimi jak: Złota Odznaka ZNP (1959), Odznaka Honorowa za Zasługi dla Rozwoju Województwa Poznańskiego (1966), Odznaka 1000-lecia Państwa Polskiego (1967), Odznaka Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej (1968), Srebrny Krzyż Zasługi (1969), Krzyż za Zasługi dla ZHP (1970), Złoty Krzyż Zasługi (1973), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1978), Medal Komisji Edukacji Narodowej (1981), Odznaka Zasłużony Działacz Kultury (1984).

W uznaniu zasług Jana oraz jego brata Stefana dla Suchego Lasu zdecydowano o nadaniu jednej z ulic w Suchym Lesie imienia Jana i Stefana Rewersów.

W pamięci mieszkańców Suchego Lasu pozostał jako społecznik, wychowawca i dobry, choć wymagający nauczyciel. W pamięci żony (z którą przeżył 53 lata) oraz czworga jego dzieci pozostał jako wzorowy mąż i ojciec.

Jan Rewers zmarł 13 stycznia 2001 roku. Pochowany został 17 stycznia 2001 roku na cmentarzu parafialnym w Morasku.

Stefan Rewers¹¹ urodził się 9 sierpnia 1907 roku w miejscowości Unia w powiecie wrzesińskim. Do szkoły powszechnej uczęszczał w Czekuszewie, Pawłowicach i Łagiewnikach. W 1926 roku ukończył Seminarium Nauczycielskie w Rogoźnie. Pracował jako nauczyciel w Zbąszyniu, potem w Koninie (powiat nowotomyski) i ponownie w Zbąszyniu. 1 września 1936 roku został kierownikiem szkoły w Krzyżownikach koło Poznania. W 1939 roku był żołnierzem 57 Pułku Piechoty i bronił Polski przed hitlerowską agresją. Okres okupacji spędził w niewoli niemieckiej, w oflagach: Prenzlau, Neubrandenburg, Gross Born, Sandbostel i Lubeka. Po wojnie powrócił do pracy w Krzyżownikach. Od 1950 roku do 1972 roku był kierownikiem, a później dyrektorem Szkoły Podstawowej w Suchym Lesie. Poza działalnością związaną ze szkołą aktywnie uczestniczył w pracach Kółka Rolniczego. Był przewodniczącym Gromadzkiego Komitetu Frontu Jedności Narodu oraz sekretarzem Ochotniczej Straży Pożarnej w Suchym Lesie. Przez wiele lat pełnił funkcję radnego Gromadzkiej Rady Narodowej, sekretarza i prezesa Gminnego Komitetu Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego oraz wiceprzewodniczącego gminnego koła ZBoWiD.

¹¹ Więcej zob. w: M. Piotrowska, *Monografia. Szkoła Podstawowa w Suchym Lesie 1955-2005...*, s. 95-96; Z. Pilarczyk, J. Rewers, *Monografia gminy Suchy Las...*, s. 20; R. Chruszczewski, *Zarys historii gminy Suchy Las i jej mieszkańców...*, s. 205.

*fot. Archiwum Szkoły
Podstawowej nr 1 im.
Wojciecha
Bogusławskiego
w Suchym Lesie*

Stefan Rewers był nauczycielem (uczył matematyki), kierownikiem szkoły i społecznikiem. Jego wielką zasługą było wykończenie nowego budynku szkoły w Suchym Lesie, a następnie „wywalczenie” u ówczesnych władz oświatowych, aby został on przeznaczony na cele szkolne. Stało się to 26 listopada 1955 roku. Do nowego budynku szkolnego uczęszczały dzieci nie tylko z Suchego Lasu, lecz z terenu całej ówczesnej gminy Piątkowo. Poza typowymi funkcjami szkoła ta była dla społeczności wiejskiej centrum życia kulturalnego, społecznego i politycznego.

Prowadzona przez niego szkoła słynęła z postępu pedagogicznego. W 1965 roku otrzymała imię Wojciecha Bogusławskiego, a w 1966 roku – sztandar. W opinii współpracowników Stefan Rewers był wymagającym przełożonym, który rozwijał twórcze inicjatywy nauczycieli i udzielał pomocy w ich realizacji. Przykładem tego były Muzeum Szkolne i Izba Pamięci Narodowej w Suchym Lesie. W swojej pracy wyznawał pogląd, zgodnie z którym środowisko ucznia powinno być punktem wyjścia w nauce o kraju ojczystym, a przez poznanie i umiłowanie regionu można poznać i pokochać ojczyznę. Ponadto Stefan Rewers był koordynatorem prac zespołów upamiętniających miejsce urodzenia Wojciecha Bogusławskiego w Glininie oraz miejsca pamięci ofiar faszyzmu w Łagiewnikach i w Piątkowie. Jest współautorem monografii *Pomnik Ofiar Faszyzmu w Łagiewnikach*.

W uznaniu zasług Stefana oraz jego brata Jana dla Suchego Lasu zdecydowano o nadaniu jednej z ulic w Suchym Lesie imienia Jana i Stefana Rewersów.

Zmarł 18 grudnia 1980 roku i pochowany został na cmentarzu w Morasku.

Zdzisława Sroka¹² żyła w latach 1915-2011. Urodziła się w Brzezinach koło Mińska Mazowieckiego. Była wieloletnią przewodniczącą Koła Gospodyń Wiejskich w Gołęczewie, członkinią Rady Nadzorczej Kółka Rolniczego w Poznaniu oraz aktywną działaczką Polskiego Związku Trzody Chlewnej. W pracy społecznej zajmowała się organizacją dożynek wiej-

¹² Więcej zob. w: *Jubileusz 700-lecia Gołęczewa...*, s. 41.

skich, kursów szycia, haftu i gotowania. Poza tym przez wiele lat prowadziła punkt biblioteczny we własnym mieszkaniu. Za swoją działalność była odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, przyznano jej również Nagrodę Wojewody za krzewienie kultury na wsi.

Ks. Tadeusz Myszczyński był proboszczem parafii Chojnica-Morasko w latach 1946-1950. Jego bezpośrednimi następcami byli księża **Karol Koper** w latach 1950-1952 i **Tadeusz Szkarłat** w latach 1952-1962. Zaslugą ks. Myszczyńskiego było doprowadzenie do postawienia w Suchym Lesie kaplicy, która pełniła funkcję kościoła. W historii parafii czytamy: „Dzięki jego staraniom udało się zorganizować w Suchym Lesie grupę osób, która odkupiła od władz wojskowych w Biedrusku drewniany barak. Został on starannie rozebrany i «szarwarkiem» przewieziony do Suchego Lasu. Po 2 latach stanął na podmurówce i został poświęcony (5.IX.1948 r.) jako kaplica p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa. Przy kaplicy, w dalszej części baraku, urządzono przedszkole zamienione później na mieszkanie dla księdza i salkę katechetyczną. Obok kaplicy postawiono kostnicę i dzwonnice. Poświęcenia dokonał ks. bp. Franciszek Jedwabski: 20.X.1948 r. Kaplicę erygowano i otrzymała ona charakter kościoła sukursalnego p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa”¹³. Ponadto ks. Myszczyński wprowadził zwyczaj, by w dniu Bożego Ciała co roku na przemian procesja szła z Suchego Lasu do Moraska i z Moraska do Suchego Lasu.

Ks. Tadeusz Szkarłat (podobnie jak ks. Koper) był kontynuatorem prac zapoczątkowanych przez ks. Myszczyńskiego. Zebrane przez siebie i parafian pieniądze przeznaczył na zakup niezbędnych materiałów do przebudowy i unowocześnienia kaplicy. Wiele prac wykonywał samodzielnie. Na skutek jego starań w kaplicy wymieniono ławki i położono instalację elektryczną, dzięki czemu kaplica zyskała oświetlenie. Z własnych pieniędzy zakupił piec węglowy, w którym sam palił każdej niedzieli. Aby poprawić wygląd betonowej posadzki, zakupił płytki ceramiczne.

Na czas probostwa ks. Szkarłata przypadają największe prześladowania duchownych przez władze państwowe i Urząd Bezpieczeństwa. W tym względzie okres stalinowski dotknął również parafian z Suchego Lasu i okolic. „Od 1948 r. władze PRL przystąpiły do stopniowego wypierania religii ze szkół, najpierw zabroniono zatrudniania w szkołach w charakterze katechetów osób duchownych i zakonnych, później rozpoczęły się

¹³ Cyt. za: Maria Krasnosielska na podstawie materiałów zebranych przez Zenona Pilarczyka, zob. www.parafiasuchylas.pl: *Historia parafii w latach 1945-2000: Parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa*.

szykany także wobec nauczycieli, którzy przejęli naukę religii po zwolnionych księżach. W końcu religia została usunięta ze szkoły, a na ks. proboszcza spadł obowiązek zorganizowania katechezy poza nią. Powstały 3 takie punkty: w Suchym Lesie przy kaplicy, w Morasku – w domu Sióstr Misjonarek oraz w Radojewie – w prywatnym mieszkaniu. Ksiądz nie zarejestrował tych punktów, nie złożył też ślubu lojalności wobec Państwa, za co grozono mu procesem politycznym i utrudniano duszpasterską pracę. Zabroniono między innymi przejścia procesji ul. Obornicką. [...] Z czasem władze zgadzały się tylko na jedną procesję – tę w Morasku i dopiero twarda interwencja prezesa Gminnego Koła ZBoWiD, śp. Stanisława Zwolenkiewicza (ubranego w powstańczy mundur), przyniosła rezultat w postaci pisemnego zezwolenia na zorganizowanie procesji także w Suchym Lesie. Podobne problemy były z budową ołtarzy – w najgorszych latach ustawiane były na kilkanaście minut przed nadejściem procesji, a później natychmiast rozbierane. Mimo różnych szykan stosowanych wobec uczestników procesji Bożego Ciała (nauczycielom groziło zwolnienie z pracy), parafianie masowo szli za swoim duszpasterzem śpiewając eucharystyczne pieśni. Właśnie wtedy proboszcz – w obawie przed zakazem udzielania I Komunii Św. i zamknięciem kościołów – zaczął przygotowywać do przyjęcia tego sakramentu dzieci 6-letnie. Aby przyciągnąć do kościoła jak największą liczbę parafian, oprócz odprawiania Mszy Św. i nabożeństw, zaczął wystawiać w kaplicy przedstawienia o tematyce religijnej, a z młodzieżą spotykał się na grze w siatkówkę¹⁴.

W pamięci parafian ks. Tadeusz Szkarłat zapisał się jako nieustępliwy obrońca prawa do wyznawania wiary i oddany kapłan, który stanowczo przeciwstawił się próbom zwalczania Kościoła przez państwo. Jego postawa zyskała mu również wielu wrogów – zwłaszcza wśród funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa. W 1962 roku na żądanie władz państwowych zmuszony został do opuszczenia parafii. W tym względzie jego postępowanie kapłańskie i postawa moralna bardzo przypominają losy księży Grabkowskiego i Hertmanowskiego w okresie kulturkampfu.

Ks. Tadeusz Szkarłat zmarł 17 lutego 1990 roku i pochowany został w kwaterze Księżych Chrystusowców w Ziębicach.

¹⁴ Tamże.

Stanisław Zwolenkiewicz¹⁵ urodził się 21 kwietnia 1898 roku w Mięcierzynie w powiecie żnińskim. Był uczestnikiem strajku szkolnego w latach 1905-1906 przeciwko odmawianiu modlitwy w języku niemieckim. Od 1911 roku pracował jako robotnik u rolników, pomagając im w domu i na polu. W listopadzie 1916 roku został wcielony do wojska pruskiego. Trafił do Kołobrzegu, do 9 Rezerwowego Pułku Grenadierów. Stamtąd wraz z jednostką przewieziono go na front we Francji, a następnie do Belgii. Był dwa razy ranny. W lipcu 1918 roku powrócił do garnizonu w Stargardzie. Tam dowiedział się o rewolucji w Niemczech i o końcu I wojny światowej.

Korzystając z zamętu rewolucyjnego, Zwolenkiewicz zdezerterował i po wielu trudnościach dotarł do domu w Mięcierzynie. W powstaniu wielkopolskim walczył pod Żninem, Rynarzewem i Szubinem.

W lutym 1919 roku został przyjęty do 1 Batalionu Garnizonowego w Poznaniu. Z powodu choroby nie został ponownie skierowany na front. Batalion, w którym służył Stanisław Zwolenkiewicz, przejął posterunki po Straży Ludowej i pilnował porządku publicznego.

W czerwcu 1919 roku został przeniesiony do Kompanii Sztabowej Dowództwa Frontu Wielkopolskiego, którym dowodził generał Józef Dowbor-Muśnicki. Był tam zaopatrzeniowcem w kasynie oficerskim. Po likwidacji Dowództwa Frontu Wielkopolskiego jednostka Stanisława Zwolenkiewicza została przeniesiona do Torunia, gdzie miała powstać III Armia Rezerwowa.

Będąc w składzie Grupy Operacyjnej pułkownika Rybaka, brał udział w działaniach frontowych pod Chełmem Lubelskim. Po pobycie w szpitalu skierowano go do Poznania, do zapasowego batalionu 57 Pułku Piechoty. W 1921 roku służył w Biedrusku, skąd w tym samym roku odszedł do cywila.

Przez wiele lat pracował w spółce Akwawit na różnych stanowiskach. Rozpoczął pracę przed wojną, kontynuował ją podczas okupacji, a po wyzwoleniu kraju i przejęciu firmy przez Państwowy Monopol Spirytusowy pozostał jej pracownikiem aż do 1957 roku, gdy przeszedł na emeryturę. Z Suchym Lasem był związany od 1937 roku, gdy kupił tam dwie morgi ziemi. Po wojnie wybudował dom i w 1957 roku zamieszkał na stałe w Suchym Lesie.

¹⁵ Więcej zob. w: R. Chruszczewski, *Zarys historii gminy Suchy Las i jej mieszkańców...*, s. 206-207; Tenże, *Mieszkańcy gminy Suchy Las i okolic w Powstaniu Wielkopolskim...*, s. 92-94 i 144.

Stanisław Zwolenkiewicz był człowiekiem poświęcającym się pracy społecznej i politycznej.

Jeszcze przed II wojną światową pełnił funkcję komendanta Koła Powstańców Wielkopolskich im. I.J. Paderewskiego „Zamek” w Poznaniu.

Od 1945 roku należał do PPS, a po kongresie zjednoczeniowym – do PZPR. Jednak gdy władze komunistyczne i Urząd Bezpieczeństwa utrudniały pracę duszpasterską ks. Tadeuszowi Szkarłatowi, zabraniając organizacji procesji na ulicach Suchego Lasu, Stanisław Zwolenkiewicz stanowczo interweniował w tej sprawie, czym przyczynił się do uzyskania zgody na ich przeprowadzenie.

W latach 1946-1948 był prezesem Ochotniczej Straży Pożarnej w Suchym Lesie. Od 1959 roku był radnym Gminnej Rady Narodowej, a w 1957 roku założył Koło ZBoWiD w Suchym Lesie, którego był prezesem. Od 1970 roku należał do Koła Przyjaciół Harcerzy, a od 1978 roku był członkiem Gminnej Rady Opiekuńczej nad szkołami i placówkami oświatowo-wychowawczymi w Suchym Lesie. Uczestniczył w najważniejszych inicjatywach dla gminy i jej mieszkańców, odsłaniał lokalne pomniki, brał udział w uroczystościach patriotycznych i kościelnych, wspierał rozwój gminnego harcerstwa.

Za swoje zasługi był wielokrotnie nagradzany. W 1946 roku otrzymał Odznakę Grunwaldu. Uchwałą Rady Państwa nr 0/955 z dnia 6 grudnia 1957 roku odznaczono go Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym. 23 grudnia 1967 roku przyznano mu Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, a 9 maja 1969 roku Odznakę Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej.

W uznaniu jego zasług mieszkańcy Suchego Lasu zdecydowali o nadaniu jednej z ulic nazwy Stanisława Zwolenkiewicza.

Zmarł w Poznaniu 24 lutego 1994 roku. Pochowany został 3 marca 1994 roku na cmentarzu parafialnym w Morasku.

ROMAN DMOWSKI NA KONFERENCJI POKOJOWEJ W PARYŻU I PRZY TRAKTACIE WERSALSKIM

Grażyna Głowacka*

Roman Stanisław Dmowski – ur. 9 sierpnia 1864 roku we wsi Kamionek koło Warszawy, zm. 2 stycznia 1939 roku w Drozdowie koło Łomży. Polityk, mąż stanu, publicysta polityczny, minister spraw zagranicznych, poseł na Sejm Ustawodawczy RP oraz II i III Dumi. Współzałożyciel Narodowej Demokracji (endecji, ruchu narodowego), główny ideolog polskiego nacjonalizmu. Polski działacz niepodległościowy. Zagorzały przeciwnik polityczny Józefa Piłsudskiego i jego projektu tworzenia państwa federacyjnego – wizji wielowyznaniowej i wielonarodowościowej Polski, twórca inkorporacyjnej koncepcji państwa narodowego. W latach 1922-1934 mieszkał w Chłudowie, obecnie wieś w gminie Suchy Las, powiat poznański.

Wybuch wojny światowej w 1914 roku obudził w społeczeństwie polskim nadzieję na odzyskanie niepodległości. W tym czasie Roman Dmowski skupił w swoim obozie narodowym polityków nie tylko z Królestwa, ale także spod zaboru pruskiego oraz znaczną część polityków działających w Galicji. Dmowski wierzył, że zwycięstwo państw koalicyjnych stanie się równocześnie zwycięstwem narodu polskiego. Zdawał sobie sprawę, że polityka zmierzająca do zjednoczenia ziem polskich w niepodległe państwo polskie jest możliwa tylko bez Niemiec, Rosji i Austrii, czyli państw rozbiorowych. Ogłoszony przez Niemców akt z dnia 5 listopada 1916 roku, traktujący – w skrócie – o ustanowieniu z woli dwóch cesarzy na ziemiach polskich odebranych Rosji samoistnego państwa, spowodował, że po sześciu dniach ogłoszono

* Radna powiatu poznańskiego, animatorka turystyki rowerowej, lokalna działaczka społeczna

deklarację lozańską podpisaną przez dwudziestu Polaków. Dzięki temu sprawa Polski została zauważona na arenie międzynarodowej. 22 stycznia 1917 roku w swoim orędziu do senatu prezydent Stanów Zjednoczonych Woodrow Wilson oświadczył: „mężowie stanu wszędzie są zgodni, że powinna powstać zjednoczona, niepodległa i sama stanowiąca swe prawa Polska”.

15 sierpnia 1917 roku na zjeździe działaczy polskich w Lozannie utworzono Komitet Narodowy Polski z siedzibą w Paryżu, który miał za zadanie m.in. reprezentować politykę polską wobec państw sprzymierzonych. Prezesem został Roman Dmowski, programem natomiast memoriał Dmowskiego *Zagadnienia środkowo- i wschodnio-europejskie*. Komitet zawiadomił o swoim powstaniu rządy państw koalicyjnych. 20 września Francja uznała Komitet za oficjalną reprezentację Polski, następnie uczyniły to, po kolei, Anglia – 15 października, Włochy – 30 października i Stany Zjednoczone – 1 grudnia. W lutym 1918 roku Roman Dmowski wręczył ministrom francuskim historyczną etnograficzną mapę Polski, przygotowaną przez Komitet Narodowy Polski, która była podstawą polskich postulatów terytorialnych. 3 czerwca 1918 roku pierwsi ministrowie Francji, Wielkiej Brytanii i Włoch na konferencji międzysojuszniczej w Wersalu ogłosili oświadczenie: „utworzenie Polski zjednoczonej i niepodległej, z dostępem do morza, stanowi jeden z warunków pokoju trwałego i sprawiedliwego oraz przywrócenia panowania prawa w Europie”.

W sierpniu 1918 roku Dmowski udał się do Stanów Zjednoczonych, gdzie przedstawił Wilsonowi całokształt postulatów polskich. Spotkał się również z mieszkającymi tam Polakami. 23 listopada wrócił do Paryża. W tym czasie Komitet Narodowy Polski został wezwany do wyznaczenia dwóch delegatów na konferencję pokojową. Dmowski był wówczas najbardziej znanym polskim politykiem na Zachodzie. Od 1916 roku, kiedy opuścił słabnącą Rosję, kursował między Londynem, Paryżem i Waszyngtonem, pozyskując dla sprawy polskiej poparcie zachodnich polityków. Nic dziwnego zatem, że w styczniu 1919 roku to właśnie on stanął na czele polskiej delegacji na paryską konferencję pokojową. Jego wizja państwa polskiego była sprecyzowana już od dłuższego czasu. Drugie miejsce zarezerwowano dla delegata wyznaczonego przez Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego. Został nim Ignacy Jan Paderewski. Delegacja Piłsudskiego, jako delegacja rządu warszawskiego, najpierw pojawiła się w biurze konferencji pokojowej, tam skierowano ją do KNP. Delegaci wręczyli Dmowskiemu słynny odręczny list od Piłsudskiego datowany na 21 grudnia 1918 roku, sporządzony w Przemyśle. Oto treść listu:

Szanowny Panie Romanie!

Wysyłając delegację do Paryża dla porozumienia się z Komitetem Paryskim i wspólnego potem porozumienia z Ententą, proszę Pana o ułatwienie wszelkie w pertraktacjach. Proszę wierzyć, że najbardziej chciałbym uniknąć dwoistego przedstawicielstwa Polski przed Ententą i dążyć do jednolitej reprezentacji interesów Polski, gdyż wtedy tylko będą one dostatecznie uwzględnione. Tym właśnie dążeniem tłumaczyć trzeba fakt, że tak długo zwlekał z tą sprawą.

Na podstawie dawnej znajomości tuszę, że w tym wypadku i w tej ważnej chwili przynajmniej niektórzy ludzie, jeśli już nie cała Polska niestety, wznieść się muszą ponad interesa stronnictw, klik i grup, do takich zaś ludzi chciałbym zaliczyć i Pana.

Proszę przyjąć zapewnienie wysokiego szacunku, z jakim pozostaję

Józef Piłsudski

18 stycznia 1919 roku w Paryżu rozpoczęły się obrady konferencji pokojowej, w której uczestniczyli przedstawiciele 27 państw sprzymierzonych i stowarzyszonych, a także Indie i 4 dominia brytyjskie. Na konferencję nie zostały zaproszone pokonane Niemcy wraz ze swoimi sojusznikami oraz Rosja Sowiecka. Najważniejszym organem konferencji miało być zgromadzenie plenarne delegatów. W praktyce o nowym porządku światowym decydowały Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Francja, Japonia i Włochy, czyli Rada Najwyższa nazywana również Radą Dziesięciu, gdyż zasiadali w niej szefowie rządów i ministrowie spraw zagranicznych (po usunięciu z niej ministrów spraw zagranicznych przekształcono ją w Radę Pięciu). Jednak w rzeczywistości decydowało trzech przedstawicieli: prezydent Stanów Zjednoczonych Thomas Woodrow Wilson, premier Wielkiej Brytanii David Lloyd George i premier Francji Georges Clemenceau. Polskę na konferencji w Paryżu reprezentowali premier i minister spraw zagranicznych Ignacy Jan Paderewski oraz Roman Dmowski. W stolicy Francji wspierało ich kilkudziesięciu uczonych i polityków, którzy tworzyli Delegację Polską.

29 stycznia 1919 roku Dmowski został zaproszony przed Radę Dziesięciu na konferencję pokojową jako obserwator, lecz nagle premier Francji Georges Clemenceau udzielił mu głosu. Dmowski nie miał przygotowanego przemówienia, bo nie spodziewał się wystąpienia. Jednak poczucie misji dawało mu wielką pewność siebie i nieprzebrane zasoby energii. Pokazał wielki talent dyplomatyczny i niezwykle kompetencje. Kilkugodzinną mowę wygłosił po francusku, bez notatek. Kiedy tłumacz nieprecyzyjnie przekładał jego słowa na angielski, podziękował mu i to, co mówił po francusku, powtarzał po angielsku. Dzięki merytorycznej wypowiedzi zyskał szacunek. Uwypuklił wątki antyniemieckie. Umiejętnie podkreślił,

że obecność Niemców w Gdańsku jest niebezpieczna. Zwrócił uwagę na agresję Niemców w Wielkopolsce, wspomniał o powstańcach wielkopolskich. Swobodnie operował ogromem faktów oraz liczb i logiką wywodów, które wiele kwestii narzuciły, ale nie przekonały we wszystkim. To był jego wielki dzień.

Rozpatrzeniem polskich wniosków zajęła się komisja terytorialna pod przewodnictwem byłego ambasadora Francji w Berlinie Jules’a Cambona. W liście do niego z 25 lutego 1919 roku Dmowski tak przedstawiał polskie stanowisko: „Jako punkt wyjścia naszych uwag przyjmujemy rok 1772, czyli datę pierwszego rozbioru i za nasze najświętsze prawo uważamy odzyskanie tego, co wyrwały nam przemocą państwa dzisiaj w gruzach leżące. Jednocześnie nie mamy bynajmniej zamiaru korzystać z tego prawa w całej rozciągłości. Zdajemy sobie sprawę najzupełniej, że przez te 150 lat ubiegłych od rozbioru Polski na naszych kresach wschodnich zaszły zmiany, z którymi liczyć się musimy”.

Kilka dni później Dmowski skierował do wspomnianej komisji dwie noty: 28 lutego o granicach zachodnich Polski i 3 marca o granicach wschodnich. 19 marca 1919 roku komisja Cambona przedstawiła Radzie Najwyższej raport zawierający propozycje dotyczące granicy polsko-niemieckiej. Uwzględniały one w dużej mierze polskie postulaty, przewidując przekazanie Polsce całego Górnego Śląska, Wielkopolski, Pomorza Gdańskiego, Gdańska, czterech powiatów na prawym brzegu Wisły, a także części Dolnego Śląska oraz przeprowadzenie plebiscytu na Mazurach. Raport ten spotkał się jednak z bardzo krytyczną oceną brytyjskiego premiera Davida Lloyda George’a, który stwierdził, iż nie uwzględniono w nim oczekiwań i argumentów strony niemieckiej. Lloyd George doprowadził do istotnych zmian na niekorzyść Polski. Zmiany były poważne – Gdańsk Wolnym Miastem pod protektorem Ligi Narodów, plebiscytu na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach, Prusy Książęce nadal prowincją niemiecką, oddzieloną od Rzeszy wąskim pasem ziemi w Prusach Królewskich, nazwanym przez propagandę niemiecką korytarzem pomorskim.

Ostatecznie 28 czerwca 1919 roku w Sali Lustrzanej pałacu wersalskiego podpisany został traktat pokojowy z Niemcami. Zgodnie z jego postanowieniami Niemcy miały m.in. zrezygnować ze wszystkich posiadłości kolonialnych, oddać Francji Lotaryngię i Alzację, zgodzić się na przekazanie Zagłębia Saary na 15 lat pod zarząd Ligi Narodów, a następnie na plebiscyt, który rozstrzygnie o jego przynależności państwowej, przekazać część swoich obszarów wschodnich na rzecz Polski, w tym większość ziem zaboru pruskiego, przeprowadzić plebiscyty na Warmii, Mazurach i Górnym Śląsku oraz utworzyć zdemilitaryzowaną strefę wzdłuż Renu.

Armia niemiecka miała zostać ograniczona do 100 000 żołnierzy. Niemcy nie mogły posiadać ciężkiej artylerii, broni pancерnej, lotnictwa bojowego i okrętów wojennych. Ponadto miały zapłacić ogromne reparacje wojenne, których wysokość ustalono w 1921 roku na 132 mld marek w złocie.

Do traktatu wersalskiego dołączony został również statut powołanej w kwietniu 1919 roku Ligi Narodów, która miała być podstawą systemu zbiorowego bezpieczeństwa i pokoju w świecie.

Dmowski, który wspólnie z Paderewskim złożył pod traktatem pokojowym podpis w imieniu Polski, tak wspominał ten dzień: „Nigdy, jak w owej sali, nie odczuwało się historycznej powagi chwili, dla nas, Polaków, poważniejszej niż dla kogokolwiek. Na stole leżał tekst traktatu, który Niemcy mają podpisać, traktatu, który uznaje niepodległe państwo polskie, mocą którego Niemcy zwracają Polsce nie wszystko wprawdzie, co jej zagarnęli w przeszłości, ale prawie wszystko to, czego nie zdołali zniemczyć. W ciągu swego wiekowego zmagania się z zachodnim sąsiadem nie miała Polska takiej chwili od Kazimierza Jagiellończyka, od drugiego pokoju toruńskiego. Zapomniałem wówczas o rzeczach i ludziach małych, o sporach i utarczkach codziennych, o marnych ambicjach i marnych intrygach, które stawały na drodze dążeniu do wielkiego celu – myśl biegła po wielkich szlakach dziejowych, sięgała w odległą przeszłość, szukała odpowiedzi na zagadnienia przyszłego bytu państwa i narodu” (R. Dmowski, *Polityka polska i odbudowanie państwa*).

Szczegółowe postanowienia traktatu wersalskiego dotyczące Polski to oddanie Polsce Poznańskiego (bez Wschowy, Babimostu, Międzyrzecza i Skwierzyny) oraz większej części Prus Królewskich. W sumie był to obszar o powierzchni 45 463 km² z nieco ponad 3 000 000 mieszkańców. Zgodnie z postanowieniami traktatu utworzone zostało Wolne Miasto Gdańsk. Problem przynależności państwowej Warmii, Mazur i Górnego Śląska miał być rozstrzygnięty w drodze plebiscytów. W sprawach finansowych postanowienia traktatu nie przyznawały Polsce niemieckich odszkodowań, wręcz przeciwnie – to Polska miała zapłacić za przejęty majątek państwowy w zaborze pruskim oraz uregulować proporcjonalną do wielkości zajętych ziem część przedwojennego zadłużenia Niemiec – łącznie około 2,5 mld marek niemieckich.

Kwestie dotyczące ochrony mniejszości narodowych zostały zapisane w dodatkowym, tzw. małym traktacie wersalskim, który narzucono m.in. również Polsce. Na jego mocy polski rząd zobowiązywał się do zapewnienia, pod kontrolą międzynarodową, pełnego równouprawnienia obywateli wszystkich narodowości oraz różnych wyznań, zagwarantowania im swobody używania rodzimego języka, zakładania i prowadzenia własnych

szkół oraz instytucji kulturalnych. Mniejszości narodowe mogły kierować skargi do Rady Ligi Narodów. Zapisy umożliwiające ingerencje instytucji międzynarodowych w wewnętrzne sprawy polskie wzbudziły w kraju rozgoryczenie i oburzenie. Ostatecznie jednak Sejm Ustawodawczy RP, po burzliwej debacie, 31 lipca 1919 roku ratyfikował traktat pokojowy z Niemcami oraz będący jego częścią tzw. mały traktat wersalski, a postanowienia weszły w życie 10 stycznia 1920 roku.

Roman Dmowski chętnie wspominał swój udział w konferencji pokojowej w Paryżu i nie był mu obojętny fakt, że został pierwszym uznanym przedstawicielem państwa polskiego, gdy wziął udział w pierwszym posiedzeniu konferencji, które się odbyło 18 stycznia 1919 roku w siedzibie francuskiego ministerstwa spraw zagranicznych na Quai d'Orsay w Paryżu. Był to zenit jego kariery. Późniejsza faza zstępująca łączy się ze słabnącym zdrowiem i niemożnością znalezienia sobie miejsca na politycznym firmamencie II RP. Najlepiej świadczą o tym jego słowa zapisane w Warszawie we wrześniu 1922 roku: „Państwo polskie ma przed sobą świetne widoki rozwoju: tylko trzeba, żeby ludzie w polityce tak łatwo się uczyli, jak łatwo się demoralizują”.

PUŁKOWNIK ANDRZEJ KOPA – WYBITNY DOWÓDCA POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO

Za zgodą Bogdana Czerwińskiego, autora artykułu *Pułkownik Andrzej Kopa – lokalny polityk i dowódca* (opublikowanego między innymi na www.zolnierzewolnosc.pl), powstał niniejszy tekst Mirosława Wielocha

Mirosław Wieloch*

Andrzej Kopa urodził się **16 października 1879 roku** w Trzcielinie, w powiecie zachodnio-poznańskim (gmina Dopiewo). Był synem Michała i Eufrozyny z Niezielińskich. Po ukończeniu edukacji w szkole podstawowej został uczniem Gimnazjum św. Marii Magdaleny w Poznaniu. To renomowane Gimnazjum ukończył z wyróżnieniem. Następnie zajął się rolnictwem. Prawidłowego gospodarowania na roli uczył się przez cztery lata w najlepszych gospodarstwach rolnych w Wielkopolsce. W wieku 23 lat otrzymał powołanie do służby wojskowej w niemieckiej armii i trafił do pułku artylerii ciężkiej w Poznaniu, gdzie po ukończeniu szkoły podoficerskiej został kapralem. Następnie, w 1904 roku, mianowano go na sierżanta z prawem ubiegania się w przyszłości o stopień oficerski. Po śmierci ojca objął rodzinny majątek ziemski. Na utrzymaniu miał matkę i dwie chore siostry. Do czasu wybuchu I wojny światowej systematycznie podwyższał swoje umiejętności i wiedzę rolniczą. Uchodził w okolicy za bardzo dobrego gospodarza. Był również społecznikiem, prowadząc szkolenia rolnicze dla okolicznych chłopów. W uznaniu zasług i jego aktywnej działalności na rzecz rozwoju rolnictwa został wybrany na prezesa Kółka Rolniczego w Konarzewie (gmina Dopiewo). Brał czynny udział w pracach Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, z którego szeregów kilka lat później rekrutowali się powstańcy wielkopolscy. Działał również w Towarzystwie Tomasza Zana. Gdy wybuchła I wojna światowa, już 4 sierpnia został zmobilizowany do armii niemieckiej i wyruszył na front. Mianowano go dowódcą kolumny amunicyjnej. **5 lutego 1915 roku** otrzymał awans na podporucznika. Jego

* Nauczyciel historii, regionalista, radny powiatu poznańskiego

szlak bojowy początkowo przebiegał przez front wschodni, później przez Danię i Francję. Za waleczność i odwagę w obliczu wroga otrzymał Krzyż Żelazny I i II klasy. We wrześniu 1918 roku, kiedy wojna miała się ku końcowi, zachorował i został odesłany do szpitala w Poznaniu.

11 listopada 1918 roku skończyła się w Europie I wojna światowa, w tym samym dniu wybuchła rewolta żołnierzy garnizonu berlińskiego, którzy mieli serdecznie dosyć wojowania. Cesarz Wilhelm II abdykował i uciekł z Berlina. Dotychczas sprawnie działająca administracja pruska zaczynała szwankować. Żołnierze niemieccy na dużą skalę opuszczali stanowiska bojowe na wszystkich frontach, żądając zawieszenia broni i podpisania pokoju. Nastąpiło poważne zachwianie potęgi państwa niemieckiego, jednego z naszych zaborców. Już 12 listopada 1918 roku w Poznaniu powstała Powiatowa Rada Ludowa. Według Prusaków miała ona utrzymać ład i porządek oraz chronić obywateli przed rewolucyjnymi wystąpieniami. Właśnie jej decyzją Andrzej Kopa został komendantem Straży Ludowej w powiecie zachodnio-poznańskim. W sposób jemu tylko znany, legalną drogą uzyskał od komendanta policji pruskiej w Poznaniu Sterznagla 250 karabinów z magazynów wojskowych wraz z amunicją.

Otrzymaną broń przetransportowano furmankami należącymi do Antoniego Szyftera i złożono w jednym z budynków na terenie Dopiewa. Podporucznik Andrzej Kopa z dużym zapalem przystąpił do organizowania Straży Ludowej w każdej miejscowości powiatu zachodnio-poznańskiego. Do Straży zaczęli wstępować weterani, rezerwiści z armii pruskiej i młodzież. 27 grudnia 1918 roku w Poznaniu wybuchło powstanie wielkopolskie, a już dzień później Andrzej Kopa ogłosił mobilizację Straży Ludowej powiatu zachodnio-poznańskiego. Na miejsce zbiórki wyznaczono Dopiewo, ponieważ miejscowość była położona na ważnym szlaku kolejowym Poznań–Berlin i znajdował się w niej Urząd Pocztowy. W krótkim czasie przybyło tam ponad 1000 ochotników. Najmłodszych i najstarszych odesłano do domów. Pozostali, w sile około 800 powstańców, utworzyli karny i dobrze uzbrojony oddział wojskowy pod dowództwem podporucznika Andrzeja Kopy. Część oddziału wyruszyła w kierunku Wolsztyna, gdzie zdobyła sporo broni ręcznej, kilka karabinów maszynowych i 4 armaty. W nocy z 5 na 6 stycznia 1919 roku oddziały powstańcze dowodzone przez Andrzeja Kopę zdobyły lotnisko w Ławicy. Było to zwycięstwo bardzo spektakularne, a zarazem ważne ze względów strategicznych – zdobyto dużą liczbę samolotów i sprzętu lotniczego oraz samo lotnisko, jedyne takie wojskowe lotnisko w całej okolicy. Wystraszeni żołnierze niemieccy szybko się poddali – być może mieli już dosyć wojowania (wojna trwała 5. rok), a być może zrozumieli, że nie mają szans na dalszą obro-

nę. Sam pułkownik Andrzej Kopa wspominał po latach, że oddziały powstańcze miały dużo szczęścia z poddaniem załogi Ławicy, ponieważ kończyły im się zapasy amunicji i lada chwila byłyby zmuszone odstąpić od ataku.

Powstańcy powiatu zachodnio-poznańskiego brali też udział w ciężkich walkach o Kargowę i Zbąszyń, walczyli pod Żninem i nad Notecią. Później, decyzją wojskowych władz w Poznaniu, podporucznik Andrzej Kopa wraz z oddziałem został odkomenderowany do Poznania, następnie do Biedruska, gdzie organizował 10 Pułk Strzelców Wielkopolskich, który po reorganizacji Wojska Polskiego został przemianowany na 68 Pułk Piechoty. Początkowo pełnił służbę w stopniu podporucznika. Jako doświadczony artylerzysta razem ze swoim oddziałem został skierowany na front wschodni. Jeszcze wtedy nie przypuszczał, że za udział w wojnie na wschodzie będzie miał duże kłopoty w Polsce rządzonej po II wojnie światowej przez komunistów. Władze PRL długo nie mogły mu zapomnieć, że o wolną Polskę walczył również z Armią Czerwoną. 30 marca 1919 roku otrzymał awans na porucznika i od razu na kapitana. Decyzją marszałka Józefa Piłsudskiego 1 stycznia 1920 roku kapitan Andrzej Kopa został powołany do Tymczasowej Kapituły Orderu Virtuti Militari i wyróżniony Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari.

Po kilku tygodniach przebywania na urlopie zdrowotnym (Andrzej Kopa miał kłopoty z sercem) powrócił do służby wojskowej 31 marca 1920 roku i został awansowany do stopnia podpułkownika. Już w październiku tego samego roku jako dowódca II Brygady Dywizji Ochotniczej z Wielkopolski, podpułkownik Andrzej Kopa został przedstawiony do awansu na pułkownika. Wniosek osobiście podpisał podpułkownik Adam Koca. Tak szybki awans Andrzej Kopa zawdzięczał zapewne swoim zdolnościom dowódczym, ogromnej pracowitości i oddaniu sprawie Niepodległej Rzeczypospolitej. Nie posiadał wykształcenia wojskowego, które odpowiadało tak wysokim stopniom, jednak jego duże umiejętności dowódcze i autorytet, którym cieszył się wśród swoich żołnierzy, pozwoliły mu osiągnąć stopień pułkownika Wojska Polskiego.

Obelisk-pomnik w Trzcielinie,
fol. M. Wieloch

Siedziba Andrzeja Kopy w Trzcielinie, fot. M. Wieloch

Pod koniec 1920 roku pułkownik Andrzej Kopa zwrócił się do ministra spraw wojskowych z wnioskiem o zwolnienie ze służby wojskowej w związku z trudną sytuacją rodzinną – nie miał kto prowadzić jego majątku ziemskiego w Trzcielinie, a ponadto musiał opiekować się matką i chorymi siostrami. Znając jego patriotyzm i zaangażowanie, można przypuszczać, że decyzja odejścia z wojska nie była dla niego łatwa, ale musiał myśleć również o swoich najbliższych. W okresie międzywojennym prowadził duży majątek ziemski w Trzcielinie, był dla swoich pracowników wymagający, ale sprawiedliwy. Według źródeł pisanych i wspomnień mieszkańców Trzcielina w grudniu 1919 roku z kilkugodzinną wizytą do pułkownika Andrzeja Kopy zawitał sam marszałek Józef Piłsudski. Odwiedziny miały miejsce w majątku pułkownika w Trzcielinie i odbiły się szerokim echem w całej okolicy. Marszałek przybył wtedy na obchody rocznicy wybuchu powstania wielkopolskiego i postanowił odwiedzić również znanego i wybitnego dowódcę z Trzcielina, chociaż według wspomnień jednego z członków rodziny Szczerbowskich z Chomęcic (tam mieszkał Andrzej Kopa po II wojnie światowej) pułkownik nie za bardzo przepadał za Józefem Piłsudskim, mając mu za złe przeszłość polityczną.

Po zakończeniu wojny na Wschodzie Kopa zajmował się głównie rolnictwem i pracą społeczną w swojej małej ojczyźnie. Przez wiele lat był

prezesem Kółka Rolniczego w Konarzewie, działał w Konarzewskim Kole „Sokoła”. Z chwilą wybuchu II wojny światowej (Kopa miał wtedy 60 lat) mógł czuć się poważnie zagrożony. Władze hitlerowskie posiadały listy ludzi do rozstrzelania – głównie byłych powstańców, intelektualistów i działaczy politycznych.

Nazwa ulicy w Trzcielinie, fot. M. Wieloch

Pułkownik Andrzej Kopa na pewno znajdował się na jednej z tych list. Do Trzcielina przybył jednak Niemiec o nazwisku Kuntz, którego zadaniem było przejęcie majątku Kopy. Okazało się, że w czasie I wojny światowej razem walczyli na froncie zachodnim i służyli w tym samym pułku wojsk niemieckich. Dawny towarzysz broni ostrzegł go i pomógł uciec bezpiecznie z siostrą z majątku w Trzcielinie. Pułkownik udał się na wojenną tułaczkę i powrócił do swojej posiadłości dopiero w kwietniu 1945 roku. Ale po zakończeniu II wojny światowej, z chwilą przejścia władzy w Polsce przez komunistów, którzy wprowadzali nacjonalizację przemysłu i majątków ziemskich, dla wielkiego patrioty i wybitnego dowódcy rozpoczął się bardzo trudny okres. Jako ziemianin musiał bezpowrotnie opuścić swój majątek w Trzcielinie. Tak nowa władza „podziękowała” powstańcowi wielkopolskiemu i uczestnikowi wojny obronnej z Armią Czerwoną w 1920 roku za jego wielki wkład w walkę o wolną Polskę. Jego majątek po wojnie został zdewastowany, a później rozkradziony. Szczególnie widać to po siedzibie w Trzcielinie, która przed wojną była ozdobą tej miejscowości. Z chwilą przymusowego wyjazdu z Trzcielina Andrzej Kopa rozpoczął pracę w gospodarstwie rolnym w Głuszynie, został nawet wybrany do Powiatowej Rady Narodowej, zapewne jako zasłużony powstaniec, jednak szybko zrezygnował z pracy społecznej, gdyż miejscowi komuniści często dokuczali mu i przypominali o jego udziale w wojnie z Armią Czerwoną w 1920 roku. Andrzej Kopa mógł czuć się oszukany i okradziony przez nową władzę i dlatego postanowił odsunąć się w cień i prowadzić samotny tryb życia. Zawsze jednak wierzył, że przyjdą lepsze czasy i Polska będzie w przyszłości w pełni suwerennym krajem.

Po przejściu na rentę inwalidzką pułkownik wynajął mieszkanie w Chomęcicach (gmina Komorniki) u państwa Szczerbowskich i mieszkał tam

Tablica pamiątkowa w Chomęcicach, fot. M. Wieloch

wraz ze swoją siostrą aż do śmierci. Otrzymywał wojskową emeryturę od państwa niemieckiego jako były wojskowy i uczestnik I wojny światowej w pruskiej armii. Osoby, które pamiętają postać pułkownika Andrzeja Kopy, wspominają go jako skromnego i prawego człowieka. Nigdy nie skarżył się na swój los, do końca życia pozostał kawalerem. Był osobą wyrazistą, nie lubił kłamstwa, pogardy do innych, tępił złodziejstwo i pijactwo. Ale uczciwych potrafił nagrodzić. Przykładem jest pomoc, jakiej udzielał byłym pracownikom, których pamiętał i cenił. Bohater powstania wielkopolskiego zmarł w Chomęcicach w czerwcu 1956 roku (krótko przed Poznańskim Czerwcem). Został pochowany w rodzinnym grobowcu Kopów na cmentarzu parafialnym w Konarzewie 11 czerwca 1956 roku.

Pogrzeb miał bardzo skromny, władze komunistyczne nie chciały pamiętać o wielkim patriocie. Nikt z oficjeli nie przybył, nie było wojskowej orkiestry. Wielki, skromny człowiek zawsze oddany ojczyźnie odszedł zapomniany. Dopiero później, kiedy odnaleziono jego wspomnienia i wielu historyków i badaczy historii regionalnej zaczęło interesować się tą postacią, pułkownik Andrzej Kopa ożył w licznych wspomnieniach i opracowaniach. Dług wdzięczności wobec niego również i ja chciałbym częściowo spłacić, przypominając jego nieskazitelną postać. Mieszkańcy Trzcielina,

Grobowiec w Trzcielinie, fot. M. Wieloch

gminy Dopiewo i Komornik również pamiętają o tym wielkim patriocie. W Trzcielinie powstał pomnik-obelisk, imieniem pułkownika nazwano też jedną z ulic. Natomiast w gminie Komorniki, w Chomędicach, na ścianie Domu Kultury w 2008 roku odsłonięto pamiątkową tablicę, a w sąsiedztwie jego mieszkania powstała ulica Andrzeja Kopy. Z licznych rozmów, które przeprowadziłem z najstarszymi mieszkańcami gmin Dopiewo i Komorniki, wynika, że pułkownik Andrzej Kopa został zapamiętany jako postać bardzo pozytywna, nie tylko jako wybitny dowódca, ale również jako dobry człowiek i gorliwy patriota. Pamiętajmy o nim, gdyż należy spłacać dług wdzięczności

Ulica A. Kopy w Chomędicach,
fot. M. Wieloch

Legitymacja A. Kopy, członka Kapituły Orderu Wojskowego Virtuti Militari

POWIAT ZACHODNIO-POZNAŃSKI W POWSTANIU WIELKOPOLSKIM

Wspomnienia pułkownika Andrzeja Kopy
opracował Mirosław Wieloch

Na drugi dzień po wybuchu rewolucji w armii niemieckiej w Poznaniu Leon Pluciński ze Swadzimia, w porozumieniu z ówczesnym komitetem wyborczym, zwołał na 12 listopada 1918 roku do Poznania, do prywatnego mieszkania przy dzisiejszej ulicy 27 Grudnia 15, zebranie obywateli powiatu. Celem zebrania było wybranie Powiatowej Rady Ludowej oraz naradzenie się nad dalszym postępowaniem w powiecie. Do Powiatowej Rady Ludowej wybrano następujące osoby: z okręgu rokielnickiego 1. Macieja Koczorowskiego z Pamiętkowa, 2. hr. Szoldrskiego z Zydowa, 3. Ludwika Nowaka z Mrowina, 4. Cieślaka z Krzyżkowa (ob. Krzyszkowo), 5. Grześkowiaka z Cerekwicy, 6. Jana Maćkowiaka z Soboty; z okręgu tarnowskiego 7. Leona Plucińskiego ze Swadzimia, 8. Stepczyńskiego z Tarnowa, 9. Zelewskiego z Jankowic, 10. Zygmunta Plucińskiego z Lusówka, 11. Woźniaka z Krzyżownik, 12. ks. Serdeckiego z Lusowa; z okręgu dopiewskiego 13. Piotra Strzykałę z Więckowic, 14. Andrzeja Kopę z Trzcielina, 15. ks. Kozierowskiego ze Skórzewa, 16. Bartłomieja Szajkowskiego z Konarzewa, 17. Jana Szymańskiego z Dopiewa, 18. Aleksandra Jordana z Chomęcic; z okręgu fabjanowskiego 19. ks. Seichtera z Wir, 20. ks. Gładysza z Komornik, 21. Piotra Anioniewicza z Lubonia, 22. Franciszka Jakubowskiego z Fabjanowa, 23. Józefa Bekasa z Ławicy, 24. Józefa Czarneckiego z Zabikowa, 25. Józefa Kubiaka z Zabikowa, 26. Piotra Gurniaczyka z Wir, 27. Franciszka Napierałę z Fabjanowa, 28. Franciszka Rypasa z Fabjanowa, 29. Piotra Wilczyńskiego z Fabjanowa, 30. Andrzeja Kurasza z Plewisk; z okręgu Stęszew-Wieś 31. Zielińskiego z Łodzi, 32. Czapskiego z Modrza, 33. ks. Adamskiego z Łodzi, 34. p. Jankowskiego z Modrza, 35. ks. Jankiewicz z Słupi, 36. Rzepkę z Trzebawia; z okręgu Stęszew-Miasto 37. dr. Kazimierza Białego ze Stęszewa, 38. Suchowiaka ze Stęszewa, 39. Weychana ze Stęszewa, 40. Piotra Walkowiaka ze Stęszewa, 41. Pępkowiaka ze Stęszewa, 42. Tylickiego ze Stęszewa.

Prezesem Powiatowej Rady Ludowej wybrano Leona Plucińskiego. W toku zebrania Rada Ludowa dała Leonowi Plucińskiemu ze Swadzimia pełnomocnictwo zniesienia się z Radą Robotniczą i Żołnierską w Poznaniu i obmyślenia przejęcia władzy w powiecie w nasze ręce; wyznaczyła p. Czapskiego z Modrza do objęcia Starostwa, a Andrzeja Kopę z Trzcielina do zorganizowania Straży Ludowej w powiecie i objęcia komendy nad tą Strażą. Po zakończeniu posiedzenia Leon Pluciński z Koczorowskim z Pamiątkowa, z Czapskim z Modrza, Zygmunt Pluciński z Lusówka i Andrzej Kopą z Trzcielina udali się do Prezydium Policji celem zakomunikowania prezydentowi Policji, że w powiecie wybrano Radę Ludową oraz celem uzyskania sankcji na utworzenie Straży Ludowej w powiecie. Ówczesny, już rewolucyjny, prezydent Policji Steuernagel przyjął ukonstytuowanie się Powiatowej Rady Ludowej do wiadomości i wydał dla Andrzeja Kopy z Trzcielina upoważnienie do zorganizowania Straży Ludowej w powiecie.

Powyzsi, wraz z Franciszkiem Waligórą ze Stęszewa jako delegatem tamtejszej Rady Żołnierskiej, udali się na Starostwo Powiatowe, gdzie L. Pluciński przedłożył ówczesnemu staroście hr. Schackowi uchwałę Rady Ludowej, że obecny Czapski z Modrza obejmie jako delegat Powiatowej Rady Ludowej urządowanie w Starostwie i jako taki ma prawo kontrolowania czynności Starostwa, i że z dniem dzisiejszym rozpoczyna obecny Andrzej Kopa organizację Straży Ludowej. Pan hr. Schack podporządkował się uchwale Rady Ludowej. Tym samym opanowanie władzy w powiecie posunięto znacznie naprzód. L. Pluciński polecił jak najprędze zorganizowanie Straży Ludowej, aby była gotową na każde zawołanie.

Szybkie ujęcie władzy w nasze ręce w powiecie tłumaczy się tym, że powiat nasz był już przed wybuchem wojny światowej doskonale zorganizowany w towarzystwach. Dobrze pracowały: Komitet Wyborczy, Koło Obywatelskie, Kółka Rolnicze, Czytelnie Ludowe, Towarzystwo Młodych Przemysłowców i Katolickie Towarzystwo Robotników. Komitet Wyborczy zajmował się wszelkimi wyborami w powiecie, a więc do sejmu, parlamentu, sejmików, Ziemstwa Kredytowego, urządzał wiece przedwyborcze, uświadamiając ogół i zachęcając nieśmiałych lub bojaźliwych do czynnego udziału w wyborach. Komitet Wyborczy był de facto jedyną oficjalną instancją narodową w powiecie. Później Kółka Rolnicze, Towarzystwa Czytelni Ludowych, Towarzystwo Młodych Przemysłowców, Robotnicy Katoliccy dały swoją pracę, książki, oświatę i zrozumienie sprawy narodowej. Kilka lat przed wojną światową Leon Pluciński zorganizował Koło Obywatelskie, którego specjalnym zadaniem było kierowanie ca-

łym ruchem narodowym i tworzenie jednego jasno i narodowo myślącego społeczeństwa w powiecie. Dzięki tym organizacjom rewolucja niemiecka zastała powiat gotowy do działania.

Nie od rzeczy będzie wymienienie nazwisk ludzi, którzy sprawom narodowym w powiecie nadali kierunek i życie: dr Józef Stasiński, dzierżawca dóbr Konarzewskich, śp. Paweł Szyfter, kupiec zbożowy w Stęszewie i w ogóle pierwszy kupiec zbożowy-Polak w powiecie, ks. proboszcz Gładysz z Komornik – wszyscy jako długoletni prezesi Komitetu Wyborczego z sekretarzem Józefem Thomasem (swego czasu dzierżawca Żabikowa), Leon Pluciński ze Swadzimia, ks. proboszcz [Stefan] Jankiewicz z Słupi, śp. ks. [Ignacy] Niezieliński z Konarzewa, śp. ks. [Karol] Seichter z Wir, śp. ks. [Aleksander] Jordan z Niepruszewa, Piotr Szajkowski, gospodarz z Konarzewa – oto ludzie którzy wysunęli się na czoło powiatu, bez których żaden wiec, żadne poważniejsze zebranie się nie odbyło; którzy zawsze byli tam, gdzie sprawa narodowa tego wymagała, służąc radą i pomocą finansową, a pomagała im cała rzesza duchowieństwa, ziemiaństwa, przemysłowców, rzemieślników i robotników, w ogóle wszystkie stany, a wszyscy budzeni do czynu gorliwą przykładną pracą stojących na czele, pracą dla dobra Polski. Praca tych wszystkich oraz cicha praca niewiast inteligentnych, które wieczorami na katechizmie uczyły dzieci czytać i pisać po polsku, miała jasną myśl przewodnią: potęgować pracę narodową aż do osiągnięcia niepodległości. Zrozumienie myśli narodowej oraz miłość ojczyzny uwydatniają, nie licząc najwyższej ofiary, to jest gotowości złożenia życia swego, co powstanie udowodniło, składki w gotówce i naturaliach zaraz w pierwszych dniach powstania. Tak np. w jednej tylko parafii konarzewskiej na apel ks. prob. Laskowskiego złożyli parafianie na cele narodowe, na Lwów, Kongresówkę, Galicję, Litwę, Śląsk 32 900 marek gotówki oraz naturalia w tej samej wysokości, nie licząc poważniejszych datków wprost do Banku. Takich parafii było zaś setki w Poznańskim.

Organizacja Straży Ludowej w powiecie odbyła się następująco: powiat podzielono na sześć okręgów – pięć podług komisariatów i jeden na miasto Stęszew. Na czele okręgu ustanowiono komendanta, każdy okręg podzielono na wsie. Na czele każdej wsi stał komendant wsi, mający swoją drużynę Straży Ludowej. Na czele Straży Ludowej całego powiatu stał Naczelnik Straży Ludowej powiatu. Każdy komendant okręgu miał możliwość w przeciągu tygodnia swój okręg objechać, zwołać zebranie w każdej wsi, wybrać komendanta wsi i zwerbować członków do Straży Ludowej. Na komendantów poszczególnych okręgów wyznaczono: 1. na miasto Stęszew Czesława Sobczyńskiego, dzierżawcę probostwa ze Stęsze-

wa, byłego wojskowego z armii niemieckiej, 2. na wieś Stęszew Witolda Plucińskiego, dzierżawcę majątku Trzebaw, byłego wojskowego z armii niemieckiej, 3. i 4. na okręg Dopiewo i Fabjanowo Andrzeja Kopę, właściciela ziemskiego w Trzcielinie, byłego wojskowego z armii niemieckiej, 5. na okręg Tarnowo Zygmunta Plucińskiego, właściciela majątku Lusówko, byłego wojskowego z armii niemieckiej, 6. na okręg Rokietnica Macieja Koczorowskiego z Pamiątkowa, właściciela majątku, i hr. Szoldrskiego, właściciela majątku Żydowo. Naczelnikiem Straży Ludowej w powiecie został **Andrzej Kopa z Trzcielina**. W przewidzianym czasie została na ogół Straż Ludowa zorganizowana. Od 25 listopada stacjonowało w każdej wsi kilku członków na każde zawołanie, w niektórych wsiach odbywały się regularnie zbiórki i ćwiczenia, np. 1 grudnia 1918 roku w Konarzewie po sumie zbiórka wykazała 208 obecnych zorganizowanych. Do kompletu brakło karabinów i amunicji. Bołączkę tę usunięto z pomocą dr. [Celestyna] Rydlewskiego z Poznania, który należał do Głównej Rady Robotniczej i Żołnierskiej w Poznaniu. Dzięki niemu Kopa dostał rozkaz do Głównej Komendy Wojskowej w Poznaniu, aby wydać Powiatowej Straży Ludowej 250 karabinów i amunicję. W Głównej Komendzie po długich wahaniach podpisano nareszcie rozkaz do magazynu amunicyjnego wydania odpowiedniej ilości karabinów. Po trudach wydobywania rozkazów natrafił Kopa niespodzianie na trudności w samym magazynie amunicyjnym, gdzie dopiero po dłuższych wahaniach kazano broń wydać. Na zatrzymanie fornalki należącej do majora Wiry (dzierżawionej przez Szyfterową) zabrano broń – 250 karabinów i 2500 amunicji; w następnych dniach odebrały okręgi karabiny i amunicję. Poza tym Rada Żołnierska w Stęszewie uzyskała na swoją rękę kilkadziesiąt karabinów. Powiat był więc jako tako uzbrojony, tak że kiedy nastał ów pamiętny dzień 27 grudnia 1918 roku, można było poważny oddział wystawić.

28 grudnia 1918 roku rano Zygmunt Pluciński jako pierwszy dał znać porucznikowi Kopie o powstaniu w Poznaniu i o rozkazie z Kół Naczelnych gromadzenia wojska. Natychmiast wydano telefonicznie i przez umyślnych posłańców do okręgów rozkaz zbiórki Straży Ludowej i ochotnika do wsi Dopiewo na stację kolejową. O godzinie 18:00 tegoż dnia najbliższy oddział zajął stację kolejową i telefony w Dopiewie, a o godzinie 21:00 1000 ochotników było na miejscu. Wobec braku odpowiedniej ilości karabinów, starszych i poniżej lat 18 odesłano do domu z poleceniem, żeby byli gotowi na każde zawołanie. Pozostało 600 powstańców, wszyscy byli wojskowi. Pośród nich znalazło się też kilku starszych, którzy w żaden sposób do domu wrócić nie chcieli, m.in. śp. Antoni Styperek, gospodarz z Konarzewa, którego ojciec brał udział w powstaniu 1863 roku. Za-

pał i zrozumienie sprawy było tak wielkie, że kiedy nazajutrz oddziałowi wyjaśniono, że idziemy walczyć za ojczyznę naszą bez żadnych upewnień, czy rodziny po poległych lub inwalidzi otrzymają zapomogę, a w każdym razie nie możemy na to liczyć, i jeżeli kto na to liczy, niech lepiej wróci do domu – dwóch czy trzech tylko się wróciło. Pozostali szli walczyć za swą ojczyznę z odwagą i wiarą w sercu, że zwyciężą. Tacy byli ci powstańcy. Powstańcom wyjaśniono, że od tej chwili są żołnierzami Rzeczypospolitej Polskiej i podlegają przepisom wojskowym.

Oddział zorganizowano według okręgów w pięć kompanii: 1 kompanię tworzył okręg dopiewsko-fabjanowski z dowódcą Antonim Szyfterem z Wir, 2 kompanię tworzył okręg rokietnicko-tarnowski z dowódcą Zygmuntem Plucińskim z Lusówka, 3 kompanię tworzył okręg Stęszew-wieś z dowódcą Witoldem Plucińskim z Trzebawia, 4 kompanię tworzyło miasto Stęszew z dowódcą Czesławem Sobczyńskim ze Stęszewa, 5 kompanię (karabinów maszynowych) tworzyli wybrani fachowcy z wszystkich czterech kompanii z dowódcą Janem Marynowiczem, byłym wojskowym niemieckim, nauczycielem z Chomęcic. Kompania ta uzbrojona w karabiny maszynowe skompletowana została po potyczce pod Wolsztynem. Dowódcą całego oddziału pozostał Andrzej Kopa z Trzcielina. Oddział dostał nazwę: oddział wojskowy powiatu zachodnio-poznańskiego. Z inteligencji ziemiańskiej stawili się do niego poza wyżej wymienionymi w pierwszym dniu: Tadeusz i Mieczysław Obrębowiczowie ze Skórzewa, ostatni z własnym samochodem do dyspozycji oddziału, Tadeusz Pluciński z Trzebawia, Stanisław Karol, Andrzej i Władysław Rzyscy z Krąplewa, Maciej Koczorowski i hr. Szoldrski, pozostali czynni w Poznaniu; Leon Pluciński był czynny w Głównej Radzie Ludowej, Czapski z Modrza objął jako pierwszy Starostwo, a dr Biały został czasowo w Stęszewie, jako jedyny lekarz. Poza nimi tworzyli skład oddziału: włościanie, rzemieślnicy i robotnicy, a w kompanii stęszewskiej przeważnie kupcy i rzemieślnicy. Jednak jak zwykle nie stawili się wszyscy, którzy powinni byli się stawić; wielu wolało pozostać w domu, aniżeli zaryzykować życie i mienie dla sprawy narodowej. Oddział został zakwaterowany we wsi i na majątku Dopiewie, później część w Konarzewie. Należy tutaj podziękować obywatelom ze wsi Dopiewo za ofiarność w pierwszych trzech dniach, w którym to czasie kwaterujący powstańców na swoim chlebie utrzymywali, aż komendzie było możliwe zaprowadzić własne zaprowiantowanie z funduszków powiatu oraz dobrowolnych składek w gotówce i w naturaliach okolicznych ziemian i włościan. Podkreślić należy pomoc pani Skrzydlewskiej, żony dzierżawcy z Dopiewa, która zajęła się podziałem i wydawaniem prowiantu dla żołnierzy, spełniając funkcję tę z rzadką akuracją. Pierwsze

dni musiano zużyć na formowanie kompanii i na umundurowanie, mimo chęci najprędszego wyruszenia na wroga. Lecz Poznań powiadomiony o formacji powstańczej w Dopiewie zaraz po zajęciu stacji kolejowej zdecydował pozostać na miejscu, jako rezerwa. Dopiero 5 stycznia 1919 roku miała jedna część oddziału szczęście wziąć udział w zdobyciu lotniska w Ławicy, druga w potyczce pod Wolsztynem, a trzecia pod Zbąszyniem. Od początku powstania w Wielkopolsce lotnicy niemieccy z Ławicy komunikowali się stale z Magdeburgiem, obserwując nasz oddział i zagrażając mu zarazem. Ówczesny głównodowodzący w Poznaniu [Jan] Maciaszek chciał ugodowo zająć lotnisko w Ławicy. Tymczasem działalność lotników z Ławicy, początkowo żadna, z dnia na dzień stawała się żywsza, tak że każdego, który miał trochę pojęcia o sprawach wojskowych, a nas specjalnie, musiała ich działalność niepokoić. Wobec katerycznej odpowiedzi ówczesnego głównego dowódcy miasta Poznania Maciaszka, że Ławicy nie wolno brać siłą, udał się Kopa do dowódcy Okręgu Wojskowego I M. Palucha, i tamże wspólnie zdecydowali brać Ławicę siłą, nim będzie za późno. Obeznany dokładnie z terenem Kopa wypracował plan akcji. Część piechoty, która nie odeszła pod Wolsztyn, dał nasz oddział, resztę, główną część z podległych mu formacji, [Mieczysław Paluch] dowódca Okręgu Wojskowego I, w tym: 3 kompanię piechoty z porucznikiem [Bronisławem] Pinieckim, w tym oddział [Jana] Kalinowskiego, 2 armatki z 7 granatami pod Kazimierzem Niezychowskim oraz 30 konnicy, pierwszej konnicy Wielkopolski tworzącej się pod Kazimierzem Ciążyńskim z tymże na czele.

Dowództwo nad całością objął Andrzej Kopa. Wieczorem wydano poszczególne dowódcom rozkaz obsadzenia do godziny 6:00 rano wyznaczonych im stanowisk przy lotnisku. O godzinie 7:00 miał się rozpocząć atak, o ile dowództwo lotniska nie poddałoby się na podanych warunkach. Warunki poddania się załogi lotniska brzmiały: 1. wolny wyjazd za granicę li tylko z prywatną swą własnością, 2. broń wszelka pozostaje na miejscu. Akcja została przeprowadzona programowo, wszystko na czas wykonane. O godzinie 6:00 wysłano do lotniska 3 parlamentariuszy. W czasie pertraktacji padł strzał z lotniska, wobec czego rozpoczęła się krótka i zaciepła strzelanina z jednej i drugiej strony. Niemcy albo spodziewali się czegoś, albo stale byli gotowi, gdyż od razu wszędzie rozpoczęli ogień z karabinów maszynowych. O godzinie 7:00, kiedy trzy celne strzały armatnie wpadły w główny budynek lotniska, wywołując odpowiedni respekt i strach, cała załoga się poddała (5 oficerów, 200 żołnierzy). Straty z naszej strony były niewielkie, bo trzech rannych, u Niemców zaś jeden poległy i kilku lekko rannych. Na drugi dzień nadleciało kilku

lotników niemieckich i wyrzuciło kilka bomb na zajęte przez nas lotnisko, wyrządzając nieznaczną szkodę. Spalił się jeden próżny barak i wyleciało kilkadziesiąt szyb.

Potyczka pod Wolsztynem, w której brała udział większa część naszego oddziału, także zakończyła się sukcesem, i to w dniu zdobycia Ławicy. Akcję inicjował i kierował nią Kazimierz Zenkteler z Buku. Śmiało jednak twierdzić można, że do sukcesu przyczyniła się głównie część naszego oddziału pod dowództwem [Antoniego] Szyftera z Witoldem Plucińskim i Czesławem Sobczyńskim, którzy działając celowo i akuratnie, przeprowadzili główny atak i tym samym przechylili w końcu szalę zwycięstwa na naszą korzyść. Miał nasz oddział tamże kilkunastu rannych, m.in. dowódcę kompanii Czesława Sobczyńskiego. Poza tym miał miejsce miły, chociaż bardzo niebezpieczny epizod wybrania posterunku niemieckiego przez Antoniego Szyftera. Akcja pod Wolsztynem dowiodła dokładnie, że z wrogiem takim jak Niemcy trzeba się poważnie liczyć, chociażby najsilniej był wystraszony. W tym czasie trzecia część oddziału naszego pod dowództwem Zygmunta Plucińskiego z Marynowiczem była czynna pod Zbąszyniem. Po tych potyczkach oddział nasz uzupełnił sobie kompletnie broń i amunicję oraz nieoszacowane ciężkie karabiny maszynowe, tak że nazajutrz przedstawiał poważną siłę, składającą się po przeformowaniu z 3 kompanii piechoty w ilości 500 bagnetów i 6 ciężkich karabinów maszynowych, kompletnie zgraną i wypróbowaną w ogniu. Pana Sobczyńskiego, którego rana okazała się bardzo niebezpieczna, odwieziono do szpitala. Kompanię jego dołączono do drugiej. W dniu 9 stycznia 1919 roku złożył oddział w komplecie przepisaną przysięgę i na uroczystym nabożeństwie w kościele w Konarzewie ślubował wierność na sztandar, który ofiarowała oddziałowi Zygmunta Plucińska z Lusówka. Sztandar ten oddał później Z. Pluciński do Muzeum Wielkopolskiego, gdzie dziwnym sposobem sam sztandar zaginął, a zostało się tylko drzewce, które znajduje się w Muzeum Wojskowym w Poznaniu.

16 stycznia 1919 roku na rozkaz otrzymany z Głównego Dowództwa z Poznania oddział wyruszył do Biedruska, przyjmowany w drodze gościnnie przez obywatelstwo w Tarnowie i przez Szoldrskich w Żydowie. Z Biedruska zaś 23 stycznia 1919 roku wymaszerował oddział na rozkaz ówczesnego głównego dowódcy, generała porucznika Dowbor-Muśnickiego, do Poznania do koszar dzisiejszego 58 Pułku Piechoty. Nazajutrz odebrał dowódca oddziału rozkaz od głównodowodzącego formowania z swego oddziału i znajdujących się w koszarach oddziałów I Pułku Rezerwy Strzelców Wielkopolskich, późniejszego 10 Pułku Strzelców Wielkopolskich, dzisiejszego 68 Pułku Piechoty, oraz objęcia dowództwa nad

tymże pułkiem. Niektórzy powstańcy musieli się tutaj pożegnać ze swoim oddziałem. I tak **Zygmunta Plucińskiego** powołał główny dowodzący generał Dowbor-Muśnicki jako adiutanta do siebie; Witold Pluciński i Tadeusz Obrębowicz porzucili szarych piechurów, aby pójść do swej broni fachowej do dzielnych ułanów; [Mieczysław] Obrębowicz odszedł do lotników, gdzie później życie swe dla Najjaśniejszej Rzeczypospolitej w ofierze złożył.

Na tym kończy się okres oddziału jako samodzielnej jednostki. Oddział ten jako część 10 Pułku Strzelców Wielkopolskich walczył za ojczyznę swą na północnym froncie wielkopolskim, gdzie w walce przeciw Niemcom pod Rynarzewem krwawą złożył daninę. Poległ tam sierżant Henryk Piotrowski z Komornik (przedtem kleryk w zgromadzeniu oo. misjonarzy w Krakowie) i kapral Wojciech Kwiatkowski, syn robotnika z Dopiewca; wymienia się ich dla ich nadzwyczajnej dzielności i wielkiego zrozumienia sprawy narodowej. Następnie walczył 10 Pułk Strzelców Wielkopolskich przy oswobodzeniu Lwowa, w bitwie pod Biłką 27 czerwca 1919 roku, zadając Ukraińcom decydującą klęskę, aż do zdobycia Husiatyna, dalej na Wołyniu, później znowu na północnym froncie w Wielkopolsce, to znów na kresach wschodnich w składzie 17 dywizji, aż hen pod Dźwińskiem, na koniec w pamiętnej bitwie pod Warszawą, aż do ostatecznego zwycięstwa, dając ojczyźnie chętnie to, co miał każdy najlepszego – zdrowie i życie.

DLA DUCHA I DLA CIAŁA

SPORT I REKREACJA Z PAMIĘCIĄ O POWSTANIU

Wojciech Łyszczak*

Pośród całej masy inicjatyw rekreacyjno-sportowych, w jakich uczestniczyli mieszkańcy powiatu poznańskiego, wiele nawiązywało do tematów powstańczych lub niepodległościowych. Było i jest w planach sporo imprez, które mają element niepodległościowy w nazwie, są i takie, które np. toczą się w miejscach walk powstańczych. W niniejszym tekście opisane zostały najciekawsze z nich.

Poniżej kilka imprez rekreacyjno-sportowych, które zyskały akceptację i uznanie decydentów przyznających wsparcie w ramach Otwartego Konkursu Ofert na rok 2017-2018 w kolejności chronologicznej:

Nazwa imprezy	Termin od	Termin do	Miejsce	Gmina	Organizator
XXXI Rajd Szlakiem Powstania Wielkopolskiego do Lusowa	7.10.2017	8.10.2017	powiat poznański		Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego Pracowników Kolejowych w Poznaniu

* Animator sportowy

V Rajd „Szlakami Powstania Wielkopolskiego”	19.11.2017	19.11.2017	Konarzewo	Dopiewo	Oddział środowiskowy PTTK Poznań-Nowe Miasto im. F. Jaśkowiaka
XXXII Rajd Szlakiem Powstania Wielkopolskiego do Lusowa	5.07.2018	5.07.2018			Oddział PTTK Pracowników Kolejowych w Poznaniu
VI Wielkopolski Rajd „Szlakami Powstania Wielkopolskiego”	18.11.2018	18.11.2018			Oddział Środowiskowy PTTK Poznań-Nowe Miasto im. F. Jaśkowiaka
Poznaj Wielkopolskę z Kajaka – Śladami Powstania Wielkopolskiego	4 etapy: wiosna, lato, jesień, zima 2018	4 etapy: wiosna, lato, jesień, zima 2018	Luboń – Warta, Skwierzyna – Gorzyca, Oborniki – Obrzycko, Poznań – Mściszewo	różne gminy powiatu poznańskiego	Wielkopolskie Stowarzyszenie Turystyki i Rekreacji Wodnej WARTA

Szereg innych wydarzeń rekreacyjno-sportowych, które mają miejsce na terenie powiatu poznańskiego, odnosi się, bądź w nazwie, bądź w treści, do powstania wielkopolskiego lub do rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości po 100 latach zaborów. Część z tych inicjatyw również uzyskała wsparcie w ramach OKO 2018 (niektóre z nich zawarto w tabeli powyżej):

- **DETEKTYWI HISTORII: POWSTANIE WIELKOPOLSKIE.** Dwudniowy rajd samochodowy połączony ze zwiedzaniem ciekawych historycznie miejsc na terenie powiatu poznańskiego. Motywem przewodnim rajdu będzie powstanie wielkopolskie. Uczestnicy rajdu odwiedzają groby powstańcze w Puszczykowie, tablicę pamięci i pomnik w Sęszewie i Buku, płytę epitafijną i Muzeum Powstania Wielkopolskiego w Lusowie. Uczestnikami są osoby z niepełnosprawnością oraz ich rodziny i przyjaciele (łącznie około 50 osób). Organizator: Wielkopolski Związek Inwalidów Narządu Ruchu.

- **VI WIELKOPOLSKI RAJD „SZLAKAMI POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO”**. Dla uczestników rajdu przygotowane zostały trasy: piesze, rowerowe i autokarowo-piesza. W rajdzie biorą udział osoby niepełnosprawne, szczególnie młodzież szkolna. Turyści poznają miejsca związane z powstaniem wielkopolskim na terenie powiatu poznańskiego. Na mecie zorganizowany jest konkurs wiedzy o powstaniu wielkopolskim z nagrodami. Wszyscy otrzymują ciepły posiłek i znaczki okolicznościowe. Akcja przeznaczona dla około 200 osób z gmin: Pobiedziska, Kostrzyn, Swarzędz, Czerwonak, Rokietnica, Suchy Las, Tarnowo Podgórne, Luboń, Komorniki, Kórnik, Kleszczewo i Mosina. Organizator: Oddział Środowiskowy PTTK Poznań-Nowe Miasto.

- **POZNAJ WIELKOPOLSKĘ Z KAJAKA – „ŚLADAMI POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO”**. Odbывают się 4 etapy kajakowe o charakterze turystyczno-rekreacyjnym. Łączna długość wszystkich etapów wyniesie 100 km – dla uczczenia 100. rocznicy powstania wielkopolskiego. Podczas spływu odbywa się konkurs fotograficzny dla uczestników. Wiosna w kajaku: Wielkanoc – Samica Stęszewska/Kanał Mosiński–Warta–Mosina–Puszczykowo–Luboń – 17 km, odwiedzenie grobów powstańców wielkopolskich. Lato w kajaku: Obra–Gorzyca–Skwierzyna – 31 km, zawody w konkurencjach kajakowych. Jesień w kajaku: Grzybobranie – Warta–Oborniki–Obrzycko – 25 km. Zima w kajaku: Andrzejki – Warta–Poznań–Mściszewo – 27 km, rozstrzygnięcie całorocznego konkursu fotograficznego, wizyta pod pomnikiem Powstańców Wielkopolskich w Murowanej Goślinie. Uczestnicy spływu podczas etapów zdobywają punkty do końcowej klasyfikacji spływu w ramach uczestnictwa w konkursach rozgrywanych w trakcie etapów, a także zbierają kilometry przebytej trasy konieczne do zdobycia odznak kajakowych zgodnie z opracowanym regulaminem. Akcja przeznaczona jest dla około 150 osób z gmin powiatu poznańskiego, szczególnie z gmin nadwarciańskich oraz z terenu województwa wielkopolskiego. Organizator: Wielkopolskie Stowarzyszenie Turystyki i Rekreacji Wodnej WARTA.

- **XXXII RAJD SZLAKIEM POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO DO LUSOWA**. Rajd ma za zadanie zapoznać uczestników z historią, przyrodą i osiągnięciami powiatu, pokazać najciekawsze miejsca do zwiedzania i do wypoczynku związane z powstaniem wielkopolskim. Na metę rajdu uczestnicy dotrą trasami pieszymi 1-, 2- i 3-dniowymi przebiegającymi przez okolice jeziora Lusowskiego oraz trasą autokarową. Zakończenie rajdu będzie na terenie Ośrodka Val di Sole nad jeziorem. Organizację zakończenia rajdu w Lusowie wspomogą znajdujące się tam Muzeum Po-

wstańców Wielkopolskich. Rajd rozpocznie się złożeniem kwiatów pod pomnikiem Powstańców Wielkopolskich w Poznaniu, a zakończy złożeniem kwiatów pod pomnikiem generała Józefa Dowbor-Muśnickiego. Organizator: PTTK Pracowników Kolejowych w Poznaniu.

- **WYCIECZKA AUTOKAROWA ŚLADAMI POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO.** Wycieczka autokarowa z trzema trasami dla uczestników. Trasy przebiegają przez miejscowości powiatu poznańskiego, w których znajdują się miejsca upamiętniające powstanie wielkopolskie. Trasa nr 1 to wyjazd z Owińsk, następnie Murowana Goślina, Pobiedziska, Kostrzyn i Lusowo. Na trasę nr 2 uczestnicy wyjeżdżają ze Swarzędza do Pobiedzisk, następnie do Kostrzyna, Puszczykowa i Lusowa. Na trasę nr 3 uczestnicy jadą z Dopiewa, następnie do Buku, Stęszewa, Puszczykowa i Lusowa. W każdym autokarze o zwiedzanych miejscach opowiada przewodnik. Wycieczka zaplanowana została na 16 czerwca 2018 roku z metą w Lusowie. Na mecie w Lusowie zaplanowano konkurs wiedzy o powstaniu wielkopolskim z nagrodami dla najlepszych oraz zwiedzanie Muzeum poświęconego drugiemu przywódcy powstania wielkopolskiego i samemu powstaniu. Wszyscy otrzymują ciepły posiłek, kawę/herbatę i znaczki okolicznościowe. Odbiorcami wydarzenia jest 170 mieszkańców powiatu poznańskiego, szczególnie z gmin Murowana Goślina, Czerwonak, Pobiedziska, Kostrzyn, Swarzędz, Dopiewo, Stęszew, Buk, Tarnowo Podgórne, Luboń, Komorniki, Kleszczewo, Mosina. Organizator: Oddział Środowiskowy PTTK Poznań-Nowe Miasto.

- **SPLYW KAJAKOWY „WARTA TOUR”.** Spływ kajakowy „Warta Tour” jest imprezą cykliczną o charakterze turystycznym i rekreacyjnym. W 2018 roku odbywa się na trasie Wielkiej Pętli Wielkopolski na rzece Noteci i kanale Warta-Gopło z Santoka do Kruszwicy. Zaplanowane są wycieczki do Santoka, Drezdenka, Wielenia, Czarnkowa, Nakła i Kruszwicy. W czasie trwania imprezy przeprowadzone zostaną zawody, gry i zabawy ruchowe, ognisko integracyjne. W Kruszwicy odbędzie się zakończenie imprezy i wręczenie pucharów, medali i nagród zwycięzcom. Impreza organizowana z okazji obchodów 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. Spływ kierowany jest do około 100 osób, mieszkańców powiatu poznańskiego, szczególnie gmin nadwarciańskich, Wielkopolski, także dla turystów z całego kraju i zza granicy. Organizator: Wielkopolskie Stowarzyszenie Turystyki i Rekreacji Wodnej WARTA.

Rajd „Ku pamięci”, fot. *rokietnica.pl*

- **XI RODZINNY RAJD ROWEROWY „KU PAMIĘCI”.** Impreza rekreacyjno-turystyczna ogólnie dostępna dla mieszkańców powiatu poznańskiego, umożliwiająca aktywne spędzenie wolnego czasu. Rajd Rowerowy organizowany na przełomie maja i czerwca, którego trasa o długości około 40 km biegnie przez miejscowości gminy Rokietnica i Tarnowo Podgórne. Start i meta zlokalizowane są w Cerekwicy, a półmetek w Pawłowicach. Na półmetku i mecie rajdu przewidziane są konkursy, występy artystyczne, wręczenie nagród i posiłki regeneracyjne. Rajd jest także uczczeniem pamięci powstańców wielkopolskich w związku z 100. rocznicą jego wybuchu. Docelowo w rajdzie ma wziąć udział 450 osób z powiatu poznańskiego, w tym dzieci i młodzież, osoby dorosłe i seniorzy. Organizator: Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Dolina Samy.

- 11 listopada to nie tylko Święto Odzyskania Niepodległości czy imieniny św. Marcina, to również termin kolejnej imprezy turystyczno-nawigacyjnej. W 2017 roku miłośnicy motoryzacji zebrali się do wspólnego spędzenia tego święta już po raz 25. Tradycyjnie organizatorzy przywitani ekipy przybywające na Tor Poznań pysznymi rogalami świętomarcińskimi. Po krótkiej odprawie rozpoczęły się wyjazdy na trasę i obowiązkowe próby sprawności kierowania pojazdem. Trasa rajdu wiodła ulicami Poznania, w poszukiwaniu pamiątek po ludziach, bohaterach tamtych czasów, którzy przyczynili się do odzyskania niepodległości przez Polskę. W miejscach pamięci pojawiły się zapalone znicze, a uczestnicy mogli zaznajomić się z często mało znanymi faktami.

- W gminie Rokietnica organizowany jest RODZINNY RAJD ROWE-ROWY z tzw. konkretnym kontekstem. Uczestnicy przemierzają znane dukty szlakiem prowadzącym „Ku pamięci” powstańców wielkopolskich.
- ROSbieg to inicjatywa biegowa, która odbywa się od 2017 roku w gminie Rokietnica, z założenia zawsze 11 listopada, czyli w rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości. Organizatorem jest Stowarzyszenie Rokietnica Biega.
- BIEG NIEPODLEGŁOŚCI LUBOŃ. Jednym ze sposobów upamiętnienia 11 listopada są biegi niepodległości. W Luboniu taką imprezę w 2017 roku zorganizowano już po raz siódmy. Co roku biega coraz więcej ludzi, ich liczba dochodzi do prawie 1400, w 2018 roku odbędzie się 8. edycja imprezy.

QUEST TROPEM POWSTAŃCÓW

Aleksandra Warczyńska*

Kiedy w 2016 roku obchodzono 60. rocznicę Poznańskiego Czerwca '56, została opracowana gra terenowa w serii Wielkopolskie Questy, która prowadziła śladami tych wydarzeń. W rozmowach z uczestnikami pojawiały się stwierdzenia w rodzaju: „Chciałbym opowiedzieć moim dzieciom o tamtych wydarzeniach, ale nie wiem jak. Ta gra sprawiła, że wszyscy poznaliśmy ten trudny fragment naszej historii, odkryliśmy miejsca, w których rozgrywały się tamte wydarzenia i przy tym dobrze się bawiliśmy”.

Wychodząc naprzeciw takim potrzebom, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu opracowała kolejną edukacyjną grę terenową. Tym razem powstał dwuczęściowy samochodowy quest „Powstanie Wielkopolskie. Beziemiennym bohaterom”. Ze względu na długość trasy i ogrom tematów poruszanych w queście został on podzielony na dwie niezależne części. Jedna o długości około 35 km rozpoczyna się w Biedrusku, natomiast druga, obszerniejsza, o długości 50 km – w Buku. Kolejne miejsca wędrowki uczestnik zabawy poznaje, rozwiązując umieszczone w tekście zagadki. Każda z części kończy się własną skrzynią skarbów, z niezależną pieczęcią. Jednak dopiero przejazd całej trasy składa się na spójną opowieść o realiach niepodległościowych działań w pierwszych dniach powstania wielkopolskiego.

Lusowo – tablica na budynku Muzeum Powstańców Wielkopolskich,
fot. Aleksandra Warczyńska

* Specjalistka i pasjonatka turystyki z Pracowni Krajoznawczej WBPiCAK w Poznaniu

Za datę wybuchu powstania wielkopolskiego przyjmuje się dzień 27 grudnia 1918 roku. Wtedy emocje związane z przyjazdem Ignacego Jana Paderewskiego do Poznania sięgnęły zenitu. Padły pierwsze strzały, które formalnie rozpoczęły zwycięską walkę Wielkopolan o wolność. Ale zanim to nastąpiło, w wielu miejscach regionu Polacy nie czekając na decyzje mocarstw, sami brali sprawy w swoje ręce. W pierwszych latach XX wieku wzrosła aktywność polskich organizacji społecznych, które pod pretekstem krzewienia oświaty, kultury fizycznej itp. głosiły hasła narodowowyzwoleńcze. Czytelnie ludowe, Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, teatry amatorskie, chóry kościelne, kluby sportowe, skauting i wiele innych działały w środowiskach małomiasteczkowych i wiejskich. Stypendia fundowane dla uzdolnionej młodzieży pozwoliły wykształcić setki młodych ludzi, którzy skutecznie konkurowali na rynku pracy z niemieckimi rówieśnikami. Wszystko to sprzyjało coraz bardziej świadomym działaniom zmierzającym do odzyskania upragnionej niepodległości. Uczestnik zabawy rozwiązując kolejne zadania i zagadki, dociera do miejsc, gdzie spotykano się, często w konspiracji, kształtując postawy kolejnych pokoleń Polaków.

Idź wzdłuż Rynku, do domu z „siódemką” w adresie,
tam historia „Sokoła” w czasie Cię przeniesie.
Młodzież z Kórniku tu się gromadziła,
sprawność fizyczną z zapalem ćwiczyła.

Oficjalnie o tężyznę fizyczną młodzieży
przez ćwiczenia gimnastyczne dbano jak należy.
Potajemnie jednak na zajęciach terenowych
szykowano młodzież do zadań bojowych.

Kiedy I wojna światowa zmierzała ku końcowi, a w armii pruskiej nastąpiło duże rozprężenie, wielu żołnierzy narodowości polskiej nie powracało po urlopie do swoich jednostek. Zjawisko było na tyle masowe, że nazwano je „polskim urlopem”. Młodzi żołnierze z pełnym wyposażeniem wojskowym, umundurowani i uzbrojeni, doświadczeni w boju, pozostawali w oczekiwaniu na sprzyjający moment do przystąpienia do walki o niepodległość. W wielu miejscach samorządnie zawiązywały się Rady Robotniczo-Żołnierskie, które bardzo sprawnie przejmowały władzę w poszczególnych miasteczkach na długo przed wybuchem powstania w Poznaniu. Taka sytuacja miała miejsce m.in. w Kórniku czy w Buku – miejscowościach, do których trafiają uczestnicy gry.

W Kórniku na wieść o zawieszeniu broni i wybuchu rewolucji w Niemczech już 11 listopada 1918 roku zwołano wiec. Powołano na nim Radę Robotniczą i Żołnierską (choć nie stacjonowała tu żadna jednostka wojskowa!), która następnego dnia przejęła władzę w mieście oraz rozbroiła miejscowe posterunki.

W mieście polskie flagi z okien wywieszono,
biało-czerwone kokardy na ubrania nałożono.
Zaśpiewano „Rotę” i hymn narodowy,
niejeden mieszkaniec był do łez wzruszony.

Do końca listopada 1918 roku uformowano tutaj trzy plutony żołnierzy gotowych do walki. Stan kompanii kórnickiej liczył wtedy 120 osób. Sprawność organizacyjna ochotników była tak duża, że kiedy 27 grudnia 1918 roku o godzinie 17:00 przebywający w Poznaniu Sylwester Gawrych zawiadomił telefonicznie komendę kompanii kórnickiej o wybuchu powstania, pół godziny później przed hotelem Victoria zebrało się 100 osób, a o godzinie 18:30 powstańcy z Kórnika włączyli się w działania zbrojne w Poznaniu.

Kórnicki oddział był całkiem nieźle uzbrojony jak na warunki powstańcze. Jednak w większości wypadków powstańcy nie posiadali nic prócz szczyrych chęci i woli walki. Za szczęśliwców uchodzili ci, którzy dysponowali mundurami i bronią z pruskiej armii. Wielu stawiało się do punktów werbunkowych w cywilnych ubraniach, bez broni i jakiegokolwiek wyposażenia, bez doświadczenia bojowego. Należało ich ubrać, uzbroić, wyposażać, przeszkolić. Największy problem stanowiło zdobycie broni i amunicji.

Musisz bowiem wiedzieć młody przyjacielu,
że do Powstania ruszyło ochotników wielu.

Lecz oprócz chęci walki i zapału szczerego,
nie mieli narzędzi do rzemiosła wojennego.
Nie było broni, amunicji, koni ni mundurów,
wszystko trzeba było zdobyć dla ułanów i piechurów.

Dlatego pruskie posterunki, koszary, magazyny
łakomym kąskiem dla Powstańców były.

Wspomniany quest opowiada o kilku spektakularnych akcjach przejęcia pruskiej broni i amunicji. Największą zdobyczą zakończyło się przejęcie

Pomnik upamiętniający zdobycie lotniska
na Ławicy,
fot. Aleksandra Warczyńska

lotniska na terenie podpoznańskiej wsi Ławica. W nocy z 5 na 6 stycznia 1919 roku odcięto prąd i po niespełna 20-minutowej walce lotnisko zostało zdobyte. W polskie ręce wpadło wtedy 30 gotowych do walki samolotów. Polakom udało się również przejąć znajdujące się na Winiarach magazyny, w których znajdowały się części do złożenia około 300 kolejnych samolotów. Ta zdobycz dała podstawy do zorganizowania wojsk lotniczych w odrodzonej Rzeczypospolitej. Wtedy też na zdobycznych samolotach po raz pierwszy pojawiła się białoczerwona szachownica. Dlaczego lotnicy wybrali akurat taki symbol dla polskich skrzydeł – dowie się uczestnik gry terenowej.

Szybki atak, bitwa dwadzieścia minut trwała
i tak Ławica z lotniskiem zdobyta została.
Trzydzieści samolotów, silniki, części zapasowe,
maszyny po prostu do walki gotowe!

Inną wielką zdobyczą powstańców było przejście pruskich koszar w Biedrusku. Ten olbrzymi kompleks wojskowy z doskonale wyposażonym zapleczem dostał się w polskie ręce praktycznie bez walki. Polacy służący w oddziałach stacjonujących w Biedrusku zadbali o to, aby broń i amunicja trafiły w polskie ręce. Gdzie przemyślnie ukryto broń? Odpowiedź na to pytanie również znajdzie uczestnik zabawy biorący udział w grze.

Aby zdobyć niezbędne dla prowadzenia walki broń i amunicję, powstańcy podejmowali brawurowe działania. Determinacja walczących oraz dezorganizacja i rozprężenie w pruskich szeregach doprowadziły do skutecznego przeprowadzenia wielu śmiałych akcji. W taki sposób przejęto m.in. broń pruskich oddziałów na poznańskim dworcu kolejowym czy na stacji w Buku. Tam właśnie telegrafista przejął meldunek, że 25 grudnia 1918 roku (a więc na dwa dni przed wybuchem powstania w Poznaniu) będzie tamtędy przejeżdżał pociąg wiozący niemieckie woj-

Mural w Buku, fot. Aleksandra Warczyńska

sko. Na skutek sprawnie przeprowadzonej akcji udało się odczepić od składu wagony z bronią i amunicją. Po pertraktacjach z dowództwem batalionu Grenzschutzu pociąg odjechał do Poznania, pozostawiając w Buku zdobytą broń. Scena ta została przedstawiona na muralu o powierzchni 200 m² zaprojektowanym przez Radosława Barka na ścianie bukowskiej hali sportowej. Uroczystego odsłonięcia w świetle rac i przy dźwięku nadjeżdżającego parowozu dokonano 10 grudnia 2017 roku. W przedstawioną scenę została wkomponowana architektura, tak że artysta uzyskał efekt trójwymiarowości. Postaci, które spoglądają przez okna na rozgrywającą się akcję, również nie są przypadkowe. W ten sposób upamiętniono m.in. dowódców – pułkownika Kazimierza Zenktelera i kapitana Witolda Wegnera, dobrodziejów powstania i gorących patriotów – Wandę i Stanisława Niegolewskich, jak i służby medyczne: bezimienne sanitariuszki i lekarzy – doktora Kazimierza Wróblewskiego i generała Józefa Grobelnego.

Sanitariuszki symbolizują na muralu setki kobiet, które ofiarnie służyły swoją pomocą walczącym. Wiele z nich jeszcze przed wybuchem powstania przeszło specjalistyczne przeszkolenie medyczne, aby w razie potrzeby móc natychmiast ruszyć z pomocą na pola walki i do przyfrontowych szpitali. Nie była to jedyna dziedzina zaangażowania Wielkopolek. Już kilka godzin po rozpoczęciu walk w Poznaniu dzielne kobiety zorganizowały pierwsze kuchnie polowe, z których wydawano powstańcom gorące posiłki. To one przerabiały i naprawiały mundury, szyły białe-czerwone sztandary i powstańcze kokardy, przygotowywały materiały opatrunkowe oraz niezbędne leki. Nieoceniona była ich pomoc w obsłudze centrali

Pomnik Piotra Mocka w Mosinie, fot. Aleksandra Warczyńska

telefonicznych. Młode dziewczęta pracowały również jako łączniczki, ale i nie wzbudzając podejrzeń wroga, często pełniły funkcje wywiadowcze.

W oknie po lewej sanitariuszek para
rannym Powstańcom pomóc się postara.
Pod ostrzałem wroga, gdzie kule padały,
niosąc pomoc swoje życie narażały.

Na questowych trasach uczestnicy docierają również do miejsc upamiętniających wydarzenia i bohaterów powstania wielkopolskiego. Był jednak czas, kiedy wszelkie symbole związane z walkami 1918-1919 konsekwentnie niszczone. Od chwili wybuchu II wojny światowej wszyscy powstańcy byli zagrożeni aresztowaniem i wyrokiem śmierci, podobne represje mogły spotkać rodziny tych, którzy zginęli. Wszelkie ślady pamięci powstania niszczone. Dzięki przytomności umysłu mieszkańców Kórnik udało się uchronić przed takim losem dużą tablicę z nazwiskami poległych powstańców, umieszczoną na ścianie kościoła. Jaki fortel zastosowali kórniczanie? Tego dowie się uczestnik wyprawy, rozwiązując zadania i zagadki na trasie.

W obawie przed represjami rodzina Piotra Mocka – jedyne poległego powstańca z Mosiny – usunęła tablicę nagrobną z jego mogiły. Usunięto również stronę z książki cmentarnej z jego nazwiskiem. Kiedy po wojnie przystąpiono do identyfikacji grobu, okazało się, że... – to kolejna zagadka, z którą muszą zmierzyć się questowicze!

W świadomości społeczeństwa funkcjonuje zaledwie kilka nazwisk postaci związanych z powstaniem wielkopolskim. Jednakże nie można zapominać o tysiącach bezimiennych bohaterów, których ofiarność i zaangażowanie złożyły się na zwycięski wynik tego zrywu narodowego. Świadomość społeczna, że nadszedł decydujący moment walki o wolność, sprawiła, że miała miejsce niezwykła mobilizacja całego społeczeństwa. Dlatego oddając cześć powstańcom, nie można zapominać o tych, którzy włączyli się w to wielkie dzieło cicho, bez rozgłosu, często bezimiennie. To właśnie o nich opowiada quest „Powstanie Wielkopolskie. Bezimiennym bohaterom”.

Quest znajdziesz na: www.regionwielkopolska.pl, www.questy.com.pl, www.questing.pl

KULTURA W OBJĘCIACH ROCZNIC

Wojciech Łyszczak

Przygotowania do obchodów 100. rocznicy powstania wielkopolskiego, która przypada w 2018 roku, rozpoczęły się już kilka lat temu. Przykładowo na stronie internetowej Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego uruchomiony został z tej okazji specjalny BANK INICJATYW. Również Starostwo Powiatowe w Poznaniu bardzo aktywnie wspiera upamiętnianie wydarzeń powstańczych oraz rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 roku. Tych akcji jest mnóstwo, od małych wystaw w szkołach poczynając, na dużych koncertach i uroczystych obchodach kończąc. Warto wspomnieć o kilku przedsięwzięciach, które łączą tematykę niepodległościową z działaniami kulturalnymi.

19 maja 2018 roku w kościele pw. św. Jana Chrzciciela w Owińskach odbył się koncert z okazji 100. rocznicy odzyskania niepodległości i powstania wielkopolskiego zorganizowany przy wsparciu powiatu poznańskiego przez Stowarzyszenie „Gloria in Musica”. W programie koncertu znalazły się m.in. pieśni patriotyczne, legionowe, powstańcze, kompozycje Fryderyka Chopina, Stanisława Moniuszki czy Ignacego Jana Paderewskiego. Nie zabrakło również poezji niepodległościowej. Podczas koncertu można było usłyszeć takich wykonawców jak Maria Jaskulska-Chrenowicz (sopran), Elżbieta Spychała (fortepian), Marcin Suszycki, Michał Francuz. Poza tym wystąpił chór Cantanti oraz chór Arion. Za scenariusz i realizację koncertu odpowiadał Marek Różański. Koncert patronatem honorowym objął starosta poznański Jan Grabkowski.

Część imprez nawiązujących do powstania wielkopolskiego odbywa się w Muzeum Powstańców Wielkopolskich w Lusowie. „Rocznicowe uroczystości odbędą się 29 grudnia 2018 roku. Jak co roku zorganizujemy je przy współpracy z Towarzystwem Pamięci Generała Józefa Dowbora Muśnickiego w Lusowie, przy pomniku oraz przy grobie generała” – mówi Michał Krzyżaniak, dyrektor Muzeum.

Wolność liczy się w każdym wieku m.in. pod tym hasłem będą odbywać się obchody 100. rocznicy wybuchu powstania wielkopolskiego. Organizatorzy planują m.in. zainicjować odwiedzanie rodzin powstańczych przez uczniów szkół noszących imiona powstańców wielkopolskich,

ochrzcić specjalnie wyhodowane w Holandii odmiany tulipanów imionami generała Stanisława Taczaka i generała Józefa Dowbor-Muśnickiego oraz zorganizować koncert na Stadionie Miejskim w Poznaniu z udziałem gwiazd polskiej estrady.

Oczywiście propozycje nie ograniczają się do samego powiatu poznańskiego, natomiast na jego terenie dzieje się wiele w tematyce niepodległościowej.

Starostwo Powiatowe w Poznaniu – jak przystało na instytucję dbającą o kultywowanie tradycji i wsparcie życia kulturalnego mieszkańców powiatu – wspomaga szereg inicjatyw mających na celu upamiętnianie wydarzeń związanych z powstaniem wielkopolskim oraz odzyskaniem niepodległości. Pomoc przyjmuje różny charakter, od patronatu przez udostępnianie materiałów marketingowych, sponsoring nagród, aż po realne wsparcie finansowe. Jeszcze w ubiegłym roku, Rada Powiatu w Poznaniu ustanowiła rok 2018 Rokiem Powstania Wielkopolskiego w powiecie poznańskim. W związku z tym powołano też do życia Komitet Honorowy oraz Komitet Organizacyjny do spraw obchodów 100. Rocznicy Wybuchu Powstania Wielkopolskiego. Jednym z istotnych elementów działań rocznicowych jest wizerunkowe zwiększanie świadomości społecznej o powstaniu wielkopolskim. Służyć temu mają m.in. banery, które w czerwcu 2018 roku umieszczone zostały na tle ściany szczytowej budynku Starostwa Powiatowego w Poznaniu, u zbiegu ulic Jackowskiego i Kraszewskiego. Wydarzeń odbywa się sporo, poniżej wykaz tych, które uzyskały jedną z form wsparcia z budżetu powiatu poznańskiego, lub których organizatorzy wnioskowali o wsparcie.

Nazwa imprezy	Termin od	Termin do	Miejsce	Gmina	Organizator
Cykl wykładów: Polskie powstania narodowe	7.11.2017	7.11.2017	Biblioteka Miejska w Luboniu	Luboń	Biblioteka Miejska w Luboniu
Uroczyste Obchody Rocznicy Wybuchu Powstania Wielkopolskiego	27.12.2017	27.12.2017	Luboń	Luboń	Ośrodek Kultury w Luboniu

Obchody 99 rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego w Murowanej Goślinie	27.12.2017	27.12.2017	plac Powstańców Wielkopolskich w Murowanej Goślinie	Murowana Goślina	Murowana Goślina
Obchody 99 rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego w Mosinie	27.12.2017	27.12.2017	kościół pw. św. Mikołaja w Mosinie	Mosina	Mosina
Obchody 99 rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego	27.12.2017	27.12.2017	Puszczykowo	Puszczykowo	Puszczykowo
99. Rocznica Wybuchu Powstania Wielkopolskiego	27.12.2017	27.12.2017	Przy pomniku Powstańców Wielkopolskich w Kórniku	Kórnik	Kórnik
99 rocznica Powstania Wielkopolskiego	27.12.2017	27.12.2017	Cmentarz w Kostrzynie	Kostrzyn	Kostrzyn
Obchody 99 rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego w Czerwonaku	27.12.2017	27.12.2017	Czerwonak	Czerwonak	Czerwonak
Uroczystości 99 rocznicy Powstania Wielkopolskiego w gminie Komorniki	28.12.2017	28.12.2017	teren przed Domem Kultury w Wirach	Komorniki	Gmina Komorniki
Herosi Wolności. Mobilna wystawa na 100. rocznicę Powstania Wielkopolskiego	19.02.2018	21.02.2018	Biblioteka Publiczna w Kostrzynie	Kostrzyn	Biblioteka Publiczna w Kostrzynie, Sołectwo Czerlejno

Herosi Wolności. Mobilna wystawa na 100. rocznicę Powstania Wielkopolskiego	22.02.2018	25.02.2018	Biblioteka Publiczna w Kostrzynie	Kostrzyn	Biblioteka Publiczna w Kostrzynie, Sołectwo Czerlejno
Uroczystość nadania odznaki „Wierni Tradycji” przez Towarzystwo Pamięci Powstania Wielkopolskiego	13.03.2018	13.03.2018	Szkoła Podstawowa im. Leona Masiakowskiego w Białężynie, świetlica szkolna	Murowana Goślina	Szkoła Podstawowa im. Leona Masiakowskiego w Białężynie
Wystawa Pamięci Powstania Wielkopolskiego w Komornikach	17.05.2018	17.05.2018	Komorniki, Sala Piwnica	Komorniki	Gminny Ośrodek Kultury w Komornikach
Koncert z okazji 100. rocznicy odzyskania niepodległości i powstania wielkopolskiego	19.05.2018	19.05.2018	kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Owińskach	Czerwonak	Stowarzyszenie „Gloria in Musica”
Warsztaty filmowe „Ocalić od zapomnienia – dzieje bukowskich Powstańców Wielkopolskich”	marzec 2018	marzec 2018	Kino w Buku	Buk	Buk
Cykl koncertów muzyki klasycznej z okazji 100. rocznicy odzyskania niepodległości oraz powstania wielkopolskiego dla mieszkańców powiatu poznańskiego	Maj, czerwiec, wrzesień 2018	Maj, czerwiec, wrzesień 2018	Koncerty odbyły się w: kościele pw. Jana Chrzciciela w Owińskach (maj); Pałacu Jaśminowym w Zakrzewie (czerwiec), kościele pw. Wszystkich Świętych w Kórniku (wrzesień)		Stowarzyszenie „Gloria in Musica”
Wycieczka autokarowa Śladami Powstania Wielkopolskiego	16.06.2018	16.06.2018	powiat poznański		Oddział Środowiskowy PTTK Poznań – Nowe Miasto

Detektywi historii: Powstanie Wielkopolskie	23.06.2018	24.06.2018	Puszczykowo, Stęszew, Buk, Lusowo		Wielkopolski Związek Inwalidów Narządu Ruchu
---	------------	------------	---	--	---

Działania Starostwa Powiatowego w celu upamiętniania rocznic wolnościowych to nie tylko organizacja i wsparcie wydarzeń, to również szereg inicjatyw „produkcyjnych” czy też zakup różnego rodzaju materiałów przydatnych i niezbędnych w tak uroczystym roku. W tym: przygotowanie materiałów promocyjnych z symbolami upamiętniającymi 100. rocznicę wybuchu powstania wielkopolskiego, zakup flag powstańczych w kolorze białym i czerwonym, wykonanie nośników promocyjnych z grafikami związanymi z obchodami 100. rocznicy wybuchu powstania wielkopolskiego – banery i billboardy.

Ponadto znaczna część niniejszej „Kroniki Powiatu Poznańskiego” została wzbogacona o artykuły związane z powstaniem wielkopolskim.

Warto odnotować wydarzenia nawiązujące do tematyki powstańczej, które mają charakter spotkań. 3 października 2018 roku w Hotelu Bazar odbędzie się debata powstańcza z udziałem prof. Janusza Karwata, prof. Waldemara Łazugi, prof. Andrzeja Chwalby i prof. Tomasza Nałęcza wzbogacona oprawą historyczną.

10 października 2018 roku zorganizowana zostanie Uroczysta Sesja Rady Powiatu w Poznaniu w Zespole Szkół nr 1 im. Powstańców Wielkopolskich w Swarzędzu, wzbogacona oprawą historyczną.

Szereg wydarzeń kulturalnych odnoszących się do upamiętnienia wydarzeń jedyne go wygranego polskiego zrywu powstańczego, jakim było powstanie wielkopolskie, oraz związanych z odzyskaniem niepodległości wsparty ch zostało poprzez otwarty konkurs ofert OKO 2018. Poniżej opis kilku ciekawszych, które zyskały uznanie w oczach oceniających:

- DOTKNIJ HISTORII – konkurs plastyczny dla uczniów szkół powiatu poznańskiego na zaprojektowanie odznaki o tematyce patriotycznej dotyczącej powstania wielkopolskiego. Organizator: Fundacja Wspierania Twórczości, Kultury i Sztuki Ars.

- TA ZIEMIA OD INNYCH DROŻSZA – cykl koncertów z okazji 100. rocznicy odzyskania niepodległości oraz powstania wielkopolskiego dla mieszkańców powiatu. Celem było zorganizowanie dwóch cykli koncertów – 1 cykl: Murowana Goślina, Kórnik, Stęszew, 2 cykl: Swarzędz,

Mosina, Buk. Pierwszy z cykli nosił nazwę „Sen o Polsce niepodległej jak sakrament w Polsce tlał” i poświęcony był 100. rocznicy odzyskania niepodległości, drugi natomiast zatytułowano „Zwycięzył orzeł biały” i poświęcono zwycięskiemu powstaniu wielkopolskiemu. Organizator: Kompania Druha Stuligrosza.

- **ŚCIEŻKA OBOK DROGI – 100 LAT NIEPODLEGŁOŚCI I PRAW KOBIET W MUZEUM ARKADEGO FIEDLERA** – międzypokoleniowe warsztaty plastyczne i rękodzielnicze dla mieszkańców powiatu poznańskiego, podczas których produkowano stroje oraz obrazy inspirowane ludowym folklorem, a uczestnicy przygotowywali otwarte dla szerokiej publiczności widowisko (z kostiumami i scenografią włącznie). Ponadto projekt zakładał zorganizowanie widowiska pt. *Ścieżka obok drogi*. Całość działań skupiała się wokół 100. rocznicy odzyskania niepodległości oraz 100-lecia praw wyborczych kobiet. Organizator: Fundacja Fiedlerów.

- **PLENEROWE WIDOWISKO ORZEŁ I KRZYŻ – NIEPODLEGŁA** – przedsięwzięcie, na które składa się sześć spektakli o charakterze edukacyjnym i artystycznym przeznaczonych dla mieszkańców powiatu poznańskiego. Oprócz przedstawienia dziejów Polski, organizatorzy mocno zaznaczają w treści 100. rocznicę odzyskania niepodległości. Organizator: Stowarzyszenie Dzieje.

Gminy z terenu powiatu oddolnie i prężnie realizują politykę upamiętniającą wydarzenia powstańcze oraz te, które przypominają o 100. rocznicy odzyskania niepodległości. Warto wymienić poniższe inicjatywy kulturalno-edukacyjne w poszczególnych gminach (niektóre z nich również zostały wsparte z budżetu powiatu poznańskiego):

BUK

- Noc Muzeów w Buku o tematyce powstańczej połączona z prelekcją w gimnazjum (wystawa pamiątek, fotografii, film, zwiedzanie, koncert), 19.05.2018.

- W Buku, w trakcie jarmarku świątecznego, odsłonięto wyjątkowy mural, przedstawiający scenę rozbrojenia niemieckiego pociągu, do jakiego doszło 27 grudnia 1918 roku na dworcu kolejowym w Buku. Malowidło zajmuje powierzchnię 200 m² ściany hali sportowej, przy ul. Szarych

Szeregów. Mural wykonany jest w tzw. technice iluzorycznej, potocznie zwanej 3D, a jego odsłonięcie było symbolicznym otwarciem Roku Powstania Wielkopolskiego na terenie miasta i gminy Buk.

KOMORNIKI

- Wystawa pamięci powstania wielkopolskiego w 100. rocznicę, 17.05.2018.

KÓRNIK

- Powstanie nowych tablic pamiątkowych: tablice z nazwiskami powstańców z Kompanii Kórnicko-Bnińskiej przy pomniku Powstańców Wielkopolskich w Kórniku.

KOSTRZYN

- Mobilna wystawa z okazji 100. rocznicy wybuchu powstania wielkopolskiego w Bibliotece Publicznej w Kostrzynie (19-21.02.2018) oraz w Szkole Podstawowej w Czerlejnii (22-25.02.2018).

LUBOŃ

- 55. Wieczór Historyczny poświęcony 99. rocznicy wybuchu powstania wielkopolskiego. Organizator: Towarzystwo Miłośników Miasta Lubonia, 29.12.2017.

Gościem Wieczoru był Paweł Anders, znany krajoznawca i regionalista, autor kilkuset publikacji o regionie. Od 1991 roku pełni on funkcję sekretarza redakcji kwartalnika „Kronika Wielkopolski”, obecnie wydawanego przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu. Tematyką powstania wielkopolskiego zajmuje się od blisko 30 lat, czego efektem jest m.in. książka zawierająca opisy związanych z nim miejsc pamięci. Za popularyzowanie tych zagadnień uhonorowano go statuetką „Dobosza Powstania Wielkopolskiego”.

MOSINA

- „Dla Niepodległej” – pod tym tytułem 14 maja 2018 roku odbyła się w prowadzonym przez powiat poznański Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym im. J. Korczaka w Mosinie lekcja otwarta poświęcona „Dziennikowi Sejmu Dzielnicowego”. Uczniowie Ośrodka realizują bowiem projekt przygotowany przez Studium Prawa Europejskiego w Warszawie – Szkoła Młodych Patriotów.

Celem spotkania była popularyzacja wiedzy o historii. Na wstępie omówiono sytuację społeczno-polityczną Polski w roku 1918, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji Wielkopolski.

ROKIETNICA

- Rokietnickie InteGRacje organizowane w maju, w 2018 roku wzbogacone o aspekty wolnościowe i patriotyczne.
- Rokietnicki Rumpuć – wrześniowa coroczna impreza o charakterze kulturalno-integracyjnym (motywem przewodnim jest zupa rumpuć, gotowana w wielkim, 1600-litrowym garnku), w tym roku nawiązująca do wydarzeń powstańczych i wolnościowych.
- Rokietnicka ROSgwiadka – kulturalna impreza na terenie gminy Rokietnica, odbywająca się w Rokietnickim Ośrodku Sportu, z kulminacją w postaci rozdania statuetek Rokietnickiej Wierzby, w 2018 roku nawiązująca do tematów wolnościowych.

SUCHY LAS

- Biedrusko: wystawa fotograficzna w tunelu podziemnym, konkurs piosenek patriotycznych, grupy rekonstrukcyjne, wystawy muzealników, konkurs na wspomnienia o powstaniu dla uczniów wokół tematu: „Od momentu wybuchu do odzyskania niepodległości – ważni przywódcy i dowódcy z rolą Marszałka Focha i Ignacego Paderewskiego”.
- Kadry z drogi do wolności – to tytuł projektu, który otrzymał dofinansowanie z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach wieloletniego programu „Niepodległa”. Zadaniem konkursu, w którym wzięło udział Centrum Kultury i Biblioteka Publiczna, jest pokazywanie na różne sposoby lokalnych dróg do wolności. Uczestnicy (reprezentacje szkół, jednostek samorządu pomocniczego, klubów seniora i świetlic opiekuńczo-wychowawczych oraz mieszkańców z otwartego naboru, w trzyosobowych zespołach) 18 listopada 2018 roku wezmą udział w konkursie na nakręcenie najciekawszego materiału filmowego smartfonem o tematyce wolnościowej.

TARNOWO PODGÓRNE

- Wystawa (stała ekspozycja) poświęcona powstańcom wielkopolskim, a w szczególności generałowi Józefowi Dowbor-Muśnickiemu, z wykorzystaniem eksponatów o wartości muzealnej w budynku stanowiącym własność gminy Tarnowo Podgórne zlokalizowanym przy ulicy Ogrodowej w Lusowie.

RÓŻNE GMINY

- Uroczyste spotkania rodzin powstańców zaplanowane tradycyjnie w Kórniku, Opalenicy, Przemęcie, Swarzędzu, Śremie, Środzie Wlkp. i Tulcach.

Nie sposób nie opisać z dumą działań i inicjatyw poświęconych upamiętnianiu wydarzeń powstańczych, które mają miejsce w placówkach edukacyjnych na terenie powiatu poznańskiego. Przykładowo:

- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Janusza Korczaka w Mośninie:

- tydzień obchodów 100. rocznicy wybuchu powstania wielkopolskiego,
- udział w konkursach organizowanych przez Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu, m.in.. w konkursie plastycznym,
- integracyjny rajd z kijkami i rowerami po Wielkopolskim Parku Narodowym *Śladami Powstańców Wielkopolskich*,
- tydzień z powstaniem wielkopolskim w edukacji wczesnoszkolnej,
- lekcja otwarta na temat powstania wielkopolskiego – wycieczka do Muzeum Powstania Wielkopolskiego i Muzeum Martyrologii Wielkopolan,
- ogólnoszkolny konkurs pieśni i wierszy powstańczych pt. *Powstanie Wielkopolskie*,
- prezentacja przygotowywana przez wychowanków internatu,
- wieczornica ze śpiewem pieśni patriotycznych,
- stworzenie plakatu, gazetki okolicznościowych,
- konkurs literacki *Powstanie Wielkopolskie*,
- stworzenie tablicy-planszy dotyczącej powstania na bieżąco uaktualnianej,
- opracowanie i wydanie okolicznościowego komiksu,
- międzyszkolny/międzyplacówkowy turniej wiedzy o powstaniu wielkopolskim *My Wielkopole*.

- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych im. Synów Pułku w Owińskach:

Wrzesień 2018:

- otwarcie obchodów,
- koncert pieśni patriotycznych połączony z recytacją wierszy,

- przygotowania klasowe do głównych uroczystości rocznicowych,
- przygotowanie do konkursu historycznego *Droga do Niepodległości – Powstanie Wielkopolskie*.

Październik 2018:

- wieczornica w internacie – piosenki patriotyczne i żołnierskie,
- I etap konkursu historycznego *Droga do Niepodległości – Powstanie Wielkopolskie*,
- konkurs literacki na twórcze opowiadanie z historią powstania wielkopolskiego w tle.

Listopad 2018:

- rozstrzygnięcie konkursu historycznego *Droga do Niepodległości – Powstanie Wielkopolskie*,
- *Powstanie Wielkopolskie* – wystawa plastyczna poświęcona powstaniu wielkopolskiemu,
- wyjście na cmentarz parafialny i odwiedzenie grobów powstańczych,
- wyjazd do Muzeum Powstania Wielkopolskiego i na Cmentarz Zasłużonych Wielkopolan.

Grudzień 2018:

- uroczystości rocznicowe – akademia poświęcona 100. rocznicy odzyskania niepodległości oraz 100. rocznicy wybuchu powstania wielkopolskiego.

- Zespół Szkół im. gen. Dezyderego Chłapowskiego w Bolechowie:
 - przygotowanie przez klasy mundurowe dla uczniów pozostałych klas Biegu Powstańca,
 - bieg w terenie z mapą z punktami powstańczymi (strzelanie, pierwsza pomoc, fakty historyczne), by każdy uczeń mógł się sprawdzić w czynnościach, jakie musieli podejmować powstańcy,
 - udział uczniów Zespołu Szkół w Bolechowie w gminnym konkursie wiedzy o powstaniu wielkopolskim,
 - udział drużyn uczniowskich w grze miejskiej organizowanej przez ZHR (11.11.2018),
 - przygotowanie i przeprowadzenie przez uczniów liceum realizujących historię jako przedmiot rozszerzony lekcji niepodległościowej,
 - ogłoszenie konkursu fotograficznego o tematyce niepodległościowej (ze szczególnym uwzględnieniem tematyki powstania wielkopolskiego),

- udział drużyn złożonych z uczniów w strzelaniu powstańczym, 29.12.2018 (organizator: Kurkowe Bractwo Strzeleckie w Murowanej Goślinie),
 - udział uczniów w inscenizacji z okazji 100-lecia wybuchu powstania wielkopolskiego – która odbędzie się 27 grudnia 2018 roku w Murowanej Goślinie,
 - ogłoszenie konkursu graficznego na przygotowanie gazetki niepodległościowej (ze szczególnym uwzględnieniem tematyki powstania wielkopolskiego),
 - udział uczniów w lekcjach muzealnych w Muzeum Powstania Wielkopolskiego w Poznaniu (Odwach) i w *Spacerze śladami Powstania Wielkopolskiego* po poznańskim Starym Rynku,
 - zorganizowanie uroczystych apeli z okazji Święta Niepodległości i powstania wielkopolskiego,
 - stworzenie 3-4-osobowej grupy rekonstrukcyjnej nawiązującej umundurowaniem i wyposażeniem do wojsk powstańczych – z możliwością wykorzystania jej jako rocznicowego pocztu sztandarowego lub grupy inscenizacyjnej.
- Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Puszczykowie:
 - specjalne wydanie szkolnej gazetki „Koperniqs” poświęcone wydarzeniom historycznym,
 - okolicznościowe wystawy,
 - konkursy wiedzy dla uczniów o powstaniu wielkopolskim i rocznicy odzyskania niepodległości,
 - uroczysty apel/przedstawienie,
 - wycieczki przedmiotowe dla uczniów po hasłem „Śladami powstańczych walk w Poznaniu”,
 - gra uliczna w Puszczykowie dla uczniów,
 - nawiązanie współpracy z Muzeum Narodowym w Poznaniu
 - udział w zajęciach i wystawach okolicznościowych,
 - Bieg Niepodległości po terenie Wielkopolskiego Parku Narodowego,
 - sesja naukowa *Wybitni Wielkopolanie w walkach o niepodległość*,
 - udział szkolnego pocztu sztandarowego w lokalnych uroczystościach z okazji rocznicy odzyskania niepodległości oraz wybuchu powstania wielkopolskiego.

- Zespół Szkół im. J. i W. Zamoyskich w Rokietnicy:
 - przedstawiciel ZS im. J. i W. Zamoyskich uczestniczy w gminnym Komitecie Obchodów w Rokietnicy,
 - w ramach gminnego harmonogramu został przygotowany i przeprowadzony konkurs wiedzy o powstaniu wielkopolskim dla uczniów szkół na terenie gminy (kwiecień/maj 2018),
 - reprezentacja ZS im. Zamoyskich uczestniczyła w konkursie wiedzy o powstaniu wielkopolskim w ramach Igrzysk Akademickich w Gnieźnie (marzec 2018),
 - klasy pierwsze corocznie zwiedzają Muzeum Powstania Wielkopolskiego w Lusowie lub w Poznaniu, w tym roku takie wyjazdy będą organizowane od września 2018 roku,
 - na rocznicę zostaną przygotowane okolicznościowe programy artystyczne i ekspozycje w gablotach ściennych,
 - w ramach lekcji historii młodzież przygotowuje prezentacje związane z obchodzonymi rocznicami, a reprezentanci szkoły biorą udział w powiatowym konkursie *Podhalańskie i spiskie drogi do niepodległości*,
 - szkoła w miarę możliwości organizacyjnych włączy się w inne inicjatywy, które zostaną zaproponowane przez urzędy i instytucje na poziomie gminnym, powiatowym oraz wojewódzkim.
- Zespół Szkół w Kórniku:
 - w ramach obchodów 100. rocznicy wybuchu powstania wielkopolskiego zaplanowano uroczysty apel.

KRONIKA

ZDARZYŁO SIĘ

KRONIKA WYDARZEŃ W POWIECIE POZNAŃSKIM
1 LIPCA 2017 – 30 CZERWCA 2018

Aneta Szczepaniak-Głębocka*

WYDARZENIA PONADGMINNE

W lipcu wręczono nagrody w konkursie „Dzielnicowy Roku Powiatu Poznańskiego”. 1. miejsce zajął młodszy aspirant Tomasz Kasprzak z Komisarzatu Policji w Kostrzynie; 2. – młodszy aspirant Kacper Grześkowiak z Komisarzatu Policji w Mosinie, a 3. – starszy sierżant Tomasz Kłys z Komisarzatu Policji w Pobiedziskach.

W lipcu Serwis Samorządowy PAP ogłosił ogólnopolski ranking przedsiębiorczych gmin (w którym udział wzięło 2500 gmin z Polski). Znalazły się w nim następujące gminy powiatu poznańskiego: Suchy Las (16), Tarnowo Podgórne (18), Puszczykowo (23), Komorniki (38), Dopiewo (48), Luboń (67), Swarzędz (69), Kórnik (73), Rokietnica (75) oraz gmina Buk (98). Ranking powstał na podstawie liczby podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców (twórcy przyznawali gminom po jednym punkcie za każdy podmiot).

W lipcu na terenie gmin Kostrzyn i Pobiedziska miały miejsce imprezy związane z II Festiwałem Kwiatów i Ziół „Floralia”. Rośliny stały się inspiracją do różnego rodzaju działań artystycznych, popularnonaukowych i społecznych. Organizatorem festiwalu było Stowarzyszenie Kasztelania

* Kierowniczka Działu Informacji Bibliograficznej i Regionalnej WBPiCAK w Poznaniu

Ostrowska – Stowarzyszenie Promocji Dziedzictwa oraz Fundacja Laboratorium Sztuki i Dziedzictwa „Inspekt”.

20 lipca Stowarzyszenie Metropolia Poznań stworzyło grupę zakupową gazu ziemnego, w skład której weszły również gminy powiatu poznańskiego: Dopiewo, Komorniki, Kórnik, Luboń. Grupę utworzono, by uzyskać niższą cenę zakupu gazu w 2018 roku.

We wrześniu Karolina Kasprzak (z miesięcznika „Filantrop Naszych Czasów”, finansowanego ze środków powiatu poznańskiego) zwyciężyła w kategorii „dziennikarz bez barier” w XII edycji konkursu „Lodołamacze”.

We wrześniu gminy Komorniki i Dopiewo złożyły wniosek o dofinansowanie projektu pt. „Eko-energia w gminach Dopiewo i Komorniki”. Projekt dotyczył budowy kolektorów słonecznych i instalacji paneli fotowoltaicznych na budynkach mieszkalnych i gospodarczych obu gmin. Wartość projektu oszacowano na ok. 10 mln złotych.

2 września w Kobylnicy zorganizowano VIII Powiatowe Zawody Sportowo-Pożarnicze z zakresu ratownictwa medycznego dla jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych i Państwowej Straży Pożarnej powiatu poznańskiego. 1. miejsce zdobyła Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 4; 2. – Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 7; 3. – Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 1. W kategorii Ochotniczych Straży Pożarnych wygrała drużyna OSP Puszczykowo, 2. miejsce zajęła OSP Plewiska, a 3. – OSP Mściszewo. W zawodach udział wzięło 95 zawodników z 19 drużyn. Organizatorem zawodów była Ochotnicza Straż Pożarna w Kobylnicy, Oddział Powiatowy ZOSP RP w Poznaniu, Komenda Miejska PSP w Poznaniu, Starostwo Powiatowe w Poznaniu oraz gmina Swarzędz.

14 września powiat poznański został uhonorowany przez Radę Naukową Ogólnopolskiego Programu Zwalczania Grypy tytułem „Lider w innowacjach w zakresie profilaktyki grypy”. Nagrodę przyznano za zasługi na „rzecz szerzenia profilaktyki grypy oraz trud wkładany w realizację ważnych zadań z zakresu promocji i ochrony zdrowia”.

W październiku rozpoczęto przebudowę drogi z Kleszczewa do Zalasewa. Przebudowany zostanie odcinek od ul. Olszynowej w Zalasewie, przez Gowarzewo do węzła S5 w Kleszczewie. W ramach inwestycji powstaną:

dwa ronda w Gowarzewie (na skrzyżowaniach ul. Swarzędzkiej z Siekiercką oraz Tulecką), chodniki i ścieżka rowerowa oraz przystanki autobusowe. Jest to najdroższa inwestycja w historii powiatu poznańskiego. Jej koszt oszacowano na 24 mln złotych, a dofinansowanie z funduszy unijnych wyniesie 16 mln złotych.

25 października podczas gali „Sportowa Polska” tytuł „Sportowej gminy” 2017 otrzymały gmina Kórnik i Swarzędz. Wyróżnienia przyznawane są gminom, „które umiejętnie łączą budowę nowoczesnych obiektów sportowych z programem rozwoju sportu i rekreacji w regionie”. Ponadto gmina Kleszczewo, Swarzędz i Stęszew otrzymały wyróżnienie „Inwestor na medal” w konkursie „Budowniczy Polskiego Sportu” za wyjątkowe zaangażowanie w budowę lub modernizację obiektów sportowych. Stadion miejski w Swarzędzu oraz hala widowiskowo-sportowa w Stęszewie otrzymały tytuł „Sportowy Obiekt Roku”. Hala w Stęszewie została oceniona jako jedna z najbardziej wyróżniających się inwestycji regionu w latach 2016-2017. Organizatorem konkursu był Klub Sportowa Polska.

W listopadzie uruchomiono wspólny portal konsultacji społecznych dla mieszkańców Metropolii Poznań. Portal powstał w ramach projektu „Aktywni obywatele Metropolii Poznań” i zawiera informacje na temat konsultacji społecznych organizowanych przez samorządy należące do Stowarzyszenia.

W listopadzie Serwis Samorządowy PAP na podstawie danych z Ministerstwa Finansów opublikował ranking najbogatszych gmin w Polsce. Gmina Suchy Las znalazła się na 9. miejscu, a Tarnowo Podgórne na 10. Pod uwagę brano wskaźniki dochodów podatkowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w Suchym Lesie 5 tys. 433,47 złotych, a w Tarnowie Podgórnym 5 tys. 020,31 złotych).

6 listopada przyznano wyróżnienia w skali kraju w rankingu „Zrównoważony rozwój jednostek samorządu terytorialnego”. W kategorii gmin wiejskich gmina Tarnowo Podgórne zajęła 3. miejsce, gmina Suchy Las – 5., a gmina Komorniki – 9. Ranking uwzględnia wszystkie gminy w Polsce i jego celem jest „monitorowanie zrównoważonego rozwoju społeczno-ekonomicznego gmin i regionów jako jednostek samorządu terytorialnego oraz promocja rozwoju na bazie opracowanych wzorców”. Organizatorami rankingu były sejmowa Komisja Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej, Wydział Administracji i Nauk Społecznych

Politechniki Warszawskiej oraz Fundacja Polskiego Godła Promocyjnego „Teraz Polska”.

23 listopada wręczono certyfikaty w XXVIII edycji Konsumenckiego Konkursu Jakości Produktów i Usług „Najlepsze w Polsce” – „The Best In Poland”. Certyfikaty przyznano firmie Novum Plus Sp. z o.o. z Lusówka za osiedle Rozalin oraz Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu za upowszechnianie czytelnictwa i animowanie kultury na terenie województwa wielkopolskiego. Organizatorem konkursu jest Towarzystwo im. Hipolita Cegielskiego w Poznaniu.

9 grudnia podczas gali Ogólnopolskiego Programu Certyfikacji Gmin, Powiatów i Samorządnych Województw „Samorządowy Lider Edukacji” wyróżniono gminy Swarzędz oraz Kleszczewo. Gmina Swarzędz otrzymała również wyróżnienie „Lider Jakości Kształcenia”. Certyfikaty otrzymują gminy i powiaty, „które swoje zadania oświatowe realizują nowocześnie, innowacyjnie, z najwyższą troską o jakość kształcenia”. Organizatorami konkursu były Fundacja Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego oraz Agencja Kreatywna PRC.

12 grudnia podczas gali „Barwy Wolontariatu” nagrodzono Marcina Leciejewskiego, który współpracuje z Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Czerwonaku, oraz wolontariuszy ze Stowarzyszenia „Dla Ciebie” z Pobiedzisk. Konkurs daje „możliwość zaprezentowania działań wolontariuszy, pozwala promować miejsca wzorowo z nimi współpracujące oraz ukazać różnorodność działań społecznych wolontariuszy”.

W styczniu w ramach Ogólnopolskiego Rankingu Związku Powiatów Polskich powiat poznański otrzymał wyróżnienie „Super Powiat”. Powiat poznański zajął również 5. miejsce wśród najlepszych powiatów w Polsce liczących powyżej 120 000 mieszkańców. W rankingu oceniano wyniki osiągnięte przez samorząd oraz zrealizowane projekty. Powiat uzyskał maksymalną liczbę punktów w kategorii „działania promocyjne” oraz „wspieranie działań na rzecz społeczności gospodarki rynkowej”.

16 stycznia w plebiscycie organizowanym przez „Głos Wielkopolski” statuetki Hipokratesa Wielkopolski 2017 przyznano: w kategorii lekarz rodzinny roku Michałowi Dybkowi z Przychodni Lekarskiej i Specjalistycznej Eumedica w Suchym Lesie; w kategorii pediatra roku Aleksandrze Matyli-Radzewskiej z Przychodni Lux-Med w Przeźmierowie; w kate-

gorii stomatolog roku Joannie Komorowskiej ze Swarzędza; w kategorii pielęgniarka lub położna roku Aldonie Zeuschner z Przychodni Lux-Med w Przeźmierowie. Tytuł przyjaznej placówki służby zdrowia otrzymała Przychodnia Artrocenter w Kiekrzu. Konkurs odbywał się pod honorowym patronatem starosty poznańskiego Jana Grabkowskiego.

W lutym z okazji przypadającej w tym roku 100. rocznicy wybuchu powstania wielkopolskiego gmina Dopiewo, gmina Buk i gmina Stęszew podpisały porozumienie dotyczące oznakowania grobów powstańców wielkopolskich znajdujących się na terenie tych trzech gmin.

W marcu w konkursie na „Najlepszy komisariat powiatu poznańskiego” pierwszą nagrodę przyznano Komisariatowi Policji w Kostrzynie (nagroda w wysokości 30 tys. złotych), 2. – Komisariatowi Policji w Mosinie (10 tys. złotych), a 3. – Komisariatowi Policji w Suchym Lesie (5 tys. złotych). Przyznając wyróżnienia, pod uwagę brano roczną ocenę pracy funkcjonariuszy. Organizatorem konkursu jest Starostwo Powiatowe w Poznaniu i Komenda Miejska Policji w Poznaniu.

W kwietniu w rankingu Finansowym Samorządów Terytorialnych w kategorii „gmin miejskich” gmina Puszczykowo znalazła się na 6. miejscu. W kategorii „gmin wiejskich” w pierwszej dziesiątce były: na 9. miejscu gmina Komorniki, na 10. – gmina Tarnowo Podgórne. W kategorii „powiatów ziemskich” powiat poznański zajął 3. miejsce. Ranking został opracowany przez ekspertów Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie, Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie i zaprezentowany na IV Europejskim Kongresie Samorządów.

5 kwietnia gminy Kórnik, Kostrzyn, Kleszczewo i Buk otrzymały dofinansowanie na ocieplenie budynków użyteczności publicznej. Łączny koszt prac oszacowano na 8 mln 700 tys. złotych (kwota dotacji z Funduszu Rozwoju Regionalnego wynosi 6 mln 500 tys. złotych).

16 kwietnia wicemarszałek województwa wielkopolskiego podpisał z 11 samorządami umowy dotyczące zadania „Wzmacnianie wojewódzkich kolejowych przewozów pasażerskich na obszarze oddziaływania Aglomeracji Poznańskiej poprzez zwiększanie liczby połączeń kolejowych – dofinansowanie Poznańskiej Kolei Metropolitalnej”. Z powiatu poznańskiego umowy podpisały: gmina Czerwonak, miasto i gmina Buk. Porozumienie dotyczyło współfinansowania zwiększonej liczby pociągów w godzinach szczytu.

18 kwietnia podczas gali „Poznański Lider Przedsiębiorczości” w kategorii „średnie przedsiębiorstwo” nagrodzone zostało Sushi Factory Sp. z o.o. z Robakowa, w kategorii „małe przedsiębiorstwo” zwycięzcą została firma Verseo Sp. z o.o. (agencja interaktywna) z Plewisk. Organizatorem konkursu był powiat poznański oraz miasto Poznań.

W maju powiat poznański podpisał umowę na dofinansowanie budowy tras rowerowych w gminach Pobiedziska i Kleszczewo. Powstanie 12 km dróg na odcinkach: Poznań–Tulce–Gowarczewo oraz Kociałkowa Góra–Pobiedziska.

W maju gminy Komorniki i Murowana Goślina otrzymały tytuł „Gmina na 5!” 2017/2018. Oceniano „gotowość do obsługi drogą elektroniczną inwestorów oraz przedsiębiorców”. Ranking został przygotowany przez Studenckie Koło Naukowe Akceleracji, które działa przy Szkole Głównej Handlowej w Warszawie.

13 maja w Swarzędzu miały miejsce powiatowe obchody Dnia Strażaka połączone z jubileuszem 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości, 100-lecia wybuchu powstania wielkopolskiego oraz 380-lecia nadania praw miejskich Swarzędzowi. W tym dniu przyznano nagrody w konkursie „Strażak roku powiatu poznańskiego”. Najlepszym strażakiem zawodowym został st. ogn. Krzysztof Morzyk z Jednostki Ratowniczo-Gaśniczej nr 9 w Mosinie, nagrodę najlepszego strażaka-ochotnika przyznano dh Elizie Bałazy z OSP Puszczykowo. Prezydium Zarządu Głównego OSP RP przyznało Złoty Znak Związku, w uznaniu szczególnych zasług dla rozwoju i umacniania Związku, dh Ireneuszowi Kujawie z Ochotniczej Straży Pożarnej w Czerwonaku.

W czerwcu starosta poznański Jan Grabkowski przyznał 1 mln 500 tys. złotych dotacji na ratowanie zabytków w powiecie poznańskim. Największą kwotę przyznano na renowację kościoła pw. Marii Magdaleny w Długiej Goślinie. Prace restauratorskie zostaną przeprowadzone także w kościele św. Mikołaja w Owińskach; zamku w Kórniku, zespole parkowo-pałacowym w Będlewie; budynku byłego dworca kolejowego w Puszczykowie; dworze Jackowskich we Wronczynie; kościołach w Sobocie, Lusowie, Kleszczewie, Rogalinku, Tulcach, Buku, Komornikach, Konarzewie, Pobiedziskach; willi w Luboniu; parku dworskim w Więckowicach oraz budynku oświatowym w Kostrzynie.

Zakończyła się pilotażowa edycja Certyfikacji Atrakcji Turystycznych Powiatu Poznańskiego. W projekcie wzięło udział 41 obiektów, spośród których 32 otrzymały tytuł Rekomendowanej Atrakcji Turystycznej. Uroczysty finał akcji odbył się 3 czerwca w Szreniawie w trakcie III Dnia Organizacji Pozarządowych.

Aby otrzymać certyfikat, atrakcje turystyczne musiały wykazać się odpowiednim standardem w zakresie wyposażenia, dostępności, oferty i działań promocyjnych.

Finał projektu zorganizowano na terenie Muzeum Narodowego Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie, które – jak się okazało – triumfowało w kategorii „muzea”. Wśród „parków rozrywki/ośrodków edukacji” najlepszy okazał się Gród Pobiedziska,

a w kategorii „rekreacja” zwyciężyły Tarnowskie Termy. Wszyscy wyróżnieni otrzymali stosowne certyfikaty, a zwycięzcy kategorii – pamiątkowe statuetki starosty poznańskiego.

Certyfikaty zdobyte w projekcie zostały przyznane na rok z możliwością ich późniejszego przedłużenia. Stanowiąc będą element działań promocyjnych, prowadzonych przez Poznańską Lokalną Organizację Turystyczną oraz powiat poznański.

Lista podmiotów, które otrzymały tytuł Rekomendowanej Atrakcji Turystycznej Powiatu Poznańskiego (uszeregowana w kolejności alfabetycznej):

1. Arboretum Instytutu Dendrologii Polskiej Akademii Nauk w Kórniku,
2. Cascader Park w Kobylnicy,
3. DELI Park – Park edukacji i rozrywki w Trzebawiu,
4. Galeria Miejska w Mosinie,
5. Gród Pobiedziska,
6. Kórnickie Centrum Rekreacji i Sportu Oaza,
7. Kuwaka – Centrum Sportów Wodnych w Pobiedziskach,
8. Lodowisko Swarzędz,
9. Majątek Rogalin,
10. Makieta Borówiec,
11. Mosińska Kolej Drezynowa,

Wręczenie certyfikatów,
fot. powiat.poznan.pl

12. Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie,
13. Muzeum Pałac w Rogalinie,
14. Muzeum Powstańców Wielkopolskich im. gen. Józefa Dowbora Muśnickiego w Lusowie,
15. Muzeum Przyrodnicze Wielkopolskiego Parku Narodowego w Jeziorach,
16. Muzeum Przyrodniczo-Łowieckie w Uzarzewie,
17. Muzeum-Pracownia Literacka Arkadego Fiedlera w Puszczykowie,
18. Ośrodek Edukacji Leśnej „Dziewicza Góra”,
19. Ośrodek Edukacji Leśnej „Łysy Młyn”,
20. Park Dzieje w Murowanej Goślinie,
21. Park Orientacji Przestrzennej w Owińskach,
22. Park Wodny Octopus w Suchym Lesie,
23. Pływalnia w Koziegłowach,
24. Pływalnia Wodny Raj w Swarzędzu,
25. Skansen i Muzeum Pszczelarstwa im. prof. Ryszarda Kosteckiego w Swarzędzu,
26. Skansen Miniatur Szlaku Piastowskiego w Pobiedziskach,
27. Tarnowskie Termy w Tarnowie Podgórny,
28. Traperska Osada w Bolechówku,
29. WakeCity w Stęszewie,
30. WakeSpot w Owińskach,
31. Zamek Kórnicki,
32. Zespół Pałacowo-Parkowy Biedrusko.

Więcej informacji na stronie www.certyfikacja.poznan.travel.

10 czerwca jubileusz 10-lecia działalności obchodziło Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i ich Rodzin „ROKTAR”, działające na terenie dwóch gmin: Tarnowa Podgórnego i Rokietnicy.

18 czerwca miała miejsce X gala Wolontariatu. Statuetki nagrodzonym wolontariuszom wręczali starosta poznański Jan Grabkowski oraz Marek Lis, przewodniczący Komisji Polityki Społecznej i Ochrony Zdrowia.

23 czerwca zorganizowano XIII Powiatowe Zawody Sprawnościowe Formacji Obrony Cywilnej o Puchar Starosty Poznańskiego – Szefa Obrony Cywilnej Powiatu Poznańskiego. 1. miejsce zdobyła drużyna OC z gminy Kórnik; 2. – drużyna OC z gminy Kostrzyn, a 3. – drużyna OC z gminy Kleszczewo.

26 czerwca starosta poznański Jan Grabkowski został uhonorowany nagrodą „Filar Samorządu Terytorialnego”. Nagrodę przyznał Wielkopolski Ośrodek Kształcenia Studiów Samorządowych. Jednym z laureatów był również burmistrz gminy Stęszew Włodzimierz Pinczak.

BUK

W lipcu mieszkaniec Buku Henryk Synoracki po raz pierwszy w karierze został motorowodnym mistrzem świata w klasie O-125. 69-letni mieszkaniec Buku jest najbardziej utytułowanym polskim zawodnikiem w tej dyscyplinie sportu.

W październiku w Buku ogłoszono przetarg na realizację projektu „Adaptacja i wyposażenie zabytkowego budynku synagogi w Buku na cele kulturalne”.

W listopadzie na XII Międzynarodowym Festiwalu Filmów Turystycznych, Ekologicznych i Artystycznych FilmAt w Warszawie nagrodzono animowany film promocyjny *Legenda o drzewie bukowym i księciu Mieszku I*, który opowiada o trzech postaciach: rektorze Andrzeju z Buku, skrypcie Stanisławie z Buku i opacie Stanisławie Reszce. Film zdobył nagrodę w kategorii „Najlepsza telewizyjna seria edukacyjna” i otrzymał statuetkę „Turystycznej sowy”. Producentem cyklu była TVP3 Poznań, a wyprodukowany został na zlecenie miasta i gminy Buk.

W grudniu przy ul. Szarych Szeregów w Buku odsłonięto mural przedstawiający scenę rozbrojenia niemieckiego pociągu (25 grudnia 1918 roku na dworcu kolejowym w Buku). Malowidło wykonano na 200 m² ściany hali sportowej i powstało w tzw. technice iluzorycznej (3D). Odsłonięcie muralu było symbolicznym otwarciem Roku Powstania Wielkopolskiego na terenie miasta i gminy Buk.

W styczniu w kościele pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Buku (obecnie Sanktuarium Matki Bożej Bukowskiej Literackiej) odbyło się Powiatowe XVIII Kolędowanie w Buku. Honorowy patronat nad imprezą objął ks. arcybiskup Stanisław Gądecki, metropolita poznański.

W styczniu w Buku przebywała delegacja z gminy partnerskiej Sint-Michielsgestel z Holandii.

W styczniu uczniowie Gimnazjum z Buku zajęli 1. miejsce w konkursie filmowym „Nasze rady na odpady”. Konkurs był realizowany w ramach projektu „Umiem, rozumiem, szanuję, segreguję”. Organizatorem konkursu był ZM GOAP.

CZERWONAK

W lipcu gmina Czerwonak otrzymała 1 mln złotych dofinansowania (z funduszy europejskich) na realizację projektu „e-Czerwonak elektroniczne usługi publiczne gminy Czerwonak”.

W sierpniu firma Solaris Bus & Coach S.A. z Bolechowa podpisała kontrakt na dostawę 7 elektrycznych autobusów modelu Solaris Urbino 8,9 LE do przedsiębiorstwa transportu publicznego (STIB) w Brukseli. W tym samym miesiącu firma podpisała kolejny kontrakt na dostawę autobusów elektrycznych (30 solarisów urbino 12 electric). Autobusy trafiają do miasta Kluż-Napoka w Rumunii.

We wrześniu na Międzynarodowych Targach Kolejowych Trako w Gdańsku nagrodzono tramwaj Solaris Tramino Leipzig firmy Solaris Bus & Coach S.A. z Bolechowa. Tramwaj jest przystosowany do przewozu ponad 220 pasażerów i posiada 75 miejsc siedzących.

We wrześniu zorganizowano XIII Festyn Integracyjny na terenie Warsztatów Terapii Zajęciowej w Owińskach. Spotkanie odbyło się pod hasłem „Flower Power – czyli kwiatów moc”. Imprezę dofinansowano ze środków powiatu poznańskiego i gminy Czerwonak.

We wrześniu Park Orientacji Przestrzennej przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci Niewidomych im. Synów Pułku w Owińskach obchodził 5-lecie działalności.

9 września w Owińskach zorganizowano XI Piknik Cysterski „Konwencjonalia” 2017.

16 września na terenie Jednostki Ratowniczo-Gaśniczej nr 8 w Bolechowie zorganizowano piknik „Bezpieczni w powiecie poznańskim”.

W październiku Wiktoria Królicka i Adam Chmielewski, uczniowie Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci Niewidomych im. Synów Pułku w Owińskach, uczestniczyli w międzynarodowych warsztatach z „samoobsługi niewidomych” organizowanych przez szkołę w Lewoczy na Słowacji.

W październiku w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci Niewidomych im. Synów Pułku w Owińskach odbyły się V Mistrzostwa Polski w Tenisie Stołowym Dźwiękowym. W rozgrywkach wzięło udział 48 zawodników. Dyscyplina została stworzona z myślą o osobach niewidomych i spełnia szereg funkcji terapeutycznych.

W grudniu podpisano umowę na dofinansowanie budowy skateparku przy ul. Topolowej w Koziegłowach. Powstanie 100-metrowa betonowa trasa dla rolkarzy i rowerzystów z różnorodnymi przeszkodami.

4 grudnia autobus Solaris Urbino 12 electric (produkt firmy Solaris Bus & Coach S.A. z Bolechowa) został nagrodzony tytułem „Innowacja roku” 2018 przez czasopismo „Busplaner”. Wyróżnienie przyznano w kategorii „Transport publiczny” za wkład w rozwój elektromobilności na rynku niemieckim.

27 grudnia podpisano umowę na „Rewaloryzację wnętrza dawnego kompleksu cysterskiego w Owińskach”, który znajduje się na terenie Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Synów Pułku dla Niewidomych. Po renowacji do zwiedzania zostaną udostępnione pomieszczenia o łącznej powierzchni ponad 1900 m². W obiekcie zostaną zlikwidowane progi oraz zamontowane 3 transportery schodowe. W korytarzach oraz na klatkach schodowych znajdą się dodatkowe oznaczenia dla niepełnosprawnych w formie trójwymiarowych naklejek posadzkowych („ryflowań”) ułatwiających dotykową orientację w przestrzeni. Koszt inwestycji wyniesie 12 mln złotych.

W styczniu firma Solaris Bus & Coach S.A. z Bolechowa podpisała umowę z Dopravní Podnik w Ostrawie na dostawę 40 nowych autobusów solaris urbino 12 CNG. Będą to pojazdy napędzane na sprężony gaz ziemny, wyposażone w bezprzewodowy internet oraz ogólnodostępne ładowarki USB. Wartość kontraktu wyniesie ok. 45 mln złotych. Również w tym miesiącu firma zawarła kontrakt z Rheinbahn Düsseldorf. Firma dostarczy do Niemiec 74 przegubowe autobusy urbino 18 nowej generacji.

W styczniu firma Solaris Bus & Coach S.A. z Bolechowa podpisała kontrakt na dostawę 41 trolejbusów dla wileńskiego przewoźnika UAB Vilniaus viešasis transportas. Solaris Trollino 12 będą wyposażone w system odzyskiwania energii z hamowania, klimatyzację przestrzeni pasażerskiej, bezprzewodowy Internet i ładowarki USB dla pasażerów oraz system monitoringu wideo. W kabinie kierowcy wbudowany będzie alkomat, sprawdzający trzeźwość prowadzącego przed uruchomieniem pojazdu.

W styczniu Natalia Jakubowicz z Czerwonaka zdobyła złoty medal w brazylijskim ju-jitsu na Mistrzostwach Europy Juniorek. Zawody odbyły się w Portugalii.

W lutym w Jednostce Ratowniczo-Gaśniczej nr 8 w Bolechowie odbywały się ćwiczenia strażackich grup wodnonurkowych, w których uczestniczyły wszystkie 4 grupy wodnonurkowe z województwa wielkopolskiego. Przeszkolono 50 strażaków.

W marcu przy ul. Zdroje w Czerwonaku zakończono II etap rozbudowy parku zabaw i rekreacji. Plac wyposażono w wiatę integracyjną, zjazd linowy (tzw. tyrolkę), duży linowiec złożony z dwóch piramid oraz siłownię zewnętrzną z sześcioma urządzeniami. Powstała również żelbetowa ścianka do ćwiczeń terenowych.

5 marca Gminna Biblioteka Publiczna w Czerwonaku obchodziła jubileusz 70-lecia istnienia.

W kwietniu rozpoczęto prace związane z II etapem rewitalizacji pl. Zielonego w Czerwonaku. Powstanie ogrodzony plac zabaw wraz z oświetleniem i zestawem 5 urządzeń o charakterze sprawnościowym, piaskownica, karuzela, huśtawka wagowa i huśtawka dwuosobowa. W pobliżu będzie także siłownia zewnętrzna z 6 urządzeniami, stół do gry w piłkarzyki, stół do gry w szachy/warcaby, a także ławki i kosze na śmieci. Przewidziano budowę parkingu.

W kwietniu podpisano umowę dotyczącą powstania filii Wydziału Komunikacji i Transportu Starostwa Powiatowego w Czerwonaku. Filia będzie się znajdowała w zabytkowym budynku dworca w Czerwonaku.

10 kwietnia w Gminnym Ośrodku Kultury „Sokół” w Koziegłowach miała miejsce wystawa fotografii mieszkańca gminy Marka Lapisa. Projekt

artysty *Biało-czerwona* to „społeczna fotografia dokumentalna, obrazująca funkcjonowanie w świadomości społeczeństwa polskiego barw białej i czerwonej”.

W maju w Dębogórze i Koziegłowach zorganizowano III Forum Kobiet pod hasłem „Aktywność – natura – przedsiębiorczość”.

W maju gminna spółka Transkom w Czerwonaku zakupiła nowy autobus marki Solaris. Jest to pierwszy autobus w gminie wyposażony w tablicę elektroniczną z systemem GPS określającym dane położenie pojazdu (dzięki temu pasażer będzie znał miejsce oraz strefę komunikacyjną, w której się znajduje).

2 maja w Koziegłowach w sąsiedztwie wodnego placu zabaw Centrum Kultury i Rekreacji oficjalnie otwarto pole grillowe. Plac objęty jest monitoringiem miejskim.

W czerwcu firma Solaris Bus & Coach S.A. w Bolechowie została nagrodzona za działalność w „obszarze społecznej odpowiedzialności biznesu”. Nagrodę przyznano za prowadzenie złołka „Pod Zielonym Jamniczkiem”, do którego uczęszczają dzieci pracowników firmy. Organizatorem plebiscytu było Stowarzyszenie Centrum PISOP.

DOPIEWO

19 lipca w Dąbrówce przy ul. Lipowej 1 powstała samoobsługowa stacja naprawy rowerów Ibombo Prs-Scandic.

Na przełomie lipca i sierpnia Józef Brandenburg z Dopiewa zdobył 2 brązowe medale podczas XX Mistrzostw Europy Mastersów w lekkoatletyce. Zawody miały miejsce w Aarhus w Danii.

26 sierpnia w Żarnowcu zorganizowano II Spotkanie Integracyjne strażaków jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych gminy Dopiewo. Uczestniczyło w nim 30 druhów.

We wrześniu drużyna samorządowa gminy Dopiewo zdobyła wicemistrzostwo Polski w IX Mistrzostwach Polski Samorządowców w Pilce Nożnej. Turniej zorganizowano w Zakopanem i uczestniczyły w nim 24 drużyny.

We wrześniu chór gminy Dopiewo „Bel Canto” odbywał tournée we Francji i Holandii.

13 września w Domu Pomocy Społecznej w Lisówkach miał miejsce XV Festyn Integracyjny „Barierom Stop” pod hasłem „Poznajemy Świat – Stany Zjednoczone”.

21 września w Dopiewie odbyło się spotkanie inicjujące działania w ramach policyjnego programu „Bezpieczna gmina – bezpieczny mieszkaniec”.

28 września podpisano umowę dotyczącą realizacji inwestycji pt. „Budowa systemu zintegrowanych węzłów przesiadkowych – stacja Dopiewo”. Projekt będzie dofinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach projektu „Budowa systemu zintegrowanych węzłów przesiadkowych w gminie Dopiewo – stacja Pałędzie i stacja Dopiewo”. Przewiduje budowę parkingu Park & Ride (parkuj i jedź) w bezpośrednim sąsiedztwie dworca kolejowego, instalację oświetlenia, remont ul. Kolejowej oraz budowę ciągu pieszo-rowerowego przy parkingu wzdłuż ul. Laserowej.

11 października w Dopiewie przy ul. Łąkowej otwarto nowy komisariat policji. Obecnie pracuje w nim 24 policjantów, a docelowo będzie zatrudnionych 50 funkcjonariuszy. Budowa komisariatu była możliwa dzięki dotacjom: gminy w wysokości 1 mln 200 tys. złotych, powiatu poznańskiego – w wysokości 1 mln złotych i policji – w wysokości 700 tys. złotych.

14 października w Dopiewie miał miejsce XVI Turniej Bocci zorganizowany przez Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Promyk”, mające swoją siedzibę także w Konarzewie w gminie Dopiewo. Uczestnikami byli sportowcy z 17 placówek edukacyjnych, rehabilitacyjnych i terapeutycznych z Poznania oraz powiatu poznańskiego.

17 października w Dąbrówce w parku odsłonięto tablicę upamiętniającą dawnych właścicieli – rodzinę von Tempelhoff. Tablicę umieszczono na glazie obok ruin kaplicy. Obecnie w pałacu funkcjonuje Szkoła Podstawowa im. Kazimierza Nowaka, prowadzona przez Stowarzyszenie „Dla Przyszłości”. Właścicielem zabytkowego parku jest Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna Dąbrówka.

W listopadzie w Konarzewie odbył się XIII Powiatowy Przegląd Piosenki Osób Niepełnosprawnych. Wzięło w nim udział ponad 60 wykonawców.

19 stycznia wójt gminy Dopiewo przyznał nagrody „Dopiewskie filary”. Laureatami zostali: w kategorii „ambasador” – Aldona Latosik, poetka z Zakrzewa; w kategorii „animator” – ks. Krzysztof Różański, proboszcz parafii w Konarzewie; w kategorii „superfilar” – Józef Brandenburg z Dopiewa, biegacz i dawca części organu do przeszczepu.

W lutym w Dopiewie odbyły się konsultacje z Fundacją Głosem Zwierząt dotyczące budowy schroniska dla zwierząt. Powstanie ono w Dopiewie w miejscu przytuliska. Będą się na nie składać budynek zabiegowy i do badań profilaktycznych, budynki z 40 boksami dla psów i 9 boksami na kwarantannę, pawilony dla kotów i plac wybiegowy dla psów.

9 lutego Szkole Podstawowej w Więckowicach nadano imię „Powstańców Wielkopolskich”.

W kwietniu podpisano umowę na wykonanie dokumentacji technicznej świetlicy wiejskiej w Dąbrowie. Obiekt o powierzchni ok. 250 m² wyposażony będzie w salę główną, kuchnię, łazienki oraz pomieszczenia techniczne i magazynowe.

25 maja Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna Dąbrówka rozpoczęła budowę hali produkcyjnej (o powierzchni 5000 m²) przy węźle S11.

W czerwcu w gminie Dopiewo rozpoczęto prace sejsmiczne związane z poszukiwaniem i rozpoznawaniem złóż ropy naftowej i gazu ziemnego. Badania potrwają do września 2018 roku.

W czerwcu Urząd Gminy Dopiewo otworzył „Mobilne Muzeum Powstania Wielkopolskiego” (autobus z ekspozycją).

4 czerwca w VIII edycji konkursu „Wielkopolska Odnowa Wsi” dwa projekty z gminy Dopiewo otrzymały dofinansowanie. Projekt sołectwa Dopiewiec „Skaczmy do góry w Dopiewcu – Dostawa i montaż trampoliny” (kwota dotacji 10 tys. 71 złotych) oraz sołectwa Pałędzie „Seniorzy ćwiczą w Pałędziu – rozbudowa siłowni zewnętrznej” (kwota dotacji 13 tys. 800 złotych).

KLESZCZEWO

28 września w Kleszczewie zorganizowano spotkanie przedstawicieli władz gmin powiatu poznańskiego z reprezentantami Zarządu Transportu Miejskiego w Poznaniu. Rozmowy dotyczyły współpracy oraz wspólnej organizacji zadań transportu zbiorowego na terenie powiatu poznańskiego.

3 października w Gowarzewie otwarto przedszkole i żłobek Wesoły Gawroszek.

W listopadzie sołectwo Śródka otrzymało wyróżnienie w konkursie „Aktywna wieś wielkopolska”. Organizatorem konkursu był samorząd województwa wielkopolskiego.

1 listopada autobusy Zakładu Komunalnego w Kleszczewie zostały włączone do Zintegrowanego Transportu Miejskiego. Integracja dotyczy tylko przejazdów na linii Kleszczewo–Rondo Rataje.

27 listopada podpisano umowę na dofinansowanie ze środków unijnych montażu siłowni zewnętrznych w 10 miejscowościach gminy Kleszczewo: Markowicach, Krerowie, Ziminie, Komornikach, NAGRADOWICACH, Gowarzewie, Tulcach, Poklatkach, Szewcach i Taniborzu.

12 maja w hali widowiskowo-sportowej Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Kleszczewie miały miejsce Mistrzostwa Wielkopolski Szkół w Karate Olimpijskim WKF – Kleszczewo 2018. W zawodach udział wzięło ok. 350 zawodników z całej Wielkopolski.

17 maja odbyło się spotkanie podsumowujące realizację projektu „Jakość e-komunikacji w relacjach władarzy gmin z ich mieszkańcami na przykładzie województwa wielkopolskiego”. Gmina Kleszczewo zajęła 3. miejsce. Badaniem objęto 226 gmin województwa wielkopolskiego, a przeprowadzili je studenci Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

W czerwcu gmina Kleszczewo otrzymała dofinansowanie na termomodernizację budynków Zespołu Szkół w Kleszczewie, Szkoły Podstawowej w Ziminie oraz świetlicy w Poklatkach. Koszt inwestycji oszacowano na 2 mln 700 tys. złotych (dofinansowanie wyniesie 2 mln 100 tys. złotych).

9 czerwca w Gowarzewie oddano do użytku boisko sportowe oraz siłownię zewnętrzną.

KOMORNIKI

4 sierpnia miały miejsce konsultacje społeczne w sprawie budowy zintegrowanego węzła transportowego na granicy Poznania i Plewisk.

We wrześniu przy ul. Zielarskiej w Plewiskach rozpoczęto pierwszy etap budowy parku rekreacyjnego. Powstaną alejki spacerowe, stacja street workout oraz miejsca parkingowe.

W listopadzie Sławomir Warda, nauczyciel w Szkole Podstawowej nr 2 w Plewiskach, otrzymał tytuł „Nauczyciela na medal” w powiatowym plebiscycie zorganizowanym przez „Głos Wielkopolski”.

W listopadzie wójt gminy Komorniki podjął decyzję o uruchomieniu w gminie platformy zakupowej. Platforma będzie służyła do komunikacji z dostawcami. Składanie ofert i ich ocena będzie przebiegała drogą elektroniczną.

16 listopada w Gminnym Ośrodku Kultury w Komornikach zorganizowano wystawę sztuki współczesnej pt. *Anioły*.

17 listopada w Komornikach otwarto świetlicę środowiskową pod nazwą „Świetlica, akcja”.

30 listopada oddano do użytku wyremontowaną ul. Grunwaldzką w Plewiskach. Na modernizację tej drogi powiat poznański otrzymał dofinansowanie (z rządowego programu rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2019) w wysokości 4 mln złotych. Wymieniono nawierzchnię, powstały chodniki, zjazdy na posesje oraz zatoki autobusowe.

8 lutego w Komornikach podjęto uchwałę o utworzeniu Centrum Integracji Społecznej. Ośrodek będzie działał na rzecz reintegracji zawodowej i społecznej osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W marcu gmina Komorniki uzyskała bardzo wysoką ocenę pre-ratingową, mieszczącą się na poziomie inwestycyjnym w przedziale między AAA a BBB+. Badanie pre-ratingowe przeprowadziła agencja ratingowa INC Rating Sp. z o.o. z Poznania, podlegająca Europejskiej Komisji Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych w Paryżu.

15 marca Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych w Komornikach nabyło 3 ostatnie autobusy (z łącznych 8) solaris urbino w ramach projektu dofinansowanego z funduszy europejskich.

22 maja w Komornikach zorganizowano XI Forum Gospodarcze Metropolii Poznań. Konferencja była adresowana do przedsiębiorców i władz samorządowych.

25 maja podczas XXV dni gminy Komorniki wręczono nagrody wójta „Bene Meritus”. Nagrodzono: Barbarę i Tomasza Sadowskich – założycieli Stowarzyszenia BARKA, za „skuteczne propagowanie ekonomii społecznej i za pomoc zapomnianym i niechcianym”; Fabrykę Mebli Biurowych MARO – za „etyczne prowadzenie biznesu, efektywne propagowanie Wielkopolskiej Jakości i działalność prospołeczną”; Andrzeja Jezierskiego, członka zarządu Przedsiębiorstwa Usług Komunalnych Komorniki Sp. z o.o. i dyrektora ds. transportu w spółce – za „wzorowe organizowanie transportu publicznego i poświęcenie przy utrzymywaniu porządku i dróg publicznych”; Krystynę Olejniczak, przewodniczącą Koła Gospodyń i wiceprezes Kółka Rolniczego w Komornikach – za „efektywne przewodzenie paniom z Koła Gospodyń w Komornikach oraz podtrzymywanie i pielęgnowanie tradycji Kuchni Wielkopolskiej”; Romana Królińskiego, prezesa UKS Grunwald Plewiska – za „wieloletnią pracę trenerską i wychowawczą z młodymi zapaśnikami oraz 12-letnie prezowanie UKS Grunwald Plewiska”. Statuetkę „Super Bene Meritus” otrzymał wójt gminy Jan Broda za 16 lat pracy na stanowisku wójta. Również gminę Komorniki uhonorowano statuetką Hipolita Cegielskiego „Wzorca patriotyzmu i pracy wszelakiej” za „krzewienie idei pracy organicznej, budowanie trwałej jakości polskiej samorządności, promowanie walorów historycznych i współczesnych w oparciu o wartości patriotyzmu i postawy obywatelskie”.

25 maja podpisano umowę na dofinansowanie projektu „Szatnie na medal”. W ramach zadania zostanie przeprowadzony remont budynku szatniowo-sanitarnego przy ul. Szkolnej 132 w Plewiskach.

W czerwcu podpisano umowę na budowę Centrum Tradycji i Kultury w Komornikach. W Centrum będzie znajdowała się biblioteka, Gminny Ośrodek Kultury oraz sala widowiskowa na 300 osób. Obiekt zostanie oddany do użytku w 2020 roku.

KOSTRZYN

W lipcu w Kostrzynie przy Przychodni Sanus rozpoczęto budowę windy, która zostanie zamontowana z tyłu budynku. Koszt inwestycji oszacowano na ok. 200 tys. złotych, wykonawcą została Spółdzielnia Usług Antenowych i Dźwigowych z Poznania.

W sierpniu w Urzędzie Miejskim w Kostrzynie podpisano umowę dotyczącą realizacji zadania pt. „Budowa ul. Lipowej w Kostrzynie oraz modernizacja drogi gminnej w Sokolnikach Klonowskich – II etap”. Koszt inwestycji oszacowano na ok. 700 tys. złotych. Projekt dofinansowano z Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych w wysokości 150 tys. złotych.

17 września w Janowie odbyły się uroczystości upamiętniające 74. rocznicę zrzutu broni i sprzętu dla oddziałów AK w Wielkopolsce.

29 września dokonano wmurowania aktu erekcyjnego pod budowę sali sportowej przy Szkole Podstawowej nr 1 im. Ewarysta Estkowskiego w Kostrzynie.

29 września Łukasz Szał, radny miejski Kostrzyna, otrzymał nagrodę marszałka województwa wielkopolskiego za pracę magisterską pt. *Ocena potencjału turystycznego gminy Kostrzyn na podstawie wielowymiarowej analizy gmin powiatu poznańskiego*.

W październiku zakończono remont ul. Wielkopolskiej w Czerlejnii. Została ona poszerzona, odwodniona i utwardzona. W 2017 roku zmienił się status drogi i jest ona teraz drogą gminną.

W październiku z okazji 95-lecia istnienia KKS Lechii Kostrzyn władze gminy ufundowały nową tablicę nad bramą wjazdową na stadion miejski.

W październiku w przedszkolu miejskim miały miejsce prace związane z zagospodarowaniem placu zabaw. Zamontowano nowe, kolorowe i bezpieczne urządzenia do zabawy.

W październiku Agnieszka Augustyn, sołtys Czerlejna, wygrała plebiscyt „Głosu Wielkopolskiego” na Sołtysa Roku 2017 powiatu poznańskiego, zdobyła 532 głosy.

13 października obchodzono jubileusz 20-lecia nadania Szkole Podstawowej w Czerlejni imienia Wincenta Witosa.

13 października uroczyście otwarto boisko wielofunkcyjne przy Szkole Podstawowej im. Jana Brzechwy w Brzeźnie. Koszt inwestycji wyniósł 220 tys. złotych (z czego 136 tys. złotych pozyskano ze środków unijnych).

W listopadzie rozpoczęto modernizację sieci wodociągowej w Wiktorowie. Wykonano przewiert sieci głównej i zachlorowano ją. Inwestycję realizuje Zakład Komunalny w Kostrzynie. Koszt prac oszacowano na ok. 400 tys. złotych.

W grudniu w Kostrzynie zakończono realizację zadania pt. „Pomnik Powstańców Wielkopolskich chlubą Kostrzyna”. Pomnik poddano renowacji, przeniesiono o kilka metrów i podświetlono. Zagospodarowano również przestrzeń wokół monumentu, posadzono rośliny i trawnik. Projekt dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W grudniu ukazał się drugi numer „Gułtowskich Zeszytów Historycznych” pt. *Powstańcy i działacze narodowi ziemi kostrzyńskiej*.

W styczniu podpisano umowę na dofinansowanie projektu „Wzmocnienie tożsamości lokalnej społeczności sołectwa Czerlejko poprzez doposażenie świetlicy wiejskiej o nowoczesne wyposażenie na miarę XXI wieku”. Projekt jest realizowany w ramach programu Wielkopolska Odnowa Wsi.

15 stycznia w Kostrzynie obchodzono jubileusz 50-lecia Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury Kostrzynianka. Z tej okazji oddano do użytku wyremontowaną salę widowiskową.

W marcu w Kostrzynie podpisano umowę dotyczącą modernizacji parkingu przy ul. Dworcowej oraz przebudowę ul. Rolnej w Kostrzynie – etap II.

22 marca w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury odbył się wernisaż prac plastycznych słuchaczek Grupy Plastycznej Kostrzyńskiego Uniwersytetu Każdego Wieku.

5 kwietnia podpisano umowę na dofinansowanie ze środków unijnych zadania „Kompleksowa modernizacja energetyczna budynku Zespołu Szkół w Siekierkach Wielkich w gminie Kostrzyn”.

W maju w Kostrzynie zorganizowano XXXX Kurdesz Kasztelański.

W maju na hipodromie stadniny koni w Iwnie zorganizowano zawody jeździeckie: XLV edycję „Błękitnej Wstęgi Wielkopolski Memoriału Henryka Helaka” oraz XIX Otwarte Mistrzostwa Powiatu Poznańskiego.

W czerwcu jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej w Brzeźnie została włączona do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

W czerwcu podjęto decyzję o utworzeniu kina w Kostrzynie. Część budynku Biblioteki Publicznej w Kostrzynie zostanie zaadaptowana na salę kinową. Gmina zamierza pozyskać środki finansowe na ten cel z programu „100 kin na 100-lecie Powstania Wielkopolskiego”.

14 czerwca podpisano umowę pomiędzy gminą Kostrzyn a PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. na budowę tunelu kolejowego pod linią kolejową E20 w miejscowości Kostrzyn. Oprócz tunelu między dwoma przejazdami przy ul. Grunwaldzkiej i ul. Powstańców Wielkopolskich powstanie nowy układ komunikacyjny: chodniki, ścieżka rowerowa, trzy ronda oraz nowe ulice: Miłosza i Nad Strumieniem. Wyremontowane zostaną także ulice Kopernika i Akacyjowa oraz al. 3 Maja. Pogłębiony zostanie również ciek Strumień. Koszt zadania oszacowano na ponad 32 mln złotych.

20 czerwca otwarto boisko wielofunkcyjne (ze sztuczną nawierzchnią) przy Szkole Podstawowej im. Wincentego Witosa w Czerlejnii. Finanse na budowę pozyskano z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie.

KÓRNIK

15 sierpnia Weronika Humelt, zawodniczka UKS Jedyńka Mróz Colnago Kórnik, wygrała XIX edycję kolarskiego Kryterium Ulicznego o Puchar Burmistrza Kórnika. W zawodach uczestniczyło ponad 500 zawodników i zawodniczek.

26 sierpnia koło pszczelarzy w Kórniku obchodziło jubileusz 6-lecia działalności.

We wrześniu Marika Godlewska, uczennica Szkoły Podstawowej nr 1 w Kórniku, została wyróżniona w Ogólnopolskim Konkursie „List do Taty”. Organizatorem konkursu była Komisja Rodziny, Polityki Senioralnej i Społecznej Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz Inicjatywa TATO.NET Fundacji Cyryla i Metodego.

We wrześniu w Kamionkach oddano do użytku kompleks edukacyjny: szkołę podstawową (która została rozbudowana) oraz przedszkole wraz ze żłobkiem.

7 września Środowiskowy Dom Samopomocy w Kórniku obchodził 5-lecie działalności.

9 września w Kórniku 25-lecie istnienia obchodziła firma TFP – producent tektury falistej.

16 września Szkoła Podstawowa nr 2 w Kórniku otrzymała tytuł „Lidera edukacji na rzecz rozwoju” za realizację następujących działań: Grywalizacja, Zielony Dzień, przedstawienie *Eko-ludki i Królowa Śmieszka* oraz warsztaty plastyczne. Tytuł został przyznany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji i Ministerstwo Spraw Zagranicznych w Warszawie we współpracy z Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu.

16 września Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Czmoniu i Szczytnikach otrzymały pompy szlamowe ufundowane przez Starostwo Powiatowe w Poznaniu.

20 września w ramach Kórnickich Dni Nauki zorganizowano konferencję popularno-naukową pt. *Półwysep Szyja – zapomniany skarb*. Wykopalska archeologiczne przeprowadzone na półwyspie dowiodły istnienia na tym terenie „osady kultury łużyckiej, a także grodziska wybudowanego w czasie kształtowania się państwa pierwszych Piastów”.

22 września Wojciech Maliński z Leśnictwa Błażejewo i Marek Dera z Leśnictwa Czmoń zostali odznaczeni Brązowymi Krzyżami Zasługi (nadanymi przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej) za działalność na rzecz środowiska przyrodniczego oraz gospodarki leśnej.

23 września obchodzono jubileusz 30-lecia odnowienia kórnicko-bnińskiego Bractwa Kurkowego oraz 270. Rocznicę Bractw Kurkowych w Bnińcu i Kórniku.

30 września 15-lecie istnienia obchodziło Kórnickie Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Niepełnosprawnością Intelktualną i Ruchową Klaudyna.

W październiku delegacja gminy Kórnik przebywała w gminie partnerskiej w Humaniu na Ukrainie. Samorządowcy z Kórnika wzięli udział w święcie miasta.

W październiku przedstawiciele gminy Kórnik przebywali w Bratysławie, gdzie wizytowali parlament oraz spotkali się z ambasadorem Niemiec.

7 października w Kórnickim Centrum Rekreacji i Sportu Oaza miała miejsce ogólnopolska akcja „Zerwijmy łańcuchy” zorganizowana przez portal psy.pl. Happening miał na celu zaprotestowanie przeciwko wiananiu psów na stałe na uwięzi.

7-8 października w strażnicy Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Radzewie zorganizowano szkolenie, podczas którego strażacy z OSP w Szczytnikach, Radzewie i Czmoniu zdali egzamin z zakresu ratownictwa technicznego, pozwalający na udział w akcjach ratowniczych (szczególnie w wypadkach komunikacyjnych). Przeszkolonych zostało 21 strażaków-ochotników.

13 października w Kórnickim Centrum Rekreacji i Sportu Oaza zorganizowano wernisaz Jakuba Mąderka (mieszkańca Kórnika) pt. *Kórnik – spacer w czasie*. Jakub Mąderka jest założycielem Towarzystwa „Ku Upiększaniu Miasta Kórnika”.

13 października przebywała w Kórniku Agenda Komisji Europejskiej. 18 przedstawicieli z Chorwacji i Litwy zapoznało się z doświadczeniami samorządu w wykorzystaniu funduszy z programu JESSICA. Dzięki pożyczce z tego programu gmina Kórnik przeprowadziła gruntowną modernizację rynku w Kórniku.

20 października w Kórniku miała miejsce uroczystość patriotyczna z okazji 78. rocznicy rozstrzelania przez Niemców obywateli Kórnika i Bnińca.

17 listopada miało miejsce oficjalne odebranie prac konserwatorskich związanych z odnową elewacji frontowej Zamku w Kórniku. Obiekt odzyskał historyczną kolorystykę (wybraną przez Tytusa Działyńskiego). Renowacja została dofinansowana ze środków powiatu poznańskiego.

W grudniu zakończono prace związane z realizacją projektu „Kompleksowa modernizacja energetyczna budynku Szkoły Podstawowej nr 1 i Gimnazjum w Kórniku”. Wymieniono instalację c.o. oraz ciepłej wody, zmodernizowano kotłownię w szkole podstawowej i gimnazjum oraz zamontowano pompy ciepła. Wymalowano pomieszczenia szkolne, wymieniono stolarkę okienną i ocieplono ściany zewnętrzne budynku.

7 grudnia w Szczodrzykowie oddano do użytku budynek socjalny, w którym znajduje się 14 mieszkań.

12 grudnia w Radzewie oddano do użytku boisko sportowe wybudowane w ramach budżetu obywatelskiego.

W lutym uczniowie Zespołu Szkół w Kórniku w ramach projektu „Gotowi do pracy” wizytowali firmę Raben Polska. Główną ideą projektu jest „szkolenie uczniów dla potrzeb rynku pracy oraz podnoszenie ich kwalifikacji zawodowych zarówno pod kątem obsługi nowoczesnych urządzeń technicznych, jak i umiejętności logistycznych”.

W marcu sołtys Koninka Jacek Schmidt otrzymał tytuł „Najpopularniejszego Sołtysa 2018”. Laureat uzyskał 1170 głosów na 4010 oddanych. Plebiscyt zorganizował „Nasz Głos Poznański”.

1 marca Środowiskowy Dom Samopomocy „Gościnni” w Kórniku obchodził jubileusz 6-lecia działalności.

25 kwietnia w Kórniku na Rynku zainstalowano dwie makiety (przedstawiające rynek i zamek) z brązu dla osób z niepełnosprawnością wzrokową. Makiety zawierają opisy „charakterystycznych miejsc i budynków, krótką historię miasta oraz herbu; napisy w języku polskim, angielskim i alfabecie Braille’a”.

6 maja uczniowie ze szkół gminy Kórnik otrzymali nagrody za udział w międzynarodowym konkursie „Europejska nagroda młodzieżowa”. Konkurs pt. „Czym jest dla Ciebie Europa” był organizowany przez gminę partnerską Königstein w Niemczech.

W czerwcu Krystian Galiński, Marcin Najewski i Kacper Rozmiarek, uczniowie Zespołu Szkół w Kórniku, zdobyli 1. miejsce (w kategorii prace multimedialne) w finale ogólnopolskiego konkursu „O Naszą Niepodległą! – udział ziemian w walkach o odzyskanie niepodległości i terytorium II Rzeczypospolitej 1914-1922”.

6 czerwca na terenie Raben Logistics Polska Sp. z o.o. Oddział w Gądkach zorganizowano ćwiczenia doskonalące z zakresu postępowania w sytuacjach kryzysowych. Współorganizatorem ćwiczeń było Starostwo Powiatowe w Poznaniu, Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Poznaniu oraz Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej.

12 czerwca w ratuszu w Kórniku otwarto wystawę *Polska Walcząca* przygotowaną przez IPN.

LUBOŃ

15 września w Luboniu zorganizowano V Powiatowy Przegląd Twórczości Artystycznej Osób Niepełnosprawnych „Złot Talentów”, na którym uczestnicy warsztatów terapii zajęciowej zaprezentowali m.in. swoje prace plastyczne, literackie, fotograficzne.

22 września Szkoła Podstawowa nr 3 w Luboniu otrzymała certyfikat Szkoły Liderów Edukacji Globalnej za działania podjęte w roku szkolnym 2016-2017.

28 września Szkoła Podstawowa nr 2 im. Augusta Cieszkowskiego w Luboniu otrzymała wyróżnienie za innowację pedagogiczną zrealizowaną w ramach pilotażowego projektu „Szkoła Pilotażu Programowania” Ministerstwa Edukacji Narodowej.

29 września podpisano umowę na realizację projektu „Koncentracja transportu publicznego Miasta Luboń wokół transportu szynowego w drodze budowy zintegrowanego węzła przesiadkowego w Luboniu wraz z działaniami uzupełniającymi”. Całkowity koszt inwestycji to 17 mln złotych, dofinansowanie wyniesie 13 mln złotych.

30 września w Luboniu firma Steelpress, producent metalowych części do przyczep, obchodziła 50-lecie działalności. Firma zatrudnia 150 osób.

W październiku otwarto w Luboniu bezkolizyjny przejazd z dwoma tunelami nad torami kolejowymi Poznań–Wrocław. Inwestycja została zrealizowana przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. w ramach modernizacji linii E59 (Poznań–Wrocław).

7 października przypadła 63. rocznica nadania Luboniu praw miejskich. 7 października 1954 roku trzy wsie: Luboń, Lasek i Żabikowo otrzymały prawa miejskie, a Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów weszło w życie 13 listopada tego samego roku.

W listopadzie miasto Luboń zakupiło dwa używane 12-metrowe autobusy marki Solaris. Pojazdy posiadają klimatyzację i są dostosowane do przewozu osób niepełnosprawnych.

8 listopada w Luboniu w Centrum Handlowym Venus przy ul. Sobieskiego 55 otwarto filię nr 4 Biblioteki Miejskiej.

19 stycznia w Luboniu Spółka Translub zakupiła 3 nowe autobusy hybrydowe od firmy Solaris Bus & Coach S.A. Koszt pojazdów wyniósł prawie 5 mln 500 tys. złotych.

9 lutego w Luboniu miała miejsce gala wręczenia nagród „Siewca Roku” 2017. Nagrody wręczono w 4 kategoriach: kultura, życie publiczne, sport i biznes. Laureatem w kategorii „sport” został Andrzej Chyliński, nauczyciel wychowania fizycznego w Szkole Podstawowej nr 2 w Luboniu, trener UKS. W kategorii „biznes” statuetkę otrzymało P.H.U. Olstal Mirosław Rygus, firma działająca od ponad 27 lat i wspierająca zatrudnienie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. W kategorii „życie publiczne” nagrodzono Jednostkę Ochotniczej Straży Pożarnej w Luboniu. W kategorii „kultura” wyróżniono Zespół Śpiewaczy Szarotki, działający od 15 lat przy Lubońskim Ośrodku Kultury.

W marcu 15 gimnazjalistów z Lubonia wzięło udział w pięciodniowym projekcie „Różni, ale równi” (*„Anders aber gleich”*), współfinansowanym przez „Polsko-Niemiecką Współpracę Młodzieży”. Młodzież spotkała się w Poczdamie i podejmowała różnorodne wspólne działania.

22 marca podpisano porozumienie dotyczące otwarcia dwujęzycznego liceum ogólnokształcącego w Luboniu. Otwarcie szkoły będzie miało miejsce we wrześniu 2018 roku.

W maju przyznano dotację na termomodernizację Szkoły Podstawowej nr 2 w Luboniu. Kwota dofinansowania wynosiła 1 mln 800 tys. złotych.

1-3 czerwca w XII Ogólnopolskich Mistrzostwach w Ratownictwie w Ramach KPP w kategorii OSP 1. miejsce zajęła Jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej w Luboniu. „Ideą zawodów jest popularyzacja szeroko pojętego ratownictwa, integracja i wymiana doświadczeń ratowników z różnych grup ratowniczych, tj. OSP, PSP, WOPR”.

16 czerwca Przedsiębiorstwo Transportowe Translub Sp. z o.o. w Luboniu zakupiło dwa 12-metrowe autobusy marki Solaris napędzane ekologicznymi silnikami.

20 czerwca podpisano umowę dotyczącą budowy Zintegrowanego Węzła Przesiadkowego w Luboniu z parkingiem P&R, B&R, K&R wraz z „infrastrukturą towarzyszącą”.

MOSINA

28 lipca Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 2 funkcjonująca przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym im. Janusza Korczaka w Mosinie otrzymała dofinansowanie na realizację projektu „Na końskiej polanie”. Projekt ma na celu „zwiększenie współpracy z otoczeniem i kształtowanie w uczniach otwartej, prospołecznej postawy poprzez aktywne włączanie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w życie społeczne środowiska”.

30 lipca na ul. Wąskiej w Mosinie odbyła się XIII edycja imprezy „Szeroko na Wąskiej”. Ponad 100 wystawców z kilku gmin powiatu poznańskiego zaprezentowało swoje prace. Tematem przewodnim imprezy było „Artystyczne okno”. Organizatorami imprezy były Mosiński Ośrodek Kultury i Mosińskie Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe.

W listopadzie Zespół Szkół im. Adama Wodźniczki w Mosinie oraz przedstawiciele firmy Impakt S.A. podpisali porozumienie o współpracy patronackiej dotyczące uczniów kształcących się w zawodach technik logistyk (technikum) oraz magazynier-logistyk (branżowa szkoła I stopnia). Organem prowadzącym szkołę jest powiat poznański.

30 listopada w Szkole Podstawowej w Daszewicach zakończono realizację projektu „By hobby stało się zawodem – wspieranie inicjatyw twórczych i promowanie szkolnictwa zawodowego wśród młodzieży”. Projekt był realizowany przez Stowarzyszenie „Ambitio” i miał „propagować praktyczne umiejętności wpływające na przyszły rozwój kariery zawodowej uczniów”.

W grudniu drużyna Zespołu Szkół im. Adama Wodziczki w Mosinie zdobyła mistrzostwo województwa wielkopolskiego w unihokeju.

15 grudnia w Baranówku na terenie siedziby Fundacji Stworzenia Pana Smolenia odsłonięto tablicę poświęconą pamięci Bohdana Smolenia.

29 grudnia podpisano umowę na dofinansowanie projektu „Niskoemisyjne przedsięwzięcie w zakresie transportu miejskiego na terenie Gminy Mosina – etap I”. W ramach projektu powstaną Zintegrowane Węzły Przesiadkowe przy ul. Kolejowej w Mosinie, przy przystanku Drużyna Poznańska i przy przystanku kolejowym Iłowiec w Pecnej. Całkowity koszt inwestycji oszacowano na 8 mln 173 tys. 371,66 złotych, a kwota dofinansowania wyniesie 6 mln 947 tys. 365,90 złotych.

W styczniu w Izbie Muzealnej w Mosinie zainaugurowano wystawę fotografii *Pożegowo i jego mieszkańcy*. Wystawa dokumentowała życie rodzinne, zawodowe i społeczno-kulturalne mieszkańców Pożegowa. Najstarsze zdjęcia pochodziły z 1900 roku.

W marcu w Mosinie zorganizowano IV Festiwal Muzyki Pasyjnej Stabat Mater Dolorosa.

7 marca w Mosinie miała miejsce XII edycja Targów Pracy.

16 marca w Krosinku otwarto nowy budynek Szkoły Podstawowej „Pod Lipami”. Gmina uzyskała dofinansowanie na budowę szkoły z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w wysokości 3 mln 999 tys. złotych.

7 kwietnia w hali Ośrodka Sportu i Rekreacji w Mosinie zorganizowano XV Ogólnopolski Turniej Formacji Tanecznych, w którym udział wzięło ok. 1500 uczestników.

20 kwietnia prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda uznał Zespół Pałacowo-Parkowy w Rogalinie za Pomnik Historii.

W maju gmina Mosina otrzymała dofinansowanie na zadanie termomodernizacji budynku szkolnego i sali gimnastycznej Szkoły Podstawowej w Rogalinie. Kwota dofinansowania wynosi 1 mln 411 tys. 962,83 złote, a całkowity koszt projektu to 1 mln 661 tys. 132,75 złote.

W maju jubileusz 10-lecia działalności obchodziło Internetowe Centrum Edukacyjno-Oświatowe w Świątnikach.

17 maja posłowie na Sejm RP Bartłomiej Wróblewski i Szymon Ziółkowski przebywali na terenie Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Janusza Korczaka w Mosinie na zaproszenie Stowarzyszenia „Sami Swoi. Niepełnosprawni w Mosinie”.

26 maja na rynku w Mosinie miała miejsce rekonstrukcja proklamacji Rzeczypospolitej Mosińskiej (podczas Wiosny Ludów). Przedstawienie zakończyło główne obchody 170. rocznicy proklamacji Rzeczypospolitej Mosińskiej pod patronatem prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy.

6 czerwca uczniowie gimnazjów gminy Mosina uczestniczący w konkursie „Gmina Mosina samorządem stoi” przebywali z wizytą w Sejmie RP.

7 czerwca miała miejsce premiera nowej sztuki Mosińskiego Teatru Bez Kurtyny. Zaprezentowano spektakl pt. *Wszyscy jesteśmy podejrzani* na podstawie powieści Joanny Chmielewskiej.

19 czerwca miała miejsce premiera filmu dokumentującego rekonstrukcję proklamacji Rzeczypospolitej Mosińskiej (3 maja 1848 roku). Film został zrealizowany na zamówienie gminy Mosina.

23 czerwca Zespół Szkół Rolniczych w Grzybnie obchodził jubileusz 70-lecia działalności.

MUROWANA GOŚLINA

W lipcu Jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej w Białężynie otrzymała ciężki sprzęt hydrauliczny.

29 lipca w Murowanej Goślinie miał miejsce XIII Światowy Zjazd Gośliniaków i XV Jarmark św. Jakuba „Święty Jakub na wakacjach”.

26 sierpnia w Łopuchowie odbyły się dożynki powiatowo-gminne.

10 września w Raduszynie zorganizowano II Mistrzostwa Wielkopolski Amatorów w Ujeżdżeniu.

12 września w Kamińsku odbył się X Międzynarodowy Plener Rzeźbiarski „Puszcza Zielonka” zorganizowany przez Fundację „Ramus Artis”. Warsztaty tegorocznej edycji były związane z tematem „Dom”.

29 września samorządowcy gminy Murowana Goślina przebywali z wizytą partnerską w Hemmingen. Okazją do spotkania było 50-lecie partnerstwa Hemmingen z Yvetot oraz 15-lecie partnerstwa Hemmingen i Murowanej Gośliny.

W październiku uczniowie Szkoły Podstawowej nr 1 im. Karola Marcinkowskiego w Murowanej Goślinie uczestniczyli w projekcie „Róbmy sztukę” realizowanym przez Stowarzyszenie Monopol Warszawski. Organizatorzy „w interesujący sposób przedstawili realizacje plastyczne współczesnych artystów, omówili zagadnienia dotyczące języka plastycznego” oraz wspólnie z młodzieżą stworzyli projekt – namiot w formie sześcianu (znajdujący się na pl. Powstańców Wielkopolskich w Murowanej Goślinie). Młodzież zapraszała do niego mieszkańców, by z nimi porozmawiać.

16 listopada w Murowanej Goślinie miało miejsce podsumowanie projektu „Patriota/Patriotka XXI wieku. Jestem Patriotą – szanuję innych”. Projekt był realizowany we współpracy z Centrum Edukacji Obywatelskiej i Amnesty International. Uczestniczyli w nim uczniowie klas szóstych i siódmych szkoły podstawowej oraz klas drugich i trzecich gimnazjum.

7 października chór żeński Canzona z Murowanej Gośliny obchodził jubileusz 36-lecia działalności.

12 października w Murowanej Goślinie wręczono stypendia Fundacji Edukacyjnej im. św. Jana Pawła II. Stypendia przyznano 7 osobom.

W listopadzie chór żeński Canzona z Murowanej Gośliny zakwalifikował się do XXIII Międzynarodowego Konkursu Chóralnego na Malcie.

24 listopada w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury i Rekreacji w Murowanej Goślinie miała miejsce wystawa malarstwa 23 goślińskich artystów związanych z ośrodkiem. Wydano również album zawierający wszystkie dzieła zaprezentowane na wernisazu.

W grudniu ukazał się ostatni numer w wersji drukowanej „Goślińskiego Biuletynu Mieszkańców”. Informator będzie publikowany już tylko w formie elektronicznej.

3 grudnia Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury i Rekreacji w Murowanej Goślinie obchodził jubileusz 40-lecia działalności.

17 grudnia w Murowanej Goślinie uroczyste otwarto po gruntownej rewitalizacji pl. Powstańców Wielkopolskich.

W lutym w Murowanej Goślinie oddano do użytku 2 parkingi buforowe typu park&ride przy ul. Szkolnej i przy ul. Kolejowej oraz przebudowaną ul. Szkolną. Inwestycje zrealizowano w ramach zadania pt. „Budowa Zintegrowanego Węzła Przesiadkowego Murowana Goślina”.

27 lutego podpisano umowę dotyczącą realizacji zadania pn. „Budowa świetlicy wiejskiej w Nieszawie wraz z wyposażeniem”. Projekt będzie dofinansowany z Programu Obszarów Wiejskich 2014-2020.

28 lutego podpisano umowę na budowę garażu Ochotniczej Straży Pożarnej w Łopuchowie. Powstanie budynek o powierzchni użytkowej 62,51 m² wraz z instalacjami: elektryczną, wodociągową, sanitarną i wentylacyjną oraz z wyposażeniem.

22 marca w Ośrodku Kultury i Rekreacji w Murowanej Goślinie zorganizowano wernisaż prac Krzysztofa Lewicza, leśniczego Leśnictwa Łopuchowo.

6 kwietnia odbył się finał XIX Powiatowego Konkursu Recytatorskiego „Wiosenne Przebudzenie”.

12 kwietnia podpisano umowę na realizację zadania „Budowa strefy rekreacji w parku w Murowanej Goślinie”, która powstanie w zabytkowym parku położonym w centrum Murowanej Gośliny. W ramach inwestycji powstanie plac zabaw i siłownia zewnętrzna.

15 kwietnia w Murowanej Goślinie miał miejsce koncert z okazji 120-lecia działalności Orkiestry Dętej Ochotniczej Straży Pożarnej w Murowanej Goślinie.

W dniach 21 kwietnia-20 czerwca w Murowanej Goślinie miał miejsce XI Międzynarodowy Festiwal Chóralny im. ks. Edmunda Szymańskiego.

25 maja grupa „Młodzież z Murowanej Gośliny” otrzymała wyróżnienie „Super Samorząd 2018” za udział w ogólnopolskiej akcji Masz Głos. Nagrody przyznano za „działania na rzecz lokalnej społeczności oraz współpracę z władzami samorządowymi nad wdrażaniem inicjatyw obywatelskich oraz rozwiązywaniem problemów w gminie”. Organizatorem akcji była Fundacja im. Stefana Batorego.

25 maja w „Galerii na Wzgórzach” w Murowanej Goślinie otwarto wystawę prac Joanny Wiczorek i Łukasza Czuperny, mieszkańców gminy. Wystawa nosi tytuł *Cichy świat w sztuce*. Joanna Wiczorek i Łukasz Czuperny są osobami niesłyszącymi.

4 czerwca wmurowano kamień węgielny pod nową część budynku szkoły w Murowanej Goślinie, która należy do Zespołu Szkół w Bolechowie. Wybudowana zostanie nowa część budynku, w której będą: 4 sale dydaktyczne (2 pracownie językowe i 2 komputerowe), pracownia gastronomiczna z zapleczem i salą bankietową, szatnie, pomieszczenie administracyjne, sala sportowa z zapleczem oraz pomieszczenia sanitarne i techniczne. W starym budynku znajdzie się 6 sal dydaktycznych, pomieszczenia sanitarne, biurowe oraz pracownia hotelarska z recepcją i treningowym pokojem hotelowym. Koszt inwestycji oszacowano na 15 mln złotych.

POBIEDZISKA

30 sierpnia podpisano umowę na dofinansowanie projektu „Rozbudowa z przebudową budynków Szkoły Podstawowej w Biskupicach”. W ramach projektu powstanie stołówka, sala wielofunkcyjna i nowe sale lekcyjne. Najstarsza część budynku zostanie wyposażona w windę osobową. Koszt projektu oszacowano na 4 mln 749 tys. 009,42 złote.

We wrześniu w Zespole Szkół im. Konstytucji 3 Maja w Pobiedziskach Letnisku rozpoczęto realizację projektu pn. „Technologie z klasą”. Organizatorem jest Fundacja „Uniwersytet Dzieci”.

9-10 września w Wielkopolskim Parku Etnograficznym w Dziekanowicach miał miejsce Wojewódzki Przegląd Folklorystyczny. W kategorii zespołów 1. miejsce zdobył Zespół Pieśni i Tańca Wiwaty z Pobiedzisk. Organizatorem imprezy była Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu.

20 września Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu Jolanta Ratajczak oraz burmistrz miasta i gminy Pobiedziska Dorota Nowacka podpisały porozumienie o współpracy w zakresie realizacji działań ochronnych dotyczących siedliska przyrodniczego 7140 – „Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzeria-Caricetea*) położone nad brzegiem Jeziora Kazanie”.

22 września Ognisko Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej Płomień w Pobiedziskach obchodziło jubileusz 25-lecia działalności.

22 września Tadeusz Panowicz, pisarz, grafik z Pobiedzisk został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi.

22-25 września na terenie dawnego lotniska w Bednarach zorganizowano XIX Międzynarodową Wystawę Rolniczą *Agro Show*. Na 120 ha zaprezentowało się ponad 800 wystawców.

21 października delegacja samorządowców z Pobiedzisk przebywała w Marktheidenfeld w Niemczech.

W listopadzie Okręgowa Stacja Kontroli Pojazdów prowadzona w Pobiedziskach Letnisku przez Henryka Rosiaka zdobyła 1. miejsce w ogólno-

polskim konkursie „Bezpieczny Warsztat” organizowanym przez Stowarzyszenie Dystrybutorów i Producentów Części Motoryzacyjnych.

W lutym uczniowie Szkoły Podstawowej im. Kazimierza Odnowiciela w Pobiedziskach przebywali w Mogadouro w Portugalii w ramach projektu „HBIE” programu Erasmus+.

W lutym Przedszkole Wesołe Skrzaty w Pobiedziskach otrzymało dofinansowanie od Volkswagen Poznań na realizację projektu „Sensoryczne wędrowki Wesołych Skrzatów”.

16 marca Zarząd Związku Międzygminnego „Puszcza Zielonka” podpisał umowę o dofinansowanie projektu „Kanalizacja Obszaru Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka i okolic – etap V”. Dofinansowanie wyniesie ok. 15 mln złotych.

W maju gmina Pobiedziska uruchomiła własne linie autobusowe. Do końca roku mieszkańcy gminy mogą korzystać z komunikacji bezpłatnie. Kursują 3 linie autobusowe.

4 czerwca uczniowie z Gimnazjum w Jerzykowie przebywali z partnerską wizytą w Marktheidenfeld w Niemczech.

PUSZCZYKOWO

We wrześniu w Puszczykowie otwarto nową halę widowisko-sportową. Budynek będzie użytkowany przede wszystkim przez młodzież i dzieci ze Szkoły Podstawowej nr 1. Hala posiada 264 miejsca siedzące z siedziskami i jest przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.

We wrześniu w Szpitalu w Puszczykowie im. prof. Stefana Tytusa Dąbrowskiego rozpoczęto realizację projektu „Wypożyczenie środowisk informatycznych wojewódzkich, powiatowych i miejskich podmiotów leczniczych w narzędzia informatyczne umożliwiające wdrożenie Elektronicznej Dokumentacji Medycznej oraz stworzenie sieci wymiany danych między podmiotami leczniczymi samorządu województwa”. Dzięki sieci wymiany danych możliwa będzie współpraca z pozostałymi szpitalami w regionie. System przyczyni się do poprawy jakości usług medycznych oraz dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej w Wielkopolsce.

We wrześniu w Szkole Podstawowej nr 2 w Puszczykowie zainaugurowano projekt polegający na „utrzymywaniu korespondencyjnych kontaktów z dziećmi ze szkoły we włoskim Molfetty”. Korespondencja prowadzona jest w języku angielskim.

15 września Dom Pomocy Maltańskiej w Puszczykowie otrzymał główną nagrodę w 5. edycji Powiatowego Przeglądu Twórczości Artystycznej Osób Niepełnosprawnych – Mieszkańców Powiatu Poznańskiego „Złot Talentów”. Nagrodę „Talent Roku” przyznano za teledysk, jaki nakręcili pensjonariusze domu do piosenki *Poza logiką*, którą śpiewa Mrozu.

21 listopada miał miejsce uroczysty odbiór prac konserwatorskich prowadzonych przy budynku byłego dworca kolejowego w Puszczykowie (należącego do Katarzyny i Zbigniewa Bekasiak). 3 lata temu uruchomiono zabytkowy zegar na dworcowej wieży, teraz odnowiono elewację zewnętrzną.

W grudniu w Puszczykowie zorganizowano Otwarte Mistrzostwa Województwa Wielkopolskiego w badmintonie im. Ryszarda Burgiela.

W styczniu film Arkadego Pawła Fiedlera (podróżnika z Puszczykowa), opowiadający o jego podróży fiatem 126p przez Azję, otrzymał 1. nagrodę w konkursie DT Awards organizowanym przez serwis DriveTribe.

W styczniu przedszkole Chatka Puchatka w Puszczykowie prowadzone przez Katarzynę, Krzysztofa i Zofię Przybylskich zostało nagrodzone godłem „Przedszkole roku 2017”. Nagrodę przyznała kapituła Centralnego Biura Certyfikacji Krajowej.

31 stycznia podpisano umowę dotyczącą drugiego etapu budowy bloku operacyjnego w Szpitalu w Puszczykowie im. prof. Stefana Tytusa Dąbrowskiego. Powstanie 5 supernowoczesnych sal operacyjnych wraz z centralną sterylizatornią. Szpital w Puszczykowie działa jako spółka akcyjna, która w całości jest własnością powiatu poznańskiego. Koszt inwestycji wyniesie 18 mln złotych.

W lutym rozpoczęto ostatni etap prac modernizacji Urzędu Miasta w Puszczykowie związany z uruchomieniem instalacji fotowoltaicznej.

W lutym rozpoczęto prace związane z odrestaurowaniem zabytkowej willi Mimoza w Puszczykowie. Zakres prac obejmie odtworzenie historycznego charakteru budynku, a po remoncie będzie on przeznaczony na cele społeczno-kulturalne. Zarządcą willi będzie Biblioteka Miejska Centrum Animacji Kultury w Puszczykowie.

W lutym Piotr Górny został zwycięzcą konkursu fotograficznego pt. „4 pory roku w Puszczykowie”. Konkurs ogłoszono z okazji 55-lecia miasta Puszczykowa.

12 czerwca Izabella Barczak-Komorowska z Puszczykowa, właścicielka firmy Europejski Konsulting Finansowy, została uhonorowana tytułem „Lider Przedsiębiorczości”. Wyróżnienie przyznano podczas XX gali „Firma godna polecenia”. Organizatorami konkursu były: Europejska Wyższa Szkoła Biznesu w Poznaniu, Wielkopolski Związek Pracodawców LEWIATAN oraz Biuro Promocji Gospodarczej i Certyfikacji.

18 czerwca w Puszczykowie oddano do użytku boisko sportowe Orlik przy Szkole Podstawowej nr 1. W skład obiektu wchodzi: 4-torowa bieżnia, skocznia do skoku w dal, rzutnia do pchnięcia kulą oraz boisko piłkarskie o wymiarach 50x25 m z nawierzchnią z syntetycznej trawy piłkarskiej.

ROKIETNICA

1 września w Rokietnicy otwarto nową część gimnazjum przy ul. Trakt Napoleoński. Oddano do użytku 12 sal lekcyjnych, pracownię komputerową, fizyczną, chemiczną i geograficzną. Koszt projektu wyniósł 13 mln 500 tys. złotych.

8 października obchodzono 500-lecie Kościoła w Sobocie. Z tej okazji przygotowano publikację pt. *1517 – 2017. Dzieje kościoła w Sobocie. Sanktuarium Narodzenia Najświętszej Maryi Panny* autorstwa Mariana Bajera, nauczyciela historii i języka polskiego w Zespole Szkół im. Ojca Mariana Żelazka w Chłudowie.

W listopadzie w gminie Rokietnica zainaugurowano konkurs plastyczno-literacko-fotograficzny promujący czytanie. Adresatami byli uczniowie wszystkich szkół gminy. Wybrane prace zostaną umieszczone w kalendarzu gminnym na 2019 rok.

W grudniu uczniowie oraz nauczyciele Szkoły Podstawowej w Rokietnicy w ramach programu Erasmus+ „*Traditions and Modern Technology*” przebywali w Hermannin Koulu w Finlandii.

27 grudnia w Rokietnicy wręczono „Rokietnickie Wierzby”, nagrodę dla „lokalnych społeczników, wyjątkowych osobowości i przedstawicieli świata biznesu zaangażowanych w rozwój społeczności lokalnej, a także wspieranie miejscowych inicjatyw”. W kategorii „osobowość” uhonorowano ks. Krzysztofa Andrzejewskiego; w kategorii „społeczna odpowiedzialność biznesu” – Centrum Tenisowe Sobota, a w kategorii „społecznik” – Andrzeja Deckerta.

W styczniu Zuzanna Błaszczak i Cezary Botta, uczniowie Gimnazjum w Rokietnicy, zostali laureatami Wojewódzkiego Konkursu Matematycznego.

W lutym sołectwo Sobota-Bytkowo otrzymało darowiznę w wysokości 3000 zł od Fundacji Banku Zachodniego WBK w ramach konkursu „Tu mieszkam, tu zmieniam”. Kwota zostanie przeznaczona na zakup huśtawki na placu zabaw w Sobocie.

W lutym rozpoczęto realizację zadania „Rozbudowa Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Napachaniu”.

28 lutego w Rokietnicy odbyła się pierwsza z cyklu 17 debat „Spotkajmy się w Powiatowej 17” organizowanych przez poznańską redakcję „Gazety Wyborczej” oraz Fundację Barak Kultury. Pierwsza debata dotyczyła dróg (tempo budowy, stan, zarządzanie).

W marcu w Rokietnicy przy ul. Szamotulskiej otwarto nowy budynek biblioteki publicznej dostosowany do potrzeb niepełnosprawnych.

W marcu przystąpiono do rozmów z firmą INEA, która w gminie Rokietnica wybuduje 65 km nowej sieci światłowodowej w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa.

25 marca w Rokietnicy miał miejsce X Ogólnopolski Konkurs Koszy Wielkanocnych.

W kwietniu w gminie Rokietnica harcerze ze szczepu Zielona Szóstka zainaugurowali projekt „Warsztaty przez rezultaty”, poświęcony mieszkańcom Rokietnicy i okolic.

W kwietniu uruchomiono portal „Rokietnickie Archiwum Cyfrowe” (<https://www.facebook.com/RokietnickieArchiwumCyfrowe/>), prezentujący zdjęcia i dokumenty dotyczące dawnej Rokietnicy i okolic. Projekt jest realizowany przez Stowarzyszenie Rokietnica Wokół Nas, a współfinansowany ze środków gminy Rokietnica i Starostwa Powiatowego w Poznaniu.

STĘSZEW

30 sierpnia Włodzimierz Pinczak, burmistrz gminy Stęszew, przyznał stypendia absolwentom gimnazjów.

17 września w Stęszewie miał miejsce VI Przegląd Zespołów Śpiewaczych „Pieśń nad Samicą” zorganizowany przez Dom Kultury.

17 października w Muzeum Regionalnym w Stęszewie miał miejsce wernisaż z cyklu *Stęszewskie zakłady pracy*. Wystawę poświęcono stęszewskiemu Państwowemu Ośrodkowi Maszynowemu.

28 października w Stęszewie zorganizowano III Gminny Konkurs Gwary Wielkopolskiej „Pogodejmy jak downi”. Organizatorem imprezy był Dom Kultury oraz Muzeum Regionalne w Stęszewie.

6 listopada gmina Stęszew podpisała akt notarialny na zakup jeziora Lipno. Właścicielem akwenu był Stanisław Stawski.

8 grudnia podpisano umowy o przyznaniu dofinansowania na realizację 2 projektów: „Budowa boiska wielofunkcyjnego o wymiarach 14/26 z trawy syntetycznej w Trzebawiu” oraz „Termomodernizacja z remontem budynku świetlicy wiejskiej w Tomicach”. Łączna wysokość przyznanego dofinansowania wyniesie: 181 tys. 189 złotych (ok. 63% wartości projektów).

W styczniu projekt złożony przez gminę Stęszew pt. „Budowa systemu zintegrowanych węzłów przesiadkowych przy stacji kolejowej w Stęsze-

wie i przystanku kolejowym w Strykowie, zlokalizowanych na terenie gminy Stęszew” przeszedł wstępną weryfikację i znalazł się na liście projektów rekomendowanych do dofinansowania.

19 stycznia burmistrz Stęszewa Włodzimierz Pinczak uhonorował medalami „Serce, myśli, czyny” zasłużonych mieszkańców gminy oraz osoby, które „przyczyniają się do pozytywnego wizerunku i rozwoju gminy Stęszew”. Medale otrzymali: Dorota Woroch, Irena Maćkowiak, Stanisław Stawski, Tadeusz Zwierzyński oraz Brunon Pruski.

W marcu w hali widowiskowo-sportowej w Stęszewie odbyły się Halowe Mistrzostwa Polski Juniorów Młodszych w Hokeja. W turnieju uczestniczyło 6 drużyn.

21 marca w Urzędzie Miejskim Gminy Stęszew miało miejsce spotkanie hodowców bydła i producentów mleka, podczas którego wręczono puchary i nagrody dla najlepszych producentów mleka w gminie. 1. miejsce uzyskał Jerzy Kokociński. Organizatorem spotkania była Polska Federacja Bydła i Producentów Mleka – koło Rejonowe w Stęszewie.

7 czerwca gmina Stęszew podpisała umowę na realizację projektu pn. „Wykonanie folderu Stęszew – Tak! Naturalnie” oraz realizację plenarowej imprezy integracyjno-kulturalnej: „Stęszewska Noc Świętojańska”.

15 czerwca w Muzeum Regionalnym w Stęszewie otwarto wystawę *100-lecie Powstania Wielkopolskiego w Stęszewie*.

SUCHY LAS

W sierpniu ukazała się publikacja *Biedrusko. Zarys dziejów*. Autorami są mieszkańcy Biedruska: Mieczysław Dej, Krzysztof Łączkowski, Mateusz Dolata, Jan Marek Ka, Patryk Kempniak i Mariusz Sak. Książka powstała przy współpracy portalu eBiedrusko i Centrum Inicjatyw Aktywnych Obywateli Stowarzyszenia Zamek.

We wrześniu Zakład Komunikacji Publicznej Suchy Las Sp. z o.o. zakupił 4 nowe autobusy solaris urbino 12. Zakup został dofinansowany z funduszy europejskich.

We wrześniu przy ul. Akacjowej w Suchym Lesie utworzono oddział Publicznego Liceum Ogólnokształcącego im. Romka Strzałkowskiego w Poznaniu.

We wrześniu wybrano nowe logo promujące jubileusz 800-lecia Suchego Lasu. Spośród 38 prac nadesłanych do konkursu wygrał projekt Pawła Młodkowskiego ze Złotnik.

We wrześniu w gminie Suchy Las z wizytą partnerską przebywała delegacja samorządowców z gminy Isernhagen (Niemcy).

29 września przyznano środki unijne na modernizację budynku Stary Bar (z 1910 roku) w Chłudowie. Projekt jest realizowany w ramach zadania „Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego w ramach ZIT dla MOF Poznania”.

W październiku delegacja samorządowców z gminy Suchy Las przebywała z wizytą partnerską w gminie Hniwań na Ukrainie.

8 grudnia w Suchym Lesie podpisano umowę na dofinansowanie zadania „Budowa pumptracka”. Pumptrack powstanie na terenie aktywnej strefy edukacji i sportu przy ul. Bogusławskiego. Pumptrack to 2 tory rowerowe – minipump z niewielkimi garbami i większy flow track z licznymi wzniesieniami oraz przeszkodami. Wokół torów powstanie również mała infrastruktura: ławki i oświetlenie.

22 grudnia przed Urzędem Gminy w Suchym Lesie odsłonięto ławeczkę upamiętniającą Wojciecha Bogusławskiego („ojca polskiej sceny narodowej”), który urodził się w miejscowości Glinno niedaleko Suchego Lasu.

W styczniu Urząd Gminy Suchy Las wydał kalendarz z okazji 800-lecia istnienia miejscowości. Kalendarz w postaci komiksu przedstawia historię gminy.

W lutym Maria Siewkowska, uczennica Zespołu Szkół im. o. Mariana Żelazka w Chłudowie, została wyróżniona przez kapitułę programu „Pramera Moc Działania”. Celem projektu było „wyróżnienie młodych ludzi, aktywnie działających na rzecz swojej społeczności”.

W lutym przy ul. Rubinowej w Biedrusku otwarto nowe przedszkole, dwukondygnacyjny budynek z windą. Przy budynku znajduje się plac zabaw, chodniki i miejsca parkingowe. Koszt inwestycji oszacowano na 5 mln 500 tys. złotych.

W lutym na poligonie w Biedrusku kręcono jeden z cyklu 12 filmów opowiadających historię gminy Suchy Las. Filmy tę będą realizowane przez Referat Promocji Gminy z okazji jej 800-lecia.

11 marca Biblioteka Publiczna Gminy Suchy Las obchodziła jubileusz 70-lecia działalności.

W kwietniu miała miejsce promocja publikacji *Spis uczestników armii niemieckiej z Suchego Lasu i okolic w okresie Wielkiej Wojny 1914-1918* autorstwa Marka Hałasa (nauczyciel ze Złotnik). Książka upamiętnia osoby z gminy Suchy Las, które zostały wcielone do armii niemieckiej podczas I wojny światowej. Publikacja została wydana w nakładzie 40 egz.

7 kwietnia Klub Seniora „Dębowy Liść” w Suchym Lesie obchodził jubileusz 10-lecia działalności.

7 kwietnia Zespół Pałacowo-Parkowy Biedrusko otworzył Dom Ogrodnika – przystań rowerową dla turystów. Obiekt posiada plac zabaw, łazienkę, salę do ping-ponga.

14 kwietnia Zespół Pieśni i Tańca Chłudowanie zajęł 3. miejsce w Ogólnopolskim Festiwalu Folklorystycznym o „Puchar Czarnych Diamentów” w Katowicach.

19 kwietnia w gminie Suchy Las przebywała delegacja z gmin bretońskich. Goście przyjechali do Suchego Lasu z okazji 25-lecia Domu Bretanii.

W maju obchodzono 60-lecie działalności Koła Gospodyń Wiejskich w Gołęczewie.

19 maja jubileusz 95-lecia działalności obchodziła Jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej w Zielątkowie.

29 maja dokonano odbioru budynku nowego przedszkola publicznego w Biedrusku.

29 maja podpisano umowę pomiędzy gminą Suchy Las a miastem Poznań o współpracy w zakresie gospodarki energetycznej.

SWARZĘDZ

W lipcu wnioski złożone przez sołectwa Paczkowo i Łowęcin zostały nagrodzone w konkursie Aktywne Sołectwa LGD 2017 ogłoszonym przez Lokalną Grupę Działania „Trakt Piastów”. 1. miejsce zdobył projekt „Integracje w Paczkowie – warsztaty kulinarne i rękodzieła artystycznego”, a projekt „W Łowęcinie aktywnie życie płynie – wycieczka krajoznawcza Poznajemy Trakt Piastów” zajął 3. miejsce.

W sierpniu Kacper Majchrzak ze Swarzędza (zawodnik Warty Poznań) zdobył srebrny medal w zawodach pływackich na 200 m stylem dowolnym podczas Uniwersjady w Tajpej (Chiny).

W sierpniu zakończono budowę ronda na skrzyżowaniu ulic Swarzędzkiej i Katarzyńskiej w Gruszczyne.

We wrześniu uczniowie technikum gastronomicznego z Zespołu Szkół nr 1 im. Powstańców Wielkopolskich w Swarzędzu odbywali praktyki w restauracjach francuskich w La Rochelle. Realizacja projektu odbywała się w ramach wymiany międzynarodowej ze szkołą Johannes-Selenka-Schule w Braunschweig oraz szkołą Lycee Hotelier w La Rochelle.

We wrześniu Agnieszka Wieszczyk-Kordus ze Swarzędza zdobyła złoty medal w zapasach na wojskowych mistrzostwach świata w Kłajpedzie na Litwie.

We wrześniu w Kobylnicy oddano do użytku nowo wybudowany budynek szkolny o wysokości 9,5 m i powierzchni 933 m². Budynek posiada windę, na parterze i piętrze jest 10 sal dydaktycznych, pracownia komputerowa, świetlica, jadalnia, biblioteka, pomieszczenia administracyjne oraz sanitariaty. W piwnicy znajdują się szatnie. Wybudowano również nową salę gimnastyczną z boiskiem o wymiarach 28x15 m wraz z trybunami, szatniami i salką do gimnastyki korekcyjnej. Obok szkoły powstały 52 miejsca parkingowe i nowa droga dojazdowa. Koszt inwestycji wyniósł 12 mln złotych.

18 września w Swarzędzu wmurowano kamień węgielny pod budowę Centrum Kształcenia Praktycznego przy Zespole Szkół nr 1 im. Powstańców Wielkopolskich. Zaplanowano budowę 18 specjalistycznych pracowni do nauki zawodu oraz blok hotelowo-gastronomiczny, który będzie użytkowany przez uczniów kierunku gastronomiczno-hotelarskiego. W parterowym budynku zlokalizowana będzie pracownia obsługi diagnostycznej samochodów oraz garaż dwustanowiskowy. W pracowni ma powstać kanał do obsługi pojazdów oraz wbudowane w posadzkę urządzenia diagnostyczne pojazdów. Wartość budowy oszacowano na 34 mln złotych, z czego 16 mln złotych pozyskano ze środków unijnych.

21 września podpisano umowę na realizację projektu dotyczącego wdrożenia Zintegrowanego Systemu Zarządzania Gminą. W ramach projektu uruchomiony zostanie m.in. Portal Interesanta wraz z aplikacją eRatusz jako „kompleksowy system umożliwiający obywatelom i podmiotom gospodarczym korzystanie z elektronicznych usług publicznych i zasobów informacyjnych oferowanych przez Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu”.

25 września podczas Międzynarodowych Targów Wyrobów Spożywczych POLAGRA FOOD (Międzynarodowe Targi Poznańskie) Zakłady Mięsne Bystry otrzymały nagrodę „Polski Producent Żywności 2017” (za produkt salami chorizo).

29 września podpisano umowę na dofinansowanie projektu „Adaptacja budynku remizy strażackiej na cele Swarzędzkiego Centrum Historii i Sztuki”. Przy ul. Bramkowej 6 powstanie dwupiętrowy budynek: na parterze znajdą się pomieszczenia gospodarcze, sala biblioteki regionalnej oraz sala główna ze stałą ekspozycją; na piętrze sale wystawowe, sala wielofunkcyjna z oddzielnym aneksem kuchennym i węzłem sanitarnym oraz sala interaktywna i serwerownia.

W październiku rozpoczęto prace budowlane związane z realizacją zadania „Rozbiórka starej i budowa nowej kładki dla pieszych nad DK92 w Swarzędzu”.

W październiku uczniowie klas o specjalności mechatronik i monter-mechatronik Technikum i Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Swarzędzu przebywali na stażu w przyzakładowej szkole zawodowej w Czechach (kształcącej specjalistów na potrzeby firmy Skoda w Mladá Boleslav).

2 października podpisano umowę dotyczącą budowy kanalizacji w następujących miejscowościach: Zalasewo, Gortatowo, Paczkowo, Gruszczyń, Jasin, Janikowo, Łowęcin, Kobylnica. Projekt jest realizowany z udziałem środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020.

14 października obchodzono jubileusz 40-lecia działalności Muzeum Przyrodniczo-Łowieckiego w Uzarzewie.

21 października odbyła się uroczystość z okazji 15-lecia działalności Pływalni Wodny Raj w Swarzędzu.

27 października drużyna Zespołu Szkół nr 1 im. Powstańców Wielkopolskich w Swarzędzu zdobyła złoty medal w Mistrzostwach Powiatu Poznańskiego w szachach drużynowych szkół ponadgimnazjalnych.

29 października odbyła się uroczysta gala pn. „Liderzy Wielkopolskiej Odnowy Wsi”, podczas której przyznano wyróżnienie gminie Kobylnica, a laureatem konkursu „Aktywna Wieś Wielkopolska” został Gruszczyń. Program „Wielkopolska Odnowa Wsi” organizowany jest przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego.

20 listopada w ramach akcji „380 drzew na 380-lecie Swarzędza” przy ul. Staniewskiego posadzono 10 drzew. Do końca 2017 roku na terenie Swarzędza zostaną posadzone 233 drzewa.

W grudniu w Zespole Szkół nr 1 im. Powstańców Wielkopolskich w Swarzędzu otwarto klasę patronacką Colian Logistic. Podpisana umowa dotyczy współpracy w zakresie nauki zawodu w klasach logistycznych.

W styczniu Zespół Szkół nr 1 im. Powstańców Wielkopolskich oraz firma IKEA Business Service Center Sp. z o.o. zawarły umowę o współpracy partnerskiej. „Głównym celem porozumienia jest podniesienie jakości kształcenia zawodowego na kierunku technik ekonomista oraz jak najlepsze przygotowanie uczniów do wykonywania tego zawodu w przyszłości”.

10 stycznia I Liceum Ogólnokształcące w Swarzędzu prowadzone przez Fundację Edukacji Społecznej EKOS odebrało dyplom najlepszego liceum w Wielkopolsce. Ranking opracowuje Fundacja Edukacyjna „Perspektywy”.

19 stycznia w Swarzędzu miało miejsce pierwsze spotkanie Swarzędzkiej Inicjatywy Ekologicznej. Tematem konferencji była czystość powietrza w gminie.

W lutym podpisano umowę o współpracy partnerskiej pomiędzy Zespołem Szkół nr 1 im. Powstańców Wielkopolskich w Swarzędzu a firmą RSM Poland Spółka Doradztwa Podatkowego S.A. Podpisanie umowy patronackiej przyczyni się do popularyzacji kształcenia zawodowego wśród uczniów kształcących się w zawodzie technik ekonomista.

W lutym uczniowie Zespołu Szkół nr 1 im. Powstańców Wielkopolskich w Swarzędzu o specjalności mechanik i elektromechanik pojazdów samochodowych przebywali na stażu w niemieckiej miejscowości Korbach. Staż był realizowany w ramach projektu „Diagnostyka podstawą sprawności urządzeń mechatronicznych w pojazdach samochodowych”.

28 lutego u zbiegu ul. Sołeckiej i Wrzesińskiej w Jasinie otwarto nową świetlicę wiejską o powierzchni prawie 115 m². Budynek jest wyposażony w aneks kuchenny, szatnie, sanitariaty, pomieszczenie gospodarcze. Budowa świetlicy wraz z wewnętrzną instalacją gazu oraz infrastrukturą towarzyszącą kosztowała 859 tys. złotych.

W marcu miała miejsce promocja książki *Obudzić zapomniane słowa, czyli gwara swarzędzkich stolarzy* autorstwa Marka Stanisławskiego.

14 marca Biblioteka Pedagogiczna w Swarzędzu we współpracy z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Swarzędzu zorganizowała spotkanie dla nauczycieli, którego tematem były kompetencje wychowawcze nauczyciela.

21 marca przedszkole Koszałek Opalek w Kobylnicy obchodziło 40-lecie działalności.

23 marca Szkoła Podstawowa nr 2 w Swarzędzu obchodziła jubileusz 60-lecia.

24 marca w Swarzędzu obchodzono 60-lecie Stowarzyszenia Śpiewaczego „Akord”.

5 kwietnia Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci Specjalnej Troski im. Leszka Grajka w Swarzędzu otrzymało nowy samochód dostosowany do przewożenia osób niepełnosprawnych.

11 kwietnia Jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej w Kobylnicy oraz Jednostka OSP w Swarzędzu otrzymały zestawy ratownictwa medycznego od firmy Enea.

W maju zakończono procedurę przetargową dotyczącą realizacji zadania „Zagospodarowanie terenu Integracyjnego Placu Sportowo-Rekreacyjnego w Kobylnicy przy ul. Poznańskiej”.

W maju w Swarzędzu obchodzono 35-lecie Przedszkola nr 3 Pod kasztanami oraz 30-lecie Przedszkola nr 5 Zielona Półnuta.

3 maja obchodzono 865-lecie parafii w Wierzenicy.

11 maja miała miejsce premiera 1. części (cykl 5 odcinków) filmu *Swarzędz na szlaku dziejów* o historii Swarzędza. Cykl został zrealizowany na zlecenie gminy Swarzędz z okazji 380-lecia nadania praw miejskich.

W czerwcu 27 swarzędzkich rodzin otrzymało klucze do mieszkań komunalnych w nowo wybudowanym bloku przy ul. Wrzesińskiej w Jasinie.

14 czerwca gmina Swarzędz i miasto Poznań podpisały porozumienie w sprawie uruchomienia (od 1 lipca 2019 roku) dodatkowych linii autobusowych w ramach zintegrowanego transportu zbiorowego.

15 czerwca w Swarzędzu obchodzono 25-lecie Szkoły Podstawowej nr 5 im. Adama Wodziczki.

TARNOWO PODGÓRNE

23 września w Tarnowie Podgórny odbyła się I Ogólnopolska Konwencja „integrująca bezpartyjne środowisko samorządowe”.

W październiku gmina Tarnowo Podgórne otrzymała 8 mln złotych dotacji na utworzenie sieci zintegrowanych węzłów przesiadkowych na jej terenie. Projekt przewiduje również zakup 5 autobusów niskoemisyjnych.

Pierwszym etapem będzie modernizacja 5 przystanków autobusowych, które zostaną wyposażone w parkingi dla rowerów.

W styczniu w Sierosławiu oddano do użytku mieszkania komunalne. Mieszkania otrzymało 12 rodzin.

13 stycznia wójt gminy wręczył wyróżnienia „Aktywny lokalnie” osobom, które swoją pracą i zaangażowaniem szczególnie przysłużyły się lokalnej społeczności. Wyróżnieni zostali Stanisław Przybylski – społecznik, strażak, założyciel Ochotniczej Straży Pożarnej w Tarnowie Podgórny; Wojciech Bukowski – autor sześciotomowego dzieła *Dzieje gminy Tarnowo Podgórne* oraz Kazimierz Marchlewski – społecznik z Przeźmierowa, wieloletni radny samorządowy i były wójt gminy Tarnowo Podgórne. Wyróżnienie przyznano również Jolancie Witczak, która w ubiegłym roku przebiegła Spartathlon Ultra Race (maraton o dystansie 246,8 km z Aten do Sparty w Grecji).

26 stycznia miała miejsce uroczysta gala, podczas której rozdano nagrody wójta gminy Tarnowo Podgórne „Tarnowskie Lwy”. Nagrody otrzymują firmy i przedsiębiorcy, którzy w sposób szczególny przyczynili się do rozwoju gminy. Laureatami zostali: firma Good Food „za trafną lokalizację” – na działce o powierzchni 7 ha firma buduje zakład produkcyjny o powierzchni 20 000 m², firma zatrudni 600 pracowników; firma Inter Mark „za wspieranie lokalnych inicjatyw”; Henryka i Bogusław Ciepiewscy z firmy Hebo „za rozwijanie z sukcesem firmy rodzinnej”.

W lutym w Liceum Ogólnokształcącym w Tarnowie Podgórny rozpoczęto realizację projektu „Dobry uczeń 3”.

9 lutego w ramach realizacji projektu „Zwiększenie integracji różnych form transportu oraz poprawa dostępu do transportu publicznego na terenie gminy Tarnowo Podgórne poprzez inwestycje w infrastrukturę transportową i zakup taboru autobusowego” podpisano umowę dotyczącą zakupu 4 niskopodłogowych autobusów marki MAN Lion's City A37.

6 marca w Tarnowie Podgórny zorganizowano konferencję naukową z cyklu „Edukacja w XXI wieku”. Spotkanie poświęcono perspektywom i zagrożeniom samorządności.

27 marca pamiątki gromadzone przez Annę Grajek oraz Towarzystwo Pamięci Generała Józefa Dowbora Muśnickiego zostały przekazane gminie Tarnowo Podgórne. Ekspozyty będą wystawione (tak jak dotychczas) w Muzeum w Lusowie.

11 kwietnia w Tarnowie Podgórny miała miejsce V Ogólnopolska Konferencja „Odkodowany Biznes, Odkodowany Samorząd”.

W maju gmina Tarnowo Podgórne została nagrodzona tytułem „Perła samorządu” w kategorii gmin wiejskich. Wójt gminy Tadeusz Czajka otrzymał wyróżnienie „Najlepszego wóldarza”. Organizatorem ogólnopolskiego rankingu był „Dziennik Gazeta Prawna”.

W maju Karol Robak, mieszkaniiec gminy Tarnowo Podgórne, zdobył brązowy medal podczas mistrzostw Europy seniorów w taekwondo olimpijskim. Zawody miały miejsce w Kazaniu w Rosji.

13 maja po dwuletniej renowacji uroczyście otwarto pałac w Jankowicach. W pałacu mieści się Samorządowa Szkoła Muzyczna.

22 maja w Lusówku otwarto drugie w Polsce Centrum Inicjatyw Rodzinnych.

9 czerwca gmina Tarnowo Podgórne podpisała umowę partnerską z gminą Kamieniec Podolski na Ukrainie.

ŹRÓDŁA

„Czas Dopiewa”, „Echo Puszczykowa. Informator Miejski”, „Echo Ziemi Kostrzyńskiej”, „Gazeta Mosińsko-Puszczykowska”, „Gazeta Sucholeska”, „Gazeta Wyborcza”, „Głos Wielkopolski”, „Gośliński Biuletyn Mieszkańców”, „Informator Miasta Luboń”, „Informator Mosiński. Pismo Samorządowe Gminy Mosina”, „I wiesz więcej. Biuletyn Informacyjny Urzędu Gminy Czerwonak”, „Kosynier Bukowski”, „Kurier Gminny. Tarnowo Podgórne, Rokietnica, Kaźmierz”, „Kórnicanin”, „Kronika Wielkopolski”, „Nasz Głos Poznański”, „Nowiny Komornickie”, „Prosto z Ratusza”, „Rokickie Wiadomości”, „Sąsiadka Czytaj”, „Tygodnik Swarzędzki”, „Więści Lubońskie”, portale urzędów gmin powiatu poznańskiego

W MEDIACH O NAS

Katarzyna Wozińska-Gracz

NAJDROŻSZA DROGA W HISTORII POWIATU

„To będzie najdroższa droga w historii powiatu poznańskiego” – podał we wrześniu 2017 roku „Głos Wielkopolski”. „Prace powinny się zakończyć w drugiej połowie 2018 roku [...], więc w ciągu roku najdroższa inwestycja w historii powiatu poznańskiego stanie się faktem. Droga z Kleszczewa do Zalasewa kosztować będzie 25 mln zł, z czego aż 16 mln pokryje unijne dofinansowanie (również najwyższe w historii). [...]

Sama droga ma długość około 7 kilometrów. [...] Przedstawiciele powiatu podkreślają jej znaczenie, ponieważ łączy ona gminy Swarzędz, Kleszczewo i Kostrzyn z trasą S5 i odbiera ruch z coraz bardziej rozwijającej się swarzędzkiej strefy przemysłowej”.

Plany powiatu odbiły się echem nie tylko w mediach lokalnych. Można było się o nich dowiedzieć np. z TVN24.pl czy z portalu edroga.pl.

NAJNOWOCZEŚNIEJSZE W POLSCE CENTRUM KSZTAŁCENIA...

„W Swarzędzu ruszyła budowa najnowocześniejszego w Polsce Centrum Kształcenia Praktycznego, w którym będą się uczyć przyszli mechanicy, stolarze czy kucharze. W placówce za 34 mln zł znajdzie się 18 specjalistycznych pracowni do nauki zawodu” – napisano jesienią 2017 roku w „Fakcie”. „Szkoly zawodowe wracają do łask, a ich absolwenci są coraz bardziej poszukiwani na rynku pracy, dlatego powiat poznański stawia na rozwój i buduje nowoczesną placówkę oświatową przy Zespole Szkół nr 1 w Swarzędzu”.

Pisały o tym również „Głos Wielkopolski”, „Gazeta Wyborcza” czy źródła związane z ekonomią, jak „Magazyn Gospodarczy Fakty” oraz „Biuletyn Wielkopolskiego Klubu Kapitału”.

* Dyrektor Gabinetu Starosty

...I KOMISARIAT

„W Dopiewie, gdzie do niedawna był rewir dzielnicowych z pięcioma policjantami otwarto [...] najnowocześniejszy obiekt policji w Polsce. [...] Do dyspozycji funkcjonariuszy oddany został [...] przestrzenny dwukondygnacyjny budynek o powierzchni 400 metrów kwadratowych z garażami. [...] Komisariat w Dopiewie jest trzecim, który w ramach programu modernizacji i budowy przyjętego przez powiat poznański powstał «od zera». W budowę Komisariatu w Dopiewie powiat zainwestował milion złotych” – pisał w październiku 2017 roku „Głos Wielkopolski”.

Informację tę przekazały też inne źródła – lokalne (jak „Nasz Głos Poznański”, TVP 3 Oddział Poznań w programie informacyjnym „Teleskop”, onet.poznan.pl), samorządowe (portal samorządowy.pl) czy zawodowe (np. policja.pl, dyzurka.pl).

RUSZA KOLEJ METROPOLITALNA

W listopadzie ubiegłego roku w „Gazecie Wyborczej” można było przeczytać, że „Poznańska Kolej Metropolitalna nabiera realnych kształtów. [...] Obsługa kolejowa [...] czterech linii kosztować będzie województwo ok. 50 mln zł. Poznań dołoży 3 mln zł, a powiat 1,5 mln zł”.

Skala zainteresowania mediów tą sprawą pokazuje, jak bardzo potrzebne jest stworzenie sprawnego systemu transportu publicznego. Przez ostatnie miesiące o PKM donosiły prasa, radio, telewizja czy internet. Były to zarówno portale lokalne, w tym koscian.pl czy lubon.pl, jak i branżowe, m.in. inforail.pl, strefakolejowa.blogspot.pl. Radio Eska wyemitowało informację o zwycięzcy konkursu na zaprojektowanie logo Poznańskiej Kolei Metropolitalnej. Meloradio natomiast zapowiedziało, że ruszy ona 10 czerwca 2018 roku. Informację tę opublikował również m.in. portalwrc.pl, transinfo.pl i samorząd.pap.pl.

„Udowodniliśmy, że warto rozpoczynać projekty, których realizacja może trwać dłużej niż jedna czy dwie kadencje. Działając konsekwentnie i z planem, udowadniamy dziś, że razem można więcej. Już za chwilę efekty naszych prac odczują mieszkańcy całej aglomeracji” – mówił na łamach „Sukcesu po poznańsku” starosta poznański tuż po uruchomieniu PKM.

MINISTER INWESTYCJI PRZYJECHAŁ DO OWIŃSK

„Minister inwestycji i rozwoju, Jerzy Kwieciński, odwiedził dziś podpoznańskie Owińska” – podał w połowie maja 2018 roku „Teleskop”. „Oglądał tam Park Orientacji Przestrzennej, który na co dzień służy niewidomym i niedowidzącym dzieciom i młodzieży. Park wybudowano dzięki wsparciu funduszy unijnych, których pozyskiwania Wielkopolska może być – zdaniem ministra – wzorem. Park kosztował sześć milionów złotych, złożyły się na niego po połowie Unia Europejska i powiat poznański”.

Wizytę ministra pokazała także swarzędzka telewizja STK.

W SZPITALU W PUSZCZYKOWIE POWSTAJE NOWY BLOK OPERACYJNY

„Ruszyła budowa bloku operacyjnego w Szpitalu w Puszczykowie” – na początku roku 2018 donosił portal Onet.pl. „18 mln zł wyniesie koszt [...] budowy bloku operacyjnego w Szpitalu w Puszczykowie. Inwestycja zakłada powstanie pięciu nowoczesnych sal operacyjnych wraz z centralną sterylizatornią. Nowy blok będzie mógł przyjąć pierwszych pacjentów pod koniec przyszłego roku. [...] Starosta poznański Jan Grabkowski zaznaczył, że dzięki budowie nowego bloku operacyjnego Szpital w Puszczykowie stanie się jeszcze bardziej konkurencyjną placówką na rynku usług medycznych”.

Rozpoczęcie tej ważnej dla całego regionu inwestycji odnotowała większość wydań regionalnych portalu naszemiasto.pl, lepszypoznan.pl, rynekzdrowia.pl, „Głos Wielkopolski”, „Gazeta Wyborcza”, „Nasz Głos Poznański”. Informacje na ten temat ukazywały się także w Meloradio i telewizji WTK.

POWIAT LIKWIDUJE STARE PIECE

„Ogromnym zainteresowaniem cieszył się program wymiany pieców w powiecie poznańskim. Aby jeszcze więcej osób mogło skorzystać z dofinansowania na zmianę ogrzewania, w budżecie zabezpieczono kolejne 492 tysiące złotych. [...] Oznacza to, że w budżecie zarezerwowano łącznie blisko 700 tysięcy złotych. [...] Celem programu wymiany pieców jest walka o czystsze i zdrowsze powietrze. Dofinansowanie obejmuje modernizację lub likwidację starych kopających pieców. W zamian mieszkań-

cy zyskają bardziej ekologiczne ogrzewania np. elektryczne czy gazowe” – podkreślał portal Fakt24.pl w kwietniu 2018 roku.

Informacje na ten temat znalazły się na większości stron internetowych podpoznańskich gmin, miejscowości ościennych, a także... prywatnych przedsiębiorstw. Podawały je regionalne rozgłośnie radiowe (Radio Poznań, Radio Eska, MC Radio czy Radio Afera) i telewizyjne (TVP 3 oddział Poznań, WTK, STK) oraz prasa (m.in. „Głos Wielkopolski, „Gazeta Wyborcza”, „Informator Samorządowy Metropolii Poznań”, „Sąsiadka – Czytaj”).

STAROSTA POZNAŃSKI URATOWAŁ ZABYTKOWY KOŚCIÓŁ

„W niedzielę 6 maja odbyła się specjalna msza w zabytkowym kościele. Jednym z jej uczestników był metropolita poznański. Jeszcze niedawno byłoby to niemożliwe, gdyż wiekowa świątynia znajdowała się w opłakanym stanie. Jak zauważył abp Gądecki, wielu próbowało ratować ten zabytek, ale udało się to dopiero dzięki działaniom powiatu i starosty poznańskiego, Jana Grabkowskiego. Obecny na mszy Grabkowski podkreślił, że prace wykonane w kościele pw. św. Mikołaja czynią z Owińsk wizytówkę turystyczną powiatu” – przekazała strona www.epoznan.pl oraz wiele innych mediów, jak: Radio Poznań, „Nasz Głos Poznański”, „Alternatywy”, Codzienny Poznań, Nowiny Lokalne, a nawet... naszera-domsko.pl.

STAROSTA STANAŁ W OBRONIE PUSZCZY

„Starosta jest po stronie przeciwników magazynu chemikaliów na skraju Puszczy Zielonki” – podawało w połowie grudnia zeszłego roku Radio Poznań. „Jan Grabkowski nie godzi się na zmniejszenie otuliny puszczy, czego chcą swarzędzcy radni. Chodzi o 48 hektarów w Janikowie koło Poznania, gdzie od kilku lat stoją magazyny producenta środków owadobójczych [...]. Przeciwno zmniejszaniu otuliny Puszczy Zielonka i budowie hali magazynowych na tym terenie od lat protestują między innymi mieszkańcy pobliskiego Kicina”.

Pisały o tym głównie „Gazeta Wyborcza” i „Głos Wielkopolski”. Sprawą zainteresowało się też Centrum Promocji Ekorozwoju.

JAN GRABKOWSKI OSOBOWOŚCIĄ ROKU 2017

„Pierwsze miejsce i tytuł Osobowości Roku w kategorii *Samorządność i społeczność lokalna* zdobył Jan Grabkowski, starosta poznański. [...] W czasie gali [...] Adam Pawłowski [...] powiedział: «Wspólnie doceniliśmy ludzi nietuzinkowych, pomysłowych i ciekawych»” – przedstawiła w marcu 2018 roku telewizja STK.

O sprawie szerzej pisał organizator plebiscytu – „Głos Wielkopolski”. Można było o niej przeczytać również na portalu www.aglomeracja.poznan.pl.

NEUROCHIRURDZY Z PUSZCZYKOWA ZOPEROWALI GLEJAKA W CIEMNOŚCI

Pisały i mówiły o tym praktycznie wszystkie tytuły oraz rozgłośnie regionalne i ogólnopolskie. „Szpital w Puszczykowie jest jedyną placówką w Wielkopolsce, w której takie zabiegi są wykonywane. Do tej pory najwięcej zabiegów usuwania glejaków w czasie «operacji w ciemności» wykonano w Bydgoszczy i w Gdańsku” – podał portal rynekzdrowia.pl, a także m.in. „Głos Wielkopolski”, „Gazeta Wyborcza”, „Fakt”, TVP3, WTK, Polsat, Radio Poznań, RMF FM czy media gminne, jak np. „Gazeta Mosińsko-Puszczykowska”.

Przegląd zbudowany jest według porządku tematycznego, a nie chronologicznego.